

Ruud Kraaijeveld, Mariëlle Bakker, Jan van de Pol, Marjan van Verseveld,
Karen Wentzel

► **2** vmbo-t | **havo**

OP NIJVEAU
onderbouw

Methodeoverzicht

Op niveau *onderbouw* is op de volgende manier opgebouwd:

4 b	4 k	4 gt		
3 b	3 k	3 gt	3 h	3 v
2 bk	2 (k)gt	2 (t)h	2 (h)v	
1 bk	1 kgt	1 th	1 hv	

Vormgeving

Ontwerpbureau Neo, Arnhem

Opmaak

GrafiData Deventer BV

ThiemeMeulenhoff ontwikkelt leermiddelen voor: Primair Onderwijs, Algemeen Voortgezet Onderwijs, Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie en Hoger Beroepsonderwijs.

Voor meer informatie over ThiemeMeulenhoff en een overzicht van onze leermiddelen:

www.thiememeulenhoff.nl

Eerste release

© ThiemeMeulenhoff, Utrecht/Zutphen, 2008

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp (www.cedar.nl/pro). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoud

Aan de gebruiker 4

Antwoorden Basisboek

Blok 1 5
Blok 2 16
Blok 3 32
Blok 4 44
Blok 5 58
Blok 6 68

Antwoorden Zelftoetsen

Blok 1 74
Blok 2 75
Blok 3 77
Blok 4 79
Blok 5 80
Blok 6 82

Antwoorden Herhaling

Blok 1 83
Blok 2 86
Blok 3 89
Blok 4 92
Blok 5 94
Blok 6 97

Antwoorden Verdieping

Blok 1 99
Blok 2 102
Blok 3 105
Blok 4 108
Blok 5 111
Blok 6 114

Aan de gebruiker

In dit uitwerkingenboek vind je de antwoorden op de vragen die in het basisboek en differentiatiewerkboek zijn gesteld. Je kunt je eigen antwoorden controleren. Het controleren van je antwoorden is een nauwkeurig werkje, waar je voldoende tijd aan moet besteden.

Als je een fout antwoord alleen maar vervangt door het goede antwoord, leer je niet veel. Je moet ook begrijpen waarom jouw antwoord niet goed is en het antwoord in het uitwerkingenboek wel. Als jouw antwoorden fout zijn, is het verstandig om de theorie in het basisboek nog eens door te nemen. Daarna bekijk je de vraag en het antwoord nog een keer. Soms staat er een uitleg bij het antwoord in het uitwerkingenboek.

Veel succes met het nakijken van je gemaakte werk.

De schrijvers

1 Lekker lezen

1.1 Over het verhaal

Opdracht 1 Lees- en discussievragen

- 1 Op de Waddenzee, even ten noorden van de Afsluitdijk, tussen Noord-Holland en Friesland.
- 2 Hij wil weten hoe het met zijn vader is, die bij de kerncentrale werkt (zie regel 51).
- 3 Niet direct, maar als de wind draait, kan de radioactieve straling wel hun kant uit komen. Ze zitten vrij dicht bij de centrale, zo'n dertig kilometer er vandaan (zie regel 59 t/m 71).
- 4 Niemand vaart naar dat gebied, omdat het gevaarlijk dicht bij de ontplofte centrale ligt. Alle aandacht gaat bovendien naar het ongeluk uit (zie regel 80 t/m 100).
- 5 Hij vergeet te controleren of er roeiriemen aan boord zijn (zie regel 204 t/m 217).
- 6 Het is behoorlijk waarschijnlijk en geloofwaardig, want wat beschreven is, zou echt kunnen gebeuren.
- 7 Hoofdpersoon Peter bevindt zich in een gevaarlijke situatie en door zijn optreden wordt die situatie alleen maar gevaarlijker. Hij dreigt in de buurt van de ontplofte centrale terecht te komen, waar een uiterst gevaarlijke straling bestaat.
- 8 Ja, want het verhaal breekt af op een spannend moment. Je vraagt je af of Peter en Esther naar de centrale toe gedreven zullen worden, waar zij groot gevaar lopen.
- 9-10 Je eigen antwoorden. Heb je je antwoorden goed toegelicht?

Opdracht 2 Opdrachten voor het fictiedossier

- 1-5 Je hebt een van de opdrachten gemaakt. Controleer goed of je je aan de opdracht hebt gehouden en alle punten hebt verwerkt.

2 Over lezen

2.1 Over Theo Hoogstraaten

Opdracht 3

- 1-2 Je eigen antwoorden.
- 3 De site www.leesplein.nl. Dit is de site van de Nederlandse bibliotheken. Van daaruit kun je doorklikken naar andere sites over de schrijver die je hebt gekozen.
- 4 Op dit moment de sites www.leesplein.nl, www.theohoogstraaten.nl, www.sjaloom.nl (doorklikken naar Theo Hoogstraaten), www.kjoek.nl en www.leesfeest.nl. Op deze sites vind je informatie over het leven van de schrijver en een beetje informatie over zijn boeken. Op de eigen site van Hoogstraaten wordt nog allerlei extra informatie gegeven, bijvoorbeeld stukjes uit

recensies en antwoorden op vragen van lezers.

- 5 De eigen site van Theo Hoogstraaten: www.theohoogstraaten.nl. Hierin heeft de schrijver alleen informatie opgenomen die positief over hem is.
- 6 Op dit moment op www.theohoogstraaten.nl.
- 7 Op www.scholieren.com/boekverslagen, <http://scholieren.samenvattingen.com> en <http://studenten.samenvattingen.com>. Deze verslagen zijn niet betrouwbaar, omdat ze door scholieren zijn gemaakt en dit werk is door niemand gecontroleerd. Er staan bijvoorbeeld fouten in. Op sommige van deze sites wordt wel aangegeven wat de kwaliteit van een verslag is, maar zelfs bij een positieve beoordeling mankeert er vaak nog heel wat aan het verslag.

2.2 Mening en beoordelingswoorden

Opdracht 4

- 1 Je eigen beoordelingswoorden. Heb je je keuze ook goed toegelicht?
- 2 Je eigen beoordelingswoorden. Heb je je keuze goed toegelicht?

2.3 Fictie en non-fictie

Opdracht 5

- 1 Waar, want de gebeurtenissen zijn verzonnen door de schrijver.
- 2 Niet waar, want dat nieuwsbericht is ook verzonnen door de schrijver van het verhaal.
- 3 Niet waar, want hij gebruikt de gebeurtenissen als idee voor zijn verhaal. De gebeurtenissen in het boek zijn door de schrijver verzonnen.
- 4 Niet waar, want het zou echt kunnen gebeuren. Het zou kunnen gebeuren dat er in Nederland een ongeluk met een kerncentrale gebeurt.
- 5 Niet waar, want het is geen verhaal waarin een levensbeschrijving staat van de schrijver. Het krantenartikel gaat over de werkelijkheid. Het is non-fictie, niet autobiografisch en geen verhaal.
- 6 Waar, want ze heeft de belevenissen als idee gebruikt en er allerlei zaken bij verzonnen.
- 7 Waar, want het gaat over haar eigen belevenissen en in dat verhaal heeft ze het nodige veranderd. Als een verhaal over de eigen belevenissen van een schrijver gaat, is het altijd autobiografisch.
- 8 Waar, want het gaat over de werkelijkheid waar niets aan veranderd is.
- 9 Niet waar, want ze heeft aan de feiten uit de werkelijkheid verzonnen elementen als gedachten en gesprekken toegevoegd.
- 10 Niet waar, want hij beschrijft hoe het boek in werkelijkheid is ontstaan.
- 11 Niet waar, want het is geen verhaal. Ze beschrijft de werkelijkheid over haar voorkeur voor de middeleeuwen.

2.4 Fictiedossier: lees-/kijkverslag

Opdracht 6

Je eigen werk bij het door jou gekozen boek of de door jou gekozen film.

3 Grammatica

3.1 Zinsontleding – Herhaling

Opdracht 7

- De persoonsvorm, de infinitief en het voltooid deelwoord.
- De persoonsvorm is het werkwoord dat je in een andere tijd kunt zetten.
De infinitief is de vorm van het werkwoord die in het woordenboek staat.
Het voltooid deelwoord is de werkwoordsvorm die bij een persoonsvorm van de werkwoorden *hebben*, *worden* of *zijn* in de zin staat.
- Het werkwoordelijk gezegde, het onderwerp, het lijdend voorwerp.
- Het werkwoordelijk gezegde wordt gevormd door alle werkwoorden in de zin.
Het onderwerp is het antwoord op de vraag *wie* of *wat + gezegde?*
Het lijdend voorwerp is het antwoord op de vraag *wie* of *wat + gezegde + onderwerp?*

Opdracht 8

Let op: Je zoekt in elke zin eerst de persoonsvorm. Dit is het werkwoord dat je van tijd kunt veranderen. Daarna kijk je of er nog een werkwoord in de zin staat. Dit werkwoord is een infinitief of een voltooid deelwoord.

- mogen = persoonsvorm
uitschelden = heel werkwoord of infinitief
- misten = persoonsvorm
Uitleg: Er staat maar één werkwoordsvorm in de zin. Dit is de persoonsvorm.
- loopt = persoonsvorm
fluiten = heel werkwoord of infinitief
- Heb = persoonsvorm
verteld = voltooid deelwoord
- zijn = persoonsvorm
geschilderd = voltooid deelwoord
- geeft = persoonsvorm
Uitleg: Er staat maar één werkwoordsvorm in de zin. Dit is de persoonsvorm.
- mogen = persoonsvorm
rijden = heel werkwoord of infinitief
- Haal op = persoonsvorm
Uitleg: Het werkwoord bestaat uit twee delen: op + halen. Als je de persoonsvorm van ophalen schrijft, scheid je de delen van elkaar.
- hebben = persoonsvorm
gekaft = voltooid deelwoord

- viel tegen = persoonsvorm
Uitleg: Het werkwoord bestaat uit twee delen: tegen + vallen. Als je de persoonsvorm van tegenvallen schrijft, scheid je de delen van elkaar.

Opdracht 9

- Voetballers | mogen | de scheidsrechter | nooit | uitschelden.
wwg = mogen uitschelden
ond = Voetballers
lv = de scheidsrechter
Uitleg: Als je het lijdend voorwerp van de zin zoekt, stel je de vraag: *wie/wat mogen voetballers uitschelden?* Het antwoord op deze vraag is: de scheidsrechter.
- Door de botsing tussen twee treinen | misten | wij | ons vliegtuig.
wwg = misten
ond = wij
lv = ons vliegtuig
Uitleg: Als je het lijdend voorwerp van de zin zoekt, stel je de vraag: *wie/wat misten wij?* Het antwoord op deze vraag is: ons vliegtuig.
- Sinds het begin van dit schooljaar | loopt | Dennis | elke pauze | naar Yara | te fluiten.
wwg = loopt te fluiten
Uitleg: Je hebt in *Op niveau onderbouw 1vt/h* geleerd dat het woordje *te* bij het werkwoordelijk gezegde kan horen.
ond = Dennis
lv = –
Uitleg: Voor het lijdend voorwerp stel je de vraag: *wie/wat loopt Dennis te fluiten?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. Er staat dus geen lijdend voorwerp in de zin.
- Heb | jij | Mirna | al je vakantiebelevissen | verteld?
wwg = Heb verteld
ond = jij
lv = al je vakantiebelevissen
Uitleg: Voor het lijdend voorwerp stel je de vraag: *wie/wat heb jij verteld?* Het antwoord op deze vraag is: al je vakantiebelevissen.
- De strandhuisjes | zijn | in september | opnieuw | geschilderd.
wwg = zijn geschilderd
ond = De strandhuisjes
lv = –
Uitleg: Voor het lijdend voorwerp stel je de vraag: *wie/wat zijn de strandhuisjes geschilderd?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. Er staat dus geen lijdend voorwerp in de zin.
- In oktober | geeft | een bekende Amerikaanse zangeres | een concert | in de Arena.
wwg = geeft
ond = een bekende Amerikaanse zangeres
lv = een concert

- 7 Op de snelweg in Frankrijk | mogen | de automobilisten | 130 kilometer per uur | rijden.
 wwg = mogen rijden
 ond = de automobilisten
 lv = –
 Uitleg: Voor het lijdend voorwerp stel je de vraag: *wie/wat mogen de automobilisten rijden?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. Het zinsdeel *130 kilometer per uur* geeft een hoeveelheid aan en is dus geen lijdend voorwerp.
- 8 Haal | morgen | de sleutel voor je nieuwe kluisje | bij de conciërge | op.
 wwg = Haal op
 ond = –
 Uitleg: Dit is een gebiedende zin. In een gebiedende zin staat geen onderwerp.
 lv = de sleutel voor je nieuwe kluisje
 Uitleg: Als je de vraag voor het lijdend voorwerp stelt, bedenk je een onderwerp om de vraag te kunnen stellen, bijvoorbeeld: *wie/wat haal je op?* Het antwoord op deze vraag is: de sleutel voor je nieuwe kluisje.
- 9 De meeste leerlingen | hebben | hun boeken | nog niet | gekaft.
 wwg = hebben gekaft
 ond = De meeste leerlingen
 lv = hun boeken
- 10 De vakantie van Joris | viel | ontzettend | tegen.
 wwg = viel tegen
 ond = De vakantie van Joris
 lv = –
 Uitleg: Voor het lijdend voorwerp stel je de vraag: *wie/wat viel de vakantie van Joris tegen?* Deze vraag kun je niet beantwoorden.

3.2 Zinsontleding – Het meewerkend voorwerp

Opdracht 10

Je hebt je eigen zinnen gemaakt.
 Hierna staan een paar voorbeelden van zinnen.

- 1 Die jongen geeft vanavond een cadeau aan zijn moeder.
- 2 Voor mijn vriendin haal ik bij de bakker een broodje.
- 3 Gisteren hebben we aan de docent vriendelijk ons cijfer gevraagd.

Opdracht 11

- 1 Werkwoorden die je kunt gebruiken zijn bijvoorbeeld: betalen, uitdelen, vertellen, tonen, overhandigen, leveren, bezorgen, vergoeden, schenken, bieden, lenen, brengen.
- 2 Werkwoorden die je niet kunt gebruiken zijn: lopen, zwemmen, fietsen, staren, komen, voetballen, gooien.

- 3 Bij de werkwoorden van vraag 1 geeft het werkwoord aan dat er iets aan iemand wordt gegeven of verteld. Bij de werkwoorden van vraag 2 geeft het werkwoord niet aan dat er iets aan iemand wordt gegeven of verteld.
- 4 Je eigen werk.

Opdracht 12

- 1 Je eigen zinnen.
- 2-4 Je eigen werk.

Opdracht 13

- 1 wwg = bood aan
 Uitleg: aanbieden is het hele werkwoord. De persoonsvorm is bood ... aan.
 ond = De onbeleefde jongen
 lv = zijn excuses
 Uitleg: Voor het lijdend voorwerp stel je de vraag: *wat bood de onbeleefde jongen aan?* Het antwoord is: zijn excuses
 mv = mij
 Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie bood de onbeleefde jongen zijn excuses aan?* Het antwoord is: mij.
- 2 wwg = Betaal
 ond = –
 Uitleg: Het onderwerp ontbreekt in deze zin, omdat de zin in de gebiedende wijs staat.
 lv = die rekening
 Uitleg: Om het lijdend voorwerp te zoeken, bedenk je een tijdelijk onderwerp, bijvoorbeeld je. Je stelt dan de vraag: *wat betaal je?* Het antwoord is: die rekening.
 mv = aan Francine
 Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie betaal je die rekening?* Het antwoord is: aan Francine.
- 3 wwg = heb gehangen
 ond = je
 lv = de posters
 Uitleg: Voor het lijdend voorwerp stel je de vraag: *wat heb je gehangen?* Het antwoord op deze vraag is: de posters.
 mv = –
 Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie heb je de posters gehangen?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. Het zinsdeel *Aan welke muur* geeft een plaats aan en is dus geen meewerkend voorwerp.
- 4 wwg = Moet geven
 ond = jij
 lv = een nieuwe kopie
 mv = iedereen
 Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie moet jij een nieuwe kopie geven?* Het antwoord op deze vraag is: iedereen.

- 5 wwg = gaf
ond = Een van de juryleden
lv = erg lage punten
mv = Hester en John
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie gaf een van de juryleden erg lage punten?* Het antwoord is: Hester en John.
- 6 wwg = Leen
ond = –
Uitleg: Deze zin heeft geen onderwerp, omdat de zin in de gebiedende wijs staat.
lv = die nieuwe dvd's
Uitleg: Als je het lijdend voorwerp van de zin wilt vinden, bedenk je een tijdelijk onderwerp, bijvoorbeeld: je. Je stelt dan de vraag: *wie/wat leen je?* Het antwoord is: die nieuwe dvd's.
mv = mij
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *Aan wie leen je die nieuwe dvd's?* Het antwoord is: mij
- 7 wwg = heeft gezet
ond = De vuilnisman
lv = alle lege vuilnisbakken
mv = –
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie heeft de vuilnisman alle lege vuilnisbakken gezet?* Deze vraag kun je niet beantwoorden.
Het zinsdeel *aan dezelfde kant van de weg* geeft een plaats aan.
- 8 wwg = voert
ond = Jeroen
lv = allemaal lekkere hapjes
mv = onze poes
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie voert Jeroen allemaal lekkere hapjes?* Het antwoord is: onze poes.

Opdracht 14

- 1 wwg = heb verteld
ond = je
lv = je verhaal
mv = Aan welke klasgenoten
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de volgende vraag: *aan/voor wie heb je je verhaal verteld?* Het antwoord is: Aan welke klasgenoten.
Het voorzetsel *aan* kun je ook weglaten.
- 2 wwg = deelt mee
ond = de mentor
lv = de nieuwe regels
mv = ons
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de volgende vraag: *aan/voor wie deelt de mentor de nieuwe regels mee?* Het antwoord is: ons.
- 3 wwg = heeft meegegeven
ond = De politie
lv = het proces-verbaal
mv = Anton
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de volgende vraag: *aan/voor wie heeft de politie het proces-verbaal meegegeven?* Het antwoord is: Anton.
- 4 wwg = heeft geparkeerd
ond = De chauffeur
lv = zijn vrachtwagen
mv = –
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de volgende vraag: *aan/voor wie heeft de chauffeur zijn vrachtwagen geparkeerd?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. Het zinsdeel *voor de ingang van de school* geeft een plaats aan.
- 5 wwg = gunt
ond = Je
lv = een hapje
mv = een ander
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan/voor wie gunt je een hapje?* Het antwoord op de vraag is: een ander.
- 6 wwg = koopt
ond = Mariëlle
lv = een leuk cadeau
mv = voor haar vriendin
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan/voor wie koopt Mariëlle een leuk cadeau?* Het antwoord is: voor haar vriendin.
- 7 wwg = vergeet mee te geven
Uitleg: meegeven is het hele werkwoord. De delen komen door het woordje *te* gescheiden in de zin voor.
ond = De caissière
lv = de kassabonnen
mv = de klanten
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan/voor wie vergeet de caissière de kassabonnen mee te geven?* Het antwoord op deze vraag is: de klanten.
- 8 wwg = Gaat aanbieden
ond = Ruben
lv = een gratis krant
mv = het winkelende publiek
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan/voor wie gaat Ruben een gratis krant aanbieden?* Het antwoord op deze vraag is: het winkelend publiek.
- 9 wwg = hebben gezet
ond = De burens
lv = een grote plant
mv = –
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan/voor wie hebben de burens een grote plant gezet?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. Het zinsdeel *voor het raam* geeft een plaats aan.

- 10 wwg = Neem mee
 ond = –
 Uitleg: In deze zin ontbreekt het onderwerp, omdat de zin in de gebiedende wijs staat.
 lv = een frietje met pindasaus
 Uitleg: Als je de vraag voor het lijdend voorwerp wilt stellen, vul je op de plaats van het onderwerp een zelf bedacht onderwerp, zoals hij. Je stelt dan de vraag: *wie/wat neemt hij mee?* Het antwoord is: een frietje met pindasaus.
 mv = voor Simon
 Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan/voor wie neemt hij een frietje met pindasaus mee?* Het antwoord op deze vraag is: voor Simon.

3.3 Woordsoortbenoeming – Herhaling

Opdracht 15

- 1 bovenste = bnw
 Uitleg: *bovenste* noemt een kenmerk van het zelfstandig naamwoord *la*.
 voor = vz
- 2 Hebben = hww
 Uitleg: In deze zin komen twee werkwoorden voor, namelijk *hebben* en *gezien*. *Gezien* geeft de handeling aan en is dus het zelfstandig werkwoord.
 dvd-speler = znw
 Uitleg: Voor dit woord kun je een lidwoord zetten (de dvd-speler).
- 3 Zit = zww
 Uitleg: *Zit* is het enige werkwoord van de zin, het geeft de handeling aan. Het is een zelfstandig werkwoord.
 broekzak = znw
 Uitleg: Voor dit woord kun je een lidwoord zetten (de broekzak).
- 4 enkel = znw
 Uitleg: Voor dit woord kun je een lidwoord zetten (de enkel).
 verstuikt = zww
 Uitleg: Dit werkwoord geeft de handeling van de zin aan. Het is dus een zelfstandig werkwoord.
- 5 Maastricht = znw
 Uitleg: Namen van plaatsen zijn zelfstandige naamwoorden.
 historische = bnw
 Uitleg: *historische* noemt een kenmerk van het woord *gebouwen*.
- 6 Willen = hww
 terugbrengen = zww
 Uitleg: Dit werkwoord geeft de handeling van de zin aan en is daarom een zelfstandig werkwoord.
- 7 staat = zww
 Uitleg: Dit werkwoord geeft de handeling van de zin aan en is daarom een zelfstandig werkwoord.
 interessant = bnw

Uitleg: *interessant* noemt een kenmerk van het woord *artikel*.

geweld = znw

Uitleg: Voor dit woord kun je een lidwoord zetten (het geweld).

het = lw

- 8 Jonas = znw

Uitleg: Eigennamen zijn zelfstandige naamwoorden.

mailtjes = znw

Uitleg: Voor dit woord kun je een lidwoord zetten (de mailtjes).

gestuurd = zww

Uitleg: Dit werkwoord geeft de handeling van de zin aan en is daarom een zelfstandig werkwoord.

- 9 nieuwe = bnw

Uitleg: *nieuwe* noemt een kenmerk van het woord *televisieprogramma*.

voor = vz

record = znw

Uitleg: Voor dit woord kun je een lidwoord zetten (het record).

- 10 tussen = vz

laten = hww

Uitleg: In deze zin komen drie werkwoorden voor: *Heb*, *laten* en *liggen*. Het werkwoord *liggen* geeft de handeling van de zin aan en is daarom het zelfstandig werkwoord.

3.4 Woordsoortbenoeming – Het bijwoord

Opdracht 16

- 1 bnw = –
 bw = altijd, hard
 Uitleg: *altijd* geeft een tijd aan, *hard* geeft aan hoe de muziek aanstaat.
- 2 bnw = interessante
 Uitleg: *interessante* noemt een kenmerk van tentoonstelling.
 bw = 's Morgens
 Uitleg: 's Morgens geeft een tijd aan.
- 3 bnw = nieuwe
 Uitleg: *nieuwe* noemt een kenmerk van herfstcollectie.
 bw = snel
 Uitleg: *snel* geeft een tijdsperiode aan.
- 4 bnw = oude
 Uitleg: *oude* noemt een kenmerk van kranten.
 bw = Waar, gisteren
 Uitleg: *Waar* geeft een plaats aan en *gisteren* geeft een tijd aan.
- 5 bnw = –
 bw = gisteren, onverwacht
 Uitleg: *gisteren* en *onverwacht* geven een tijd aan.
- 6 bnw = overvolle, nauwe
 Uitleg: *overvolle* noemt een kenmerk van bus. *Nauwe* noemt een kenmerk van straten.
 bw = erg, voorzichtig
 Uitleg: *voorzichtig* geeft aan hoe de bus reed en *erg* geeft aan hoe voorzichtig de bus reed.

Opdracht 17

Je eigen antwoord.

Bijvoorbeeld:

vz	lw	bw	bnw	znw	hww	lw	bnw	znw	bw	bw	zww
In	de	erg	smalle	straat	moest	de	grote	auto	heel	lang	wachten.

4 Spelling**4.1 Persoonsvorm, voltooid deelwoord of infinitief****Opdracht 18**

- 1 verwijdert – pv
Uitleg: Het onderwerp bij de persoonsvorm is: *je vader*. Dit is de hij-vorm. Je schrijft dus *beloof + t*.
- 2 belooft – pv
Uitleg: Het onderwerp bij de persoonsvorm is: *je vader*. Dit is de hij-vorm. Je schrijft dus *beloof + t*.
- 3 verdedigt – pv
- 4 wachten – inf
Uitleg: In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *bleef* en *wachten*. *Bleef* kun je in een andere tijd zetten en is dus een persoonsvorm. *Wachten* is de infinitief.
- 5 miste – pv
Uitleg: Het hele werkwoord is *missen*. De stam is *mis*. In de verleden tijd schrijf je stam + *te*. Je schrijft dus één *-s*.
- 6 Wordt – pv
Uitleg: Het onderwerp bij de persoonsvorm is: *je zus*. Dit is de zij-vorm. Je schrijft dus *word + t*.
- 7 word – pv
Uitleg: Het onderwerp bij de persoonsvorm is: *je*. Je kunt *je* in *jij* veranderen. Je schrijft dus alleen de stam.
- 8 verveelt – pv
- 9 hoefde – pv
Uitleg: Het hele werkwoord is: *hoeven*. De stam van dit werkwoord eindigt op een *-v*. De *-v* komt niet voor in *'t kofschip*, je schrijft dus *hoef + de*.
- 10 wenden – pv
Uitleg: Het hele werkwoord is *wennen*. Het werkwoord staat in de verleden tijd. Het onderwerp is *we*. Dit is een meervoudsvorm. Je schrijft dus *wen + den*.

4.2 Persoonsvorm tegenwoordige tijd**Opdracht 19**

- 1 vind
- 2 verbaast
Uitleg: Bij *U* gebruik je de ik-vorm + *t*.
- 3 Vind
Uitleg: *Jij* staat achter de persoonsvorm. Je schrijft dan de ik-vorm.
- 4 zwichten
- 5 vervoert

- 6 verspreidt
Uitleg: De dennengeur van de luchtverfrisser is een *hij*. Je schrijft ik-vorm + *t*.

4.3 Persoonsvorm verleden tijd**Opdracht 20**

- 1 explodeerden
Uitleg: De gasflessen is meervoud. Je schrijft dus *explodeer + den*.
- 2 durfde
Uitleg: Je kunt de spelling niet goed horen. Het hele werkwoord is *durven*. Je kijkt bij dit werkwoord naar de stam *durv*. De laatste letter van de stam eindigt niet op een letter uit *'t kofschip*. Je schrijft *durf + de*.
- 3 stapte
- 4 Lustten
Uitleg: Sommige gasten is meervoud. De ik-vorm is *lust*. Je schrijft dus *lust + ten*.
- 5 wiste
- 6 stuwde

Opdracht 21

- 1 Niet juist. Je schrijft de ik-vorm + *t*: *speelt*.
- 2 Niet juist. *richten* is een infinitief en die schrijf je zoals hij in het woordenboek staat.
- 3 Niet juist. Je kunt de spelling niet goed horen. Je schrijft de ik-vorm + *de*, omdat de *v* van *proeven* niet in *'t kofschip* staat: *proefde*.
- 4 Niet juist. De ik-vorm is: *ontken*, en daar schrijf je een *t* achter: *ontkent*.
- 5 Niet juist. Achter de persoonsvorm staat het onderwerp *je vader*. Van dit *je* kun je niet *jij* maken. Je schrijft: *vindt*.
- 6 Juist.
- 7 Niet juist, *wordt* is wél goed. Het onderwerp is *de catalogus* (hij). Je schrijft de ik-vorm + *t*: *wordt*.
- 8 Juist.
- 9 Niet juist. De ik-vorm is *mist* (van *misten*) en daar komt *-te* achter: *mistte*.
- 10 Niet juist. Je schrijft bij de persoonsvorm enkelvoud bij *hij* of *zij* ik-vorm + *t*. Het moet zijn: *verwaarloost*.

5 Taalschat

5.1 Schoolwoorden

Opdracht 22

- 1 B opmaken, tot een conclusie komen
- 2 A bepaald worden door
- 3 B helemaal niet
- 4 B verhindert
- 5 B is samengesteld uit
- 6 B vooruitgeholpen
- 7 A zijn afkomstig uit
- 8 A verzekeren

5.2 Woorden rond de teksten

Opdracht 23

- 1 effect – uitwerking, gevolg
- 2 individueel – persoonlijk
identificatienummer – nummer waarmee je je kunt identificeren (bewijzen wie je bent)
- 3 kliniek – ziekenhuis
intens – diep, heel erg
- 4 krediet – lening
instelling – organisatie, dienst
- 5 is heel kritisch – heeft veel op- en aanmerkingen
- 6 officiële – door de staat erkende
openbare gebouwen – gebouwen van de overheid, provincie of gemeente
- 7 ongedisciplineerd – zich niet houdend aan regels
tolereren – toelaten, dulden
- 8 relativiseringsvermogen – het kunnen inzien dat alles maar betrekkelijk is
- 9 strategisch inzicht – een goed doordacht plan
- 10 emissierecht – recht om milieuvriendelijke gassen uit te stoten of vloeistoffen te lozen

5.3 Het woordenboek gebruiken; spreekwoorden en uitdrukkingen

Opdracht 24

- 1 Het is een *de*-woord.
- 2 Het meervoud is *katten*.
Uitleg: Wat tussen haakjes staat, komt achter het woord.
- 3 Nee, daar hebben de meeste woordenboekgebruikers waarschijnlijk niets aan. (Het is de wetenschappelijke Latijnse naam.)
- 4 Bijvoorbeeld: jaagt op muizen en vogels / zegt miauw.
- 5 a scherp, bijtend, venijnig
b bits, vinnig
- 6 Dan vind je de betekenis 'vinnig'. Dat woord moet je dan vervolgens opzoeken om de duidelijkere betekenis 'scherp, bijtend' te vinden.
- 7 snauw
- 8 De betekenis (klein anker) staat er niet in!

Opdracht 25

- 1 In het donker zijn alle katjes grauw. – In het donker zie je geen verschil tussen mooi en lelijk. Als de kat van huis is, dansen de muizen op tafel. – Als er geen toezicht is, doet men wat men wil.
- 2 Bij handschoen. Betekenis: iemand die van zich afbijt.

Opdracht 26

- 1 de kat uit de boom kijken – een afwachtende houding aannemen
even afwachten óf eerst kijken wat er gebeurt
- 2 de kat in het donker knippen – heimelijk kwaad doen *stiekem* kwaad doen
- 3 de kat op het spek binden – iemand in de verleiding brengen
iemand overhalen iets te doen wat hij eigenlijk niet wil of mag
- 4 de kat de bel aanbinden – het gevaarlijkste werk doen
- 5 een kat in de zak kopen – bij een koop bedrogen worden

6 Lees vaardig

6.1 Titel, onderwerp, deelonderwerp, alinea, kopje

Opdracht 27

- 1 A De afschaffing van de siësta.
Uitleg: Antwoord B is fout, want dan zou in de tekst alleen uitgelegd worden wat de siësta is en waar de siësta wordt gehouden.
Antwoord C is fout, want alleen in de laatste zin van alinea 5 staat iets over het overnemen (invoeren) van de siësta geschreven.
Antwoord D is fout, want alleen in een zin in alinea 5 staat dat de artsen een advies geven.
Antwoord A is goed, want het gaat in de alinea's 2 tot en met 5 over het afschaffen van de siësta.
- 2 Ja.
Uitleg: Ja, want *voorbij* slaat op het afschaffen.
- 3 Nog duidelijker en preciezer aangeven waar de tekst over gaat.
- 4 De eerste zin: 'De regering van Spanje wil de siësta afschaffen.'
Uitleg: Deze zin geeft het belangrijkste uit de alinea aan.
- 5 B Wens van internationale bedrijven.
Uitleg: De eerste zin van de alinea is de belangrijkste zin. Daarin gaat het over de internationale bedrijven die willen dat de siësta wordt afgeschaft. In de rest van de alinea staat verdere uitleg hierover.
Antwoord A is fout, want in de alinea staat niet dat de ambtenaren 's middags vroeger naar huis mogen.

Antwoord C is fout, want de internationale bedrijven willen de siësta afschaffen. In de tekst staat niet wat de ambtenaren vinden.

Antwoord D is fout, want er staat in de tekst dat de ambtenaren onbereikbaar zijn, dus helemaal niet bereikbaar zijn. Dat is iets anders dan moeilijk bereikbaar. Antwoord D staat dus niet in de alinea.

- 6 Toelichting bij de kernzin.
- 7 a Ja, dat is nodig, anders begrijp je niet waarom die bedrijven aandringen op het afschaffen van de siësta.
b Je eigen antwoord. De betekenis is af te leiden uit de context.
c Je hebt elke keer opgeschreven: het moeilijke woord, de betekenis ervan en de manier waarop de betekenis gevonden is.
- 8 Alleen bij alinea 4.
Uitleg: Alleen in alinea 4 staat wat de Grieken van de siësta vinden.
- 9 C Problemen bij afschaffen siësta.
Uitleg: In alinea 5 worden verschillende punten genoemd, waarom het afschaffen van de siësta niet zo makkelijk zal zijn. Er zijn dus problemen bij het afschaffen.
Antwoord A is fout, omdat dat slechts een van de problemen bij het afschaffen van de siësta is.
Antwoord B is fout, omdat dat slechts een van de problemen bij het afschaffen van de siësta is.
Antwoord D is fout, omdat dat slechts een van de problemen bij het afschaffen van de siësta is.

6.2 Manieren van lezen

Opdracht 28

- Grondig lezen en studerend lezen.
- Oriënterend lezen en globaal lezen.
- Zoekend lezen, oriënterend lezen, globaal lezen, grondig/intensief lezen en studerend lezen.
- Grondig/intensief lezen en kritisch lezen.

6.3 Tekstopbouw en hoofdgedachte

Opdracht 29

- B Dat is niet waar.
Uitleg: Het is niet duidelijk wat er wordt bedoeld met het woord kipcadeau. Je kunt je daar verschillende dingen bij voorstellen.
- a Ja, je moet de betekenis van dit woord kennen om te begrijpen hoe het systeem van het adopteren van een kip werkt.
b-c Je eigen antwoord.
- Alinea 2 tot en met 5.
- Legbatterijkippen.
- Biologische kippen.
- B Kipcadeaubon
Uitleg: In de alinea wordt verteld wat je allemaal kunt doen als je de kipcadeaubon krijgt.

Antwoord A is fout, want dat noemt alleen de naam van de stichting die de kipcadeaubon verkoopt.

Antwoord C is fout, want de alinea gaat niet over de gelukskip. Als je de kipcadeaubon krijgt, kun je als een van de mogelijkheden verse eitjes van de gelukskip krijgen.

Antwoord D is fout, want kijken via de webcam is een van de mogelijkheden van de kipcadeaubon.

- 7 a hoofdzaak
b hoofdzaak
c hoofdzaak
d bijzaak
e bijzaak
f bijzaak
g bijzaak
- 8 C

Uitleg: Antwoord A is fout, omdat het alleen over alinea 4 gaat.

Antwoord B is fout, want met zo'n zin wil de schrijver de lezer in de inleiding enthousiast maken voor de tekst.

Antwoord D is fout, want wat er staat is niet waar. De stichting Biologica heeft een origineel cadeau bedacht en met het geld dat ze met het cadeau verdienen, wil ze de kippen een beter leven geven.

Antwoord C is juist, want de zin noemt waar de hele tekst over gaat, namelijk het adopteren van een kip en daardoor het meewerken aan een gelukkiger leven van de kippen.

6.4 Eindopdrachten

Opdracht 30

- 1-4 Je eigen antwoorden.

Opdracht 31

- a Ja.
Uitleg: In de tekst staat dat Flemming vindt dat er een pasje voor een schonere planeet moet komen. In de tekst wordt ook uitgelegd hoe je het pasje kunt gebruiken.
b Nee.
Uitleg: De titel geeft alleen aan dat er een pasje is voor een schonere planeet.
- Preciezer aangeven waar het in de tekst om zal gaan.
- C De milieupas.
Uitleg: Antwoord A is fout, want de tekst gaat niet over de vervuiling van de aarde, maar over het tegengaan van de vervuiling door middel van een milieupas.
Antwoord B is fout, want alleen in alinea 6 wordt iets over het broeikas effect gezegd.
Antwoord D is fout, want alleen in alinea 6 wordt iets over de uitstoot van schadelijke stoffen opgemerkt.

Antwoord C is goed, want in de alinea's van de tekst wordt uitgelegd wat een milieupas is en hoe het pasjessysteem werkt.

4 Alinea 2 tot en met 5.

5 D Iedereen verantwoordelijk.

Uitleg: Antwoord A is fout, want het woord milieuprobleem wordt een keer in de alinea genoemd.

De antwoorden B en C zijn fout, want aan het begin van alinea 3 wordt verteld dat er afspraken zijn over de uitlaatgassen, maar dat die niet werken. Daarna wordt in de alinea verteld dat het pasje beter werkt.

Antwoord D is goed, want in de alinea wordt verteld dat het gebruik van de milieupas ervoor zorgt dat iedereen zich verantwoordelijk voelt voor het milieu.

6 C Persoonlijke vervuilingspunten.

Uitleg: Antwoord C is goed, want in de alinea staat dat iedereen persoonlijke vervuilingspunten krijgt. Ook staat er in de alinea wat je met die persoonlijke punten kunt doen.

7 De eerste zin.

Uitleg: Deze zin is de belangrijkste zin. Na deze zin wordt uitgelegd waarom er iets aan de uitstoot van vervuilende stoffen moet gebeuren.

8 e

Uitleg: Antwoord e is waar, het staat in alinea 3.

Antwoord a staat niet in de tekst.

Antwoord b is niet waar, want er staat in alinea 5 dat sommige landen het plan wel zien zitten.

Antwoord c is niet waar, want het pasje zorgt ervoor dat de vervuiling niet groter wordt. In regel 26/27 kun je dat lezen.

Antwoord d is niet waar, want je kunt nieuwe punten bijkopen van een ander, zie alinea 4.

Antwoord f is niet waar, want in alinea 4 staat dat je een gratis pas krijgt.

Antwoord g is niet waar, want in deze alinea wordt een voorbeeld beschreven van iemand die een pasje heeft en er punten laat afschrijven.

9 B

Uitleg: Antwoord B geeft aan waar de hele tekst over gaat.

Antwoord A is fout, want alleen in alinea 1 en 6 wordt de toenemende luchtvervuiling genoemd.

Antwoord C is fout, want deze zin staat alleen in alinea 5 en niet in de andere alinea's.

Antwoord D is fout, want het staat niet in de tekst.

10 D

Opdracht 32 Terugkijken

1-4 Je eigen antwoorden.

7 Schrijf vaardig

7.1 Schrijven op niveau

Opdracht 33

1 —

2 Zin 1: tis = Het is

!! = !

Zin 2: zein = zijn

nar = naar

t = het

hunebedsentrum = hunebedcentrum

drenthe = Drenthe

Zin 3: dr = Daar

n = een

expositi = expositie

d@s = dat is

tentoonsteling = tentoonstelling

Zin 4: je = Je

Hunebedbauwers = hunebedbouwers

jaaren = jaren

geleeden = geleden

leevden = leefden

Zin 5: t = het

gebauw = gebouw

Zin 6: vlakbei = vlakbij

Zin 7: kijken = keien

lachen = lagen

Zin 8: bouwden = bouwden

Zin 9: d@ = dat

grafen = graven

vor = voor

belangreike = belangrijke

das = dat is

nie = niet

Zin 10: pinky = Pinky

Zin 11: d'r = haar

?! = ?

jasper = Jasper

3 —

4 —

5 Eigen werk.

6 Hoi / Hallo,

Het is hier leuk! Vandaag zijn we naar het hunebedcentrum in Drenthe geweest. Daar is een expositie, dat is een tentoonstelling. Je kon zien hoe de hunebedbouwers duizenden jaren geleden leefden.

Toen we uit het gebouw kwamen, gingen we naar de hunebedden. Die waren vlakbij. Daar kon je zien hoe die keien op elkaar lagen. Een man vertelde ook hoe ze die hunebedden bouwden. Ze denken dat hunebedden graven waren voor belangrijke mensen uit het dorp maar dat is niet zeker.

Hé, geef Pinky een knuffel. Zorg je goed voor haar?

Groetjes,

Jasper

7 —

7.2 Het voorbereiden en schrijven van een tekst

Opdracht 34

1-6 Je eigen werk.

Opdracht 35 Het schrijven van de tekst

1 —

- 2 Je hebt de tekst geschreven. Controleer je tekst aan de hand van de volgende punten:
- staat er boven de tekst een leuke titel?
  - heb je het onderwerp van de tekst in de inleiding geschreven?
  - heb je er nog een paar leuke zinnen aan toegevoegd?
  - bestaat het middenstuk van je tekst uit drie alinea's?
  - heb je voor elk deelonderwerp een alinea geschreven?
  - staat in elke alinea de hoofdzaak uit je schema?
  - heb je in elke alinea de hoofdzaak toegelicht met de bijzaken uit je schema?
  - heb je de tekst in het slot op een leuke manier afgesloten?
  - heb je boven elke alinea van het middenstuk een passend tussenkopje gezet?
  - heb je je aan de regels en afspraken voor Schrijven op niveau gehouden?

3-6 —

Opdracht 36

1-7 Je eigen werk.

8 Spreken, kijken en luisteren

8.1 Spreken in verschillende situaties

Opdracht 37

- 1-2 presentator jeugdjournaal: nieuwsbericht presenteren (monoloog)
 rechercheur: iemand verhoren (dialogoog)
 presentator documentaire: informatieve presentatie houden (monoloog)
 patiënt bij de dokter: een formeel gesprek voeren (dialogoog)
 auteur: fragment uit jeugdboek voorlezen (monoloog)
 reclamemaker: reclametekst overtuigend voordragen (monoloog)
 politicus: betoog houden met goede argumenten (monoloog)

ruziënde soapacteurs: een discussie die escaleert (dialogoog)

jurylid: kritiek geven (monoloog)

stemacteur: nasynchroniseren (monoloog)

3-4 Eigen invulling van de leerling.

Opdracht 38

Bijvoorbeeld:

- 1 'Je ziet bleek', zei Karin.
- 2 'Péééeter!' gilte ze. 'Kom terug, idiot!'
- 3 'Mijn vader... Hij werkt in die centrale.'
- 4 Niemand te zien! Hij zou toch niet...
- 5 'Idiot, wat ben je van plan?' ... 'Ze liggen nog op het schip, denk ik.'

Opdracht 39

1-4 Je eigen werk.

Opdracht 40

—

9 Over taal

9.1 Spreken zonder woorden

Opdracht 41

- 1 (Voorbeeld)
- 2 Wat ben ik geschrokken (of opgelucht)!
- 3 Ik zal je krijgen!
- 4 Wil je (nog) wat drinken?
- 5 Denk aan de tijd!
- 6 Goed gedaan, hè!
- 7 Dagdag!
- 8 Díé is gek.
- 9 Bah, wat vies.
- 10 Verdraaid, ik heb het!

Opdracht 42

Je eigen werk.

Opdracht 43

- 1 Kapitein Haddock is achtereenvolgens onaangenaam verrast, verontwaardigd/boos, blij verrast, erg boos/wraakzuchtig, verbaasd. Op het laatste plaatje wordt de verbazing op zijn gezicht vooral ook aangegeven door het vraagteken.
- 2 Abdallah kijkt ondeugend, doet heel vriendelijk, wacht af, toont leedvermaak, wordt boos/doet huilerig, kijkt triomfantelijk.

9.2 Woorden ordenen

Opdracht 44

De genoemde bijvoeglijke naamwoorden zijn voorbeelden.

- 1 (Voorbeeld)
- 2 genezing, genezer; bijvoorbeeld: de genezende wond, de genezen patiënt
- 3 spel, speler; bijvoorbeeld: een spelend kind, de gespeelde schaakpartij
- 4 controle, controleur; bijvoorbeeld: een controlerende leraar, de gecontroleerde tassen
- 5 bod, bieder; bijvoorbeeld: de biedende partij, de geboden hulp
- 6 aanklacht, aanklager; bijvoorbeeld: de aanklagende verdediger, de aangeklaagde verdachte
- 7 beslissing, beslisser; bijvoorbeeld: de beslissende wedstrijd, de besliste wedstrijd
- 8 rit, rijder; bijvoorbeeld: de rijdende auto, de gereden kilometers
- 9 bewaking, bewaker; bijvoorbeeld: de bewakende portier, de bewaakte fietsenstalling
- 10 stijging, stijger; bijvoorbeeld: de stijgende prijzen, de gestegen prijzen

10 Gedicht

10.1 Rijm

Opdracht 45

- 1-2 zand (r. 3) – land (r. 7): mannelijk of staand rijm
regen (r. 2) – wegen (r. 4): vrouwelijk of slepend rijm
beschermen (r. 5) – zwermen (r. 6): vrouwelijk of slepend rijm
- 3 Op regel 9: en als je weggaat ... zeg langzaam:
- 4 Het weer is heel slecht: het regent en het stormt.
De lucht is zwart.
- 5 Zeg langzaam tegen jezelf: ik hou van regen, ik hou van storm en ik ben niet bang.
- 6 De reisopdracht is de raad die de reiziger krijgt in de laatste vier regels: tegen jezelf zeggen dat je van regen en storm houdt en niet bang bent.
- 7 Dat hangt ervan af hoe je het gedicht interpreteert. Je kunt het gedicht letterlijk nemen: een vertrekkende reiziger krijgt bij slecht weer voor vertrek een aantal adviezen. Je kunt het gedicht ook figuurlijk nemen: de reis staat dan voor uit iemands leven weggaan en op de verdere tocht moeilijkheden kunnen verwachten.
- 8 De tijd staat stil.
- 9 Je eigen antwoord.

11 Miniproject: Rampspoed

11.1 Nieuws voor de website

Opdracht 46

Bijvoorbeeld:

- 1 Nee, de e-mail is niet volledig. Door een storing (waarschijnlijk valt de batterij van de laptop uit) is het laatste belangrijke deel van de tekst niet doorgekomen.
- 2 Claire, dat zie je aan het adres: claire14@hotmail.com.
- 3 Vertel de politie dat je een e-mail hebt ontvangen van een meisje met waarschijnlijk de naam Claire dat zit opgesloten in de kelder van een school. In die kelder staan omgevallen vaten met verf en lijm, waardoor ze problemen heeft met ademen. Zeg tegen de rechercheur dat je de e-mail van Claire naar hem of haar doorstuurt.
- 4 Hallo,
Ik hoop dat jullie deze mail krijgen, want ik zit zwaar in de problemen. Ik typ zo snel mogelijk, want ik moet veel zeggen en de batterij van deze laptop is bijna leeg. Ik mail naar jullie, want ik weet verder van niemand een adres uit mijn hoofd. Ik heb hier geen mobiel. Ik zit opgesloten in een soort kelder. Ik nam een foute route, omdat de school deze zomer helemaal verbouwd is. Er staan hier omgevallen blikken met verf en lijm en zo van de verbouwing. Het zijn giftige stoffen, dat zie ik aan het symbooltje. Al die gore rotzooi lekt eruit en het stinkt. Ik kan niet weg, want de deur is achter me in het slot gevallen. Niemand hoort me en ademen gaat moeilijk.
- 5 Help ons om Claire op te sporen! Misschien herken je haar e-mailadres claire14@hotmail.com, of weet je welke school deze zomer helemaal verbouwd is. Heb je een tip, bel dan onmiddellijk de politie via 0900-8844 of neem contact op met ons.

11.2 Radionieuws

Opdracht 47

De belangrijkste informatie die je in je radiooproep in ieder geval genoemd moet hebben, is de naam van Claire, haar e-mailadres claire14@hotmail.com en het feit dat de school deze zomer helemaal verbouwd is.

11.3 Het televisiejournaal

Opdracht 48

Je eigen werk.

1 Lekker lezen

1.1 Over het verhaal

Opdracht 1 Lees- en discussievragen

- 1 Op het Franse platteland.
Uitleg: In de groene, schuingedrukte letters lees je dat Sandrine met haar paard in de uitgestrekte bossen rijdt. In regel 19 staat dat haar vader pachtboeren heeft.
- 2 In 1789, aan de vooravond van de Franse Revolutie.
Uitleg: Dit kun je in de groene, schuingedrukte letters lezen.
- 3 Arm en rijk. De rijken onderdrukken de armen, buiten ze uit en hebben alle macht in handen.
- 4 Sandrine, de hoofdpersoon, komt in gevaarlijke situaties terecht. Aan het eind lijkt het er zelfs op dat ze vermoord gaat worden.
- 5 Nee. Het spannende moment is net voorbij als Sandrine wordt gered.
- 6 Hij vindt het heel gewoon dat ze arm zijn en honger hebben en hij als machthebber in overvloed leeft.
- 7 a Nee, zij vindt dat hij de mensen moet helpen. Zij brengt ook eten naar de boerderij van Nicolas.
b Je eigen antwoord.
- 8 Sandrine: verrassend
vader, moeder en zus van Sandrine: voorspelbaar
Nicolas: verrassend
vader van Nicolas: voorspelbaar
- 9 Je eigen antwoord. Uit het vervolg van het verhaal blijkt dat ze door Nicolas wordt gered.
- 10 Ja, het is een realistisch verhaal dat voor een deel gebaseerd is op de werkelijkheid.
- 11 Nee, het verhaal blijft fictie, want ze heeft de gebeurtenissen en personages in dit verhaal verzonnen.
- 12 Je eigen keuze uit de beoordelingswoorden. Heb je je keuze ook toegelicht?

Opdracht 2 Opdrachten voor het fictiedossier

Je hebt een van de vijf opdrachten gekozen. Heb je voor je opdracht ongeveer driehonderd woorden gebruikt?

2 Over lezen

2.1 Over Simone van der Vlugt

Opdracht 3

- 1-2 Je eigen antwoorden.
- 3 De volgende sites: www.leesplein.nl, www.simonevandervlugt.nl, www.lemniscat.nl, www.kjoek.nl, www.leesfeest.nl. De beste site is www.simonevandervlugt.nl. Die geeft de meeste en de uitvoerigste informatie.

- 4 In *Lexicon van de jeugdliteratuur, Drie op een rij en Lezen over Simone van der Vlugt*.
- 5 a Prijzen

<i>De amulet</i> (1995)	- Eervolle Vermelding van de Kinderjury - Eervolle Vermelding van de Jonge Jury
<i>Bloedgeld</i> (1996)	- Eervolle Vermelding van de Jonge Jury
<i>De guillotine</i> (1999)	- Eervolle Vermelding van de Jonge Jury - Eervolle Vermelding van de Zoenjury
<i>Zwarte sneeuw</i> (2000)	- Eervolle Vermelding van de Gouden Uil - De Kleine Cervantes Prijs van de stad Gent
<i>Jehanne</i> (2001)	- Eervolle Vermelding van de Jonge Jury
<i>Schijndood</i> (2002)	- Eervolle Vermelding van de Jonge Jury
<i>De slavenring</i> (2003)	- Eervolle Vermelding van de Jonge Jury
<i>Victorie!</i> (2004)	- Nominatie voor de Thea Beckman-prijs
<i>De reünie</i> (2004)	- Nominatie voor de NS Publieksprijs
Prijs voor alle boeken	- Alkmaarse literatuurprijs 2006

- b Deze informatie staat op www.simonevandervlugt.nl.

2.2 Personages in verhalen

Opdracht 4

- 1 Sandrine. Alleen van haar kom je te weten wat zij denkt en voelt. Zij wordt van binnenuit beschreven. Bovendien draait alles in het verhaal om haar problemen. De andere personages worden allemaal van buitenaf beschreven.
- 2 Nicolas, de vader van Nicolas, de vader van Sandrine.
- 3 Sandrines zus Michelle, de moeder van Sandrine, de huisknecht Eduard, de mensen aan de poort.
- 4 Sandrine vindt dat het volk geholpen moet worden, maar vindt weinig gehoor bij haar vader. Ze besluit Nicolas niet te verraden en diens vader eten te gaan brengen. Haar tweede probleem is dat zij wordt aangevallen door Nicolas' vader. Ze probeert zich aan hem te ontworstelen, maar dat lukt niet. Door hulp van buitenaf ontkomt ze aan een wisse dood.

- 5 Het fragment is wel erg kort om een duidelijke ontwikkeling aan te wijzen. Toch valt die wel te ontdekken. Ze vindt eigenlijk dat de mensen uit het volk zich aan de regels moeten houden en hun plaats moeten weten, maar als ze hoort en merkt hoe ellendig de mensen leven, gaat ze daar anders over denken.
- 6 Sociaal, dapper, gaat eigen weg, volwassen, besluitvaardig. Ze maakt een zekere indruk, maar is dat innerlijk niet steeds.
- 7 Nicolas: brutaal, zelfverzekerd, vijandig, volwassen, somber, gaat eigen weg, zelfbewust. Vader van Nicolas: agressief, somber, vijandig. Vader van Sandrine: zelfverzekerd, bazig, arrogant, eigenwijs, gevoelloos.
- 8 Sandrine – Nicolas: Nicolas gedraagt zich vijandig tegenover Sandrine. Zij is een beetje bang en onzeker in zijn aanwezigheid, maar probeert dat te verbergen. Ze kan zich wel voorstellen dat hij de wet overtreedt en heeft begrip voor zijn situatie.
Sandrine – haar vader: Sandrine vindt haar vader nogal harteloos en heeft daarvoor niet zoveel begrip. Ze probeert hem ervan te overtuigen dat hij het volk moet helpen, zonder hem echt stevig aan te vallen.
Sandrine – vader van Nicolas: Sandrine probeert hem te helpen door eten te brengen. Ze is doodsbang voor hem, maar vindt dat het haar sociale plicht is hem te helpen. Al gauw blijkt dat haar angstgevoel terecht is. De vader van Nicolas ziet in haar de vijand, degene die mede verantwoordelijk is voor de dood van zijn vrouw.

2.3 Spanning

Opdracht 5

- 1 Wie de jongen is die Sandrine ontmoet en dat het volk honger lijdt en in barre omstandigheden leeft.
- 2 Voorbeeld 1: tijdens de ontmoeting van Sandrine met Nicolas duurt het een tijdje voordat de lezer erachter komt wat de omstandigheden van Nicolas zijn.
Voorbeeld 2: tijdens de ontmoeting van Sandrine met de vader van Nicolas duurt het een tijdje voordat hij Sandrine aanvalt.
- 3 Psychologische spanning: de ontmoeting van Sandrine met Nicolas.
Actiespanning: de ontmoeting van Sandrine met de vader van Nicolas. Dit moment begint met psychologische spanning, maar al snel draait het om wat er gebeurt.
- 4 Je eigen verwachtingen. Een belangrijk vermoeden zal over het slot gaan: wie redt Sandrine? Waarschijnlijk zul je verwachten dat Nicolas haar redt.
- 5 Nee, aan het eind wordt Sandrine gered. Als het verhaal een stukje eerder was gestopt, was er wel sprake geweest van een cliffhanger.
- 6 Je eigen antwoord en toelichting daarbij.

Opdracht 6

- 1-4 Je hebt een van de opdrachten gekozen en die gemaakt. Heb je gecontroleerd of je alle punten in je opdracht hebt verwerkt?

3 Grammatica

3.1 Zinsontleding – Weet je het nog?

Opdracht 7

- 1 Bas = mv
Uitleg: Je zoekt eerst het gezegde van de zin. Dit is: heeft gestuurd. Daarna stel je de vraag voor het onderwerp. Het onderwerp van de zin vind je met behulp van de vraag: *wie heeft gestuurd?* Het antwoord is Achmed.
Daarna stel je de vraag voor het lijdend voorwerp. Je stelt de vraag: *wie/wat heeft Achmed gestuurd?* Het antwoord is: een mailtje met de deelvragen voor hun werkstuk.
Ten slotte stel je de vraag voor het meewerkend voorwerp. Je vraagt: *aan wie/voor wie heeft Achmed een mailtje met de deelvragen voor hun werkstuk gestuurd?*
- 2 zijn eigen favoriete nummers = lv
Uitleg: Je zoekt eerst het gezegde van de zin. Dit is: wil draaien.
Daarna stel je de vraag voor het onderwerp. Je vraagt: *wie wil draaien?* Het antwoord is: de diskjockey.
Vervolgens stel je de vraag voor het lijdend voorwerp: *wie/wat wil de diskjockey draaien?* Het antwoord is: zijn eigen favoriete nummers.
- 3 jouw repetitie = ond
Uitleg: Eerst zoek je het gezegde. Dit is: Is terechtgekomen.
Voor het onderwerp stel je de vraag: *wie/wat is terechtgekomen?* Het antwoord is: jouw repetitie.
- 4 jou = mv
Uitleg: Je zoekt het gezegde. Dit is: Had betaald. Je stelt daarna de vraag voor het onderwerp. Je vraagt: *wie had betaald?* Het antwoord is: je baas.
Je stelt nu de vraag voor het lijdend voorwerp. Je vraagt: *wie/wat had je baas betaald?* Het antwoord is: veel salaris.
Daarna stel je de vraag voor het meewerkend voorwerp. Je vraagt: *aan wie/wat had je baas veel salaris betaald?* Het antwoord op deze vraag is: jou.
Je kunt er ook sneller achterkomen dat *jou* het meewerkend voorwerp is. Je zoekt het gezegde. Je ontdekt dan dat betalen een werkwoord is dat aangeeft dat iets wordt gegeven. Je vermoedt dat *jou* een meewerkend voorwerp is. Je controleert je vermoeden door er het voorzetsel *aan* voor te zetten. Dit kan, je weet dus dat *jou* een mv is.

- 5 hem = mv
Uitleg: Het gezegde is: Geef. Je weet inmiddels dat je bij geven een meewerkend voorwerp kunt hebben. Je vermoedt dat *hem* een meewerkend voorwerp is. Je controleert je vermoeden en plaatst het voorzetsel *aan* voor hem: Geef aan hem... Je weet dat *hem* een mv is.
- 6 de pizza's = ond
Uitleg: Het gezegde is: Werden bezorgd. Voor het onderwerp stel je de vraag: *wie/wat werden bezorgd?* Het antwoord is: de pizza's.

- 5 ott
Uitleg: De zin staat in de onvoltooide tijd, omdat er geen vorm van de hulpwerkwoorden *hebben* of *zijn* in de zin staat. De persoonsvorm *Geef* staat in de tegenwoordige tijd.
- 6 ovt
Uitleg: De zin staat in de onvoltooide tijd, omdat er geen vorm van de hulpwerkwoorden *hebben* of *zijn* in de zin staat. De persoonsvorm *Werden* staat in de verleden tijd.

3.2 De werkwoordstijden

Opdracht 8

Mogelijke zinnen. De persoonsvorm en de voltooid deelwoorden moeten in jouw zinnen hetzelfde zijn:

- 1 ott Sjors luistert naar de uitleg van de docent.
ovt Sjors luisterde naar de uitleg van de docent.
vtt Sjors heeft naar de uitleg van de docent geluisterd.
vvt Sjors had naar de uitleg van de docent geluisterd.
- 2 ott Tamara struikelt over een tas.
ovt Tamara struikelde over een tas.
vtt Tamara is over een tas gestruikeld.
vvt Tamara was over een tas gestruikeld.
- 3-4 Je eigen werk.

Opdracht 9

In het basisboek staat dat je de zinnen van opdracht 8 moet gebruiken. Maar je moet de zinnen van opdracht 7 voor deze opdracht gebruiken

- 1 vtt
Uitleg: De zin staat in de voltooide tijd, omdat er een vorm van het hulpwerkwoord *hebben* in de zin staat. De persoonsvorm *heeft* staat in de tegenwoordige tijd.
- 2 ott
Uitleg: De zin staat in de onvoltooide tijd, omdat er geen vorm van de hulpwerkwoorden *zijn* of *hebben* in de zin staat. De persoonsvorm *wil* staat in de tegenwoordige tijd.
- 3 vtt
Uitleg: De zin staat in de voltooide tijd, omdat er een vorm van het hulpwerkwoord *zijn* in de zin staat. De persoonsvorm *is* staat in de tegenwoordige tijd.
- 4 vvt
Uitleg: De zin staat in de voltooide tijd, omdat er een vorm van het hulpwerkwoord *hebben* in de zin staat. De persoonsvorm *had* staat in de verleden tijd.

3.3 Zinsontleding – De bijwoordelijke bepaling

Opdracht 10

1

Wie?	handeling	wanneer?	wanneer?	hoe?	waarmee?	waar?
Linda	liep	vandaag	om tien uur	vrolijk	met haar hondje	in het park

- 2
 liep = wwg
 Linda = ond
 vandaag = –
 om tien uur = –
 vrolijk = –
 met haar hondje = –
 in het park = –

- 3
 liep = wwg
 Linda = ond
 vandaag = bijwoordelijke bepaling
 om tien uur = bijwoordelijke bepaling
 vrolijk = bijwoordelijke bepaling
 met haar hondje = bijwoordelijke bepaling
 in het park = bijwoordelijke bepaling

Opdracht 11

- 1
 wwg = Heb
 ond = jij
 lv = een bijbaantje
 mv = –
 Uitleg: voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie/voor wie heb jij een bijbaantje?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. De zin heeft geen meewerkend voorwerp.
 bwb = in het weekend
 Uitleg: Het zinsdeel *in het weekend* geeft antwoord op de vraag: *wanneer heb jij een bijbaantje?* Het zinsdeel is dus een bwb.
- 2
 wwg = Wil beginnen
 ond = Paul
 lv = een eigen restaurant
 mv = –
 Uitleg: voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie/voor wie wil Paul een eigen restaurant beginnen?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. De zin heeft geen meewerkend voorwerp.
 Bwb = later
 Uitleg: Het zinsdeel *later* geeft antwoord op de vraag: *wanneer wil Paul een eigen restaurant beginnen?* Het zinsdeel is dus een bwb.
- 3
 wwg = moet kiezen
 ond = Mario
 lv = –
 Uitleg: Voor het lijdend voorwerp stel je de vraag: *wie/wat moet Mario kiezen?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. De zin heeft dus geen lijdend voorwerp.
 mv = –

Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie/voor wie moet Mario kiezen?*

Deze vraag kun je niet beantwoorden. De zin heeft dus geen meewerkend voorwerp.

bwb = Met zijn talent, zeker, voor een sportcarrière

Uitleg: Het zinsdeel *met zijn talent* geeft antwoord op de vraag: *waarom?* of: *waarmee?* Het zinsdeel *zeker* kun je weglaten. Het zinsdeel voor een sportcarrière geeft antwoord op de vraag: *waarvoor?*

- 4
 wwg = zoeken
 ond = Veel organisaties
 lv = vrijwilligers
 mv = –

Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie/voor wie zoeken veel organisaties vrijwilligers?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. De zin heeft geen meewerkend voorwerp.

bwb = voor de vakantieperiode

Uitleg: Het zinsdeel *voor de vakantieperiode* geeft antwoord op de vraag: *waarvoor?*

- 5
 wwg = Heeft geboden
 ond = jouw baas
 lv = een hoger salaris
 mv = je

Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie/voor wie heeft jouw baas een hoger salaris geboden?* Het antwoord is: je.

bwb = gisteravond

Uitleg: Het zinsdeel *gisteravond* geeft antwoord op de vraag: *wanneer?*

- 6
 wwg = wil gaan plukken
 ond = Sandra
 lv = appels
 mv = –

Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie/voor wie wil Sandra appels gaan plukken?* Deze vraag kun je niet beantwoorden.

De zin heeft dus geen meewerkend voorwerp.
 bwb = in oktober, op de zaterdagen, bij een fruitbedrijf

Uitleg: Het zinsdeel *in oktober* geeft antwoord op de vraag: *wanneer?* Het zinsdeel *op de zaterdagen* geeft ook antwoord op de vraag: *wanneer?* Het zinsdeel *bij een fruitbedrijf* geeft antwoord op de vraag: *waar?*

- 7 wwg = heeft meegegeven
 ond = De medewerkster van de bibliotheek
 lv = een paar folders over vakantiewerk
 mv = ons
 bwb = vanmiddag
 Uitleg: Het zinsdeel *vanmiddag* geeft antwoord op de vraag: *wanneer?*
- 8 wwg = denk
 ond = jij
 lv = –
 Uitleg: Voor het lijdend voorwerp stel je de vraag: *wie/wat denk jij?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. De zin heeft dus geen lijdend voorwerp.
 mv = –
 Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie/voor wie denk jij?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. De zin heeft dus geen meewerkend voorwerp.
 bwb = Aan welke vervolgopleiding, op dit moment
 Uitleg: Het zinsdeel *Aan welke vervolgopleiding* geeft antwoord op de vraag: *waaraan?* Het zinsdeel *op dit moment* geeft antwoord op de vraag: *wanneer?*
- 9 wwg = bekeek
 ond = Tim
 lv = de uitslag van de beroepentest
 mv = –
 bwb = Met een glimlach op zijn gezicht
 Uitleg: Het zinsdeel *Met een glimlach op zijn gezicht* geeft antwoord op de vraag: *hoe?*
- 10 wwg = wil studeren
 ond = Bas
 lv = –
 Uitleg: Voor het lijdend voorwerp stel je de vraag: *wie/wat wil Bas studeren?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. De zin heeft dus geen lijdend voorwerp.
 mv = –
 Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie/voor wie wil Bas studeren?* Deze vraag kun je niet beantwoorden. De zin heeft dus geen meewerkend voorwerp.
 bwb = over een paar jaar, graag, aan de Rockacademie
 Uitleg: Het zinsdeel *over een paar jaar* geeft antwoord op de vraag: *wanneer?* Het zinsdeel *graag* kun je weglaten. Het zinsdeel *aan de Rockacademie* geeft antwoord op de vraag: *waar?*

3.4 Woordsoortbenoeming – Het koppelwerkwoord

Opdracht 12

- 1 kww = wordt, koppelt *lang* aan het onderwerp *Het haar van Robin*.

- 2 kww = is, koppelt *een verwend meisje* aan het onderwerp *Michelle*.
 3 kww = blijven, koppelt *vreemd* aan het onderwerp *sommige eetgewoonten*.
 4 kww = wordt, koppelt *erg mooi* aan het onderwerp *Die muurschildering*.
 5 kww = was, koppelt *lekker* aan het onderwerp *Het voorgerecht*.
 6 kww = zijn, koppelt *kapot* aan het onderwerp *Mijn schoenen*.

Opdracht 13

- 1 is = hww
 geworden = kww
 Uitleg: In de zin staan twee werkwoordsvormen: *is* en *geworden*.
 De werkwoordsvorm *is* zorgt ervoor dat er een voltooid deelwoord van worden in de zin voorkomt. Daarom is het een hulpwerkwoord. *Geworden* is een koppelwerkwoord, want het koppelt *erg mooi* aan *Het portret van Anna*.
- 2 is = hww
 gebleven = kww
 Uitleg: In de zin staan twee werkwoordsvormen: *is* en *gebleven*.
 De werkwoordsvorm *is* zorgt ervoor dat er een voltooid deelwoord van blijven in de zin voorkomt. Daarom is het een hulpwerkwoord. *Gebleven* is een koppelwerkwoord, want het koppelt *een stil meisje* aan *Liselot*.
- 3 word = kww
 Uitleg: In de zin staat één werkwoordsvorm. Dit is een koppelwerkwoord, want het koppelt *geen vakkenvuller* aan *je*.
- 4 is = hww
 geweest = kww
 Uitleg: In de zin staan twee werkwoordsvormen: *is* en *geweest*. De werkwoordsvorm *is* zorgt ervoor dat er een voltooid deelwoord van het werkwoord zijn in de zin voorkomt. Daarom is het een hulpwerkwoord. *Geweest* is een koppelwerkwoord, want het koppelt *ziek* aan *Jochem*.
- 5 is = hww
 geworden = kww
 Uitleg: In de zin staan twee werkwoordsvormen: *is* en *geworden*. De werkwoordsvorm *is* zorgt ervoor dat er een voltooid deelwoord van het werkwoord zijn in de zin voorkomt. Daarom is het een hulpwerkwoord. *Geworden* is een koppelwerkwoord, want het koppelt *heel lang* aan *Ons boekverslag over De slavenring*.

Opdracht 14

Let op: In een zin kan maar één zelfstandig werkwoord of één koppelwerkwoord staan. Een zelfstandig werkwoord en een koppelwerkwoord kunnen nooit samen in een zin voorkomen.

- 1 zijn = kww
Uitleg: Er staat één werkwoordsvorm in de zin. Deze werkwoordsvorm koppelt *moe* aan *De leerlingen van 2a*, dus het is een koppelwerkwoord.
- 2 wilde = hww
worden = kww
Uitleg: Er staan twee werkwoordsvormen in de zin. *Worden* koppelt *fotomodel* aan *Natasja*. *Worden* is dus een koppelwerkwoord. *Wilde* is de persoonsvorm en het hulpwerkwoord.
- 3 Heb = hww
bekeken = zww
Uitleg: Er staan twee werkwoordsvormen in de zin. *Bekeken* is het belangrijkste werkwoord, omdat het aangeeft wat er gebeurt. Het is daarom een zelfstandig werkwoord. De persoonsvorm *Heb* is een hulpwerkwoord.
- 4 zal = hww
blijven = kww
Uitleg: Er staan twee werkwoordsvormen in de zin. *Blijven* koppelt *een echte skater* aan *Vincent*, het is dus een koppelwerkwoord. De persoonsvorm *zal* is een hulpwerkwoord.
- 5 is = zww
Uitleg: Er staat één werkwoordsvorm in de zin. Deze werkwoordsvorm geeft aan dat iets ergens is/plaatsvindt. Het is dus een zelfstandig werkwoord.
- 6 Is = hww
geweest = kww
Uitleg: Er staan twee werkwoordsvormen in de zin. *Geweest* koppelt *boos* en *meneer Van der Horst* aan elkaar. Het is dus een koppelwerkwoord. De persoonsvorm *Is* is een hulpwerkwoord.
- 7 Heeft = zww
Uitleg: Er staat één werkwoordsvorm in de zin. *Heeft* geeft een situatie/toestand aan. Het is een zelfstandig werkwoord. Het werkwoord *hebben* komt ook niet in het rijtje koppelwerkwoorden voor.
- 8 is = kww
Uitleg: Er staat één werkwoordsvorm in de zin. *Is* koppelt *kapot* aan *mijn toetsenbord*. Het is dus een koppelwerkwoord.
- 9 zijn = hww
bezorgd = zww
Uitleg: Er staan twee werkwoordsvormen in de zin. *Bezorgd* is het belangrijkste werkwoord, want het geeft aan wat er gebeurt. Het is dus een zelfstandig werkwoord. De persoonsvorm *zijn* is dan een hulpwerkwoord.
- 10 blijft = zww
Uitleg: Er staat één werkwoordsvorm in de zin. *Blijft* geeft aan waar de poes is/zich bevindt. Het is dus een zelfstandig werkwoord.

4 Spelling

4.1 De spelling van het voltooid deelwoord en de infinitief

Opdracht 15

- 1 (Voorbeeld)
- 2 kleedt aan, kleepte aan – aangekleed
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-d*, omdat de ik-vorm al op een *d* eindigt.
- 3 beantwoordt, beantwoordde – beantwoord
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-d*, omdat de ik-vorm al op een *d* eindigt.
- 4 bemest, bemestte – bemest
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*, omdat de ik-vorm al op een *t* eindigt.
- 5 blaft, blafte – geblaft
- 6 bloost, bloosde – gebloost
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je ik-vorm + *de*, omdat de stam op een *z* eindigt (*bozen* – *bloz*). De letter *z* komt niet in 't *kofschip* voor.
- 7 streept door, streepte door – doorgestreept
- 8 e-mailt, e-mailde – ge-e-maild
- 9 haat, haatte – gehaat
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*, omdat de ik-vorm al op een *t* eindigt.
- 10 prent in, prentte in – ingeprent
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*, omdat de ik-vorm al op een *t* eindigt.
- 11 juicht, juichte – gejuicht
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je ik-vorm + *te*, omdat de laatste letters van de stam in 't *kofschip* voorkomen.
- 12 kaart, kaartte – gekaart
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*, omdat de ik-vorm al op een *t* eindigt.
- 13 plaatst over, plaatste over – overgeplaatst
- 14 plant, plantte – geplant
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*, omdat de ik-vorm al op een *t* eindigt.
- 15 slentert, slenterde – geslenterd
- 16 slikt, slikte – geslikt
- 17 stompt, stompte – gestompt
- 18 schroeft vast, schroefde vast – vastgeschroefd
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je ik-vorm + *de*, omdat de stam op de letter *v* eindigt (*schroeven* – *schroev*). Deze letter komt niet in 't *kofschip* voor.
- 19 veracht, verachtte – veracht
- 20 verbreedt, verbreedde – verbreed
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-d*, omdat de ik-vorm al op een *d* eindigt.
- 21 verkent, verkende – verkend
- 22 vermoedt, vermoedde – vermoed
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-d*, omdat de ik-vorm al op een *d* eindigt.
- 23 versterkt, versterkte – versterkt
- 24 vlucht, vluchtte – gevlucht
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*, omdat de ik-vorm al op een *t* eindigt.

- 25 wendt, wendde – gewend
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel -d, omdat de ik-vorm al op een *d* eindigt.

Opdracht 16

- 1 belanden – inf
Uitleg: In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *zouden* en *belanden*. De werkwoordsvorm *zouden* kun je in een andere tijd zetten: *zullen*. Dit is dus de persoonsvorm. *Belanden* is de infinitief.
- 2 landden – pv
Uitleg: In deze zin staat één werkwoordsvorm. Deze vorm is dus de persoonsvorm.
- 3 richten – pv
- 4 oprichten – inf
Uitleg: In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *wilde* en *oprichten*. De werkwoordsvorm *wilde* kun je in een andere tijd zetten: *wil*. Dit is dus de persoonsvorm. *Oprichten* is de infinitief.
- 5 zuchten – inf
Uitleg: In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *moest* en *zuchten*. De werkwoordsvorm *moest* kun je in een andere tijd zetten: *moet*. Dit is dus de persoonsvorm. *Zuchten* is de infinitief.

4.2 Zinnen met twee onderwerpen en gezegdes

Opdracht 17

Let op: Voordat je de werkwoordsvormen gaat aanvullen, lees je de hele zin. Als je de zin leest, probeer je de werkwoordsvormen die je tegenkomt in een andere tijd te zetten. Je ontdekt dan snel welke werkwoorden persoonsvormen zijn.

- 1 bekeurd (vdw), gebeld (vdw)
Uitleg:
De eerste zin is: De automobilist werd bekeurd. In deze zin staan twee werkwoordsvormen. *Werd* is de persoonsvorm, want je kunt het werkwoord in een andere tijd zetten (*wordt*). *Bekeurd* is het voltooid deelwoord, als je het werkwoord langer maakt, hoor je dat je een -d moet schrijven.
De tweede zin is: Hij niet handsfree gebeld heeft. In deze zin staan twee werkwoordsvormen. *Heeft* is de persoonsvorm, want je kunt het werkwoord in een andere tijd zetten (*had*). *Gebeld* is het voltooid deelwoord, als je het werkwoord langer maakt, hoor je dat je een -d moet schrijven.
- 2 gehoord (vdw), overhoord (vdw)
Uitleg:
De eerste zin is: Ik heb gehoord. In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *heb* en *gehoord*. *Heb* is de persoonsvorm, want je kunt het werkwoord in een andere tijd zetten (*had*). *Gehoord* is het voltooid deelwoord. Als je deze werkwoordsvorm langer maakt, hoor je dat je een -d moet schrijven.
De tweede zin is: Vandaag bij Engels het huiswerk schriftelijk wordt overhoord.

In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *wordt* en *overhoord*. *Wordt* is de persoonsvorm, want je kunt het werkwoord in een andere tijd zetten (*werd*). *Overhoord* is het voltooid deelwoord. Als je deze werkwoordsvorm langer maakt, hoor je dat je een -d moet schrijven.

- 3 beweert (pv), verstuurd (vdw)

Uitleg:

De eerste zin is: Mijn vriendin beweert. In deze zin staat één werkwoord. *Beweert* is de persoonsvorm, want je kunt het werkwoord in een andere tijd zetten (*beweerde*). De zin staat in de tegenwoordige tijd, *Mijn vriendin* is een *zij*, dus schrijf je *stam + t*.

De tweede zin is: Ze de ansichtkaart al een week geleden verstuurd heeft.

In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *verstuurd* en *heeft*. *Heeft* kun je in een andere tijd zetten (*had*). *Heeft* is dus de persoonsvorm. *Verstuurd* is het voltooid deelwoord. Als je het woord langer maakt, hoor je dat je een -d moet schrijven.

- 4 bijstort (pv), verspeeld (vdw)

Uitleg:

De eerste zin is: Als je niet voor de aangegeven datum een bedrag bijstort. In deze zin staat één werkwoordsvorm. *Bijstort* is de persoonsvorm, want je kunt de tijd veranderen (*bijstortte*). De zin staat in de tegenwoordige tijd. Na je schrijf je *stam + t*.

De tweede zin is: Heb je je beltegoed verspeeld. In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *heb* en *verspeeld*. *Heb* is de persoonsvorm, want je kunt het werkwoord in de verleden tijd zetten (*had*). *Verspeeld* is het voltooid deelwoord. Als je deze werkwoordsvorm langer maakt, hoor je dat je een -d moet schrijven.

- 5 zweert (pv), gebeurd (vdw)

Uitleg:

De eerste zin is: Andrea zweert. In deze zin staat één werkwoordsvorm. *Zweert* is de persoonsvorm, want je kunt het werkwoord in een andere tijd zetten (*zweerde*). De zin staat in de tegenwoordige tijd, *Andrea* is een *zij*, je schrijft dus: ik-vorm + *t*.

De tweede zin is: Er niets vervelends in het zwembad is gebeurd. In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *is* en *gebeurd*. *Is* kun je in een andere tijd zetten (*was*) en is dus de persoonsvorm. *Gebeurd* is het voltooid deelwoord. Als je deze werkwoordsvorm langer maakt, hoor je dat je een -d moet schrijven.

- 6 vermeldt (pv), gesteld (vdw)

Uitleg:

De eerste zin is: Het rapport vermeldt natuurlijk ook. In deze zin staat één werkwoordsvorm. Je kunt deze werkwoordsvorm in een andere tijd zetten (*vermeldde*). *Vermeldt* is dus de persoonsvorm. De zin staat in de tegenwoordige tijd. *Het rapport* is een hij. Je schrijft stam + *t*. De tweede zin is: Wie verantwoordelijk wordt gesteld voor de mislukking. In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *wordt* en *gesteld*. *Wordt* kun je in een andere tijd zetten (*werd*). Dit is dus de persoonsvorm. *Gesteld* is het voltooid deelwoord. Als je deze werkwoordsvorm langer maakt, hoor je dat je een *-d* moet schrijven.

7 gebeurt (pv), gehoorzaamt (pv)

Uitleg:

De eerste zin is: Nu zie je wat er gebeurt. In deze zin staat één werkwoordsvorm. Je kunt deze werkwoordsvorm in een andere tijd zetten (*gebeurde*). *Gebeurt* is dus de persoonsvorm. De zin staat in de tegenwoordige tijd. *Je* is het onderwerp, na je schrijf je stam + *t*.

De tweede zin is: Als je je vader niet gehoorzaamt. In deze zin staat één werkwoordsvorm. Je kunt deze werkwoordsvorm in een andere tijd zetten (*gehoorzaamde*). De zin staat in de tegenwoordige tijd. *Je* is het onderwerp, na je schrijf je stam + *t*.

In deze zin staat nog een derde zin: Zei mijn moeder verdrietig. Je hoeft hier niets in te vullen.

8 verhuist (pv), verhuisd (vdw)

Uitleg:

De eerste zin is: Het gezin op de hoek verhuist volgende week maandag. In deze zin staat één werkwoordsvorm. Je kunt deze werkwoordsvorm in een andere tijd zetten (*verhuisde*). *Verhuist* is dus de persoonsvorm. De zin staat in de tegenwoordige tijd. *Het gezin op de hoek* valt onder de hij-vorm. Je schrijft dus stam + *t*.

De tweede zin is: De bewoners van het huis ernaast zijn al veel eerder verhuisd. In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *zijn* en *verhuisd*. *Zijn* kun je in een andere tijd zetten (*waren*) en is dus de persoonsvorm.

Verhuisd is het voltooid deelwoord. Als je deze werkwoordsvorm langer maakt, hoor je dat je een *-d* moet schrijven.

4.3 Werkwoorden uit het Engels

Opdracht 18

1 basketbalt, basketbalde – gebasketbald

Uitleg: Het hele werkwoord is *basketballen*, de stam is *basketball*. Je past de stam aan voor de ik-vorm: *basketbal*. In de verleden tijd schrijf je stam + *de* of *den*. Als je het werkwoord langer maakt, hoor je de letter *-d*.

2 bingoot, bingode – gebingood

Uitleg: Het hele werkwoord is *bingoën*, de stam is *bingo*. De ik-vorm is: ik *bingo*. Bij je, hij, zij, het schrijf je ik-vorm + *t*. Omdat je een andere uitspraak krijgt als je *bingot* opschrijft, pas je de spellingregels voor het Nederlands toe. Om een lange o-klank te krijgen, schrijf je een extra o: *bingoot*.

In de verleden tijd schrijf je stam + *de/den*: *bingo* + *de/den*.

3 crost, croste – gecrost

Uitleg: Het hele werkwoord is *crossen*, de stam is *cross*. Je past de stam aan voor de ik-vorm: *cross*. In de verleden tijd schrijf je ik-vorm + *te*, omdat de stam van het werkwoord op een *s* eindigt. De letter *s* komt in 't *kofschip* voor.

4 downloadt, downloadde – gedownload

Uitleg: Het hele werkwoord is *downloaden*, de stam is *download*.

Omdat de ik-vorm al op een *d* eindigt, schrijf je in de verleden tijd dubbel *-d*.

5 faxt, faxte – gefaxt

Uitleg: Het hele werkwoord is *faxen*, de stam is *fax*. In de tegenwoordige tijd schrijf je de ik-vorm: *fax* of de ik-vorm + *t*: *faxt*.

In de verleden tijd schrijf je *-te* achter de ik-vorm, omdat de laatste letter van de stam een sisklank is. Deze klank komt in 't *kofschip* voor.

6 finisht, finishte – gefinisht

Uitleg: Het hele werkwoord is *finishen*, de stam is *finish*. In de tegenwoordige tijd schrijf je de ik-vorm: *finish* of de ik-vorm + *t*: *finisht*.

In de verleden tijd schrijf je *-te* achter de ik-vorm, omdat de laatste letter van de stam een *h* is. Deze letter komt in 't *kofschip* voor.

7 grilt, grilde – gegrild

Uitleg: Het hele werkwoord is *grillen*, de stam is *grill*. Je past de stam aan voor de ik-vorm: *gril*.

Voor de tegenwoordige en de verleden tijd schrijf je de letters op die je achter de ik-vorm hoort.

8 checkt in, checkte in – ingecheckt

Uitleg: Het hele werkwoord is *inchecken*, de stam is: *check in*.

In de verleden tijd schrijf je *-te* achter de ik-vorm, omdat de laatste letter van de stam in 't *kofschip* voorkomt.

9 hockeyt, hockeyde – gehockeyd

Uitleg: Het hele werkwoord is *hockeyen*, de stam is *hockey*. In de tegenwoordige tijd schrijf je de ik-vorm: *hockey* of de ik-vorm + *t*: *hockeyt*.

In de verleden tijd schrijf je wat je hoort.

10 jogt, jogde – gejogd

Uitleg: Het hele werkwoord is *joggen*, de stam is *jogg*. Voor de ik-vorm pas je de stam aan: *jog*. In de tegenwoordige tijd schrijf je de ik-vorm: *jog* of de ik-vorm + *t*: *jogt*.

In de verleden tijd schrijf je wat je hoort: ik-vorm + *de*.

Let op: de letter *g* komt niet in 't *kofschip* voor. Je schrijft dus niet ik-vorm + *te*.

- 11 luncht, lunchte – geluncht
 Uitleg: Het hele werkwoord is *lunchen*, de stam is *lunch*.
 In de tegenwoordige tijd schrijf je de ik-vorm: *lunch* of de ik-vorm + *t*: *luncht*.
 In de verleden tijd schrijf je de ik-vorm + *te*, omdat de laatste letter van de stam in 't *kofschip* voorkomt.
- 12 skateboardt, skateboardde – geskateboard
 Uitleg: Het hele werkwoord is *skateboarden*, de stam is *skateboard*.
 In de tegenwoordige tijd schrijf je de ik-vorm: *skateboard* of de ik-vorm + *t*: *skateboardt*.
 In de verleden tijd schrijf je de ik-vorm + *de*: *skateboardde*. Je schrijft dubbel *-d*, omdat de ik-vorm al op een *d* eindigt.

Opdracht 19

- 1 tapet in, tapete in – ingetapet
 Uitleg: Het hele werkwoord is *intapen*, de stam is *intap*. Voor de ik-vorm pas je de stam aan, omdat je een goede uitspraak moet hebben. De ik-vorm is: *intape*. In de tegenwoordige tijd schrijf je de ik-vorm: *intape* of de ik-vorm + *t*: *intapet*.
 In de verleden tijd schrijf je de ik-vorm + *te*, omdat de laatste letter van de stam in 't *kofschip* voorkomt.
- 2 paintballt, paintballde – gepaintballd
 Uitleg: je spreekt 'ball' op z'n Engels uit, daarom schrijf je het met dubbel *l*. Je zegt wel bijvoorbeeld: gevolleyballd.
- 3 strest, streste – gestrest
 Uitleg: Het hele werkwoord is *stressen*, de stam is *stress*. Voor de ik-vorm pas je de stam aan; je laat een *-s* weg.
 Omdat de stam op de letter *-s* eindigt, schrijf je in de verleden tijd stam + *te*.
- 4 racet, racete – geracet
 Uitleg: Het hele werkwoord is *racen*, de stam is *rac*. Voor de ik-vorm pas je de stam aan, omdat je een goede uitspraak moet hebben. De ik-vorm is: *race*. In de tegenwoordige tijd schrijf je de ik-vorm: *race* of de ik-vorm + *t*: *racet*.
 In de verleden tijd schrijf je de ik-vorm + *te*, omdat de laatste letter van de stam in 't *kofschip* voorkomt.
- 5 recyclet, recyclede – gerecycled
 Uitleg: Het hele werkwoord is *recyclen*, de stam is *recycl*. Voor de ik-vorm pas je de stam aan, omdat je een goede uitspraak moet hebben. Bovendien kennen we in het Nederlands geen woorden die eindigen op drie medeklinkers. De ik-vorm is: *recycle*. In de tegenwoordige tijd schrijf je de ik-vorm: *recycle* of de ik-vorm + *t*: *recyclet*.
 In de verleden tijd schrijf je de ik-vorm + *de*, omdat de laatste letter van de stam niet in 't *kofschip* voorkomt.
- 6 timet, timede – getimed
 Uitleg: Het hele werkwoord is *timen*, de stam is *tim*. Voor de ik-vorm pas je de stam aan, omdat je een goede uitspraak moet hebben. De ik-vorm is: *time*. In de tegenwoordige tijd schrijf je de ik-vorm: *time* of de ik-vorm + *t*: *timet*.
 In de verleden tijd schrijf je de ik-vorm + *de*, omdat de laatste letter van de stam niet in 't *kofschip* voorkomt.

4.4 Hoofdletters en kleine letters

Opdracht 20

- 1 het Dolfinarium in Harderwijk
 Uitleg: *Dolfinarium* is een naam.
- 2 Noord-Europa
 Uitleg: Ook *Noord* hoort bij de naam.
- 4 100 procent van de aanwezigen stemde voor.
 Uitleg: Als de zin met een getal in cijfers begint, schrijf je geen hoofdletter.
- 8 een kerstboom
 Uitleg: Het woord *kerstboom* is afgeleid van Kerst. Je schrijft het zonder hoofdletter.
- 9 het koninginnedagprogramma
 Uitleg: Dit woord is afgeleid van *Koninginnedag*. Je schrijft het zonder hoofdletter.
- 12 mevrouw Kenter-ten Brinke
 Uitleg: Als het tussenvoegsel na de eerste naam wordt geschreven, schrijf je het met een kleine letter.
 Let op: Als je de namen van deze mevrouw omdraait, schrijf je *Ten* wel met een hoofdletter (mevrouw Ten Brinke-Kenter). Dit doe je, omdat er geen voorletter na mevrouw staat.
- 13 de heer De Wit
 Uitleg: Als de voorletter ontbreekt, schrijf je het tussenvoegsel met een hoofdletter.
- 15 de strip *Het geheim van de Eenhoorn*
 Uitleg: *Geheim* is geen naam. De titel van de strip begint bij het woord *Het*. Je moet geheim dus met een kleine letter schrijven.
- 18 Chantal van der Lee
 Uitleg: Als er een voorletter of een voornaam voor het tussenvoegsel of de tussenvoegsels staat, schrijf je de tussenvoegsels zonder hoofdletter.
- 19 een cheeseburger
 Uitleg: Het woord is geen naam. Je bedoelt hier een hamburger met kaas.
- 20 de kleine ijstijd
 Uitleg: Tijdperken schrijf je met een kleine letter.

4.5 Lastige gevallen: woorden met lastige klinkers

Opdracht 21

- 1 aspirientje, bronchitis
 2 cameraman, bijzondere
 3 ideale, carnavalsoptocht
 4 gegourmet, luchttemperatuur
 5 zaniken, eredivisie

Opdracht 22

Je hebt vijf zinnen gemaakt. In elke zin komen drie van de gegeven woorden voor. Je gebruikt dus drie keer vijf is vijftien woorden.

De juiste schrijfwijze van de woorden vind je hieronder.

aerobics, caravanstalling, catastrofe, categorie, euthanasie, experiment, katapult, mobielefoon, nervositeit, nonchalant, sinaasappel, papegaai, souvenir, stiekem, whirlpool

5 Taalschat**5.1 Woordveld****Opdracht 23**

- 1 demonstreren – betogen
- 2 construeren – (op)bouwen
- 3 illustreren – versieren
- 4 produceren – maken
- 5 recreëren – zich ontspannen
- 6 restaureren – opknappen

5.2 Schoolwoorden**Opdracht 24**

- 1 A laat zien dat het klopt
- 2 A zegt dat het zo is
- 3 B begrijp je goed
- 4 A vooraf beoordeeld
- 5 B (het) met woorden aangeven wat het betekent
- 6 A teveel
- 7 A vaste volgorde
- 8 B laat afnemen

5.3 Woorden rond de teksten**Opdracht 25**

- 1 animatieprogramma – activiteiten om de mensen zich te laten ontspannen
- 2 cultuurvakantie – vakantie waarbij je informatie opdoet over de beschaving van een land
klassiek – uit de Griekse en Romeinse oudheid
cycloop – eenoog
- 3 fascinerend – boeiend
illusionist – goochelaar
magische – vol tovenarij
- 4 imponeren – indruk maken
- 5 milieuactivist – iemand die door middel van acties strijdt voor het milieubehoud
vivisectie – onderzoek op levende dieren
- 6 publieke opinie – mening van de meerderheid van de mensen
- 7 recensie – bespreking
trilogie – uit drie films (of boeken) bestaand geheel
- 8 visagiste – adviseuse voor de opmaak van het gezicht
make-up – schoonheidsmiddelen voor het gezicht

6 Lees vaardig**6.1 Tekstdoelen en tekstsoorten****Opdracht 26**

- 1 Tekst 1: tekstdoel: eigen mening vertellen
tekstsoort: betogende tekst
tekstvorm: boekbespreking
Uitleg: In de tekst geeft de schrijver zijn mening over het verhaal. Dat zie je aan de woorden: spannend, snel wegleeft, heel leuk.
Als de schrijver zijn mening in een tekst geeft, is het een betogende tekst.
Tekst 2: tekstdoel: aansporen tot handelen
tekstsoort: aansporende of activerende tekst
tekstvorm: reclametekst
Uitleg: De schrijver wil dat je naar de tentoonstelling gaat. Dit zie je aan de woorden: Laat je prikkelen.
Teksten waarin een schrijver de lezer aanspoort iets te gaan doen, zijn activerende teksten.
Tekst 3: tekstdoel: eigen mening vertellen
tekstsoort: betogende tekst
tekstvorm: ingezonden brief
Uitleg: De schrijver geeft zijn mening in de tekst. Dat zie je aan woorden als: vind ik echt onzin.
Een tekst waarin de schrijver zijn mening geeft, is een betogende tekst.
Tekst 4: tekstdoel: aansporen tot handelen
tekstsoort: aansporende of activerende tekst
tekstvorm: reclametekst
Uitleg: De schrijver wil dat je naar Center Parcs Family Event gaat. Dit zie je aan woorden als: Dat mag je niet missen.
Een tekst waarin de schrijver de lezer wil overhalen, is een activerende tekst.
Tekst 5: tekstdoel: informeren
tekstsoort: informatieve tekst
tekstvorm: nieuwsbericht
Uitleg: De schrijver geeft informatie over de bijbel in sms-taal.

6.2 Publiek**Opdracht 27**

- 1 Tekst 6: de lezer aansporen de game *Project Gotham Racing 3* aan te schaffen.
Uitleg: Aan woorden als: *die je niet mag missen* kun je zien dat het een aansporende tekst is.
Tekst 7: de lezer aansporen een vakantie naar Turkije te boeken.
Uitleg: De schrijver maakt de lezer lekker door op een enthousiaste manier informatie over Turkije te geven. Hij spoort de lezer aan te kijken op de site om hem zo enthousiast te maken voor een vakantie in Turkije.
Tekst 8: een mening vertellen over wat er allemaal niet klopt.
Uitleg: Aan de woorden *Ik vind* zie je dat het een meninggevendende tekst is.

Tekst 9: de lezer waarschuwen voor jongerenvakanties (en eventueel: adviseren).

Uitleg: De schrijver zegt dat de kampen leuk zijn, maar hij laat ook weten wat er niet goed is geregeld. Hij waarschuwt de lezer dus. Ook geeft hij advies: laat u dus eerst goed informeren.

Tekst 10: de lezer informeren over maatregelen tegen iTunes van Apple.

Uitleg: De schrijver geeft informatie. De mening die in de tekst voorkomt, is een mening van iemand van wie de woorden letterlijk worden overgenomen. Dan is de tekst niet meninggevend, maar informatief. De tekst is alleen meninggevend als de mening van de schrijver wordt genoemd. Dat is hier niet het geval.

2 Tekst 6: jongeren die van games houden.

Tekst 7: volwassenen die belangstelling hebben voor een cultuurvakantie.

Tekst 8: jongeren in het algemeen.

Tekst 9: ouders van jongeren die hun kind op jeugdkamp willen laten gaan.

Tekst 10: volwassenen in het algemeen.

Opdracht 28

1-2 Je eigen werk.

6.3 Verwijswoorden

Opdracht 29

Als je wilt weten waarnaar of naar wie een woord verwijst, kun je vaak een vraag stellen. Het antwoord op die vraag is dan datgene waar het verwijswoord naar verwijst. Je mag alleen woorden of woordgroepen opschrijven die in de tekst voorkomen. Je mag dus niet zelf woorden toevoegen.

Regel 1: hun – veel mensen

Regel 2: het – ze spoelen ze vaak door de wc

Uitleg: Je kunt vragen: Wat geloof je niet? Het antwoord is dan: dat ze ze door de wc spoelen.

In de tekst staat het woord *dat* niet en de volgorde van de woorden is anders. Je noteert het zinsdeel zoals het in de tekst voorkomt.

Regel 3: ze – veel mensen

Uitleg: Je kunt vragen: Wie spoelen ze vaak door de wc?

Regel 3: ze – afgedankte mobieltjes

Uitleg: Je kunt vragen: Wat spoelen ze (veel mensen) vaak door de wc?

Regel 4: dit – afgedankte mobieltjes door de wc spoelen

Uitleg: Je kunt vragen: Wat vinden we heel gewoon?

Regel 5: dat – afgedankte mobieltjes door de wc spoelen

Uitleg: Je kunt vragen: Wat gebeurt in Engeland heel veel?

Regel 5: Daar – in Engeland

Uitleg: Je kunt vragen: Waar gaan jaarlijks minstens 600.000 mobieltje het riool in?

Regel 7: het – jaarlijks gaan minstens 600.000 mobieltjes het riool in

Uitleg: Je kunt vragen: Wat kun je je nauwelijks voorstellen?

Regel 8: Het – afgedankte mobieltjes door de wc spoelen

Uitleg: Je kunt vragen: Wat is een rare gewoonte?

Regel 8-9: waar ... door – rare gewoonte

Uitleg: Je kunt vragen: Waardoor raken riolen verstopt?

Regel 10: waarmee – rare gewoonte

Uitleg: Je kunt vragen: Waarmee verpest je het milieu grondig?

Regel 11: Er ... in – (in) oude telefoons

Uitleg: Je kunt vragen: Waarin zitten vervuilende zware metalen?

Regel 11: Die – vervuilende zware metalen

Uitleg: Je kunt vragen: Welke dingen worden niet afgebroken in de natuur?

Regel 13: Hier ... voor – niet afgebroken worden in de natuur

Uitleg: Je kunt vragen: Waarvoor is een oplossing bedacht?

Regel 14: die – mobieltjes

Uitleg: Je kunt vragen: Welke dingen zijn gemaakt van biologisch afbreekbare stoffen?

Regel 14: Dat – mobieltjes die gemaakt zijn van biologisch afbreekbare stoffen

Uitleg: Je kunt vragen: Wat is een enorme vooruitgang?

Regel 15: Hiermee – mobieltjes die gemaakt zijn van biologisch afbreekbare stoffen

Uitleg: Je kunt vragen: Waarmee wordt een deel van het probleem opgelost?

Regel 16: eruit – (uit) mobieltjes van biologisch afbreekbare stoffen (r. 14) of deze apparaten (r. 15).

Uitleg: Je kunt vragen: Waaruit moet je de batterij halen?

Regel 16: die – de batterij

Uitleg: Je kunt vragen: Wat kan nog niet van afbreekbaar materiaal worden gemaakt?

Regel 18: Ze – de bedenkers van deze mobieltjes

Uitleg: Je kunt vragen: wie hebben er een zaadje in verstopt?

Regel 18: er ... in – (in) deze mobieltjes (gemaakt van afbreekbare stoffen)

Uitleg: Je kunt vragen: Waarin hebben ze een zaadje verstopt?

Regel 19: daar – op een zonnige plek in de tuin

Uitleg: Je kunt vragen: Waar verschijnt volgend jaar een zonnebloem?

Regel 19: Het – dat in Engeland over twee jaar alle mobieltjes van afbreekbare stoffen gemaakt moeten zijn

Uitleg: Je kunt vragen: Wat is zeker?

Regel 20: Dat – dat in Engeland over twee jaar alle mobieltjes van afbreekbare stoffen gemaakt moeten zijn

Uitleg: Je kunt vragen: Wat is onlangs wettelijk geregeld?

Regel 21: Dan – over twee jaar

Uitleg: Je kunt vragen: Wanneer hopen ze daar eindelijk van door mobieltjes verstopte en vervuilde riolen af te zijn?

Regel 21: daar – (in) Engeland

Uitleg: Je kunt vragen: Waar hopen ze eindelijk van door mobieltjes verstopte en vervuilde riolen af te zijn?

6.4 Eindopdrachten

Opdracht 30

1-4 Je eigen antwoorden.

Opdracht 31

- 1 Nee, want er wordt niet verteld wat de beste bijbaan is. Er worden wel voorbeelden van bijbanen gegeven en je moet zelf uitmaken wat het beste bij je past.
- 2 Alinea 2 tot en met 7.
- 3 Alinea 2 tot en met 5.
Uitleg: In alinea 2 wordt het baantje oppassen genoemd. In alinea 3 gaat het over het bezorgen van een krantenwijk of tijdschriften. Alinea 4 gaat over werken in de supermarkt. Alinea 5 gaat over werken in de horeca.
- 4 In zes deelonderwerpen: oppassen (alinea 2), kranten/folders bezorgen (alinea 3), supermarktwerk (alinea 4), werken in de horeca (alinea 5), wat je op welke leeftijd voor werk mag doen (alinea 6) en wat je ermee verdient (alinea 7).
- 5 D Werken in de supermarkt
Uitleg: De antwoorden A, B en C zijn niet goed, omdat elk antwoord een onderdeel van het werken in de supermarkt noemt. Met een tussenkopje geef je het deelonderwerp weer en dat is werken in de supermarkt. Daarover gaat de hele alinea.
- 6 A Dat is waar.
- 7 Wat je verdient met je bijbaan.
Uitleg: Een antwoord als *het salaris van een bijbaan* is ook goed.
- 8 Als je wilt weten waar een woord naar verwijst, maak je een vraag met de zin waarin het verwijswoord staat. Het antwoord op de vraag is waar het verwijswoord naar verwijst. Je moet alleen het woord of het gedeelte opschrijven dat in de tekst staat.
a (met) oppassen, (met) een oppasbaantje
Uitleg: Je kunt de vraag stellen: Waarmee verdient ze 10 euro?

b een krantenwijk of het bezorgen van tijdschriften en folders
Uitleg: Je kunt de vraag stellen: wat kan nog wel eens tegenvallen?

c (van) alcoholische drank

Uitleg: Je kunt de vraag stellen: Waarvan drink jij niks?

d minimumloon

Uitleg: Je kunt vragen: Wat is voor vijftienjarigen 2,50 euro per uur?

e geld dat verdiend is met een bijbaantje

Uitleg: Je kunt de vraag stellen: Wat is een welkome aanvulling op het zakgeld?

9 A De lezer informeren over bijbaantjes.

10 D informatieve teksten.

11 C Een artikel.

Uitleg: In een artikel geeft de schrijver

achtergrondinformatie over een onderwerp.

Antwoord A is fout, want er wordt geen nieuwsfeit beschreven.

Antwoord B is fout, want de tekst is geen verhaal.

Antwoord D is fout, want de schrijver geeft zijn eigen mening niet en wil de lezer niet ergens van overtuigen.

12 C Voor jongeren die erover denken een bijbaantje te nemen.

13 A, B, C, E

Uitleg: A is waar, want in de regels 4-6 wordt een voordeel van oppassen gegeven en daarna volgt een nadeel van oppassen.

B is waar, want in de alinea staat niet vermeld

hoeveel je kunt verdienen. Er staat wel een voorbeeld van Rebecca in de alinea, maar dat wil niet zeggen dat dat het bedrag is dat iedereen met folderen kan verdienen.

C is waar, want de voordelen zijn: het loon, de arbeidsvoorwaarden, vaste tijden, afgesproken aantal uren per week. De nadelen zijn: de drukte, je moet altijd beleefd en vriendelijk zijn.

D is niet waar, want in alinea 7 staat dat het minimumloon voor vijftienjarigen 2,50 euro per uur is. In alinea 5 lees je dat Dasha vier euro per uur verdient. Dat is dus meer dan het minimumloon.

E is waar, want jongeren van 13 of 14 jaar moeten volgens de wet altijd onder toezicht werken.

F is niet waar, want voor veertienjarigen is geen minimumloon vastgesteld.

14 Kritisch.

Opdracht 32 Terugkijken

1 Je eigen antwoord.

2 Je eigen antwoord en een toelichting daarbij.

3 Je eigen antwoord. Wees eerlijk voor jezelf, het gaat erom dat je steeds beter wordt in het lezen van teksten. Dat kan alleen als je kritisch naar jezelf kijkt.

- 4 Je eigen antwoord en toelichting daarbij. Wees ook nu eerlijk. Als je een eerlijk en duidelijk antwoord geeft, kan je docent je verder helpen als dat nodig is.

7 Schrijf vaardig

7.1 Schrijven op niveau

Opdracht 33

1-2 –

- 3 **verkeerd gespelde werkwoordsvormen:** geleert (regel 1), beantwoordden (regel 2), opschrijven (regel 6), noteerd (regel 9), klikt (regel 13), kunt (je) (regel 18), (je) maak (regel 20).
verkeerd gespelde woorden met i/ie, ei/ij, ou/au, g/ch, c/k: informati (2x) (regel 2 en 15), encyclopedi (regel 3), selekteren (regel 4 en 12), onthouden (regel 10), regtermuisknop (2x) (regel 12 en 13), ijgen (regel 21).
verkeerde meervoudsvormen: Fotoos (regel 17), plaatje's (regel 17).
verkeerd gebruikte verwijzwoorden: Op dat (regel 3), (bronnen) dat (regel 3), (een jongen) waarmee (regel 4), Hun (regel 5), Het (lees je) (regel 6), eronder (regel 6), (een site) Dat (regel 7), met wat (regel 10), (menu) die (regel 13), (de tekst) dat (regel 16).
niet toegepaste regel 5: tussen beantwoorden en moet (regel 2), tussen maakt en weten (regel 5), tussen gebruiken en kun (regel 11), tussen gevonden en herhaal (regel 15).
zinsdelen in verkeerde volgorde: Dat je kun goed gebruiken (regel 7).

4-5 Je eigen werk.

- 6 Herschreven tekst
 Je hebt **geleerd** dat je bij een deelonderwerp een vraag moet maken en beantwoorden. Als je de vraag niet zelf kunt **beantwoorden**, moet je **informatie** zoeken. Dat kan bijvoorbeeld in een boek, een **encyclopedie** of op het internet. **Daarop** staan veel bronnen **die** je kunt gebruiken. Je kunt informatie **selecteren**, bewaren en samenvoegen. Mike en een jongen **met wie** hij een werkstuk maakt, weten niet hoe dat moet. **Zij** hebben mij gevraagd of ik alle stappen wilde **opschrijven**. **Die** lees je **hieronder**.
 Stel je voor dat je na lang zoeken op het internet een site hebt gevonden. **Die kun je goed gebruiken**. Het kost je te veel tijd om de site door te lezen en printen kost veel inkt. Wat doe je dan? Je zet de site bij je favorieten of je **noteert** de naam van de site. Je moet dan wel **onthouden** waar het papier is **waarop** je de naam hebt geschreven.

Als je een stukje tekst wilt gebruiken, kun je dat overzetten naar je tekstverwerkingsprogramma. Je moet op de site de tekst **selecteren**, op je **rechtermuisknop** klikken en voor kopiëren kiezen in het menu **dat** je ziet. Open een nieuw wordbestand, **klik** op je **rechtermuisknop** en kies voor plakken.

Als je op een andere site ook **informatie** hebt gevonden, herhaal je de handelingen. Je zet de tekst dan onder de tekst **die** er al staat.

Ook plaatjes kun je zo kopiëren en plakken. **Foto's** of papieren tekeningen, of **plaatjes** uit een boek **kun** je met behulp van een scanner in je computer opslaan en daarna gebruiken voor een werkstuk. Natuurlijk lees je de teksten goed door en verander je moeilijke woorden of zinnen. Je **maakt** er je **eigen** tekst van. Vergeet ook niet de naam van de bron eronder te zetten.

7.2 Publiek, handleiding schrijven

Opdracht 34

- 1 Je hebt vier verschillende handleidingen/instructies uitgeknipt of gekopieerd.
 2-5 Je eigen werk.

Opdracht 35

- 1 Jongeren.
 2 Het publiek gebruikt weinig of geen moeilijke woorden of zinnen, het houdt niet van lange zinnen en veel tekst, gebruikt regelmatig de computer om werkstukken of teksten te maken.
 3 a Je gebruikt formele taal. Het is een zakelijke tekst en het publiek bestaat ook niet uit vrienden en bekenden.
 b Nee.
 c Als dat nodig is, maar waarschijnlijk niet, want het publiek is bekend met computers.
 4 Voorbeeldtekst:
 Bewaren, selecteren en samenvoegen van informatie.
 Je hebt geleerd dat je bij een deelonderwerp een vraag moet maken en beantwoorden. Als je de vraag niet zelf kunt beantwoorden, moet je informatie zoeken. Dat kan bijvoorbeeld in een boek, een encyclopedie of op het internet. Daarop staan veel bronnen die je kunt gebruiken. Je kunt informatie selecteren, bewaren en samenvoegen. Hierna lees je hoe je dat doet.
- Zoek op het internet een site die je kunt gebruiken.
  - Zet de site bij je favorieten of noteer de naam van de site. Als je een stukje tekst van de gevonden informatie wilt gebruiken, zet je het over naar je tekstverwerkingsprogramma. Dit doe je zó:
  - Selecteer de tekst.
  - Klik op je rechtermuisknop.
  - Kies in het menu voor kopiëren.

- Open een nieuw wordbestand.
- Klik op je rechtermuisknop.
- Kies voor plakken.

Als je op een andere site ook informatie hebt gevonden, herhaal je de handelingen.

- Zet de tekst dan onder de tekst die er al staat.

Ook eigen plaatjes kun je zo kopiëren en plakken.

- Scan foto's, papieren tekeningen of plaatjes uit een boek.
- Sla ze op in je computer.
- Gebruik ze daarna voor een werkstuk.

Na het lezen van de stappen zal het selecteren, kopiëren en plakken van informatie niet moeilijk zijn.

5 —

Opdracht 36

- 1 Niet iedereen van deze leeftijd of ouder is gewend om veel met computers te werken. Hoe ouder de mensen zijn, hoe minder ze het gewend zijn. Ze kennen misschien niet alle woorden die met computers te maken hebben. Zeker mensen die zeventig zijn geweest onthouden en begrijpen de dingen niet zo snel meer. Als mensen van boven de zestig met computers kunnen werken, zullen ze de instructie niet lezen. Mensen die niet vaak met de computer werken, zullen de instructie wel lezen. Dat is dus je publiek.
- 2
  - a Formele taal.
  - b Nee.
  - c Ja, waarschijnlijk wel, want je weet niet zeker of het publiek woorden kent die met de computer te maken hebben. Je gaat ervan uit dat mensen boven de zestig die met computers kunnen werken jouw instructie niet zullen lezen. Je richt je dus op die mensen die af en toe met de computer werken. Het publiek hoeft geen werkstuk te maken, maar wil wel een recept of een foto kopiëren en plakken.
- 3 Bewaren, selecteren en samenvoegen van informatie.
U heeft op het internet gezocht en een recept, foto of iets anders gevonden. U wilt het recept of de foto in een eigen bestand bewaren, maar u weet niet hoe u dit moet doen. In deze tekst leest u hoe u informatie kunt selecteren, bewaren en samenvoegen.
  - Zoek op het internet de site die u wilt gebruiken.
  - Zet de site bij uw favorieten of noteer de naam van de site.
 Toevoegen aan uw favorieten doet u als volgt.
  - Klik op de rechtermuisknop.
  - Zoek opslaan in favorieten en klik hierop.

Als u een stukje tekst van de gevonden informatie wilt gebruiken, zoekt u de site in uw favorieten.

Open de zoekpagina van het internet.

Dubbeklik op het gele sterretje dat linksboven op de balk staat.

Ga verder als volgt te werk:

- Selecteer de tekst.
- Klik op uw rechtermuisknop.
- Kies in het menu voor kopiëren.
- Open een nieuw wordbestand.
- Klik op uw rechtermuisknop.
- Kies voor plakken.

Als u op een andere site ook informatie hebt gevonden, herhaalt u de handelingen.

- Zet de tekst dan onder de tekst die er al staat.

Ook eigen plaatjes kunt u zo kopiëren en plakken.

- Scan foto's, papieren tekeningen of plaatjes uit een boek.
- Sla ze op in uw computer.
- Gebruik ze daarna waarvoor u ze nodig heeft.

Na het lezen van de stappen zal het selecteren, kopiëren en plakken van informatie vast lukken.

4 —

Opdracht 37

1-4 Je eigen werk.

Opdracht 38

1-4 Je eigen werk.

8 Spreken, kijken en luisteren

8.1 Communiceren

Opdracht 39

1-3 Je eigen werk.

8.2 Lichaamstaal

Opdracht 40

1-3 Je eigen antwoorden.

- 4 Je eigen antwoord. Hij kan bijvoorbeeld vriendelijk gedag zeggen of vriendelijk knikken. Hij kan ook een vriendelijk gezicht laten zien, recht lopen en de vrouw vriendelijk aankijken.

8.3 Presentatiedoelen en publiek

Opdracht 41

Bijvoorbeeld:

- 1 Het instrument bestaat uit vijf piepkleine trommeltjes.

- 2 Ik ben er bijzonder trots op dat mijn uitvinding eindelijk op de markt is.
- 3 De prijs is bijzonder laag voor zo'n prachtig instrument.
- 4 U weet zelf toch hoe prettig het is met uw vingers op tafel te trommelen.
- 5 Ga het zeker kopen, want het is ook leuk als cadeautje.
- 6 Maak de trommeltjes schoon met een nat doekje met een scheutje azijn.
- 7 Pas op dat u niet met uw vuist trommelt, dan gaat het drumstel stuk.
- 8 Voor u het weet huurt u Ahoy af voor uw eerste vingerdrumconcert.

Opdracht 42

1-5 Je eigen werk.

Opdracht 43

—

9 Over taal

9.1 Herhalingswoorden

Opdracht 44

- 1 pingping
- 2 klokklok
- 3 blubblub
- 4 koppiekoppie
- 5 drukdruk(druk)
- 6 viavia
- 7 samsam
- 8 tumtum
- 9 balletje-balletje
- 10 bobo

Opdracht 45

Bijvoorbeeld:

Hèhè, dat is af. (opluchting)

Héhé, wat moet dat! (verontwaardiging)

Neenee, dat wil ik niet. (geen sprake van). Of:

Neenee, er is niets aan de hand. (geruststelling)

Nounou, dat is me wat moois. (afkeuring)

Welwel, wie hebben we daar? (soort verrassing)

Jaja, ik kom al. (ongeduld)

Jamjam, dat smaakt. (genot)

9.2 Klanknabootsende woorden

Opdracht 46

- 1 pingping, klokklok, blubblub
- 2 Bijvoorbeeld:
  - piepende remmen – iii of üüü
  - ziekenwagen – tatutatu
  - iets lekkers – mmm
  - klok – tik tak
  - vreugde – haha
  - slapen – zzz

10 Gedicht

10.1 Stijlfiguren (1)

10.2 Beeldspraak

Opdracht 47

- 1 a Kiezen uit de volgende mogelijkheden:
 Regel 1/2: Een keer in de veertien dagen neem ik afscheid
 Regel 6: daarachter ik
 Regel 7: Van afscheid nemen hou ik niet
 Regel 8: en van wachten nog veel minder
 Regel 9: maar door het glas
 b Wat voorop geplaatst is, krijgt de nadruk.
  - 2 De woorden 'afscheid' en 'wachten' worden herhaald. Het is logisch dat die woorden herhaald worden, want op die situatie ligt de nadruk in het hele gedicht. Ook de herhaling van het woord 'ik' in de tweede helft van het gedicht benadrukt dat het gaat om de gevoelens van de ik-figuur.
  - 3 Regel 9-11: door het glas raken mij zijn vermoeide ogen. Hiermee wordt bedoeld: ik zie dat hij er vermoeid uit ziet. Misschien komt hier nog bij: dat hij er zo vermoeid uit ziet, doet me wel iets.
 Regel 19: (vaders) die hun hart toedekken. Hiermee wordt bedoeld: die hun gevoelens niet duidelijk of uitbundig laten blijken.
  - 4 boek (r. 13) – zoek (r. 15): mannelijk of staand rijm. vertrekken (r. 18) – toedekken (r. 19): vrouwelijk of slepend rijm.
  - 5 De ik-persoon woont ergens anders en gaat iedere veertien dagen bij zijn of haar vader op bezoek.
- 6-8 Je eigen antwoorden en toelichting daarbij.

11 Miniproject:

Onderweg naar gisteren

11.1 Personages

Opdracht 48

- 1 *De guillotine* van Simone van der Vlugt.
- 2 Het verhaal speelt zich af in 1789, net voor de Franse Revolutie.
- 3 Bijvoorbeeld:
  - Sandrines vader heeft pachtboeren.
  - Het stropen van konijnen is een halmsmisdaad.
  - Er zijn in de winter veel Fransen gestorven aan honger en kou.
- 4 Bijvoorbeeld:
  - 'Kan dat je niets schelen? Terwijl je ervoor opgehangen kunt worden?'
  - 'Er staat een groep mensen voor de poort, monsieur. Ze eisen brood.'

Opdracht 49

1-5 Sandrine (hoofdpersoon)

Zij is sociaal, dapper, volwassen, besluitvaardig en gaat haar eigen weg. Ze maakt een zekere indruk, maar is dat innerlijk niet steeds.

De baron (medespeler)

Hij is de vader van Sandrine. De baron is zelfverzekerd, bazig, arrogant, eigenwijs en gevoelloos en zal er chic uitzien.

Nicolas Bailly (medespeler)

Hij is de zoon van een pachtboer, hij ziet de baron en zijn familie als de vijand. Nicolas is brutaal, zelfverzekerd, vijandig, volwassen, somber, zelfbewust en gaat ook zijn eigen weg. Hij zal armoedige kleding dragen (met een riem) en mager zijn.

Léon Bailly (medespeler)

Hij is pachter van een boerderij van de baron en de vader van Nicolas. Léon is agressief, somber en vijandig. Zijn kleding is armoedig. Zijn haar is grijs, slordig geknipt en zijn baard zit vol klitten. Hij is mager en lang en heeft grote werkmanshanden.

Figuranten:

- Michelle, de zus van Sandrine (medelevend).
- De moeder van Sandrine (gevoelloos, onverschillig).
- Eduard de huisknecht (onderdanig, beleefd).
- De mensen aan de poort (vijandig, dapper).

11.2 Spanning**Opdracht 50**

Je eigen werk.

Opdracht 51

Je eigen werk.

Opdracht 52

Je eigen werk.

1 Lekker lezen

1.1 Over het verhaal

Opdracht 1 Lees- en discussievragen

- 1 Jordi. Je leert hem van binnenuit kennen en het verhaal draait om zijn probleem.
- 2 Hij is betrouwbaar, onzeker, angstig, zenuwachtig, somber, gevoelig, tobberig, ongelukkig, vasthoudend.
- 3 Zijn vriendin Melissa is verdwenen en hij wil haar vinden, voordat er iets ergs met haar gebeurt.
- 4 Ja, op Melissa na. Zij treedt nauwelijks in het verhaal op, maar het gaat helemaal over haar. Zij is geen figurant, maar een medespeler. Geen van de andere personages speelt een rol van betekenis. Ze zijn alleen maar vulling voor het verhaal en zijn dus figuranten.
- 5 Actiespanning: de situatie waarin Jordi hoort dat een meisje naar het ziekenhuis is gebracht, hij ernaartoe gaat en denkt dat Melissa overleden is. Psychologische spanning: de situatie waarin Jordi na de les op school nadenkt over Melissa en zich grote zorgen over haar maakt. Ook het moment dat Jordi en Fleur bij de ingang van de houseparty zijn, is er psychologische spanning.
- 6 Ja. Jordi denkt dat Melissa is overleden, maar plotseling blijkt dat het om een ander jong meisje gaat.
- 7 Ze laat de lezer, net als Jordi, vermoeden en verwachten dat Melissa in het ziekenhuis is opgenomen en daarna is overleden. Later, als Jordi en Fleur buiten bij de discotheek staan, vermoed en verwacht je juist niet zo snel dat het dan wel om Melissa gaat. Dat gebeurt pas op het allerlaatste moment.
- 8 In het begin is er nauwelijks spanning. De spanning loopt snel op als Jordi naar het kraakpand gaat en daar hoort dat er een meisje naar het ziekenhuis is gebracht. De spanning wordt enorm groot als Jordi in het ziekenhuis is en hoort dat het meisje is overleden. De spanning daalt scherp als hij hoort dat het om een ander meisje gaat. Buiten bij de discotheek loopt de spanning weer langzaam op. Als duidelijk wordt dat er iemand niet goed is geworden, stijgt de spanning weer. Helemaal op het laatst schiet de spanning omhoog als Jordi ziet dat Melissa voor dood op de brancard ligt.
- 9 Ja. Het verhaal breekt af op een zeer spannend moment, want Melissa is er heel slecht aan toe. De vraag is of ze het zal halen.
- 10 Nee, omdat ze niet letterlijk de werkelijkheid beschrijft, maar die verandert en aanpast, is het een verhaal geworden: fictie dus.
- 11 De lezer vermaken of amuseren (in dit geval met een dramatisch verhaal). Een andere bedoeling zal zijn de lezer waarschuwen voor drugs, want de schrijfster laat op een dramatische manier zien wat de gevolgen van drugsgebruik kunnen zijn.

- 12 Je eigen mening met behulp van de beoordelingswoorden. Heb je de keuze van je beoordelingswoorden ook toegelicht?

Opdracht 2 Opdrachten voor het fictiedossier

- 1-5 Je hebt een van de vijf opdrachten gemaakt. Heb je je bij de opdracht aan de eisen gehouden en ongeveer driehonderd woorden gebruikt?

2 Over lezen

2.1 Over Carry Slee

Opdracht 3

- 1 Je eigen antwoord en een toelichting daarbij.
- 2 a-b Je eigen antwoord en een toelichting daarbij.
- 3 Deze sites zijn op dit moment: www.carryslee.nl, www.leesplein.nl en www.kjoek.nl. Toelichting: je eigen toelichting.
- 4-6 Je eigen werk.

2.2 Thema

Opdracht 4

- 1 Bijvoorbeeld: drugsverslaving, zoektocht, in gevaar.
- 2 Bijvoorbeeld: de opstand van het volk, tegenstelling arm-rijk, bedreigd met de dood.
- 3 Bijvoorbeeld: angst, vader-zoon-relatie, de gevolgen van een ontploffing in een kerncentrale.
- 4-5 Je eigen antwoorden en toelichting daarbij.

2.3 Tijd in verhalen

Opdracht 5

- 1 In deze tijd.
- 2 In 1789, net voor het uitbreken van de Franse Revolutie.
- 3 In deze tijd of in de toekomst.
- 4 Bij *Een halsmisdaad*, omdat de verhoudingen in die tijd tussen de machthebbers en het volk totaal anders waren dan in deze tijd. Toen onderdrukten de machthebbers het volk meedogenloos.
- 5 Enkele dagen, hoogstens een week.
- 6 Een beetje. Jordi wordt steeds bezorgder en na wat hij in het ziekenhuis meegemaakt heeft, is die bezorgdheid omgeslagen in angst. Aan het eind, als Melissa op de brancard naar buiten komt, wordt die angst om haar alleen nog maar groter. Jordi zal vrezen dat het met Melissa net zo af zou kunnen lopen als met Mette.
- 7 Nee, want het verhaal wordt niet onderbroken door naar het verleden terug te keren. Het verhaal blijft zich in dezelfde tijd afspelen.
- 8 Nee, nergens wordt het verhaal onderbroken om een stukje te vertellen wat eerder is gebeurd.
- 9 Nee, want het verhaal wordt niet onderbroken door naar het verleden terug te keren. Het verhaal blijft zich in dezelfde tijd afspelen.

- 10 Nee, het verhaal bevat wel passages waarin over het verleden wordt verteld (Nicolas over zijn moeder), maar nergens wordt het verhaal onderbroken om een stukje te vertellen wat eerder is gebeurd.
- 11 a-f Je eigen antwoorden bij het boek dat je hebt gelezen of de film die je hebt gezien.

3 Grammatica

3.1 Zinsontleding – Weet je het nog?

Opdracht 6

- 1 Alle werkwoorden uit de zin.
- 2 a Als een vorm van de werkwoorden *hebben* of *zijn* een hulpwerkwoord in de zin is en de persoonsvorm in de verleden tijd staat.
b Je eigen zin. Bijvoorbeeld: De boom was op de schuur gevallen.
- 3 a Als er geen hulpwerkwoord van de werkwoorden *hebben* of *zijn* in de zin voorkomt en de persoonsvorm in de tegenwoordige tijd staat.
b De postbode bezorgt de post elke morgen om elf uur.
Een ander voorbeeld: De postbode zal de post elke morgen om elf uur bezorgen.
Uitleg: In geen van beide zinnen staat een hulpwerkwoord van de werkwoorden *hebben* of *zijn*. De persoonsvormen van de zinnen staan in de tegenwoordige tijd.
- 4 a Ja, het zinsdeel is het antwoord op de vraag: *aan wie vraagt Michiel een euro voor de automaat?* en je kunt het voorzetsel *aan* weglaten.
b Nee, *aan de kant* geeft een plaats aan en het is geen antwoord op de vraag: *aan wie zit Dylan?*
- 5 Op onder andere de vragen: waar, wanneer, waardoor, waarmee, hoe.
- 6 a Ja, in een zin kan een zinsdeel staan dat een tijd aangeeft en er kan ook een zinsdeel in de zin staan dat een plaats aangeeft.
b *Gisteren* heb ik *in de supermarkt* een paar flessen laten vallen.

3.2 Zinsontleding – Het naamwoordelijk gezegde (1)

Opdracht 7

- 1 Voorbeelden van zinnen.
De onderwerpen en gezegdes van de voorbeeldzinnen staan onder de zinnen.
Zin met *zijn*:
a Onze leraar Frans is meneer La Grand.
ond = Onze leraar Frans
nwg = is meneer La Grand
werkw.deel = is
naamw.deel = meneer La Grand

Uitleg: Kijk maar: Onze leraar Frans = meneer La Grand.

Onze leraar Frans en *meneer La Grand* zijn dezelfde personen.

b Onze leraar Frans is al twee weken ziek.

ond = Onze leraar Frans

nwg = is ziek

werkw.deel = is

naamw.deel = ziek

Uitleg: Kijk maar: Onze zieke leraar Frans.

Zieke noemt een eigenschap van *onze leraar Frans*.

Zin met *worden*:

a Dit nummer wordt een grote hit.

ond = Dit nummer

nwg = wordt een grote hit

werkw.deel = wordt

naamw.deel = een grote hit

Uitleg: Kijk maar: Dit nummer = een grote hit

Dit nummer en *een grote hit* zijn dezelfde dingen.

b De tuin van de burens wordt erg mooi.

ond = De tuin van de burens

nwg = wordt erg mooi

werkw.deel = wordt

naamw.deel = erg mooi

Uitleg: Kijk maar: De erg mooie tuin van de burens.

Erg mooi noemt een eigenschap van *de tuin van de burens*.

Zin met *blijven*:

a Jasmine blijft mijn vriendin.

ond = Jasmine

nwg = blijft mijn vriendin

werkw.deel = blijft

naamw.deel = mijn vriendin

Uitleg: Kijk maar: Jasmine = mijn vriendin.

Jasmine en *mijn vriendin* zijn dezelfde personen.

b Helaas blijft Jasmine boos op mij.

ond = Jasmine

nwg = blijft boos

werkw.deel = blijft

naamw.deel = boos

Uitleg: Kijk maar: boze Jasmine.

Boze noemt een eigenschap van *Jasmine*.

2-6 Je eigen werk.

Opdracht 8

- 1 nwg = waren bekende schaatsers
werkw.deel = waren
naamw.deel = bekende schaatsers
Uitleg: *waren* koppelt *bekende schaatsers* aan *Ard en Kees*. *Ard en Kees* en *bekende schaatsers* zijn dezelfde personen.
- 2 wwg = ondervraagt
Uitleg: *ondervraagt* koppelt niets en het is geen werkwoord uit het rijtje koppelwerkwoorden.
- 3 wwg = Snijd door
Uitleg: *Snijd door* koppelt niets en het is geen werkwoord uit het rijtje koppelwerkwoorden.

- 4 nwg = blijven noodzakelijk
 werkw.deel = blijven
 naamw.deel = noodzakelijk
 Uitleg: *blijven* koppelt *noodzakelijk* aan *extra oefeningen grammatica*. *Noodzakelijk* noemt een eigenschap van *extra oefeningen grammatica*: de noodzakelijke extra oefeningen grammatica.
- 5 nwg = waren erg luidruchtig
 werkw.deel = waren
 naamw.deel = erg luidruchtig
 Uitleg: *waren* koppelt *de jongeren* aan *erg luidruchtig*. *Luidruchtig* noemt een eigenschap van *de jongeren*: de erg luidruchtige jongeren.
- 6 wwg = kies uit
 Uitleg: *kies uit* koppelt niets en het is geen werkwoord uit het rijtje koppelwerkwoorden.
- 7 nwg = blijven bang
 werkw.deel = blijven
 naamw.deel = bang
 Uitleg: *blijven* koppelt *mijn vriendinnen* aan *bang*. *Bang* noemt een eigenschap van *mijn vriendinnen*: mijn bange vriendinnen.
- 8 nwg = worden ontzettend moeilijk
 werkw.deel = worden
 naamw.deel = ontzettend moeilijk
 Uitleg: *worden* koppelt *de opdrachten voor wiskunde* aan *ontzettend moeilijk*. *Ontzettend moeilijk* noemt een eigenschap van *de opdrachten voor wiskunde*: de ontzettend moeilijke opdrachten voor wiskunde.
- 9 wwg = heeft
 Uitleg: *heeft* koppelt niets en het is geen werkwoord uit het rijtje koppelwerkwoorden.
- 10 nwg = waren lek
 werkw.deel = waren
 naamw.deel = lek
 Uitleg: *waren* koppelt *lek* aan *de fietsbanden van Zara, Tom en Jurriaan*. *Lek* noemt een eigenschap van *de fietsbanden van Zara, Tom en Jurriaan*: de leuke fietsbanden van Zara, Tom en Jurriaan.

Opdracht 9

- 1 nwg = Was gezellig
 werkw.deel = Was
 naamw.deel = gezellig
 Uitleg: In de zin staat één werkwoordsvorm: *was*. In deze zin koppelt *was gezellig* aan *het feestje van je ouders*. *Gezellig* is een eigenschap: het gezellige feestje van je ouders.
 wwg = –
 ond = het feestje van je ouders
 Uitleg: Deze zin bestaat uit twee zinsdelen: een nwg en ond.
 lv = –
 mv = –
 bwb = –
- 2 nwg = –
 wwg = Geef
 ond = –
- Uitleg: Het onderwerp ontbreekt in deze zin, omdat de zin in de gebiedende wijs staat.
 lv = een extra bord
 Uitleg: Als je de vraag voor het lijdend voorwerp wilt stellen, bedenk je een tijdelijk onderwerp, bijvoorbeeld *je*. Je stelt dan de vraag: *wat geef (je)?* Het antwoord is: een extra bord.
 mv = die mensen
 Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie geef (je) een extra bord?* Het antwoord is: die mensen.
 bwb = voor de kippenbotjes
 Uitleg: *Voor de kippenbotjes* geeft antwoord op de vraag: *waarvoor geef (je) die mensen een extra bord?*
- 3 nwg = was mislukt
 werkw.deel = was
 naamw.deel = mislukt
 Uitleg: *was* koppelt *mislukt* aan *de tekening van Maaïke*, want *mislukt* is een eigenschap van *de tekening van Maaïke*: de mislukte tekening van Maaïke.
 wwg = –
 ond = De tekening van Maaïke
 Uitleg: De zin bestaat uit twee zinsdelen: het nwg en ond.
 lv = –
 mv = –
 bwb = –
- 4 nwg = –
 wwg = moet bewijzen
 ond = Je
 lv = je gelijk
 mv = hem
 Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie moet je je gelijk bewijzen?* Het antwoord is: hem.
 bwb = –
- 5 nwg = –
 wwg = Blijven slapen
 Uitleg: In deze zin staan twee werkwoordsvormen. De werkwoordsvorm *slapen* geeft aan wat er gebeurt, het is een zelfstandig werkwoord. *Blijven* is een hulpwerkwoord.
 ond = Glenn en Mike
 lv = –
 mv = –
 bwb = bij Rogier
 Uitleg: Het zinsdeel *bij Rogier* geeft antwoord op de vraag: *waar blijven Glenn en Mike slapen?*
- 6 nwg = –
 wwg = blijft schijnen
 Uitleg: In deze zin staan twee werkwoordsvormen. De werkwoordsvorm *schijnen* geeft aan wat er gebeurt, het is dus zelfstandig werkwoord. De zon schijnt letterlijk. *Blijft* is het hulpwerkwoord.
 ond = De zon
 lv = –
 mv = –
 bwb = de hele dag

Uitleg: Het zinsdeel *de hele dag* geeft antwoord op de vraag: *wanneer blijft de zon schijnen?*

- 7 nwg = worden geel en bruin
 werkw.deel = worden
 naamw.deel = geel en bruin
 Uitleg: *Worden koppelt geel en bruin aan de bladeren van de bomen. Geel en bruin zijn kenmerken van de bladeren van de bomen: de gele en bruine bladeren van de bomen.*
 ww = –
 ond = de bladeren van de bomen
 lv = –
 mv = –
 bwb = in de herfst
 Uitleg: Het zinsdeel *in de herfst* geeft antwoord op de vraag: *wanneer worden de bladeren van de bomen geel en bruin?*
- 8 nwg = –
 wwg = zijn afgeprijsd
 Uitleg: In deze zin staan twee werkwoordsvormen. *Afgeprijsd* geeft aan wat er gebeurt, het is een zelfstandig werkwoord. *Zijn* is een hulpwerkwoord.
 ond: alle spijkerbroeken
 lv = –
 mv = –
 bwb = In die kledingzaak
 Uitleg: Het zinsdeel *in die kledingzaak* geeft antwoord op de vraag: *waar zijn alle spijkerbroeken afgeprijsd?*
- 9 nwg = –
 wwg = is geweest
 Uitleg: In deze zin staan twee werkwoordsvormen. *Geweest* geeft aan dat Joram op een plaats was, het is een zelfstandig werkwoord. *Is* is een hulpwerkwoord.
 ond = Joram
 lv = –
 mv = –
 bwb = zaterdag, voor het eerst, naar de disco
 Uitleg: De zinsdelen *zaterdag* en *voor het eerst* zijn het antwoord op de vraag: *wanneer?* en *naar de disco* geeft antwoord op de vraag: *waar?*
- 10 nwg = waren erg brutaal
 werkw.deel = waren
 naamw.deel = erg brutaal
 Uitleg: *Waren* koppelt *erg brutaal* aan *een paar leerlingen*. *Erg brutaal* is een eigenschap van *een paar leerlingen*: een paar erg brutale leerlingen.
 ww = –
 ond = Een paar leerlingen
 lv = –
 mv = –
 bwb = gistermiddag, in de aula
 Uitleg: Het zinsdeel *gistermiddag* is het antwoord op de vraag: *wanneer?* Het zinsdeel *in de aula* is het antwoord op de vraag: *waar?*

3.3 Woordsoortbenoeming – Het bijvoeglijk naamwoord (2)

Opdracht 10

- 1 nieuwe, onbegrijpelijk
 Uitleg: *nieuwe* staat voor het zelfstandig naamwoord *spel*. *Nieuwe* is er een eigenschap van.
Blijven koppelt *onbegrijpelijk* aan *de regels van dit nieuwe spel*. *Onbegrijpelijk* is een eigenschap: De *onbegrijpelijke* regels van dit nieuwe spel.
- 2 gevonden, goed
 Uitleg: *Gevonden* staat voor *oplossing* en is een eigenschap van dit zelfstandig naamwoord. *Is* koppelt *goed* aan *de gevonden oplossing*. *Goed* is een eigenschap: de *goede* gevonden oplossing.
- 3 Gek, slechte
 Uitleg: *Wordt* koppelt *gek* aan *mijn moeder*. *Gek* is een eigenschap van *mijn moeder*: mijn *gekke* moeder.
Slechte staat voor het zelfstandig naamwoord *prestaties* en is een eigenschap van dit zelfstandig naamwoord.
- 4 Nederlandse, belangrijke
 Uitleg: *Nederlandse* staat voor het zelfstandig naamwoord *hockeyteam*. *Nederlandse* is er een eigenschap van.
Belangrijke staat voor het zelfstandig naamwoord *wedstrijd*. *Belangrijke* is er een eigenschap van.

3.4 Woordsoortbenoeming – Voornaamwoorden (1)

Opdracht 11

Voorbeelden van zinnen:

- 1 a Peter heeft **hem** ook een uitnodiging gestuurd.
 Uitleg: Het zinsdeel *hem* geeft antwoord op de vraag: *aan wie heeft Peter een uitnodiging gestuurd?* Dit is de vraag voor het meewerkend voorwerp.
 Je kunt ook controleren of je het voorzetsel *aan* voor hem kunt schrijven. Dat kan, kijk maar: Peter heeft **aan hem** ook een uitnodiging gestuurd. *Hem* is dus een meewerkend voorwerp.
- b Heb je **hem** meegenomen?
 Uitleg: Het zinsdeel *hem* geeft antwoord op de vraag: *wie heb je meegenomen?* Dit is de vraag voor het lijdend voorwerp.
- c **Het** is niet te geloven!
 Uitleg: Het zinsdeel *het* geeft antwoord op de vraag: *wat is te geloven?* Dit is de vraag voor het onderwerp.

- d Heb **jij het haar** gisteren na de gymles nog gegeven?
 Uitleg: *Jij* is het antwoord op de vraag: *wie heeft gegeven?* Dit is de vraag voor het onderwerp.
Het is het antwoord op de vraag: *wat heb jij gegeven?* Dit is de vraag voor het lijdend voorwerp.
Haar is het antwoord op de vraag: *aan wie heb jij het gegeven?* Dit is de vraag voor het meewerkend voorwerp.

2-3 Je eigen werk.

3.5 Het bezittelijk voornaamwoord

Opdracht 12

- 1 pers.vnw: je, 2e persoon enkelvoud
 bez.vnw: ons, 1e persoon meervoud
 Uitleg: Als je de zin in zinsdelen verdeelt, ontdek je dat *je* zelfstandig in de zin voorkomt en ons niet, kijk maar: *Waarom | vertel | je | Charlotte | ons geheim?*
Ons is bijvoeglijk bij *geheim*, het is dus geen pers.vnw, maar een bez.vnw.
- 2 pers.vnw: jullie, 2e persoon meervoud
 hem, 3e persoon enkelvoud
 bez.vnw: –
- 3 pers.vnw: ik, 1e persoon enkelvoud
 bez.vnw: jouw, 2e persoon enkelvoud
 Uitleg: Als je de zin in zinsdelen verdeelt, ontdek je dat *jouw huis* een zinsdeel is. *Jouw* is bijvoeglijk bij *huis*, het is dus geen pers.vnw, maar een bez.vnw.
- 4 pers.vnw: hij, 3e persoon enkelvoud
 hen, 3e persoon meervoud
 bez.vnw: –
- 5 pers.vnw: we, 3e persoon meervoud
 bez.vnw: jouw, 2e persoon enkelvoud
 mijne, 1e persoon enkelvoud
 Uitleg: Als je de zin in zinsdelen verdeelt, ontdek je dat *jouw boot* een zinsdeel is. *Jouw* is bijvoeglijk bij *boot*, het is dus geen pers.vnw, maar een bez.vnw.
Mijne is een zelfstandig gebruikt bez.vnw.
- 6 pers.vnw: mij, 1e persoon enkelvoud
 bez.vnw: –
- 7 pers.vnw: mij, 1e persoon enkelvoud
 bez.vnw: Uw, 2e persoon enkelvoud
 Uitleg: Als je de zin in zinsdelen verdeelt, ontdek je dat *Uw antwoord* een zinsdeel is. *Uw* is bijvoeglijk bij *antwoord*, het is dus geen pers.vnw, maar een bez.vnw.
- 8 pers.vnw: we, 3e persoon meervoud
 Het, 3e persoon enkelvoud
 mij, 1e persoon enkelvoud
 bez.vnw: –

Opdracht 13

1-4 Je eigen antwoorden.

Voorbeelden van antwoorden.

- 1 Hij | heeft | de hele dag | aan mij | gedacht.
pers.vnw | hww | lw – bnw – znw | vz – pers.vnw | zww
- 2 Het meisje | is | mijn vriendin.
lw – znw | kww | bez.vnw – znw
- 3 Het pakket | is | groot.
lw – znw | kww | bnw
- 4 Heeft | de leraar | jou | mijn zoekgeraakte werkstuk | gegeven?
hww | lw – znw | pers.vnw | bez.vnw – bnw – znw | zww

Opdracht 14

1-4 Je eigen werk.

4 Spelling**4.1 Het meervoud van zelfstandige naamwoorden; woordenboek gebruiken****Opdracht 15**

- 2 cadeaus
Uitleg: Er ontstaat geen uitspraakprobleem als je de letter -s direct achter het woord cadeau schrijft.
- 3 cafeïne (geen meervoud)
- 8 carrosserieën
Uitleg: Het woord eindigt op -ie. De klemtoon ligt op de laatste lettergreep. Dan zet je er -ën achter.
- 9 cartografen
Uitleg: Deze meervoudsvorm moet je uit je hoofd leren.
- 11 chefs
- 13 chimpansees
Uitleg: Er ontstaat geen uitspraakprobleem als je de -s direct achter het woord chimpansee schrijft.
- 17 comités
Uitleg: Er ontstaat geen uitspraakprobleem als je de -s direct achter het woord comité schrijft.
- 18 alleen: conducteurs
- 22 controles
Uitleg: Er ontstaat geen uitspraakprobleem als je de -s direct achter het woord controle schrijft.
- 23 alleen: coopertests
- 24 Een andere meervoudsvorm van radiator is radiators.

Misschien heb je andere nummers genoemd. Van een paar woorden wordt hierna uitgelegd waarom ze goed zijn.

Nummer 5: Het woord eindigt op -ie. De klemtoon ligt op de laatste lettergreep: calorie. Je zet er dus -ën achter.

Nummer 12: De klemtoon ligt *niet* op de laatste lettergreep: chemicgliën. Je voegt een *n* toe en zet een trema op de -e.

4.2 Verkleinwoorden**Opdracht 16**

- 1 beloninkje
- 2 chocolaatje
- 3 comiteetje
- 4 dingetje
- 5 displaytje
- 6 dramaatje
- 7 heggetje
- 8 karbonaadje
- 9 laatje
- 10 pasteitje
- 11 pc'tje
- 12 polootje
- 13 sherry'tje
- 14 souvenirtje
- 15 taxietje
- 16 treetje
- 17 vitamientje
- 18 z'je

4.3 Tussenletter(s) in samenstellingen**Opdracht 17**

- 1 bejaardenwoning
Uitleg: Het meervoud van *bejaarde* is *bejaarden*, zie regel 1.
- 2 beregoed
Uitleg: Het eerste deel van de samenstelling is een versterkend woord, zie regel 3c.
- 3 berenvel
Uitleg: Het meervoud van *beer* is *beren*, zie regel 1.
- 5 bollenveld
Uitleg: Het meervoud van *bol* is *bollen*, zie regel 1.
- 13 koninginnensoep
Uitleg: Het meervoud van *koningin* is *koninginnen*, zie regel 1. In deze samenstelling is niet 'de' persoon waarvan er maar één is' genoemd.
- 15 spinnenweb
Uitleg: Het meervoud van *spin* is *spinnen*, zie regel 1.
- 19 kapperszaak
- 21 publieksjury

22 reddingsloep
Uitleg: In andere samenstellingen met redding schrijf je ook de tussenletter -s, kijk maar: reddingswerker.

23 stationschef

24 verkeersslachtoffer

Uitleg: In andere samenstellingen met verkeer schrijf je ook de tussenletter -s, kijk maar: verkeersknooppunt.

Misschien heb je andere nummers genoemd. Van een paar woorden wordt hierna uitgelegd waarom ze goed zijn.

Nummer 4: zie regel 1b.

De nummers 6 en 7: zie regel 3a.

Nummer 8: zie regel 2

Nummer 9: zie regel 1b.

Nummer 14: zie regel 2.

Nummer 16: zie regel 2.

Nummer 17 en 18: zie regel 1a.

4.4 Lastige gevallen: de m- en de n-klank

Opdracht 18

- 1 Herinner, annuleringsverzekering
- 2 commissaris, spionagefilm
- 3 portemonnees, sportaccommodatie
- 4 mannequin, omelet
- 5 abonnement, dromedarissen

Opdracht 19

accordeonist – amanuensis – ananas – anoniem – bespioneren – claxonneren – comité – fanatiek – flaneren – gerenommeerd – immuun – summier – kannibaal – mayonaise – pony – tennisser

5 Taalschat

5.1 Schoolwoorden

Opdracht 20

—

5.2 Woorden rond de teksten

Opdracht 21

- 1 bizarre – vreemde
- 2 delicatessen – lekkernij, iets lekkers
- 3 drive-inwoningen – huizen met ingebouwde garages op de begane grond
- 4 exclusief – zonder
inclusief – met, erbij inbegrepen
- 5 vacatures – baan die door niemand bezet wordt worden gedomineerd – bevatten vooral
experts – deskundigen
- 6 luguber – akelig
fundering – constructie waarop een gebouw steunt
- 7 schaarste – tekort
spaarzaam – zuinig

- 8 komen tot volle wasdom – groeien helemaal uit
gewassen – alles wat er aan planten groeit

5.3 Woorden uit de media

Opdracht 22

- 1 accijnsverhoging – belastingverhoging
- 2 alert – oplettend (zijn) (vanwege de mogelijke aanwezigheid van zakkenrollers)
- 3 detaillist – kleinhandelaar, iemand die een winkel heeft
- 4 metaaldetector – apparaat om metalen voorwerpen op te sporen
- 5 desastreuze – rampzalige
- 6 geweldsmonopolie – het alleenrecht (van de overheid) om geweld te gebruiken
- 7 imago – het beeld dat mensen van iets of iemand hebben
- 8 mortuarium – ruimte waar doden liggen
- 9 motto – zinspreuk, korte en krachtige zin
- 10 relatief – betrekkelijk (een betrekkelijk goed cijfer halen, bijvoorbeeld in vergelijking met de rest van de klas)
- 11 stadsrenovatie – stadsvernieuwing
- 12 surveillancewagens – politiewagens van waaruit toezicht wordt gehouden

5.4 Het woordenboek gebruiken; spreekwoorden en uitdrukkingen

Opdracht 23

- 1 Het is een mannelijk de-woord.
- 2 Het meervoud is *voeten*. (Als de meervoudsuitgang gemakkelijk is, staat er geen informatie.)
- 3 Bijvoorbeeld: (onderste deel van het been) waarop je staat en loopt / met vijf tenen.
- 4 Omdat het meer dan één betekenis heeft.
- 5 lengtemaat van ongeveer 30 cm
- 6 onderstuk waar iets op steunt
- 7 a vaste voet krijgen
b een wit voetje hebben
c op grote voet leven
d ten voeten uit
e voor de voeten werpen

Opdracht 24

- 1-5 Je eigen werk.

6 Lees vaardig

6.1 Samenvatten

Opdracht 25

In een goede samenvatting moeten de onderstaande informatie-elementen (of zinnen die erop lijken) zijn opgenomen.

- Twee veranderingen eetplekken:
  - Er komen meer eetplekken.
  - Er komt een ander soort eetplekken (minder snackbars en meer fastfoodrestaurants en lunchrooms).
- Verandering eetmomenten:
  - Het aantal vaste eetmomenten neemt af.
Of: Mensen willen eten als ze honger hebben.
Of: Ontbijt- en lunchmomenten verdwijnen.
- Belangrijkste factor bij wel of niet kopen voedsel:
  - Gemak (is belangrijker dan de prijs).
- Drie ontwikkelingen die eetgedrag beïnvloeden:
  - Het aandeel van het gemaksvoedsel neemt toe (van 35% naar 50%).
Of: Ons eetgedrag zal gedomineerd worden door gemaksvoedsel.
  - Er komen concentraties van snackpunten.
  - Er komen snackpunten in winkels en warenhuizen.
- Verandering denkwijze voedselproducent:
  - De producent moet leren denken vanuit de eetbehoefte van een consument.

Voorbeeldsamenvatting

Er zijn twee veranderingen met betrekking tot eetplekken van mensen: er komen meer en andere eetplekken. De eetmomenten van mensen veranderen. Ze willen tegenwoordig eten op het moment dat ze honger hebben. Als mensen voedsel kopen, vinden ze voedsel dat gemakkelijk te bereiden is belangrijker dan de prijs. Er zijn drie ontwikkelingen die volgens Figee invloed hebben op het eetgedrag van de consumenten: het aandeel van het gemaksvoedsel neemt met vijftien procent toe, er komen concentraties van snackpunten, er komen snackpunten in winkels en warenhuizen. De voedselproducent zal in de toekomst vanuit de eetbehoefte van de consument moeten denken.

6.2 Zins- en alineaverbanden en signaalwoorden: voorbeeld, opsomming, tegenstelling, middel-doel

Opdracht 26

- 1 Waar
Uitleg: De uitspraak staat in de eerste regel. Daarna volgen voorbeelden.
- 2 Waar
Uitleg: Zie regel 12 en 18.
- 3 Waar
- 4 Niet waar
Uitleg: In de eerste zin van alinea 4 staat het signaalwoord *verder*, dit is geen signaalwoord voor een tegenstelling.
- 5 Waar
- 6 Waar
Uitleg: Het voorbeeld begint bij: Nu al...
- 7 Niet waar
Uitleg: *Daarnaast* is een signaalwoord voor opsomming.
- 8 Waar
Uitleg: Het eerste deel is: Nu al ... 50 procent. Het tweede deel is: En verder ... heel gewoon. Het derde deel is: Daarnaast rukt ... binnengestapt.
- 9 Waar
Uitleg: Alinea 6 geeft voorbeelden bij: Je moet denken vanuit de eetbehoefte van de consument.
- 10 Niet waar
Uitleg: De laatste zin begint met het signaalwoord *Zo*. Dit is geen signaalwoord voor tegenstelling.
- 11 Niet waar
Uitleg: In alinea 4 worden geen middelen genoemd.

6.3 Eindopdrachten

Opdracht 27

- 1-3 Je eigen antwoorden.

Opdracht 28

- 1 Je eigen woorden. Je noteert: moeilijk woord – betekenis – manier van vinden.
- 2 Alinea 2 tot en met 8.
- 3 In alinea 2 en 3.
Uitleg: In alinea 2 gaat het over de smaakvoorkeur van baby's, in alinea 3 over de smaak van kinderen. In alinea 4 gaat het over een ander onderwerp, namelijk mensen in andere landen.
- 4 Alinea 4 tot en met 8.
Uitleg: In alinea 4 gaat het over eetgewoonten van Aziaten of Afrikanen, in alinea 5 gaat het over eetgewoonten van mensen in Thailand, in alinea 6 gaat het over eetgewoonten van mensen in IJsland, in alinea 7 gaat het over de eetgewoonten van de Masai en in alinea 8 gaat het over de eetgewoonten van de nomaden in Mongolië.

- 5 Tegenstelling.
Uitleg: Aan het begin van alinea 3 staat het signaalwoord *Maar*. Dit signaalwoord geeft een tegenstelling aan.
- 6 B Dat is niet waar.
Uitleg: Er is helemaal geen doel-middelverband.
- 7 Uitspraak/bewering – voorbeeld.
Uitleg: De uitspraak/bewering is: Mensen die in andere landen of werelddelen zijn opgegroeid, hebben dan ook vaak een totaal andere smaak. Na deze zin begint het eerste voorbeeld, het voorbeeld van de eetgewoonten van de Aziaten of Afrikanen.
- 8 a De alinea's zijn verbonden door middel van een opsommend signaalwoord. Aan het signaalwoord *Ook*.
b Ja. De alinea's 5, 6, 7 en 8 zijn met elkaar verbonden door middel van opsommende woorden.
- 9 Een conclusie. Er wordt een uitspraak gedaan op grond van wat in de voorafgaande alinea's met voorbeelden is getoond. Ook het woord *dus* wijst op een conclusie.
- 10 a Dat – zout en bitter
Uitleg: Je kunt de vraag stellen: Wat vonden ze dus niet lekker? Het antwoord is: zout en bitter.
b het – prikkelende dingen met andere smaken, zoals spruitjes, zuurkool, olijven en scherpe kaas
Uitleg: Je kunt de vraag stellen: Wat vinden ze misschien niet meteen lekker?
Het antwoord is: prikkelende ... kaas.
c er ... aan – Sprinkhanen, vliegen, larven, spinnen en kakkerlakken in geroosterde vorm op je bord
Uitleg: Je kunt de vraag stellen: Waar moet je toch niet aan denken? Het antwoord is: (aan) sprinkhanen ... bord.
d het – wat je eet en lekker vindt, hangt erg af van wat je gewend bent.
Uitleg: Je kunt vragen: Wat zie je dus? Het antwoord is: wat ... bent.
- 11 Voor jongeren in het algemeen.
Uitleg: De tekst komt uit de jongerenkrant Kidsweek.
- 12 A Informeren.
- 13 D Een artikel.
Uitleg: Een artikel is tekst waarin achtergrondinformatie over een onderwerp staat. De tekst is geen nieuwsbericht, want er wordt geen nieuwsfeit beschreven. De tekst is geen betoog, want de schrijver wil de lezer niet van zijn mening overtuigen. De tekst is geen verhaal.
- 14 B Wat iemand lekker vindt, hangt af van de plaats waar hij is opgegroeid en van zijn opvoeding.

Uitleg: De hoofdgedachte van een tekst is de belangrijkste mededeling over het onderwerp. Je maakt een zin waarin deze mededeling duidelijk naar voren komt. Je maakt als het ware een heel korte samenvatting van de inhoud van de alinea's. Antwoord B is de belangrijkste mededeling. Deze zin hoort bij alle alinea's.
Antwoord A is een zin die alleen bij alinea 3 hoort.
Antwoord C is een zin die bij de alinea's 5 tot en met 8 hoort.
Antwoord D is een zin die alleen bij alinea 3 hoort.

Opdracht 29 Terugkijken

Je eigen opmerking.

7 Schrijf vaardig

7.1 Schrijven op niveau

Opdracht 30

- 1 —
- 2 foute verwijswoorden: dat melk = die melk (regel 1).
Uitleg: Bij melk hoort het lidwoord *de*. Je mag dan niet met *dat* verwijzen.
Hun doen dat = Zij doen dat (regel 2-3).
Uitleg: Je mag *hun* niet als onderwerpsvorm gebruiken.
verhitten hun = verhitten ze (regel 4-5).
Uitleg: Je mag *hun* niet als onderwerpsvorm gebruiken.
het = die (regel 5)
Uitleg: Het woord verwijst naar de melk. Bij melk hoort het lidwoord *de*. Je mag dan niet met *het* verwijzen.
een kaasvorm dat = een kaasvorm die (regel 7).
Uitleg: Bij kaasvorm hoort het lidwoord *de*. Je mag dan niet met *dat* verwijzen.
het = hij (2x) (regel 10 en 15).
Uitleg: bij kaas hoort het lidwoord *de*. Je mag dan niet met *het* verwijzen. Je kunt ook het verwijswoord *die* gebruiken.
kaas dat = kaas die (regel 18)
- verkeerd gespelde werkwoorden: word = wordt (regel 1)
Uitleg: Kaas kun je vervangen door hij. Je schrijft ik-vorm + *t*.
getransporteert = getransporteerd (regel 4).
Uitleg: Als je het woord langer maakt, hoor je een *d*.
word gehangen = wordt gehangen (regel 8).
Uitleg: Het onderwerp bij *word* is *die* (de kaas). Je kunt het woord vervangen door *hij*. Je schrijft dan *stam* + *t*.
word = wordt (regel 16).

Uitleg: Het onderwerp bij *word* is *boerenkaas*. Je kunt het woord vervangen door *hij*. Je schrijft dan *stam + t*.

3-6 —

7 Herschreven tekst

Kaas **wordt** van melk gemaakt. Voor één kilo kaas is wel tien liter melk nodig. Al **die** melk komt bij de boeren vandaan. De meeste boeren melken hun koeien twee keer per dag. **Zij** doen dat met een machine of robot. De meeste kaas wordt in een kaasfabriek gemaakt. Met een melkauto wordt de melk naar de fabriek **getransporteerd**. In de fabriek verhitten ze eerst de melk tot 70 graden. Dan is **die** langer houdbaar. **Daarna** gaan ze de melk dikker maken. Dat heet stremmen. **Vervolgens** persen ze de verdikte melk in een kaasvorm **die** dan in een zoutbad **wordt** gehangen. Ten slotte krijgt de kaas een plastic laagje om te voorkomen dat de kaas gaat schimmelen. De kaas moet nu rijpen, zodat **hij** de goede smaak krijgt. Hoe lang dat duurt, hangt af van de soort kaas. **Er zijn verschillende soorten kaas: jonge, jong belegen, belegen en oude kaas.**

Als de kaas rijp is, gaat **hij** met gekoelde vrachtwagens naar de winkel. In Nederland **wordt** steeds meer boerenkaas gemaakt. Boerenkaas is kaas **die** echt op de boerderij is gemaakt.

7.2 De zakelijke brief

Opdracht 31

- 1 —
- 2 Je hebt je eigen woordweb gemaakt.
- 3 Je hebt minimaal vijf deelonderwerpen gekozen.
- 4 Je hebt bij elk deelonderwerp een duidelijke vraag gemaakt.
- 5 Zie het schema.

Schema voor de brief aan het Voedingscentrum.	
Adres van de geadresseerde	Postbus 85700 2508 CK DEN HAAG
De aanleiding van de brief:	Binnenkort spreekbeurt houden voor vak verzorging.
De reden voor de brief:	Informatie voor de spreekbeurt opvragen.
De vragen voor het middenstuk van de brief	1-6: Je eigen vragen bij de door jou gekozen deelonderwerpen.
De afsluitende zinnen	Je bedankt in ieder geval voor het opsturen van de informatie.

6 Je hebt de brief geschreven. Lees je brief nog een keer goed door en kijk of je de volgende punten in je brief hebt staan:

- Je eigen naam en adres staan boven aan de brief.
- Daarna heb je drie keer op enter gedrukt (dus twee witregels ertussen).
- Je hebt de plaatsnaam en de datum voluit genoteerd.
- Daarna heb je weer drie keer op enter gedrukt.
- Je hebt de naam en het adres van het Voedingscentrum correct genoteerd.
- Vervolgens heb je weer drie keer op enter gedrukt.
- Je hebt de aanhef 'Geachte heer, mevrouw,' opgeschreven.
- Daarna heb je twee keer op enter gedrukt.
- Je hebt de aanleiding en de reden in de inleiding vermeld.
- Weer heb je twee keer op enter gedrukt.
- In de alinea's van het middenstuk heb je je vragen met daarbij een korte toelichting gesteld.
- Daarna heb je twee keer op enter gedrukt.
- In het slot heb je de tekst met een of twee afsluitende zinnen afgesloten.
- Hierna heb je twee keer op enter gedrukt.
- Je hebt als slotformule 'Met vriendelijke groeten,' of 'Hoogachtend,' genoteerd.
- Daaronder heb je na twee of drie enters je naam genoteerd.
- Heb je je aan de regels en afspraken voor Schrijven op niveau gehouden?
- Heb je de woorden goed gespeld?
- Heb je goede zinnen gemaakt?
- Ziet je brief er netjes uit?

7 —

Opdracht 32

Je eigen werk.

8 Spreken, kijken en luisteren

8.1 Adviseren

Opdracht 33

consumentenvoorlichter: objectief advies over producten en diensten
verkoper: advies over producten in de winkel
verzekeringsagent: advies over verzekeringen
intercedente: advies over uitzendwerk
advocaat: advies over rechtszaken

Opdracht 34

1-4 Je eigen werk.

Opdracht 35

1 —

2 Bijvoorbeeld:
Reisbureau 't Zonnetje
Doorgaandeweg 12
7000 AA VENLO

Venlo, 10 januari 2008

Familie K. Genoot
Arubalaan 12
8000 ZZ AMERICA

Geachte familie Genoot,

Naar aanleiding van het gesprek op ons reisbureau waarin u vroeg naar een avontuurlijke vakantie voor uzelf en uw partner, sturen wij u het volgende reisadvies.

soort vakantie:	rondreis Zuid-Amerika (met groep)
periode:	september/oktober (duur: 25 dagen)
bestemming:	Uruguay; Brazilië; Argentinië; Chili
accommodatie:	diverse hotels
omgeving:	Zuid-Amerikaanse steden en natuurgebieden
vervoer:	per vliegtuig en touringcar
prijs:	ongeveer € 2.399,- per persoon

Wij hopen dat wij een passend advies voor u gevonden hebben en regelen graag uw reis. Binnenkort nemen wij contact met u op.

Met vriendelijke groet,

Javier Rogas
reisadviseur

Opdracht 36

Je eigen werk.

Opdracht 37

Je eigen werk.

9 Over taal

9.1 Limerick

Opdracht 38

- Vijfregelig speels, grappig versje waarvan de regels 1, 2 en 5 en 3 + 4 onderling rijmen en de eerste regel eindigt met een plaatsnaam.
- Alle kenmerken zijn aanwezig.
- Bijvoorbeeld:
Drentse driftbui
Een heetgebakerde Drent in Ter Apel
die altijd te hard van stapel liep,
versplinterde zijn bord
toen de serveerster te laat was
en gaf haar een lel (klap) met de lepel.
- Je eigen antwoord.
- Je eigen werk.

9.2 Steenkolenengels

Opdracht 39

- That's a pity.
  - Welcome to Amsterdam.
  - That's possible, sure of Of course.
  - Thank you for your reply.
  - I would like to welcome you all (to this meeting).
  - What is the time?
- Je eigen werk.

9.3 Engelse leenwoorden

Opdracht 40

—

Opdracht 41

- voor iedereen toegankelijke plaats
  - ondergeschikte taal, tweederangstaal
- De DDR (Duitse Democratische Republiek ofwel Oost-Duitsland) was een door de Sovjet-Unie overheerste communistische staat. In 1990 werden West- en Oost-Duitsland herenigd.
- Het is de kernzin van het artikel.
- Nee, het geldt voor alle landen waarin de invloed van de Engelse taal sterk is toegenomen, zoals in Frankrijk en Nederland. In deze landen wonen ook veel ouderen en allochtonen die nooit Engels hebben geleerd.
- 'Het is geen kwestie van of-of, maar van en-en.' De herhalingswoorden of-of en en-en geven aan dat het allebei moet kunnen: sommige Engelse woorden blijven gebruiken, sommige (storende, vreemde) woorden vervangen door Duitse woorden.
- Je eigen antwoord en een toelichting daarbij.
-

10 Gedicht

10.1 Stijlfiguren (2)

10.2 Beeldspraak: vergelijking en metafoor

Opdracht 42

- 1 'Als een spin weef je me in'
'...begin je als een boze kat te blazen'
- 2 De eerste vergelijking: dat je me helemaal probeert in te palmen of in te kapselen, zodat ik niet van je kan loskomen.
De tweede vergelijking: dat je heel erg boos wordt (als ik iets zeg wat je niet wilt horen).
- 3 Je eigen mening.
- 4 'en ik je hand maar likken'
- 5 De ik-figuur blijft aardig en lief doen tegen de ander, ook als die boos wordt.
- 6 Je eigen mening.
- 7 In het eerste deel vraagt de ander veel aandacht en medelijden door verdrietige verhalen te vertellen. In het tweede deel bijt de ander heel boos van zich af als de ik-persoon iets zegt wat de ander niet wil horen.
- 8 De vergelijkingen 'als een spin' en 'als een boze kat' zijn overdrijvingen. Eventueel ook de metafoor in de laatste zin: 'en ik je hand maar likken'.
- 9 Ja, in de eerste regel is 'als een spin' voorop geplaatst en daardoor komt daar de nadruk op te liggen.
- 10 Je eigen mening aan de hand van de beoordelingswoorden.

11 Miniproject: Kaartje leggen

Opdracht 43

Je eigen werk.

Opdracht 44

Voorbeeld van spelregels:

- De kaartjes liggen in zes stapeltjes geschud en omgekeerd op tafel.
- Een speler gooit met een dobbelsteen bijvoorbeeld 3.
- Degene die naast de speler zit pakt een spreekwoordkaartje en leest voor: 'Welk spreekwoord met voet hoort bij de zin *Mijn broertje staat bij mijn vader in de gunst?*'
- Een goed antwoord levert een punt op (geef eventueel een tijdlimiet aan).
- De volgende is aan de beurt om te gooien.
- Als de kaartjes op zijn (of na een bepaalde tijd) wint degene met de meeste punten.

Opdracht 45

Je eigen werk.

1 Lekker lezen

1.1 Over het verhaal

Opdracht 1 Lees- en discussievragen

- 1 a-b Je eigen antwoorden.
- 2 a Bijvoorbeeld: omgaan met een handicap, een ongeluk kan vreselijke gevolgen hebben, overleven.
b Je eigen antwoord. Opvallend is dat de sfeer van het verhaal niet zwaarmoedig of somber is, terwijl je dat bij dit thema wel zou verwachten.
- 3 a In niet-chronologische volgorde, want het verhaal begint op het moment dat het ongeluk al een tijdje geleden heeft plaatsgevonden. Daarna keert het verhaal terug in de tijd.
b Ja, na het openingsstuk (tot aan 'Laat ik dan maar beginnen') is alles in feite één grote terugblik.
- 4 a Je wilt weten hoe het komt dat Marit in een rolstoel terecht is gekomen.
b Ja, want dit kan in werkelijkheid gebeuren.
c Je eigen antwoord.
- 5 Al staan er nergens data, toch lijkt het verhaal er wel op. Marit beschrijft namelijk vrij precies wat ze heeft meegemaakt de afgelopen tijd: de aanloop tot het ongeluk, het ongeluk zelf en de gevolgen ervan.
- 6 a Verschillende mogelijkheden.
b Nee, ook na het ongeluk blijft ze humoristische opmerkingen maken. Je eigen verklaring voor het antwoord.
c Positief en optimistisch, nuchter, vasthoudend, dapper en sterk, kalm, vrolijk, sociaal, spontaan. Toch blijkt uit het begin ook dat ze goed kwaad kan worden om de manier waarop ze als gehandicapte behandeld wordt en dat ze dus wel wat moeite met haar situatie heeft. Niet voor niets zegt haar vader dat ze alles van zich af moet schrijven.
- 7 a Verdriet, verbittering, uit het veld geslagen, somber.
b Direct na het ongeluk voelt ze zich verschrikkelijk, verdrietig en somber, maar als ze haar vader ziet huilen, denkt ze vooral aan zijn verdriet. Ze wil hem troosten, ze moet sterk zijn. Achteraf denkt ze dat die wens en gedachte haar er vooral doorheen hebben geholpen.
- 8 Je eigen antwoord.
- 9 a Ze praten over haar hoofd heen en/of fluisteren achter haar rug om.
b Je eigen antwoord.
- 10 Zij hebben een ontzettend innige band. Ze houden veel van elkaar. Haar vader heeft veel verdriet om wat er met Marit is gebeurd en haar eerste reactie is er niet een van verdriet of zelfmedelijden, maar haar vader troosten.
- 11 a-b Je eigen antwoorden en uitleg daarbij.

- 12 Je eigen antwoord. Heb je beoordelingswoorden gebruikt bij je toelichting?

Opdracht 2 Opdrachten voor het fictiedossier

Je hebt een van de opdrachten gekozen. Controleer of je je hebt gehouden aan de punten die in de opdracht staan. Heb je ongeveer driehonderd woorden voor je opdracht gebruikt?

2 Over lezen

2.1 Over Mirjam Mous

Opdracht 3

- 1-4 Je eigen antwoorden. Op dit moment geven de volgende websites goede informatie over de schrijfster: www.leesplein.nl, www.mirjammous.nl, www.unieboek.nl, www.kjoek.nl. In 2006 is *Doorgeschoten* getipt door de Jonge Jury. Dit boek heeft geen prijs gewonnen.

2.2 Spelen met de tijd in verhalen

Opdracht 4

- 1 Erik heeft een week geleden 'iets geregeld', maar het is onduidelijk wat.
- 2 Omdat niet duidelijk is wat Erik heeft geregeld, word je nieuwsgierig naar het vervolg. Er ontstaat spanning.
- 3 Ja, eentje. Bij de witregel.
- 4 Enkele uren.
- 5 De laatste vijf zinnen boven de witregel bevatten een versnelling. Ze vertellen heel in het kort de tijd tussen 's ochtends tien uur en 's middags kwart over drie.
- 6 Er gebeurt in die tijd niets dat interessant is voor het verhaal.
- 7 Op het moment dat Erik bij het lokaal van zijn klassenleraar Bijsterveld aanklopt.
- 8 Je denkt als lezer: nu gaat er iets belangrijks gebeuren. Doordat niet direct duidelijk wordt wat Bijsterveld te zeggen heeft, loopt de spanning tijdens het gesprek steeds verder op. Je wilt als lezer namelijk wel weten waarmee Bijsterveld Erik confronteert.
- 9 Ja. Het verhaal wordt nergens onderbroken voor een terugblik.
- 10 Nee. Het verhaal wordt nergens onderbroken.
- 11 a Ongeveer vijf uur.
b Hoogstens 10 minuten.
- 12 a Wat Erik heeft 'geregeld'.
b Meteen in de eerste twee zinnen van het verhaal.
c Nee. Erik zou de boel bedrogen hebben, maar hoe dat is gebeurd kom je uit dit fragment niet te weten.
- 13 a-b Je eigen antwoorden.
- 14 Psychologische spanning.

2.3 Dagboek

Opdracht 5

1-7 Je eigen werk.

3 Grammatica

3.1 Zinsontleding – Weet je het nog?

Opdracht 6

- 1 Een zin heeft een naamwoordelijk gezegde als er een koppelwerkwoord in de zin voorkomt.
- 2 Het naamwoordelijk gezegde bestaat uit een werkwoordelijk en een naamwoordelijk deel.
- 3 Je gebruikt de vraagwoorden *wie* of *wat* om het onderwerp en het lijdend voorwerp te vinden.
- 4 Je gebruikt de vraagwoorden *hoe*, *waar*, *waarom*, *waardoor*, *waarmee* enzovoort, om de bijwoordelijke bepaling(en) te vinden.
- 5 Je gebruikt de vraagwoorden *wie* en *wat* niet om de bijwoordelijke bepaling(en) te vinden.
- 6 Een zin staat in de voltooiden tijd als een vorm van de werkwoorden *zijn* of *hebben* een hulpwerkwoord in de zin is.

Opdracht 7

- 1 nwg = –
wwg = heeft gegeven
Uitleg: Er staan twee werkwoordsvormen in de zin: *heeft* en *gegeven*. *Gegeven* is het werkwoord dat aangeeft wat er gebeurt, het is een zelfstandig werkwoord. De zin heeft dus een werkwoordelijk gezegde.
ond = De medewerkster van de mediatheek
lv = een nieuw pasje
mv = alle leerlingen
bwb = –
Uitleg: Alle zinsdelen zijn benoemd, dan is er geen bijwoordelijke bepaling.
- 2 nwg = wordt geweldig
Uitleg: Er staat één werkwoordsvorm in de zin: *wordt*. *Wordt* koppelt *geweldig* aan *Het concert van die rockband*. *Geweldig* noemt een kenmerk.
wwg = –
ond = Het concert van die rockband
Uitleg: Voor de persoonsvorm kan maximaal één zinsdeel staan. Dit zinsdeel is in deze zin het onderwerp van de zin.
Let op: Alle delen van de zin zijn nu benoemd. Je zet dus een streepje bij het lv, mv en de bwb.
lv = –
mv = –
bwb = –
- 3 nwg = –
wwg = zijn verdwenen

Uitleg: Er staan twee werkwoordsvormen in de zin: *zijn* en *verdwenen*. *Verdwenen* geeft aan wat er gebeurt, het is een zelfstandig werkwoord. *Zijn* is het hulpwerkwoord. De zin heeft dus een werkwoordelijk gezegde.

ond = De rode plekje's op mijn arm

lv = –

mv = –

bwb = plotseling

4 nwg = –

wwg = Deel mee

Uitleg: Het hele werkwoord is *meedelen*. De persoonsvorm van dit werkwoord komt gescheiden in de zin voor.

ond = –

Uitleg: Het onderwerp van de zin ontbreekt, omdat de zin in de gebiedende wijs staat.

lv = de begintijden van de wedstrijd

Uitleg: Als je de vraag voor het lijdend voorwerp wilt stellen, bedenk je een tijdelijk onderwerp, bijvoorbeeld *je*. Je stelt dan de volgende vraag: *wie/wat deel (je) mee?*

mv = mij

Uitleg: Voor de vraag voor het meewerkend voorwerp gebruik je ook het tijdelijke onderwerp. Je stelt dan de volgende vraag: *aan wie/voor wie deel (je) de begintijden van de wedstrijd mee?*

bwb = vanavond, per e-mail

Uitleg: *Vanavond* geeft antwoord op de vraag: *wanneer?* Per e-mail geeft antwoord op de vraag: *hoe?*

5 nwg = –

wwg = stelde

ond = De rechercheur

lv = lastige vragen

mv = de getuigen van het ongeval

Uitleg: Dit zinsdeel is het antwoord op de vraag: *aan wie stelde de rechercheur lastige vragen?*

Van het ongeval hoort bij de getuigen; je kunt van *het ongeval* namelijk niet als zinsdeel voor de persoonsvorm plaatsen.

bwb = –

6 nwg = –

wwg = maken af

ond = de schilders

lv = het schilderwerk

mv = –

bwb = Wanneer

Uitleg: Als de vraagwoorden een zinsdeel zijn, zijn het bijwoordelijke bepalingen.

7 nwg = is het nieuwe nummer van Joyce

Uitleg: In deze zin staat één werkwoordsvorm: *is*.

Deze werkwoordsvorm koppelt *het nieuwe nummer van Joyce* aan *Welk nummer*. Het zijn dezelfde dingen. De zin heeft dus een naamwoordelijk gezegde.

wwg = –

ond = Welk nummer

Uitleg: Let op: alle zinsdelen zijn nu benoemd.
Zinsdelen kunnen maar één keer worden benoemd. Je zet bij het lv, mv en de bwb dus een streepje.

lv = –

mv = –

bwb = –

8 nwg = –

wwg = raadde aan

ond = De winkelier

lv = een nieuwe telefoon

mv = mij

Uitleg: Dit zinsdeel geeft antwoord op de vraag: *aan wie raadde de winkelier een nieuwe telefoon aan?* Bovendien kun je het voorzetsel *aan* voor *mij* plaatsen.

bwb = –

9 nwg = –

wwg = Heb uitgeleend

ond = je

lv = je nieuwe fiets

mv = hun

Uitleg: Dit zinsdeel geeft antwoord op de vraag: *aan wie heb je je nieuwe fiets uitgeleend?*

bwb = –

10 nwg = worden goedkoper

Uitleg: In deze zin staat één werkwoordsvorm: *worden*. Deze werkwoordsvorm koppelt *goedkoper* aan *breedbeeldtelevisies*. *Goedkoper* noemt een kenmerk. Deze zin heeft dus een koppelwerkwoord.

wwg = –

ond = breedbeeldtelevisies

lv = –

mv = –

bwb = In de toekomst

Uitleg: Dit zinsdeel geeft antwoord op de vraag: *wanneer worden breedbeeldtelevisies goedkoper?*

3.2 Zinsontleding – De bijvoeglijke bepaling

Opdracht 8

- 1-2 a De filmster | bezoekt | de hoofdstad.
- b De bekende filmster | bezoekt | de mooie hoofdstad.
- c De bekende filmster uit Engeland | bezoekt | de mooie hoofdstad van Nederland.
- 3 Over de filmster.
- 4 Nee, die delen horen in het ene zinsdeel bij het woord *filmster* en in het andere zinsdeel bij het woord *hoofdstad*.
- 5 Nee, er is geen verschil in betekenis tussen de zinnen. Je weet alleen meer kenmerken van de *filmster* en de *hoofdstad*.
- 6 De bekende filmster uit Engeland = ond
bezoekt = pv
de mooie hoofdstad van Nederland = lv

Opdracht 9

- 1 Je eigen zin.
Bijvoorbeeld: De *gezellige* vriendinnen *uit Oss* zitten in het *oude* café *op de hoek* te wachten.
- 2 Je eigen zin.
Bijvoorbeeld: De *nieuwe* advertentie van *Marieke* hangt aan het *versleten* prikbord *boven de kopieermachine*.

Opdracht 10

Als je de bijvoeglijke bepalingen van een zin zoekt, is het handig de zin in zinsdelen te verdelen. Je ziet dan sneller welke woorden bij elkaar in een zinsdeel horen. Boven de antwoorden zie je de zinsdelen van de zin. In de zinsdelen zijn de belangrijkste zelfstandige naamwoorden dik gedrukt en de bijvoeglijke bepalingen onderstreept.

- 1 In het oude **centrum** van de stad | organiseert | de **Oranjevereniging** ouderwetse **spelletjes**.
bvb: oude – bij centrum
van de stad – bij centrum
ouderwetse – bij spelletjes
- 2 In het aangepaste **rooster** voor morgen | zie | ik | Nederlands | niet | staan.
bvb: aangepaste – bij rooster
voor morgen – bij rooster
- 3 De jonge **kijkers** van twaalf tot zestien | kijken | graag | naar het nieuwe **discussieprogramma** op de televisie.
bvb: jonge – bij kijkers
van twaalf tot zestien – bij kijkers
nieuwe – bij discussieprogramma
op de televisie – bij discussieprogramma
- 4 Op het bureau van Frans | ligt | een **tijdschrift** met interessante **artikelen**.
bvb: van Frans – bij bureau
met interessante artikelen – bij tijdschrift
interessante – bij artikelen
- 5 De cijfers voor het werkstuk | kun | je | op de website van de school | vinden.
bvb: voor het werkstuk – bij cijfers
van de school – bij website
- 6 Op de verjaardagskaart | had | Simone | ook | een lieve **boodschap** | voor mijn **ouders** | geschreven.
bvb: lieve – bij boodschap
mijn – bij ouders

3.3 Zinsontleding – Het verschil tussen de bijvoeglijke en de bijwoordelijke bepaling

Opdracht 11

- 1 a De fietsenstalling aan de rand van de stad | is | gratis.
- b U | vindt | de fietsenstalling | aan de rand van de stad.

- 2 Aan de rand van de stad in zin 1a is een bvb.
 3 Aan de rand van de stad in zin 1b is een bwb.
 4 Bij zin 1a is aan de rand van de stad een deel van het zinsdeel. Bij zin 1b is aan de rand van de stad een heel zinsdeel.

Uitleg: Ad. zin 1: Voor de persoonsvorm staat maximaal één zinsdeel. Alle woorden voor de persoonsvorm *is* horen dus bij elkaar. *Aan de rand van de stad* is dus een deel van dit zinsdeel. In dit zinsdeel is fietsenstalling het belangrijkste zelfstandig naamwoord. Alles wat achter dit zelfstandig naamwoord staat, is een bijvoeglijke bepaling bij fietsenstalling.

Ad. zin 2: In zin 2 is *aan de rand van de stad* een apart zinsdeel. Het noemt de plaats van de fietsenstalling. Het zinsdeel is een bijwoordelijke bepaling.

Opdracht 12

- 1 a In het Rijksmuseum in Amsterdam | hangt | De Nachtwacht.
 Uitleg: Voor de persoonsvorm staat maximaal één zinsdeel. *In Amsterdam* is dus een deel van het zinsdeel. Het geeft extra informatie over het zelfstandig naamwoord Rijksmuseum.
 b In Amsterdam | hangt | De Nachtwacht | in het Rijksmuseum.
 Uitleg: In deze zin is *in het Rijksmuseum* een apart zinsdeel. Het zinsdeel noemt de plaats waar De Nachtwacht zich bevindt.
 2 *In Amsterdam* in zin 1a is een bvb.
 3 *In Amsterdam* in zin 1b is een bwb.
 4 Zin 1a betekent dat De Nachtwacht in het Rijksmuseum in Amsterdam hangt. Er is één Nachtwacht.
 Zin 1a wekt de indruk dat er nog een Rijksmuseum is. *In Amsterdam* geeft namelijk aan om welk Rijksmuseum het gaat. In deze zin om het in Amsterdam.
 In zin 1b wordt de indruk gewekt dat er nog een Nachtwacht kan zijn, want in Amsterdam hangt hij in het Rijksmuseum. Het zou dus kunnen dat er in een andere stad ook een Nachtwacht kan hangen.

Opdracht 13

- 1 van Maastricht = bvb
 Uitleg: De persoonsvorm van de zin is: hebben. Voor de persoonsvorm kan maximaal één zinsdeel staan. *In de omgeving van Maastricht* is dus een zinsdeel. *Van Maastricht* is een deel van dat zinsdeel, het geeft extra informatie over de omgeving.
 2 bij Bordeaux = bwb
 Uitleg: Als je de zin in zinsdelen verdeelt, ontdek je dat *bij Bordeaux* een apart zinsdeel is. Dit zinsdeel geeft aan waar veel vakantiegangers in de file hebben gestaan. Het is dus een bwb.

- 3 van de inbraak = bvb
 Uitleg: In deze zin is *zijn* de persoonsvorm. Voor de persoonsvorm kan maximaal één zinsdeel staan. *De sporen van de inbraak* is dus een zinsdeel. *Van de inbraak* is een deel van dit zinsdeel. Het geeft extra informatie over het zelfstandig naamwoord *sporen*. Het is dus een bvb.
 4 van het station = bvb
 Uitleg: *Van het station* is geen apart zinsdeel. Als je dit deel voor de persoonsvorm plaatst, krijg je een foute zin, kijk maar: Van het station | is | tegenwoordig | de fietsenstalling | aan de achterkant.
Van het station is een deel van het zinsdeel *aan de achterkant van het station*. Het is dus een bvb bij het zelfstandig naamwoord *achterkant*.
 5 van de stad = bvb
 Uitleg: *Van de stad* is geen apart zinsdeel. Als je dit deel voor de persoonsvorm plaatst, krijg je een foute zin, kijk maar: Van de stad | wil | onze gemeente | aan de rand | een park | aanleggen.
Van de stad is een deel van het zinsdeel *aan de rand van de stad*. Het is dus een bvb bij *rand*.
 6 bij Teleac = bwb
 Uitleg: *Bij Teleac* is een apart zinsdeel. Je kunt dit zinsdeel voor de persoonsvorm plaatsen, kijk maar: Bij Teleac | volgt | mijn moeder | een cursus Italiaans.
 7 uit die fles = bvb
 Uitleg: De persoonsvorm van de zin is: *ruikt*. Voor de persoonsvorm kan maximaal één zinsdeel staan. *Uit die fles* is dus een deel van het zinsdeel *De wijn uit die fles*, het geeft extra informatie over het zelfstandig naamwoord *wijn*.
 8 in het goede glas = bwb
 Uitleg: *In het goede glas* is een apart zinsdeel, want je kunt het voor de persoonsvorm plaatsen, kijk maar: In het goede glas | heb | je | de wijn | geschonken.

3.4 Woordsoortbenoeming - Voornaamwoorden (2)

Opdracht 14

- 1 a-c –
 2 Je eigen uitleg. Nee, want hij vergeet in elke zin een woord.
 3 Je eigen antwoord. De juiste manier is:
 a De jongen schaamt *zich* voor zijn gedrag.
 b Ik bemoei *me* niet met jullie.
 c Wij vervelen *ons* de hele dag.

Opdracht 15

- 1-3 Je eigen werkwoorden.

Opdracht 16

- 1 pers.vnw. = hem, Hij
bez.vnw: –
wederkerend vnw = zich
Uitleg: *Hij* en *zich* zijn dezelfde personen. Hij kleedt zichzelf aan.
wederkerig vnw: –
- 2 pers.vnw: –
bez.vnw = onze
wederkerend vnw = zich
Uitleg: *De leraar* en *zich* zijn dezelfde personen. Je kunt alleen jezelf ergens over verwonderen.
wederkerig vnw: –
- 3 pers.vnw = Wij
bez.vnw: –
wederkerend vnw = ons
Uitleg: *Wij* en *ons* zijn dezelfde personen. Je kunt alleen jezelf ergens in vergissen.
wederkerig vnw: –
- 4 pers.vnw = zij
bez.vnw: –
wederkerend vnw: –
wederkerig vnw = elkaar
Uitleg: *elkaar* verwijst naar meer personen, in deze zin naar het meervoudige *zij*.
- 5 pers.vnw = je (1e)
bez.vnw = mijn
wederkerend vnw = je (2e)
Uitleg: *Je* en *je* zijn dezelfde personen. Je kunt alleen jezelf ergens over verbazen.
Als je wilt weten welke *je* het wederkerend voornaamwoord is, plaats je er *zelf* achter, kijk maar: Verbaas je jezelf over mijn keuze?
De zin *Verbaas jezelf je over mijn keuze* is een foute zin. Je weet nu dat het tweede *je* het wederkerend voornaamwoord is.
wederkerig vnw: –
- 6 pers.vnw = Zij, ons
bez.vnw: –
wederkerend vnw = zich
Uitleg: *Zij* en *zich* zijn dezelfde personen. Je kunt alleen jezelf ergens aan aanpassen.
wederkerig vnw: –
- 7 pers.vnw = jullie
bez.vnw = je
Uitleg: *je voeten* is een zinsdeel. *Je* is als bijvoeglijke bepaling bij *voeten* gebruikt. Als je het woord bij woordsoortbenoeming benoemt, noem je het een bezittelijk voornaamwoord.
wederkerend vnw: –
wederkerig vnw: –
- 8 pers.vnw = je (1e)
bez.vnw: –
wederkerend vnw = je (2e)

Uitleg: *Je* en *je* zijn dezelfde persoon. Als je wilt weten welke *je* het wederkerend voornaamwoord is plaats je er *zelf* achter, kijk maar: Heb je jezelf bezeerd aan die losliggende tegel? De zin *Heb jezelf je bezeerd aan die losliggende tegel* is een foute zin. Je weet nu dat het tweede *je* het wederkerend voornaamwoord is.

- wederkerig vnw = –
- 9 pers.vnw: –
bez.vnw = Mijn, zijn
Uitleg: In de zin zijn *Mijn broer* en *zijn vriendin* allebei zinsdelen. *Mijn* en *zijn* zijn als bijvoeglijke bepaling gebruikt. Als je de woorden bij woordsoortbenoeming benoemt, noem je ze bezittelijke voornaamwoorden.
wederkerend vnw: –
wederkerig vnw = elkaar
  - 10 pers.vnw = hem
Uitleg: *De kraamverzorgster* en *hem* zijn niet dezelfde personen. *Hem* is **geen** wederkerend voornaamwoord.
bez.vnw: –
wederkerend vnw: –
wederkerig vnw: –

4 Spelling

4.1 Weet je het nog?

Opdracht 17

- 1 ent in, entte in – ingeënt
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*, omdat de ik-vorm al op een *t* eindigt.
- 2 aanvaardt, aanvaardde – aanvaard
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-d*, omdat de ik-vorm al op een *d* eindigt.
- 3 leidt af, leidde af – afgeleid
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-d*, omdat de ik-vorm al op een *d* eindigt.
- 4 legt af, legde af – afgelegd
Uitleg: Als je de ik-vorm langer maakt, hoor je een *d*. Je schrijft de verleden tijdsvorm en het voltooid deelwoord dus met een *d*.
- 5 beslist, besliste – beslist
Uitleg: Als je de ik-vorm langer maakt, hoor je een *t*. Je schrijft de verleden tijdsvorm en het voltooid deelwoord dus met een *t*.
- 6 besproeit, besproeide – besproeid
- 7 bewondert, bewonderde – bewonderd
- 8 crasht, crashte – gecrasht
Uitleg: Het hele werkwoord is *crashen*, de stam is *crash*. De stam eindigt op een *h*. Deze letter komt voor in 't *kofschip*, daarom schrijf je ik-vorm + *t*.
- 9 glanst, glansde – geglansd
Uitleg: Het hele werkwoord is *glanzen*, de stam is *glanz*. De stam eindigt op een *z*. Deze letter komt niet voor in 't *kofschip*, daarom schrijf je ik-vorm + *de*.

- 10 glimlacht – glimlachte – geglimlacht
 11 kanoot, kanode – gekanood
 Uitleg: Het hele werkwoord is *kanoën*. De stam is *kano*. In de verleden tijd schrijf je stam + *de*, dus *kano + de*. De schrijfwijze van het voltooid deelwoord moet je aanpassen, omdat er anders een uitspraakprobleem is, kijk maar: *gekanod*. Om een goede uitspraak te krijgen, voeg je een extra *o* toe.
- 12 lyncht, lynchte – gelyncht
 Uitleg: Het hele werkwoord is *lynchen*. De stam is *lynch*. De laatste letter van de stam is een letter die in 't *kofschip* voorkomt. Je schrijft dus stam + *te* en het voltooid deelwoord eindigt op een *t*.
- 13 onderstreept, onderstreepte – onderstreept
 14 noemt op, noemde op – opgenoemd
 15 relaxt, relaxte – gerelaxt
 Uitleg: De stam is *relax*. De stam eindigt op een sisklank. Als een stam op een sisklank eindigt, schrijf je in de verleden tijd stam + *te* en eindigt het voltooid deelwoord op een *t*.
- 16 ruziet, ruziede – geruzied
 Uitleg: Het hele werkwoord is *ruziën*. De stam is *ruzi*. Je past de stam aan tot *ruzie*. Als je het woord uitspreekt, hoor je de letter *d*.
- 17 schrobt, schrobde – geschrobd
 Uitleg: De stam is *schrob*. De laatste letter van de stam komt niet in 't *kofschip* voor. Je schrijft in de verleden tijd dus stam + *de* en het voltooid deelwoord eindigt op een *d*.
- 18 strikt, strikte – gestrikt
 19 surft, surfte – gesurft
 Uitleg: De stam is *surf*. De laatste letter van de stam komt in 't *kofschip* voor. Je schrijft in de verleden tijd dus stam + *te* en het voltooid deelwoord eindigt op een *t*.
- 20 verdamp, verdampde – verdamp
 21 waagt, waagde – gewaagd

4.2 Het liggend streepje (koppelteken)

Opdracht 18

- 1 alineaindeling
 Uitleg: De laatste letter van het eerste woord en de eerste letter van het tweede woord kunnen voor letterverwarring zorgen.
- 2 antiaanbaklaag
 Uitleg: Als je de delen aan elkaar schrijft, ontstaat er geen letterverwarring.
- 3 bio-industrie
 Uitleg: Als je de delen aan elkaar schrijft, ontstaat er letterverwarring.
- 4 Chinees-Indisch restaurant
 Uitleg: *Chinees* en *Indisch* zijn twee gelijkwaardige delen.
- 5 ex-voetbaltrainer
 Uitleg: Na het voorvoegsel *ex* schrijf je een liggend streepje (koppelteken).
- 6 huis-aan-huisblad
 Uitleg: de delen *huis-aan-huis* kennen we als een vaste woordgroep, daarom zet je er liggende streepjes (koppeltekens) tussen. Deze vaste woordgroep vormt met het woord *blad* een samenstelling.
- 7 kop-en-schotel
 Uitleg: de delen kennen we als een vaste woordgroep, daarom zet je er liggende streepjes (koppeltekens) tussen.
- 8 woon-werkverkeer
 Uitleg: *woon* en *werk* zijn gelijkwaardige delen, je kunt ze verwisselen zonder dat de betekenis verandert. Tussen gelijkwaardige delen zet je een liggend streepje (koppelteken). De gelijkwaardige delen *woon-werk* vormen met het woord *verkeer* een samenstelling. Je schrijft *verkeer* aan *woon-werk* vast. Er is geen reden het woord *verkeer* los te schrijven.
- 9 mevrouw Van den Burg-Timmer
 10 Middellandse Zeegebied
 Uitleg: Als je *Zeegebied* aan elkaar schrijft, ontstaat er geen uitspraakprobleem. Tussen *Middellandse* en *Zee* moet je geen streepje plaatsen, het is namelijk geen samengestelde aardrijkskundige naam zoals Zuid-Frankrijk. *Middellandse* is een bijvoeglijk naamwoord bij *Zeegebied*, dus je plaatst geen liggend streepje (koppelteken) tussen deze delen.
- 11 milieuvriendelijk
 Uitleg: Als je de delen aan elkaar schrijft, ontstaat er geen uitspraakprobleem. Er is geen sprake van letterverwarring. In het Nederlands kennen we *uo* niet als tweeklank.
- 12 niet-roker
 Uitleg: Tussen het voorvoegsel *niet* en het zelfstandig woord dat erna komt, schrijf je altijd een liggend streepje (koppelteken).
- 13 openhaardhout
 Uitleg: Als je de delen aan elkaar schrijft, ontstaat er geen uitspraakprobleem.
- 14 pro-Amerikaans
 Uitleg: Na het voorvoegsel *pro* schrijf je altijd een liggend streepje (koppelteken).
- 15 routineonderzoek
 Uitleg: Als je de delen aan elkaar schrijft, ontstaat er geen uitspraakprobleem. In het Nederlands kennen we *eo* niet als tweeklank.
- 16 St.-Maarten
 Uitleg: Na *Sint* of *St.* schrijf je altijd een liggend streepje (koppelteken).
- 17 skilift
 Uitleg: Als je de delen aan elkaar schrijft, ontstaat er geen uitspraakprobleem.
- 18 taxistandplaats
 Uitleg: Als je de delen aan elkaar schrijft, ontstaat er geen uitspraakprobleem.
- 19 taxioorlog
 Uitleg: Als je de delen aan elkaar schrijft, ontstaat er geen uitspraakprobleem. In het Nederlands kennen we *io* niet als tweeklank.

- 20 Tkruising
Uitleg: Bij samenstellingen met letters schrijf je een liggend streepje (koppelteken) tussen de letter en het volgende woord.
- 21 vanille-ijs
Uitleg: Als je de delen aan elkaar schrijft, ontstaat er een uitspraakprobleem. De laatste letter van het eerste woord en de eerste letter van het tweede woord vormen samen de tweeklank *ei*. Voor een correcte uitspraak schrijf je dus een liggend streepje (koppelteken).
- 22 wij-gevoel
Uitleg: Zie de voorbeelden onder de tabel. Als je ik-figuur met een liggend streepje (koppelteken) schrijft, schrijf je wij-gevoel ook met een liggend streepje (koppelteken).
- 23 zeventiende-eeuws
Uitleg: De laatste letter van het eerste deel en de eerste letter van het tweede deel zijn dezelfde letters, daarom schrijf je een liggend streepje (koppelteken) tussen de delen.
- 24 zwart-wit-tv
Uitleg: De delen *zwart* en *wit* zijn gelijkwaardig. Je schrijft dus een liggend streepje (koppelteken) tussen deze woorden. In een samenstelling schrijven we in het Nederlands voor of achter een afkorting een liggend streepje (koppelteken).

4.3 Het trema (deelteken)

Opdracht 19

Let op: Je hebt geleerd dat je een deelteken (trema) plaatst als je een woord anders verkeerd uitspreekt. Achter de antwoorden staat tussen haakjes het woord in lettergrepen. Deze lettergrepen spreek je uit als je het woord goed schrijft. In de uitleg kun je zien dat het woord uit andere lettergrepen bestaat als je geen deelteken plaatst. Dit betekent dus dat je het woord dan verkeerd uitspreekt.

- 1 barbecueën (bar-be-cue-ën)
Uitleg: Als je geen trema plaatst, ontstaat er een uitspraakprobleem. Je spreekt het woord dan als volgt uit: bar-be-cu-een.
- 2 beëindigen (be-ëin-di-gen)
Uitleg: Als je geen trema plaatst, ontstaat er een uitspraakprobleem. Je spreekt het woord dan als volgt uit: bee-in-di-gen.
- 7 conciërge (con-ci-ër-ge)
Uitleg: Als je geen trema plaatst, ontstaat er een uitspraakprobleem. Je spreekt het woord dan als volgt uit: con-cier-ge.
- 9 diëtist (di-ët-tist)
Uitleg: Als je geen trema plaatst, ontstaat er een uitspraakprobleem. Je spreekt het woord dan als volgt uit: die-tist.
- 10 drieënzestig (drie-ën-zes-tig)
Uitleg: Als je geen trema plaatst, spreek je het woord als volgt uit: dri-een-zes-tig.

- 11 financiële (fi-nan-ci-ë-le)
Uitleg: Als je geen trema plaatst, spreek je het woord als volgt uit: fi-nan-cie-le.
- 13 geüniformeerd (ge-ü-ni-for-meerd)
Uitleg: Als je geen trema plaatst, spreek je het woord als volgt uit: geu-ni-for-meerd.
- 14 mozaïek (mo-za-ïek)
Uitleg: Als je geen trema plaatst, spreek je het woord verkeerd uit. Je weet dan niet welke klinkers samen een klank vormen. Waarschijnlijk maak je er van: mo-zai-ek.
- 15 ruïne (ru-i-ne)
Uitleg: Als je geen trema plaatst, spreek je het woord als volgt uit: rui-ne.
- Misschien heb je van andere woorden ook gedacht dat ze fout zijn gespeld. Dat is niet zo, kijk maar naar een paar voorbeelden:
- 4 besproeiing (be-sproei-ing). Dit woord spreek je uit zoals je tussen haakjes ziet staan. Er is dus geen uitspraakprobleem.
- 6 commercieel (com-mer-ci-eel). Dit woord spreek je uit zoals je tussen haakjes ziet staan. Er is dus geen uitspraakprobleem.
- 8 dieet (di-eet). Dit woord spreek je uit zoals je tussen haakjes ziet staan. Er is geen uitspraakprobleem.

4.4 De apostrof

Opdracht 20

(Opgave 2, 5 en 10 zijn goed gespeld.)

- 1 avocado's
Uitleg: Als een zelfstandig naamwoord op een *o* eindigt, schrijf je in het meervoud 's achter het enkelvoud.
- 3 Je schrijft 'litteken' met twee t's.
Uitleg: Bij het meervoud van letters schrijf je altijd een apostrof.
- 4 's-Hertogenbosch
Uitleg: Van dit woord zijn letters weggelaten, kijk maar: 's = des
- 6 pony's
Uitleg: Als een zelfstandig naamwoord op een *-y* eindigt, schrijf je in het meervoud 's achter het enkelvoud.
- 7 's morgens
Uitleg: Van dit woord zijn letters weggelaten, kijk maar: 's = des.
- 8 sms'je
Uitleg: Bij het verkleinwoord van afkortingen schrijf je een 's.
- 9 tosti's
Uitleg: Als een zelfstandig naamwoord op een *-i* eindigt, schrijf je in het meervoud een 's achter het enkelvoud.
- 11 verzamel-cd's
Uitleg: Bij het meervoud van afkortingen schrijf je 's.

12 vmbo'er

Uitleg: Als je het achtervoegsel *er* achter een woord schrijft, schrijf je voor dit achtervoegsel een apostrof.

4.5 Lastige gevallen: de /-klank

Opdracht 21

Let op: Voordat je de letters van de woorden invult, spreek je het woord deel voor deel uit. Luister goed naar je uitspraak. Je hoort dan meestal al of je / of // moet schrijven. Bij nummer 1 is een voorbeeld gegeven.

1 parallelweg, invalidenparkeerplaatsen

Uitleg: Je spreekt het woord in de volgende delen uit: pa-ral-lel-weg. Je hoort dus //.

Je spreekt het eerste deel van het woord in de volgende delen uit: in-va-li-den. Je hoort dus /.

2 balanceerde, balustrade

3 satellietfoto's, leefmilieu

4 aluminium, installeren

5 alinea, illustratie

Opdracht 22

Je hebt vijf zinnen gemaakt. In elke zin heb je drie van de onderstaande woorden gebruikt.

Controleer de schrijfwijze van deze woorden.

Let op: Ook nu spreek je de woorden in delen uit en luister je goed naar de uitspraak voordat je de letters opschrijft. Hierna staan ook woorden waarbij je niet hoort of je / of // moet schrijven, omdat deze woorden uit een andere taal komen. Voor deze woorden raadpleeg je het woordenboek.

adellijk – alimentatie – allriskverzekering – bulldozer – calorie – galopperen – illuminatie – kolossaal – Middellandse Zee – millennium – millimeter – onmiddellijk – salamander – solliciteren – steengrill – weliswaar

5 Taalschat

5.1 Wordveld

Opdracht 23

1 bekoren, voor zich innemen

2 muziek maken

3 doorboren

4 opnemen, vastleggen

5 eerbied en waardering hebben

6 overplanten

7 een bon geven

5.2 Woorden rond de teksten

Opdracht 24

- 1 aspect – kant van een zaak
functioneel – doelmatig, praktisch
decoratief – versierend, sfeervol
- 2 ideaal – iets hoogs waar je naar streeft en dat je graag zou bereiken
profielkeuze – (het) kiezen van een van de vier vaste vakkenpakketten
- 3 martelgang – lang en moeizaam proces vol kwellingen en problemen
therapeuten – een therapeut is iemand die een bepaalde geneesmethode toepast. Therapeuten zijn mensen die ... toepassen.
- 4 efficiënte – doeltreffende
corruptie – omkoopbaarheid
- 5 gereserveerde – terughoudende
- 6 fosfaten – bepaalde scheikundige (chemische) verbindingen
lucratieve – winstgevende
- 7 socialiseren – zich aanpassen aan de opvattingen van de maatschappij
karakter – eigen aard (dat wat een school is)
- 8 ter discussie stellen – bespreken van een onderwerp waarover nog niet beslist is, van gedachten wisselen
nevenactiviteiten – minder belangrijk werk dat je ernaast doet

5.3 Gevoelswaarde

Opdracht 25

Letterlijk én figuurlijk:

- 4 kinderlijk enthousiast iemand - o
- 6 ellendig leven - o
- 8 erg slecht weer - o
- 10 muziek van een strijkinstrument (bijvoorbeeld viool) die men niet mooi vindt - o
- 11 vinnige vrouw - o
- 13 reflector in het wegdek - n
- 14 dun en lang chocolaatje of koekje - n

De overige zijn alleen letterlijk óf figuurlijk.

- 2 hond die drugs kan opsporen
- 3 razende hond die aan hondsdolheid lijdt
- 5 hond die blinden begeleidt
- 7 wacht aan boord van 12 uur 's nachts tot 4 uur 's morgens
- 8 erg slecht weer
- 9 zoete dropjes in de vorm van katjes
- 12 iemand die katten vangt voor de vacht
- 15 bont van kattenvel

6 Lees vaardig

6.1 Zins- en alineaverbanden: oorzaak-gevolg, vergelijking, overeenkomst-verschil, reden

Opdracht 26

- 1 Dat is waar.
Uitleg: Er is een vergelijking tussen scholen en opvoedingstaken in Zweden en Nederland.
- 2 Dat is waar.
Uitleg: In Zweden en Nederland trekken scholen meer opvoedingstaken naar zich toe.
- 3 Dat is niet waar.
Uitleg: In de alinea staat dat in Zweden al brede scholen zijn. In Nederland zijn die er nog niet, maar we willen het systeem wel invoeren. Dit is geen tegenstelling.
- 4 Dat is waar.
Uitleg: De reden voor de invoering van de brede school in Zweden is het werk van ouders in Zweden. De eerste zin van alinea 3 noemt de reden bij alinea 2.
- 5 Dat is waar.
Uitleg: In alinea 4 is de reden: het wegwerken van onderwijsachterstanden.
In alinea 5 is de reden: belangrijk voor de wijk.
In alinea 6 is de reden: het middel om tweeverdienende ouders aan de scholen te binden.
- 6 Dat is niet waar.
Uitleg: In de eerste zin van alinea 5 staat het signaalwoord **ook**. Dit signaalwoord geeft **geen** tegenstelling aan.
- 7 Dat is waar.
Uitleg: In de eerste zin van alinea 6 staat het signaalwoord *bovendien*. Dit is een signaalwoord voor opsomming.
- 8 Dat is waar.
Uitleg: Op bladzijde 246-247 van je basisboek zie je een overzicht van de tekstverbanden en de signaalwoorden. In dat overzicht zie je dat *bovendien* een signaalwoord voor een opsommend verband is.
- 9 Dat is waar.
Uitleg: De eerste zin van alinea 7 begint met het signaalwoord *maar*. Dit is een signaalwoord voor een tegenstelling.
- 10 Dat is waar.
Uitleg: Het gevolg dat alinea 7 noemt, is de samenwerking tussen alle voorzieningen die samenkomen in een brede school.
- 11 Dat is niet waar.
Uitleg: In de rest van de alinea wordt uitgelegd wie met wie moet samenwerken en dat de samenwerking tot conflicten kan leiden.
- 12 Dat is waar.
Uitleg: De belangrijkste oorzaak is dat de ouders een comfortabel leven willen leiden.

Opdracht 27

- 1 a Ja, je moet de betekenis weten om de tekst te kunnen begrijpen.
b Ja, de betekenis is af te leiden uit de context. In alinea 2 wordt namelijk zo'n voorbeeld van een concreet beroep gegeven en dit voorbeeld is door middel van de eerste zin van alinea 2 direct verbonden met de laatste zin van de vorige alinea.
  - 2 Met de leerlingen over hun toekomst praten en een interesseltest afnemen.
Uitleg: In de tweede zin van alinea 3 lees je dat hij met de leerlingen over hun toekomst komt praten. In de eerste zin van alinea 5 lees je dat hij ook een interesseltest afneemt.
  - 3 Ze hebben er nog niet over nagedacht, het duurt nog lang voordat ze hun opleiding hebben afgemaakt, ze zijn nog niet toe aan het maken van een beroepskeuze.
Uitleg: Het antwoord op de vraag vind je in alinea 1.
  - 4 Er zal volgend jaar een snuffelstage worden georganiseerd en de leerlingen moeten volgend jaar een profielkeuze maken.
Uitleg: In alinea 3, regel 13-14 staat dat er een snuffelstage zal worden georganiseerd.
In alinea 5, regel 27-30 staat dat de leerlingen volgend jaar een profielkeuze moeten maken.
  - 5 Doel: de leerlingen laten nadenken over hun toekomst.
Middel: interesseltest afnemen en er daarna over praten.
  - 6 Zij weten al precies wat zij willen worden, de rest van de klas nog niet.
- 7-11 Je eigen antwoorden en een toelichting daarbij.

6.2 Tekst en beeld

Opdracht 28

- 1 Er worden meer rode bloedcellen aangemaakt, waardoor er meer zuurstof in het bloed zit en daardoor de spieren beter en langer presteren.
Uitleg: In alinea 2 staat wat het gevolg van het nemen van epo is. Je ziet dat al aan de eerste zin: Wat doet epo eigenlijk? Je kunt ook lezen: Wat is het gevolg van epo nemen?
- 2 Zij transporteren de zuurstof door ons lichaam.
Uitleg: Het antwoord op deze vraag staat in alinea 2, regel 5-6: Die cellen ... ons lichaam.
- 3 Hoe meer zuurstof, hoe beter en langer de spieren presteren.
Uitleg: Het antwoord op deze vraag staat in alinea 2, regel 8-9, Hoe meer ... spieren functioneren.
- 4 Sporters die een langdurige inspanning moeten leveren, langeafstandslopers, langebaanschaatsers, wielrenners.

Uitleg: Je kunt de betekenis van dit woord herleiden uit de alinea. In regel 11 staat dat het middel bij sprinters niet werkt. De inspanning van een sprinter is kort. Dit betekent dat het middel alleen werkt als de sporter gedurende een lange tijd inspanning moet leveren. Dat zijn dan sporten zoals in het antwoord.

- 5 De spieren van sprinters bewegen op verbranding zonder zuurstof. De spieren van duursporters hebben wel veel zuurstof nodig. Epo zorgt voor de zuurstofhuishouding en die is bij duursporters van groot belang.
Uitleg: In regel 11 staat dat sprinters bewegen op verbranding zonder zuurstof. In alinea 2 staat hoe epo werkt. Voor duursporters werkt epo, dus de beschreven werking in alinea 2 slaat op duursporters.
- 6 De afbeelding trekt alleen de aandacht van de lezer en voegt niets nieuws toe aan de tekst.
- 7 De afbeelding trekt alleen de aandacht van de lezer en voegt niets nieuws toe aan de tekst.
- 8 A De tekst geeft een verklaring voor wat er met de voetballer op de foto aan de hand is.
- 9 Een plotseling zuurstoftekort in een spier.
- 10 C De lezer informeren.

6.3 Tekstvormen: reclametekst

Opdracht 29

- 1 Een commerciële reclame.
Uitleg: Het is een reclame van Canon. De fabrikant wil dat mensen de printer kopen.
- 2 D De lezers tot handelen aansporen.
- 3 C Voor mensen die mooie afdrukken willen maken.
Uitleg: De advertentie is niet voor skaters bedoeld. De skater staat op de poster om te laten zien dat een foto van een bewegende figuur heel mooi op groot formaat kan worden afgedrukt. De advertentie is ook niet voor jongeren. Jongeren zullen niet snel zelf een printer aanschaffen. Omdat de foto in Berlijn is genomen, wil dat niet zeggen dat de reclame voor toeristen is.
- 4 Voor de Canonprinter Pixma iP4300.
Uitleg: Dit lees je in de tekst van de afbeelding.
- 5 A De foto ondersteunt de tekst, zodat je die beter begrijpt.
Uitleg: Je kunt aan de foto namelijk zien dat de printer mooie afdrukken maakt.
- 6 Je eigen antwoord en een toelichting daarbij.

Opdracht 30

- 1-3 Je eigen werk en antwoorden.

6.4 Eindopdrachten

Opdracht 31

- 1-4 Je eigen antwoorden.

Opdracht 32

- 1 Je eigen moeilijke woorden. Je hebt genoteerd: moeilijk woord – betekenis – manier van vinden.
- 2 a Dat – samentrekken (van spieren)
Uitleg: Om achter het antwoord te komen, kun je de volgende vraag stellen: Wat lukt alleen als er energie is?
- b Die – deze stoffen (vetten en koolhydraten)
Uitleg: Om achter het antwoord te komen, kun je de volgende vraag stellen: Wie moeten eerst worden omgezet?
- c Hierdoor – Altijd is er een voorraad ATP in de spier aanwezig.
Uitleg: Om achter het antwoord te komen, kun je de volgende vraag stellen: Waardoor kun je snel en direct bewegen?
- d Daarom – Er wordt bij deze verbranding geen grote hoeveelheid ATP geproduceerd.
Uitleg: Om achter het antwoord te komen, kun je de volgende vraag stellen: Waarom leidt deze vorm van verbranden tot verzuring van de spiervezels?
- e Hierdoor – door de verzuring van de spiervezels.
Uitleg: Om achter het antwoord te komen, kun je de volgende vraag stellen: Waardoor loopt de energieproductie terug?
- 3 a Uithoudingsvermogen, kracht en snelheid.
Uitleg: Zie alinea 2, regel 3-5.
- b Uithoudingsvermogen.
Uitleg: Zie alinea 3, waarin hij begint met het noemen van het woord uithoudingsvermogen en daarna legt hij uit hoe dat in je lichaam werkt.
- 4 de maximale zuurstofopname van je lichaam. (r.9)
- 5 Nee, die vraag wordt pas in alinea 7 beantwoord.
- 6 C Voedsel voor spieren.
Uitleg: Een tussenkopje geeft aan wat het deelonderwerp van een alinea of de alinea's is. Dit betekent dat de alinea's over dit onderwerp moeten gaan. Antwoord C is goed, omdat in alinea 4 en 5 staat wat een spier nodig heeft om energie te geven.
Antwoord A is fout, want koolhydraten en vetten zijn voorbeelden van brandstoffen die in alinea 4 worden genoemd.
Antwoord B is fout, want daarover gaan de alinea's niet. Alleen in de eerste zin van alinea 4 wordt zuurstof genoemd.
Antwoord D is fout, snel en direct bewegen is een gevolg van de aanwezigheid van een voorraad ATP. Daarover staat alleen iets in alinea 5.
- 7 a Het fosfaat ATP, zie regel 17-18.
b Vetten en koolhydraten, zie regel 14-15.
c Om het lichaam voldoende voedingsmiddelen te geven die de spieren kunnen omzetten in ATP, zie regel 21-25.

Uitleg: Er is niet veel ATP op voorraad in het lichaam. Als een sporter langere tijd een inspanning moet leveren, moet hij deze stof aanvullen.

- 8 Nee, het hoort bij alinea 7 en 8. Alinea 6 gaat over verbranding zonder zuurstof.
- 9 Sprinters presteren op basis van verbranding zonder zuurstof en hun spieren gebruiken alleen de ATP die in de spieren in zeer beperkte mate aanwezig is. Na hooguit een paar minuten is die ATP op.
Uitleg: In alinea 6 gaat het over anaerobe verbranding, dit is verbranding zonder zuurstof. De koolhydraten vormen ATP. Er komt dus geen zuurstof aan te pas. De omzetting van koolhydraten in ATP zorgt voor heel veel kracht voor een korte tijd. Sprinters hebben veel kracht in een korte tijd nodig. Je lichaam kan maar heel kort koolhydraten in ATP omzetten, daarom kun je een krachtsexplosie maar kort volhouden.
- 10 A Dat is waar.
Uitleg: Aan het begin van alinea 6 staat dat spieren twee systemen kunnen gebruiken om nieuw ATP te vormen. In alinea 6 wordt het eerste systeem, verbranding zonder zuurstof, besproken. In alinea 7 wordt het tweede systeem, verbranding met zuurstof, besproken. Dat de alinea's samen een opsomming vormen, zie je ook aan een *ander systeem* in regel 42.
- 11 A Dat is waar.
Uitleg: zie de uitleg bij vraag 10.
- 12 a Anaerobe verbranding is verbranding zonder zuurstof. Aerobe verbranding is verbranding met zuurstof.
Uitleg: Anaerobe verbranding is zonder zuurstof. Dat staat in regel 28-29.
Aerobe verbranding is met zuurstof. Dat staat in regel 44.
- b Bij anaerobe verbranding kun je de inspanning maar een enkele minuut volhouden. Dan is het voedsel van de spieren (ATP) op (zie alinea 6).
Bij aerobe verbranding kun je een langdurige inspanning leveren. De spieren maken steeds nieuw ATP aan (zie alinea 7).
Bij anaerobe verbranding kun je heel kort een enorm grote prestatie leveren (zie alinea 6).
Bij aerobe verbranding is die prestatie minder groot (zie alinea 7).
- c Anaerobe verbranding, want het is een korte, explosieve prestatie.
- d Anaerobe verbranding, want het is een korte, explosieve prestatie.
- 13 A Dat is waar.
Uitleg: Het gevolg is de zin na 'daardoor' in regel 47.
- 14 Zodra je met trainen stopt, gaat je conditie razendsnel achteruit (zie regel 60).
- 15 C De lezer informeren.

- 16 D De foto trekt alleen de aandacht en voegt niets nieuws toe aan de tekst.

Opdracht 33

In een goede samenvatting moeten de volgende informatie-elementen (of een parafrase daarvan) zijn opgenomen.

- Kracht, snelheid en (vooral) uithoudingsvermogen.
- Koolhydraten en vetten, die ze omzetten in ATP.
- Zuurstof.
- Verbranding zonder zuurstof: anaerobe verbranding.
- Verbranding met zuurstof: aerobe verbranding.
- Bij verbranding zonder zuurstof kun je heel kort een grote prestatie leveren, zoals een sprint.
- Bij verbranding met zuurstof kun je een langdurige prestatie leveren, zoals een marathon lopen.
- Verbeteren: trainen zodat hart, bloedvaten en longen zich aanpassen aan de grotere vraag naar zuurstof van je spieren.
- Gevolg: betere prestaties.
- Conditie gaat razendsnel achteruit als je stopt met trainen.

Voorbeeldsamenvatting

Conditie bestaat uit kracht, snelheid en vooral uithoudingsvermogen. Voor elke inspanning is zuurstof nodig. Je spieren verbranden koolhydraten en vetten in ATP. Spieren kunnen twee systemen gebruiken: anaerobe en aerobe verbranding. Bij anaerobe verbranding gebruiken de spieren geen zuurstof. Je kunt dan kort een grote prestatie leveren, zoals een sprint. Bij aerobe verbranding gebruiken de spieren wel zuurstof. Je kunt dan een langdurige prestatie leveren, zoals een marathon lopen. Je kunt je conditie verbeteren door veel trainen. Je hart, bloedvaten en longen passen zich aan aan de grotere vraag naar zuurstof van je spieren. Hierdoor lever je betere prestaties. Je moet je conditie op peil houden, omdat hij razendsnel achteruit gaat als je stopt met trainen.

Opdracht 34 Terugkijken

Je eigen antwoorden.

7 Schrijf vaardig

7.1 Schrijven op niveau

Opdracht 35

- 1 —
- 2 —
- 3
  - a Tussen 'arm land' en 'In een'.
  - b *omdat* of *want*
  - c Tussen de nummers 1, 2, 3 en 4.
  - d Voorbeelden van signaalwoorden zijn: ook, bovendien, verder, daarnaast, ten slotte.
  - e Bij 1 tussen 'opzetten' en 'Ze worden'.
Bij 2 tussen 'dammen bouwen' en 'Het water' en 'het land' en 'Veel mensen'.
Bij 3 tussen 'gebouwd' en 'Ze storten' en tussen 'sneller in' en 'veel mensen'.
Bij 4 tussen 'te redden' en 'Veel mensen'.
  - f Voorbeelden van signaalwoorden: zodat, daardoor, waardoor, hierdoor.
- 4 —
- 5 —
- 6 Vraag: Hoe komt het dat de schade bij verschillende soorten natuurrampen in een rijk land minder groot is dan in een ontwikkelingsland?
Antwoord: De schade is in een rijk land minder dan in een arm land, **omdat** in een ontwikkelingsland de mensen weinig geld hebben om ervoor te zorgen dat ze veiliger kunnen wonen.
Ze kunnen **allereerst** geen waarschuwingssysteem betalen en opzetten, **zodat** ze niet worden gewaarschuwd voor slecht weer of gevaar. **Ook** kunnen ze geen dure dijken en dammen bouwen, **daardoor** komt het water snel en ver op het land, **waardoor** veel mensen verdrinken. **Daarnaast** zijn de huizen en gebouwen in ontwikkelingslanden meestal niet goed gebouwd, **zodat** ze sneller instorten en **daardoor** komen veel mensen onder het puin van de huizen en gebouwen terecht.
- 4 In arme landen zijn geen rampenplannen en hulpmiddelen om mensen te redden, **hierdoor** komen veel mensen om.
- 7 —

7.2 Een uiteenzetting schrijven

Opdracht 36

Als je een uiteenzetting hebt geschreven, lees je tekst dan goed door en controleer of je alle gegevens in je tekst hebt gezet. Let er ook op of je de goede signaalwoorden hebt gebruikt. Als je twijfelt, vraag je je docent om hulp.

Een voorbeeldtekst over exogene en endogene krachten.

Er zijn twee krachten die de aarde beïnvloeden: de exogene en endogene krachten. Exogene krachten zijn krachten die de aardkorst van buitenaf beïnvloeden. Endogene krachten zijn krachten die de aardkorst van binnenuit beïnvloeden.

De exogene krachten zijn vertering en erosie. Bij vertering breekt de harde steenschaal aan de buitenkant van de aarde in stukken. Deze stukken rollen daarna van de bergwanden naar beneden. Na veel jaar verbrokkelen de stukken steen ten slotte tot grind en zand. Bij erosie wordt het harde gesteente afgeschuurd of uitgeschuurd door water, ijs of wind dat stukken steen of grind (het verweringsmateriaal) afvoert.

Door de druk van buitenaf komen er allereerst barsten in het gesteente aan de buitenkant van de aarde. Bij vertering spelen het weer en bomen en planten daarnaast een belangrijke rol. Als het regent, loopt het water in de barsten van het gesteente, waardoor daarin verschillende minerale stoffen door het regenwater worden opgelost. Hierdoor brokkelt het gesteente af.

Ook kan het water in de barsten bevriezen. Als water bevroert, zet het uit. Hierdoor wordt het gesteente uit elkaar geduwd. Als het warmer wordt, dooit het ijs en het gesteente krimpt weer. Door het uitzetten en krimpen, brokkelen stukken gesteente ook af.

Daarnaast zorgen bomen en planten ook voor vertering. Op een rotsachtige ondergrond dringen de wortels van bomen en planten in de spleten van het gesteente. Het gesteente wordt zo uit elkaar gedrukt. Hierdoor ontstaan weer losse stukken steen.

De losse stukken gesteente rollen naar beneden en worden steeds kleiner. Als de stenen naar beneden rollen en kleiner worden, gaat de andere exogene kracht, erosie, aan het werk. Het steeds kleiner wordende gesteente gaat via water, ijs of sneeuw naar beneden. Het puin schuurt langs de bodem en randen van beken en rivieren. Hierdoor verdwijnt er steeds een laagje van de bodem en de randen van de rivieren of beken. Als het gesteente heel fijn is geworden, wordt het door de wind verplaatst. Wind met heel fijn gesteente zorgt er ook voor dat andere rotsen afslijten.

De endogene krachten zijn de temperatuur binnenin de aarde en de druk die vanuit de aarde komt. Binnenin de aarde is het heel erg warm, het is op 10 km diepte al 300 graden. Hierdoor is het gesteente in de aarde vloeibaar. Vlak onder de aardkorst stroomt het vloeibare gesteente (magma) rond. Hierdoor ontstaan er in de aardkorst breuken. De stukken aardkorst schuiven dan met schokken langs elkaar heen, waardoor er een aardbeving ontstaat. In een gebied met breuken kan een gat in de aardkorst ontstaan. Een vulkaanuitbarsting is het gevolg.

Een voorbeeldtekst over de Gouden Eeuw. De Gouden Eeuw is de zeventiende eeuw. De eeuw die loopt van 1600 tot 1700. Deze eeuw wordt zo genoemd, omdat het een periode was waarin het heel goed ging in Nederland. De Nederlandse handel, wetenschap en kunst waren heel belangrijk. De economische macht van wat toen Nederland was, was heel groot. Door de handel waren er veel kooplieden in Nederland. Deze kooplieden hadden veel geld met de handel verdiend. Omdat zij graag wilden laten zien hoe rijk ze waren, lieten ze allerlei portretten schilderen. Ze wilden graag een schilderij van hun schip, hun land of zichzelf aan de muur van hun herenhuis hangen. Daarvoor hadden ze goede schilders nodig. Omdat er veel kooplieden waren, kwamen er ook meer schilders. Enkele schilders uit de Gouden Eeuw zijn nu nog steeds heel bekend, zoals Jan Steen, Rembrandt van Rijn en Frans Hals.

7.3 De beroepskeuzetekst

Opdracht 37

1-7 Je hebt bij opdracht 37 een tekst over een toekomstige opleiding of beroep geschreven. Lees je tekst nog een keer goed door en ga na of je alle onderstaande vragen met 'ja' kunt beantwoorden. Als dat niet zo is, verbeter je je tekst.

- Bestaat je tekst uit de drie delen: inleiding, middenstuk en slot?
- Heb je in de inleiding geschreven waarom je de tekst schrijft?
- Heb je in de inleiding geschreven wat je in de tekst gaat schrijven?
- Bestaat het middenstuk van je tekst uit drie alinea's?
- Heb je in de eerste alinea van het middenstuk geschreven welke beroepen je leuk vindt en wat je doet als je dat beroep uitoefent?
- Heb je in de tweede alinea van het middenstuk geschreven wat je moet weten en kunnen voor dat beroep en welke opleiding je moet volgen voor dat beroep?
- Heb je in de derde alinea van het middenstuk geschreven waar je goed in bent; of je graag met je handen, hoofd of hart werkt en of het beroep bij jou past?
- Heb je in het slot een advies aan jezelf geschreven?
- Heb je je aan de afspraken en regels voor Schrijven op niveau gehouden?
- Heb je de woorden goed gespeld?
- Heb je goede zinnen geformuleerd?

8 Spreken, kijken en luisteren

8.1 Adviezen voor opleiding en beroep

Opdracht 38

1-3 Je eigen werk.

Opdracht 39

1-3 Je eigen antwoorden.

Opdracht 40

Je eigen werk.

8.2 Motiveren

Opdracht 41

1-3 Je eigen antwoorden.

8.3 Mondelinge presentatie: uiteenzetting

Opdracht 42

Je eigen werk.

Opdracht 43

Je eigen antwoorden.

9 Over taal

9.1 Beroepsnamen

Opdracht 44

- 1 aanzegger van een sterfgeval, doodbidder
- 2 schipper die tussen twee of meer plaatsen een geregelde dienst onderhoudt
- 3 iemand die wasgoed wit maakt (door het in de zon te leggen)
- 4 geweermaker
- 5 geneeskundige, vroegere dokter
- 6 huwelijksmakelaar, bordeelhouder
- 7 vaten- of tonnenmaker
- 8 houder van een bank van lening (die geld leent als je waardevolle bezittingen inlevert)
- 9 vrouw die eetwaar en dranken aan soldaten verkocht
- 10 baggeraar
- 11 nachtwaker
- 12 jongen die op een scheepswerf onder andere leert pek te bereiden
- 13 koerier die de post overbracht
- 14 werkman die touw maakt
- 15 opzichter van een waag (gebouw waar goederen worden gewogen)

Opdracht 45

Bijvoorbeeld:

In de kinderopvang en jongerenwerk: gedragkundige, bemiddelaar gastouders.

Werken met gehandicapten: sport- en bewegingsleider.
 In de psychiatrie en maatschappelijk werk: woonbegeleider maatschappelijke opvang.
 Verpleging en verzorging: praktijkverpleegkundige.

9.2 Familienamen

Opdracht 46

- 1 Bijvoorbeeld: Bakker, Bussemaker, Groenteman, Schilder, Schrijver, Tuinder, Prins.
- 2 Bijvoorbeeld: aannemer Brouwer, dokter Visser, kapper Bakker, slager De Boer.
- 3 Bijvoorbeeld: Bart *Apeldoorn*, Nick van *Amsterdam*, Sjack van *Rijsbergen*, Rosan *Limburg*, Stephanie *Bunschoten*.

10 Gedicht

10.1 Stijlfiguren (3)

10.2 Personificatie

Opdracht 47

- 1 Eerste opsomming: (wezens) met twee benen om te vallen, twee wangen om te blozen, twee ogen om te wenen.
Tweede opsomming: vlug voortbewegen zonder vallen, zachtjes groeien zonder steeds een kleur te krijgen en als we huilen moesten, zag niemand onze tranen vloeien.
- 2 Ja, want de tweede opsomming heeft dezelfde inhoud en volgorde als de eerste, alleen de woordkeuze is iets anders.
- 3 Nee, in de opsomming wordt het niet steeds sterker of erger.
- 4 Nee. Vissen worden wel als denkende en voelende wezens met menselijke eigenschappen voorgesteld, maar bij een personificatie gaat het om levenloze dingen die menselijke eigenschappen krijgen.
- 5 Bijvoorbeeld: 'toen moeten we gelukkig zijn geweest', 'zag niemand onze tranen'.
- 6 Ja, in de tweede opsomming wordt herhaald wat in de eerste opsomming is gezegd, alleen met wat andere woorden. Verder wordt het woord 'toen' regelmatig herhaald.
- 7 Op vroeger en nu, op toen we nog vissen waren en nu we mens geworden zijn.
- 8 Om gelukkig en ongelukkig zijn. Toen we nog vis waren, kenden we het geluk. Nu we mens zijn, is dat veel minder het geval. Dat blijkt vooral uit de opsommingen.
- 9 Met elkaar worden vergeleken: vroeger en nu, vis en mens.
Het gedicht bevat geen metaforen.

- 10 Volgens sommige mensen die de evolutie leer aanhangen, stamt de mens af van de vissen. Het gedicht beschrijft de gevolgen van de evolutie van vis tot mens: van gelukkig naar ongelukkig.
- 11 waren – staren: vrouwelijk of slepend rijm
water – later: vrouwelijk of slepend rijm
benen – wenen: vrouwelijk of slepend rijm
groeien – vloeien: vrouwelijk of slepend rijm
- 12-13 Je eigen antwoorden.

11 Miniproject Oude Ambachten

11.1 De situatie

Opdracht 48

- 1 Commercieel.
- 2 Het publiek tot handelen aansporen.
- 3 Jongeren (die een baantje zoeken).
- 4 Een leerjongen op een sloopstimmerwerf, die het pek moet bereiden. Het beroep bestaat niet meer, het woord wordt niet meer gebruikt, dus het is een archaïsme.
- 5 Korte omschrijving van de beroepen:
  - aanspreker: aanzegger van een sterfgeval, doodbidder
  - beurtschipper: schipper die tussen twee of meer plaatsen een geregelde dienst onderhoudt
  - bleker: iemand die wasgoed wit maakt (door het in de zon te leggen)
  - bussemaker: geweermaker
  - chirurgijn: geneeskundige, vroegere dokter
  - koppelaar: huwelijksmakelaar, bordeelhouder
  - kuiper: vaten- of tonnenmaker
  - lomerdhouder: houder van een bank van lening (die geld leent als je waardevolle bezittingen inlevert)
  - marketenster: vrouw die eetwaar en dranken aan soldaten verkocht
  - modderman: baggeraar
  - nachtwacht: nachtwaker
  - pekjongen: jongen die op een scheepswerf onder andere leert pek te bereiden
  - postiljon: koerier die de post overbracht
  - touwslager: werkman die touw maakt
  - waagmeester: opzichter van een waag (gebouw waar goederen worden gewogen)
 Verder je eigen werk.

Opdracht 49

Je eigen werk.

1 Lekker lezen

1.1 Over het verhaal

Opdracht 1 Lees- en discussievragen

- 1 Bijvoorbeeld: onderdrukking en verzet, terrorisme.
- 2 In deze tijd.
- 3 In Canthaar. Een kleine groep machthebbers onderdrukt de bevolking. Het regime is dictatoriaal en antidemocratisch.
- 4
  - a In een loods, in het vliegtuig, op straat, in het hotel.
  - b Dit zorgt voor afwisseling en spanning. Je voelt al snel aan dat de onschuldige Nederlandse vakantiegangers het slachtoffer zullen worden van een overval in het hotel.
- 5
  - a Ze verzetten zich tegen de onderdrukking van het volk door de machthebbers.
  - b Je eigen antwoord.
  - c Ze willen Lanzaru gevangennemen (gijzelen) en daarna in ruil hiervoor de regering dwingen onschuldigen, zoals de vader van Santin, vrij te laten uit de gevangenis.
  - d Nee, Lanzaru ontkomt.
- 6 Zijn vader zit onschuldig in de gevangenis en Santin wil alles doen om hem hieruit te bevrijden.
- 7 Jeroen komt in een gevaarlijke situatie terecht en je bent als lezer nieuwsgierig hoe het met hem afloopt.
- 8 Actiespanning.
- 9 Enkele dagen.
- 10 Nee, want er is een korte terugblik in het tweede tekstfragment.
- 11 Ja, bij elke witregel springt het verhaal een stukje verder in de tijd.
- 12 Ja, in het tweede tekstfragment is er een korte terugblik. Dat is de passage waarin de discussie tussen Edith en haar vader wordt beschreven.
- 13 Ten eerste: de gedachten van Santin aan de gebeurtenissen rond de arrestatie van zijn vader. Ten tweede: de situatie waarin Arnesto vertelt dat Lanzaru is ontkomen.
- 14 Je eigen antwoord. Heb je bij je antwoord beoordelingswoorden gebruikt?

Opdracht 2 Opdrachten voor het fictiedossier

Je hebt een van de opdrachten gekozen. Controleer of je je aan de punten uit de opdracht hebt gehouden. Heb je voor je opdracht ongeveer driehonderd woorden gebruikt?

2 Over lezen

2.1 Over Rom Molemaker

Opdracht 3

- 1-4 Je eigen antwoorden. Op dit moment is goede informatie over de schrijver te vinden op de volgende websites: www.leesplein.nl, www.rommolemaker.nl, www.unieboek.nl en www.kjoek.nl. *De eerste steen*, *Gijzeling* en *Een gang met gele deuren* zijn getipt door de Jonge Jury. Voor *De eerste steen* kreeg hij de debutantenprijs van de Jonge Jury.

2.2 Opbouw van verhalen

Opdracht 4

- 1
  - a beginsituatie (reis naar en aankomst in Canthaar; voorbereiding op de overval) ontstaan van het probleem (overval op het hotel) steeds meer moeilijkheden (overvallers gebruiken geweld en Jeroen denkt dat ze allemaal zullen worden neergeschoten; de gezochte man ontsnapt)
  - b Nee, want er is een korte terugblik in het tweede tekstfragment (discussie tussen Edith en haar vader). Verder is er een terugwijzing in het derde tekstfragment (Santin denkt terug aan de arrestatie van zijn vader), maar die doorbreekt de chronologie niet.
  - c Een open einde. Het is nog onduidelijk hoe het verder zal gaan met Jeroen en de andere hotelgasten.
- 2 a-c Je eigen werk en antwoord met toelichting.

2.3 Verhaallijnen

Opdracht 5

- 1 Je eigen werk.
- 2-3 Je eigen antwoorden met toelichting.

2.4 Boeken- en televisieseries

Opdracht 6

- 1-6 Je eigen antwoorden.
- 7
  - a Rom Molemaker: *De ruiters van Glaas*, *Sterre van de zee* en *De toppen van Ravijn*. Verbonden verhalen, eindig: drie delen.
Thea Beckman: *Geef me de ruimte!*, *Triomf van de verschroeiide aarde* en *Het rad van fortuin*. Verbonden verhalen, eindig: drie delen.
Thea Beckman: *Kinderen van Moeder Aarde*, *Het helse paradijs* en *Het Gulden Vlies van Thule*. Verbonden verhalen, eindig: drie delen.
Caja Cazemier: *Vliegende start*, *Kussen en krullen*, *Geen bericht goed bericht*, *Wie durft?!*, *Kies voor mij*. Verbonden verhalen, oneindig.

Nanda Roep: *Ch@tgrlz & -boyz, Vriendinnen voor Isa, Isa vraagt verkering*. Verbonden verhalen, oneindig.

Francine Oomen: de *Hoe overleef ik*-serie.

Losse verhalen, oneindig.

Paul van Loon: de *Griezelbus*-serie. Losse verhalen, oneindig.

Carry Slee: de *Timboektoe*-serie. Verbonden verhalen, oneindig.

Ton van Reen: de *Bende van de bokkenrijders*-serie. Verbonden verhalen, eindig: drie delen.

Theo Hoogstraaten: de *Fiofen*-serie. Losse verhalen, oneindig.

- b Je eigen antwoord en toelichting daarbij.
- 8 a De delen van deze series worden door verschillende auteurs geschreven. *Vlinders*-serie: Nanda Roep, Daan Remmerts de Vries, Lydia Rood en Hans Kuyper. Wel schrijft iedere auteur over zijn 'eigen' personage. *4ever*-serie: Hans Kuyper, Anneke Scholtens, Judith Eiselin en Lydia Rood.
- b Je eigen antwoord en toelichting daarbij.

3 Grammatica

3.1 Zinsontleding – Weet je het nog?

Opdracht 7

- 1
- naamwoordelijk gezegde: Er staat een koppelwerkwoord in de zin. Het koppelwerkwoord koppelt het onderwerp aan het naamwoordelijk deel. Het koppelwerkwoord en het naamwoordelijk deel zijn samen het naamwoordelijk gezegde.
  - werkwoordelijk gezegde: Alle werkwoorden (zelfstandig werkwoord en hulpwerkwoord(en)) van de zin samen.
  - onderwerp: Wie of wat + gezegde.
  - lijdend voorwerp: Wie of wat + gezegde + onderwerp.
  - meewerkend voorwerp: Aan wie of voor wie + gezegde + onderwerp + (lijdend voorwerp).
  - bijwoordelijke bepaling: Hoe, waar, wanneer, waarom, waarmee, waardoor, enzovoort.
- 2 Een bijvoeglijke bepaling zegt iets over het zelfstandig naamwoord/de zelfstandige naamwoorden in een zinsdeel.
- 3 Ja, in meerdere zinsdelen kan een bijvoeglijke bepaling staan.

Opdracht 8

- 1 nwg = –
 wwg = schenkt
 ond = De opa van Arjen
 lv = een geldbedrag
 mv = zijn kleinkinderen

Uitleg: *zijn kleinkinderen* geeft antwoord op de vraag: *aan wie schenkt de opa van Arjen een geldbedrag?* Je kunt het voorzetsel *aan* voor het zinsdeel zetten.

bwb = –

Uitleg: Alle zinsdelen zijn benoemd. Er is geen bwb.

bvb = zijn (bij *kleinkinderen*), van Arjen (bij *opa*)

2 nwg = –

wwg = Vergoedt

ond = de verzekeringsmaatschappij

lv = de schade aan hun auto

mv = je ouders

bwb = –

bvb = je (bij *ouders*), aan hun auto (bij *schade*), hun (bij *auto*)

Let op: In de bijvoeglijke bepaling *aan hun auto* staat nog een bijvoeglijke bepaling, namelijk *hun*.

3 nwg = –

wwg = Vrouwen op

ond = jullie

lv = het tafellaken

mv = –

bwb = na het eten

bvb = –

4 nwg = is een beroemde bezienswaardigheid

Uitleg: In deze zin staat één werkwoordsvorm: *is*. *Is* koppelt een *beroemde bezienswaardigheid* aan *Het jonge beertje*.

wwg = –

ond = Het jonge beertje

lv = –

mv = –

bwb = inmiddels

bvb = jonge (bij *beertje*), beroemde (bij *bezienswaardigheid*)

5 nwg = –

wwg = moet vervangen

ond = ik

lv = De muziek op mijn mp3-speler

mv = –

bwb = vanavond

bvb = op mijn mp3-speler (bij *muziek*), mijn (bij *mp3-speler*)

Let op: In de eerste bijvoeglijke bepaling staat nog een bijvoeglijke bepaling.

6 nwg = is de favoriete sport van Froukje

Uitleg: In deze zin staat één werkwoordsvorm: *is*. *Is* koppelt *de favoriete sport van Froukje* aan *surfen*.

wwg = –

ond = Surfen

lv = –

mv = –

bwb = –

bvb = favoriete (bij *sport*), van Froukje (bij *sport*)

- 7 nwg = –
 wwg = Deel mee
 ond = –
 lv = de begintijd van de wedstrijd
 mv = mij
 bwb = vanavond, per e-mail
 bvb = van de wedstrijd (bij *begintijd*)
- 8 nwg = –
 wwg = herken
 ond = je
 lv = een acteur van de televisie
 Uitleg: *Van de televisie* geeft een kenmerk van *acteur*. Je kunt *van de televisie* ook niet als zinsdeel voor de persoonsvorm plaatsen. Het deel hoort dus bij het lijdend voorwerp.
 mv = –
 bwb = In het theater, soms
 bvb = van de televisie (bij *acteur*)
- 9 nwg = –
 wwg = hebben
 Uitleg: Let op: *hebben* is geen koppelwerkwoord.
 ond = De oefeningen op ballet
 Uitleg: De persoonsvorm van deze zin is *hebben*. Voor de persoonsvorm kan maximaal één zinsdeel staan. Het deel *op ballet* hoort dus bij de oefeningen.
 lv = allemaal Franse namen
 mv = –
 bwb = –
 bvb = op ballet (bij *oefeningen*), allemaal Franse (bij *namen*)
- 10 nwg = wordt behoorlijk duur
 Uitleg: In deze zin staat één werkwoordsvorm: *wordt*. *Wordt* koppelt *behoorlijk duur* aan *Het bioscoopkaartje voor een nieuwe film*.
 wwg = –
 ond = Het bioscoopkaartje voor een nieuwe film
 Uitleg: De persoonsvorm van de zin is *wordt*. Voor *wordt* kan maximaal één zinsdeel staan. Het deel *voor een nieuwe film* hoort dus bij het bioscoopkaartje.
 lv = –
 mv = –
 bwb = –
 bvb = voor een nieuwe film (bij *bioscoopkaartje*), nieuwe (bij *film*)
 Let op: in de bijvoeglijke bepaling zit nog een andere bijvoeglijke bepaling.

3.2 Woordsoortbenoeming – Voornaamwoorden (3)

Opdracht 9

- welke
- Uitleg: *Wanneer* staat niet in het rijtje vragende voornaamwoorden. Het is een bijwoord.
- wie
- Wat voor

Opdracht 10

- Deze, die
- Dat
- Die, deze
- Dat, dit

Opdracht 11

- Aanwijzende voornaamwoorden kunnen in de plaats van het lidwoord voor het zelfstandig naamwoord staan of ze komen zelfstandig in de zin voor. Betrekkelijke voornaamwoorden wijzen terug naar een zelfstandig naamwoord en staan dus achter een zelfstandig naamwoord. Een betrekkelijk voornaamwoord kan niet zelfstandig in de zin voorkomen.
- Je eigen zin. Bijvoorbeeld: Het plan **dat** jij hebt bedacht, is een goed plan.
- Je eigen zin. Bijvoorbeeld: De tekening **die** aan de muur hangt, heeft mijn broer vorig jaar gemaakt.
- Je eigen zin. Bijvoorbeeld: Hebben jullie **dat** vreemde bericht **dat** je gisteren in je mailbox hebt ontvangen, ook niet geopend?
- Je eigen werk.

Opdracht 12

- Men, iets, alles, iedereen, niets
- Nee, hij heeft woorden gebruikt die vaag zijn. Je weet niet wie of wat de spreker/schrijver precies bedoelt.
- Nee, want je boodschap is erg vaag. Degene die je boodschap leest, weet niet wat je precies bedoelt.

Opdracht 13

- Hij = pers.vnw
 mij = pers.vnw
 dat = betr.vnw
 Uitleg: *dat* verwijst terug naar verhaal.
- Wat voor = vr.vnw
 dat = aanw.vnw
 Uitleg: *dat* is zelfstandig in de zin gebruikt en verwijst naar een zelfstandig naamwoord.
- dat = aanw.vnw
 Uitleg: *dat* is zelfstandig in de zin gebruikt en verwijst naar een zelfstandig naamwoord.
 ik = pers.vnw
 niemand = onb.vnw
- Je = pers.vnw
 ons = pers.vnw
 Uitleg: *ons* is een apart zinsdeel in de zin. Het is dan altijd een pers.vnw.
 alles = onb.vnw
 niets = onb.vnw

- 5 Ik = pers.vnw
die = aanw.vnw
Uitleg: *die* wijst vooruit naar persoon.
die = betr.vnw
Uitleg: *die* verwijst terug naar persoon.
me = pers.vnw
Uitleg: *me* is een apart zinsdeel in de zin. Het is dan altijd een pers.vnw.
dat = aanw.vnw
Uitleg: *dat* is zelfstandig in de zin gebruikt en verwijst naar een zelfstandig naamwoord.

Opdracht 14

- 1-5 Je eigen werk.

4 Spelling

4.1 De spelling van bijvoeglijke naamwoorden

Opdracht 15

- 1 gezouten
Uitleg: Dit bijvoeglijk naamwoord is afgeleid van het voltooid deelwoord *gezouten*. Het voltooid deelwoord eindigt op *-en*, dan eindigt het bijvoeglijk naamwoord ook op *-en*.
- 2 beklede
Uitleg: *beklede* is afgeleid van het voltooid deelwoord *bekleed*. Je maakt er een bijvoeglijk naamwoord van door er een *e* achter te schrijven. Je volgt de spellingsregels en laat nog een *e* weg.
- 3 verspreiden
Uitleg: Na *te* schrijf je het hele werkwoord.
- 4 beleefde
Uitleg: *beleefde* is afgeleid van het voltooid deelwoord *beleefd*. Je maakt er een bijvoeglijk naamwoord van door er een *e* achter te schrijven.
- 5 stenen
Uitleg: *stenen* is een stoffelijk bijvoeglijk naamwoord.
- 6 ingevette
Uitleg: Voor de uitspraak verdubbel je de letter *t*.
- 7 verbaasde
Uitleg: Achter het voltooid deelwoord *verbaasd* schrijf je een *e*.
- 8 gestrande
Uitleg: Achter het voltooid deelwoord *gestrand* schrijf je een *e*.
- 9 verwachten
Uitleg: Na *te* schrijf je het hele werkwoord.
- 10 verzonden
Uitleg: Het voltooid deelwoord eindigt op *-en*. Dit is dan ook de schrijfwijze voor het bijvoeglijk naamwoord.
- 11 polyether
Uitleg: Dit is een stoffelijk bijvoeglijk naamwoord.

- 12 granieten
Uitleg: Dit is een stoffelijk bijvoeglijk naamwoord. Je schrijft dus een *n* op het eind.
- 13 gezette
Uitleg: Voor een juiste uitspraak verdubbel je de letter *t*.
- 14 gebluste
Uitleg: Achter het voltooid deelwoord *geblust* schrijf je een *e*.
- 15 verlichte
Uitleg: Achter het voltooid deelwoord *verlicht* schrijf je een *e*.
- 16 rotan
Uitleg: Dit is een stoffelijk bijvoeglijk naamwoord.
- 17 rubberen
Uitleg: Dit is een stoffelijk bijvoeglijk naamwoord.
- 18 versleten
Uitleg: Het voltooid deelwoord eindigt op *-en*. Dit is dan ook de schrijfwijze voor het bijvoeglijk naamwoord.

4.2 Alle of allen, beide of beiden?

Opdracht 16

- 1 Enkelen, meesten
Uitleg: De woorden zijn zelfstandig gebruikt en ze hebben betrekking op personen.
- 2 enkele
Uitleg: *enkele* is bijvoeglijk gebruikt, want je kunt er supporters achter zetten.
- 3 andere, allen
Uitleg: *andere* is bijvoeglijk gebruikt, want je kunt er deelnemers achter zetten.
Allen is zelfstandig gebruikt en heeft betrekking op personen.
- 4 sommigen
Uitleg: *sommigen* is zelfstandig gebruikt en heeft betrekking op personen.
- 5 Allen, enkelen
Uitleg: De woorden zijn zelfstandig gebruikt en hebben betrekking op personen.
- 6 Beide
Uitleg: *Beide* heeft geen betrekking op personen. Je kunt er een zelfstandig naamwoord als foto's achter zetten.
- 7 Beiden
Uitleg: *Beiden* is zelfstandig gebruikt en heeft betrekking op personen.

4.3 Afkortingen; het woordenboek gebruiken

Opdracht 17

- 1 a.m., ante meridiem – voor de middag
- 2 Benelux-landen – de samenwerkende landen België, Nederland en Luxemburg
- 3 bv. – bijvoorbeeld
- 4 camcorder – samentrekking van camera + recorder

- 5 horecapersoneel – mensen die werken bij een hotel, restaurant of café
- 6 infocentrum – informatiecentrum
- 7 ME-busje – busje van de mobiele eenheid
- 8 MKZ-maatregelen – maatregelen tegen mond- en klauwzeer
- 9 een peffles – milieuvriendelijke fles voor frisdrank (pet = polyethyleentereftalaat)
- 10 de pincode – code met persoonlijk identificatienummer
- 11 PS, postscriptum – naschrift
- 12 een viproom – ontvangstkamer voor very important persons

4.4 Het weglatingsstreepje

Opdracht 18

- 1 ochtend- en avondspits
- 2 in goede en slechte tijden
- 3 alcoholgebruik en -misbruik
- 4 op- en aanmerkingen
- 5 kat-en-muisspel
- 6 keel-, neus- en oorarts (kno-arts)

4.5 Lastige gevallen: p, pp, r of rr

Opdracht 19

- 1 appartementen, geapprecieerd
- 2 suppoost, sieraden
- 3 herinnering, stoomcarrousel
- 4 guerrilla's, barricades
- 5 verrassing, verrukkelijke

Opdracht 20

Je hebt vijf zinnen gemaakt. In elke zin heb je drie van de onderstaande woorden gebruikt. Controleer de schrijfwijze van jouw woorden.

achterruitverwarming – aperitief – applaudisseren – arrangement – barometer – capaciteit – carrière – carrosserie – geïrriteerd – karikatuur – marechaussee – supplement – terrasstoelen – verraderlijk – verroesten

5 Taalschat

5.1 Woorden rond de teksten

Opdracht 21

- 1 allergisch – overgevoelig
- 2 attendeerde – maakte opmerkzaam, wees onverstaanbaar – zonder zich er iets van aan te trekken
- 3 bestedingspatroon – manier waarop het geld wordt besteed
- 4 emotie-tv – tv die wil ontroeren
- 5 motorische vaardigheden – het kunnen uitvoeren van bepaalde bewegingen

- 6 perfectionisme – het streven naar het beste (volmaaktheid)
- 7 columns – regelmatig terugkerende (kritische) stukjes in de media van dezelfde persoon
- selectieve verontwaardiging – (het) afkeuren van misstanden in het ene land, maar het verzwijgen van dezelfde misstanden in andere ('linkse') landen
- 8 verweerde zich – verdedigde zich
- vandalisme – vernielzucht
- alibi – bewijs dat je niet op de plaats van de misdaad was en dus onschuldig bent

5.2 Woorden uit de media

Opdracht 22

- 1 het in zich opnemen
- 2 afkeer, tegenzin hebben
- 3 een betrouwbare (zaak)
- 4 een uniform waarin je minder opvalt
- 5 een bedrijf waar dag en nacht wordt gewerkt (in ploegen)
- 6 de grafkelder van de kerk
- 7 het vaststellen van een ziekte door iemand te onderzoeken
- 8 het natuurverschijnsel (noorderlicht)
- 9 de versiering (van de schotel (salade)) met augurk, tomaat, ei enzovoort
- 10 een gevangene (bezoeken)
- 11 de bijeenkomst over de klimaatverandering
- 12 een geregeld terugkerend onderzoek

6 Lees vaardig

6.1 Feit, mening, argument en tegenargument

Opdracht 23

- 1 C alleen 1 en 3.
- 2 B Dat is niet waar.
Uitleg: De schrijver heeft zijn eigen mening niet in de tekst geschreven. Hij heeft wel de mening van anderen geciteerd, maar dan is de tekst nog niet subjectief.
- 3 De koper van een nepartikel is strafbaar, omdat hij meewerkt aan illegale handel en dat is verboden, zie regel 6-7.
- 4 Ik kon niet weten dat het om een nepartikel ging, zie regel 7-8.
- 5 Als een merkartikel zo extreem goedkoop is, weet je zeker dat het een namaakproduct is, zie regel 8-9.
- 6 De Italiaanse politie pakt iedere koper van nepartikelen aan. De Nederlandse douane pakt alleen mensen aan die nepartikelen voor anderen hebben gekocht.

Uitleg: In alinea 3 staat wat de Italiaanse politie doet. In alinea 5, regel 17-21 staat wat de Nederlandse douane vindt.

- 7 B Die bedrijven lopen veel geld mis.
Antwoord C is fout, want dat antwoord heeft te maken met de regels van de Nederlandse douane. De antwoorden A en D zijn fout, want dat zijn alleen waarschuwingen voor de toeristen. Antwoord B is goed. Met dit argument begint alinea 6.
- 8 Er zit een fabrieksfoutje in, zie regel 24.
- 9 Winkeliers willen niet het risico lopen dat hun bedrijf wordt gesloten.
Uitleg: Zie regel 26-27. Tussen de twee zinnen kun je een redengevend woord plaatsen, kijk maar: In winkels zit het meestal wel goed, **want** winkeliers willen niet het risico lopen dat hun bedrijf wordt gesloten.
- 10 a Je gezondheid kan gevaar lopen, want in nepartikelen zijn soms verboden stoffen verwerkt, zie alinea 7.
b Kopers willen beslist niet het risico lopen dat hun gezondheid gevaar loopt.

6.2 Zins- en alineaverbanden: uitleg en toelichting, verklaring, argument, conclusie, samenvatting

Opdracht 24

- 1 A Dat is waar.
Uitleg: Het verwijswoord *Dit* verwijst naar in de kraag gegrepen door een agent. In alinea 2 wordt de toelichting (de Deense vrouw die een boete kreeg) gegeven.
- 2 A Dat is waar.
Uitleg: De verklaring is dat de koper meewerkt aan illegale handel.
- 3 C Opsommend.
Uitleg: Dit zie je aan de signaalwoorden *Niet alleen ... ook*.
- 4 Niet alleen ... ook
- 5 B Dat is niet waar.
Uitleg: De rest van de alinea is juist wel een toelichting.
- 6 B Dat is niet waar.
Uitleg: In alinea 5 wordt geen doel genoemd en in alinea 6 geen middel.
- 7 A Dat is waar.
Uitleg: Het argument is dat de gezondheid van de koper gevaar kan lopen.
- 9 C Opsommend.
- 10 verder (nog)
- 11 D Concluderend.
Uitleg: Je kunt het signaalwoord *dus* invoegen, kijk maar: Koop op vakantie **dus** geen merkartikelen bij straat- of marktverkopers.

6.3 Tekstvormen: interview

Opdracht 25

- 1 waar
Uitleg: Op deze vraag is een kort antwoord niet logisch.
- 2 waar
Uitleg: De interviewer gaat in op de toernooien in het buitenland die Daniël noemt.
- 3 niet waar
Uitleg: Het is wel een inhaakvraag, met het woordje *daardoor* haakt de interviewer in op het antwoord van Daniël.
- 4 waar
Uitleg: Het argument is het antwoord op vraag 3 na *beslist*. Je kunt het redengevende woord *want* invoegen, kijk maar: Beslist, want ...
- 5 niet waar
Uitleg: Er wordt naar het gevoel van Daniël gevraagd. Dat is geen mening.
- 6 niet waar
Uitleg: Een ander kan die gedachte van Daniël niet controleren.
- 7 waar
Uitleg: Ja, want het gaat nu over trainen.
- 8 niet waar
Uitleg: Nee, hij geeft een feit.
- 9 niet waar
Uitleg: Op deze vraag is een kort antwoord niet logisch.
- 10 waar
Uitleg: Ja, het gaat nu over de combinatie met school.
- 11 waar
Uitleg: Ja, je kunt alles controleren.
- 12 waar
Uitleg: Ja, het antwoord van Daniël op vraag 7 is kort samengevat.
- 13 waar
Uitleg: Ja, de conclusie is dat het perfect is geregeld.

6.4 Eindopdrachten

Opdracht 26

- 1-3 Je eigen antwoorden.

Opdracht 27

- 1 Je eigen woorden. Je hebt genoteerd: moeilijk woord, betekenis, manier van vinden.
- 2 a Dat – op taalgebied staat het echt nog 10-1 voor de mens
Uitleg: Als je het antwoord zoekt, kun je de volgende vraag stellen: Wat komt doordat menselijke taal heel dubbelzinnig is?
- b dat – heel goed reageren op niveaunderschillen
Uitleg: Als je het antwoord zoekt, kun je de volgende vraag stellen: Wat kunnen robots niet?

- c iets – tegelijkertijd verschillende vaardigheden gebruiken
Uitleg: Als je het antwoord zoekt, kun je de volgende vraag stellen: Wat kan een computer absoluut niet?
- d dit allemaal – grappen maken en daarom lachen, romans en gedichten schrijven, problemen bedenken
Uitleg: Als je het antwoord zoekt, kun je de volgende vraag stellen: Wat allemaal kunnen computers niet?
- 3 Ja, alle vragen worden in de loop van de tekst beantwoord. De machine is niet slim bij andere dan rekenvaardigheden en schaken, we worden niet door de computer voorbijgestreefd en computers zijn inderdaad nog altijd domme apparaten. Zie bijvoorbeeld het slot.
- 4 Bij alinea 2.
- 5 Alinea 2 en 3.
Uitleg: Je kunt ook zien dat alinea 2 en 3 allebei over hetzelfde deelonderwerp gaan, want alinea 3 begint met een opsommend signaalwoord, namelijk *daarnaast*.
- 6 Alinea 4 tot en met 9.
Uitleg: Je kunt ook zien dat alinea 4 met een ander deelonderwerp verder gaat, want alinea 4 begint met een tegenstellend signaalwoord, namelijk *maar*.
- 7 D Alinea 2 en 3 vormen een opsomming.
Uitleg: De alinea's zijn verbonden door het opsommend signaalwoord *daarnaast*.
- 8 B Alinea 5 geeft een verklaring voor het gestelde in alinea 4.
Uitleg: In alinea 5 wordt uitgelegd/verklaard waarom een computer op taalgebied 10-1 achter staat. Er wordt geen gevolg genoemd. Ook wordt er geen conclusie of samenvatting gegeven.
- 9 B Opsommend.
Uitleg: In alinea 7 wordt een van de dingen die een computer niet kan genoemd. In alinea 8 wordt verder gegaan met het volgende dat een computer niet kan, namelijk verschillende vaardigheden tegelijkertijd gebruiken.
- 10 Concluderend. De laatste alinea trekt een conclusie uit het voorafgaande.
- 11 C alleen 1 en 3.
- 12 B De lezer informeren.
- 13 D De foto dient alleen als versiering.
- 14 A Een artikel.
Uitleg: In een artikel geeft de schrijver achtergrondinformatie bij een onderwerp. Dat is wat in deze tekst wordt gedaan.
- 15 C Op ontzettend veel terreinen is de mens de computer de baas en het lijkt er sterk op dat dit zo zal blijven.
Uitleg: Antwoord A is fout, want het antwoord noemt maar een deel van het onderwerp.

Antwoord B is fout, want dat staat niet in de tekst. Een computer kan niet goed vertalen en een beetje lopen en kijken.

Antwoord D is fout, want in de laatste twee alinea's van de tekst staat dat onderzoekers wel een idee hebben van wat computers in de toekomst zullen kunnen.

Antwoord C is goed, want het vat duidelijk samen waar alle alinea's van de tekst over gaan.

Opdracht 28 Terugkijken

Je eigen antwoord.

7 Schrijf vaardig

7.1 Schrijven op niveau

Opdracht 29

-
- Je eigen antwoord.

Opdracht 30

-

- 'Wat vind u van taalgebruik van leerlingen?'
De heer De Groot: 'De taalverruwing die zich de laatste tijd erg heeft ontwikkeld gaat nu toch echt over de top. Je hoort verruwd taalgebruik bijna overal. Dan komt de kind automatisch met verkeerd taalgebruik in aanmerking. We moeten eens goed nadenken wat we werkelijk willen. De schoolleiding wil zorgen minimalisering van de straattaal.'

'Vind u het nodig dat docenten in hun lessen aandacht besteden de taal van leerlingen en hun eigen taal?'

'Ja, de lelijke woorden wat iedereen zegt moet in ieder geval worden verminderd.'

De kinderen zullen welgesteld les gegeven worden waarmee de taalverruwing van de leerlingen bestrijd zal worden', vindt meneer De Groot.

'Wat wil u bei de leerlingen bereiken?'

'Leerlingen moeten weten dat als je op een sollicitatiegesprek zit en je gebruikt een taalverruwend woord. Verder moet er gerealiseerd worden dat door roekeloos grove en lelijke woorden te roepen er mensen gekwetst kunnen worden', zegt meneer De Groot met klem, 'scheldwoorden maakt dus meer kapot dan je denkt.'

Antwoorden blok 5

'U kunt de ouders dus geruststellen?'

'Ja zeker, wij zijn het dus met veel ouders eens dat het verruwde taalgebruik aangepakt moet worden.

Ik wil iedereen van harte aanbevelen om ook uw steentje bij te dragen aan het proberen om het taalgebruik beschaaft te laten blijven. Het is niet de bedoeling dat wij op school er alleen wat aan doen', benadrukt onze schoolleider nog.

4-5 –

6

fout in de werkwoord-spelling	fout of geen lidwoord	spelfout	foute zin	vast voorzetsel vergeten	verwijsfout	betekenisfout / verkeerd woord	komma tussen delen van twee wwg
vind	(het) taal-gebruik	bei	De kinderen zullen welgesteld les gegeven worden	nadenken (over)	de lelijke woorden wat	ontwikkeld	tussen zegt en moet
Vind	De kind	beschaaft	als je ... taal-verruwend woord	zorgen (voor)	uw	gaat over de top	
moet			Verder moet er gerealiseerd worden	aandacht besteden (aan)	je	verruwd	
bestrijd			Aan het proberen ... te laten blijven			in aanmerking	
wil						minimalisering	
maakt						worden verminderd	
					welgesteld		
					zegt		
					waarmee		
					taalverruwend		
					roekeloos		
					verruwde		
					aanbevelen		

7 Het tekstverwerkingsprogramma herkent zelden een foute zin en het herkent ook geen foute verwijswoorden en verkeerd gebruikte woorden. De woorden die fout gespeld zijn, komen in de spellinglijst voor. Het programma past de regels voor de werkwoordspelling niet toe.

8 'Wat vindt u van het taalgebruik van leerlingen?'
De heer De Groot: 'De taalverruwing die de laatste tijd steeds vaker voorkomt, is alarmerend (of is te erg). Je hoort ruw taalgebruik bijna overal. Dan komt het kind automatisch met verkeerd taalgebruik in aanraking. We moeten eens goed nadenken over wat we werkelijk willen. De schoolleiding wil ervoor zorgen dat er minder straattaal wordt gesproken.'

'Vindt u het nodig dat docenten in hun lessen aandacht besteden aan de taal van leerlingen en hun eigen taal?'

'Ja, de lelijke woorden die iedereen gebruikt, moeten in ieder geval verdwijnen. De kinderen zullen in normaal Nederlands les krijgen, waardoor de taalverruwing van de leerlingen bestreden zal worden', vindt meneer De Groot.

'Wat wilt u bij de leerlingen bereiken?'

'Leerlingen moeten weten dat ze niet beleefd overkomen als ze tijdens een sollicitatiegesprek een grof woord gebruiken. Verder moeten ze zich realiseren dat ze mensen kunnen kwetsen door grove en lelijke woorden te roepen', zegt meneer De Groot met klem, 'scheldwoorden maken dus meer kapot dan je denkt.'

'U kunt de ouders dus geruststellen?'

'Ja zeker, wij zijn het dus met veel ouders eens dat het grove taalgebruik aangepakt moet worden. Ik wil iedereen van harte uitnodigen om ook hun steentje bij te dragen aan het bestrijden van het grove taalgebruik. Het is niet de bedoeling dat wij op school er alleen wat aan doen', benadrukt onze schoolleider nog.

7.2 Vragen voor een interview

Opdracht 31

1-2 Je hebt een van de opdrachten gekozen en de twee stappen uitgevoerd.

7.3 Verslag van een interview

Opdracht 32

Je hebt een verslag gemaakt van je interview. Lees je verslag nog een keer goed door en controleer of je je aan de volgende punten hebt gehouden.

- Het verslag bestaat uit drie delen: inleiding, middenstuk en slot.
- In de inleiding heb je geschreven wie je hebt geïnterviewd.
- In de inleiding heb je ook geschreven over welk onderwerp het interview gaat.
- Ook heb je in de inleiding geschreven wat het doel van je interview was.
- Ten slotte heb je in de inleiding geschreven wanneer je het interview hebt afgenomen.
- In het middenstuk heb je alle vragen en antwoorden netjes opgeschreven.
- Je hebt regel 9 van Schrijven op niveau elke keer correct toegepast.
- Je hebt de andere regels van Schrijven op niveau toegepast.
- Je hebt een afsluitende alinea geschreven waarin staat wat je over het onderwerp te weten bent gekomen.
- Je hebt de woorden correct gespeld.

8 Spreken, kijken en luisteren

8.1 Spreekwoorden spreken en gezegdes zeggen

Opdracht 33

- 1 Spreek-/acteeropdracht. Je eigen werk.
- 2 Bijvoorbeeld:
Wesley (klagend): 'Mijn pa drinkt iedere avond een fles wijn en ligt vervolgens helemaal moe op de grond. En wat hij dan allemaal voor onzin vertelt, ik begrijp er helemaal niets van.'
Kas (ongerust): 'Hij slaat je moeder toch niet, hè?'
- 3 Spreek-/acteeropdracht.

8.2 Zingen en rappen

Opdracht 34

Je eigen werk.

8.3 Debat

Opdracht 35

1-3 Je eigen werk.

Opdracht 36

1-3 Je eigen werk.

9 Over taal

9.1 De computer en gesproken taal

Opdracht 37

Bijvoorbeeld: Het is voor de computer ontzettend moeilijk om spraak te herkennen. Dat komt doordat iedereen klanken anders uitspreekt en de computer zinnen met twee betekenissen niet goed kan onderscheiden. (29 woorden)

Opdracht 38

- 1 Bijvoorbeeld: stembanden, longen, tong, lippen.

- 2 Toelichting: Bij de p en de b ontstaat de plof door het snel van elkaar halen van de lippen, bij de d en de t ontstaat de plof door het wegtrekken van de tongpunt van de tandkassen van de boventanden en bij de k ontstaat de plof door het wegtrekken van een gedeelte van de tongrug van het gehemelte.
- 3 De hoogste.
- 4 Dat is een speciaal alfabet met voor elke klank een apart teken.

10 Gedicht

10.1 Versregels en zinnen

Opdracht 39

- 1 De volgende regelovergangen bevatten enjambementen: regels 3/4, 15/16, 18/19, 19/20, 21/22, 23/24, 26/27, 27/28, 31/32, 33/34, 37/38.
- 2 Aan het begin van elke strofe wordt de woordgroep 'Recht op vrije meningsuiting' herhaald. Het effect is dat deze groep woorden sterk de nadruk krijgt.
In de eerste, tweede en derde strofe wordt herhaald: 'dat betekent...'. Ook hier is het effect: nadruk geven.
Aan het eind van de eerste, tweede en derde strofe wordt het woord 'zonder ...' herhaald.
Effect: nadruk.
In zijn algemeenheid geldt dat de eerste, tweede en derde strofe een opbouw hebben die sterk op elkaar lijkt. Die herhaling in opbouw wordt doorbroken in strofe vier en vijf: het begin van die strofen is wel herhalend, maar het vervolg niet.
- 3 In de eerste drie strofen staan drie keer opsommingen van wat het betekent als je recht van vrije meningsuiting hebt. Deze opsommingen kennen geen climax.
- 4 Iedere strofe begint met het voorop geplaatste 'Recht op (een) vrije meningsuiting'. Hierdoor krijgt deze woordgroep zeer sterk de nadruk.
- 5 Van iedere strofe rijmen de tweede en vierde regel op elkaar en bovendien de zesde en achtste.
De volgende woorden rijmen op elkaar:
normaal – taal
trein – zijn
gewoon – telefoon
kwaad – gaat
recht – vecht
bord – wordt
aan – toegestaan
vertelt – geldt
iedereen – overheen
recht – zegt
Al deze rijmwoorden zijn mannelijk of staand rijm.
- 6 Nee, de dichter gebruikt geen beelden om iets duidelijk(er) te maken.

- 7 Wat het recht van vrije meningsuiting inhoudt, somt de dichter in de eerste drie strofen op.
- 8 Opgepakt of in elkaar geslagen worden.
- 9 In de eerste drie strofen beschrijft de dichter wat vrije meningsuiting is en welk risico je loopt in een land waar dat recht niet geldt.
In de vierde strofe beschrijft de dichter zijn verbazing dat er nog zoveel landen zijn waar dat recht niet bestaat.
In de vijfde strofe roept de dichter de lezer op tegen het gebrek van vrije meningsuiting te protesteren.
- 10 Je eigen antwoord.
- 11 Ja, het verhaal speelt in een land waar geen recht van vrije meningsuiting geldt.
- 12 Je eigen mening. Heb je beoordelingswoorden gebruikt?

11 Miniproject: Dissen

Opdracht 40

- 1-3 Je eigen werk.

Opdracht 41

- 1 De woningnood, het tekort aan koop- en huurhuizen.
- 2 Mari B. vindt dat er meer woningen moeten komen. Anders hebben de huidige jongeren straks geen woning meer en belanden ze op straat of blijven ze lang thuis bij hun ouders wonen. Haasje Rapje vindt juist dat er geen woningen bij moeten komen, omdat het ten koste gaat van de natuur. Dat jongeren geen woning kunnen krijgen is de schuld van hun ouders die kinderen nemen terwijl er een woningtekort is.
- 3 Bijvoorbeeld: 'of ik blijf gewoon lang thuis en hang dagen voor de buis' of 'ik zal jou 's ff dissen want je denkt niet aan de vissen'.

Opdracht 42

- 1-5 Je eigen werk

1 Lekker lezen

1.1 Over het verhaal

Opdracht 1 Lees- en discussievragen

- 1 In de liefde bedrogen worden en eetproblemen.
- 2 Ze wil liever bij Tygo blijven. Ze vindt het vreselijk om hem drie weken te moeten missen.
- 3 Tygo bedriegt haar met een ander meisje (of dat echt zo is, wordt niet duidelijk). Floor heeft anorexia.
- 4
  - a Sofie is een skater die uiterlijk niet zo belangrijk vindt. Floor is een mooie kleertjes-meisje dat uiterlijk wel heel belangrijk vindt. Sofie staat nogal afwachtend tegenover Floor. Floor probeert juist contact te maken met Sofie.
  - b Sofie denkt dat ze onmogelijk met meisjes als Floor kan omgaan. Ze denkt dat de uiterlijke verschillen ook grote innerlijke verschillen met zich meebrengen.
  - c Je eigen antwoord.
- 5 Nauwelijks. Alleen de eerste twee stappen zijn aanwezig. In de relatie met Tygo is er een beginsituatie (op vakantie gaan), het ontstaan van een probleem (Tygo heeft een andere vriendin). Daarnaast is er in het contact met Floor een beginsituatie (kennismaking met Floor), het ontstaan van een probleem (Floor blijkt anorexia te hebben).
- 6 Ja. De ene verhaallijn gaat over de relatie tussen Sofie en Tygo, de andere over de relatie tussen Sofie en Floor.
- 7
  - a Ja.
  - b Nee, het verhaal wordt nergens onderbroken.
  - c Ja, bij de witregels.
  - d Diverse mogelijkheden: Sofie denkt terug aan Tygo en aan Kelly. Tijdens het gesprek met Floor wijst ze terug naar wat ze op de wc van Floor heeft gehoord.
- 8 Er zitten verschillende onverwachte wendingen in het verhaal. De ene is het bedrog van Tygo. De andere is het eetprobleem van de mooie Floor. Het is de vraag of Tygo Sofie werkelijk bedriegt met Kelly. Die vraag zorgt voor spanning. Verder vraag je je als lezer af of Floor en Sofie vriendinnen zullen worden, hoe het verder zal gaan met Floors eetprobleem en of Sofie daar iets aan zal kunnen of willen doen.
- 9 Ja, wat verteld wordt, zou echt kunnen gebeuren.
- 10 Je eigen antwoord.

Opdracht 2 Opdrachten voor het fictiedossier

Je hebt een van de opdrachten gemaakt. Controleer of alle punten die bij de opdracht genoemd zijn ook in je tekst zitten. Heb je ongeveer driehonderd woorden voor je opdracht gebruikt?

2 Over lezen

2.1 Over Maren Stoffels

Opdracht 3

- 1-3 Je eigen antwoord. Op dit moment geven de volgende websites goede informatie over de schrijfster: www.leesplein.nl, www.marenstoffels.nl, www.kjoek.nl.

2.2 Strips

Opdracht 4

- 1-7 Je eigen werk.

2.3 Herhaling

Opdracht 5

- 1-8 Je eigen werk.

3 Grammatica

3.1 Zinsontleding – Herhaling

Opdracht 6

- 1

nwg = –
 wwv = floot af
 Uitleg: Het hele werkwoord is *affluiten*.
 ond = de scheidsrechter
 lv = de wedstrijd
 Uitleg: Je stelt de vraag: *wat floot de scheidsrechter af?* Het antwoord is: de wedstrijd
 mv = –
 Uitleg: Dit zinsdeel ontbreekt, want je kunt de vraag *aan wie/voor wie floot de scheidsrechter de wedstrijd af?* niet beantwoorden.
 bwb = Na de blessuretijd, eindelijk
 Uitleg: *Na de blessuretijd* geeft aan wanneer de scheidsrechter de wedstrijd affloot. *Eindelijk* geeft iets van een tijd aan.
 bvb = –
 Uitleg: In de zinsdelen wordt geen extra informatie over de zelfstandige naamwoorden gegeven.
- 2

nwg = –
 wwv = hebben bekeken
 ond = De kopers
 lv = het huis van de burens
 Uitleg: *van de burens* kun je niet als zinsdeel voor de persoonsvorm plaatsen. Het geeft extra informatie over *het huis*.
 mv = –
 Uitleg: Dit zinsdeel ontbreekt, want je kunt de vraag *aan wie/voor wie hebben de kopers het huis van de burens bekeken?* niet beantwoorden.
 bwb = gistermiddag, met de makelaar
 bvb = van de burens (bij huis)

- 3 nwg = zijn de slimste dieren
 Uitleg: In deze zin staat één werkwoordsvorm. Deze werkwoordsvorm is een koppelwerkwoord, want het koppelt *de slimste dieren* aan *Welke dieren*. Het zijn dezelfde dieren.
 wwg = –
 ond = Welke dieren
 lv = –
 Uitleg: Als er een naamwoordelijk gezegde in de zin voorkomt, ontbreekt het lijdend voorwerp altijd.
 mv = –
 Uitleg: Dit zinsdeel ontbreekt, want je kunt de vraag *aan wie/voor wie zijn welke dieren de slimste dieren?* niet beantwoorden.
 bwb = volgens het onderzoek van biologen
 Uitleg: *van biologen* kun je niet als apart zinsdeel voor de persoonsvorm zetten. Het geeft extra informatie bij *onderzoek*.
 bvb = van biologen (bij onderzoek)
- 4 nwg = –
 wwg = heeft gegeven
 ond = De valsemunter
 lv = valse briefjes van tien euro
 Uitleg: *van tien euro* kun je niet als apart zinsdeel voor de persoonsvorm zetten. Het geeft extra informatie bij *briefjes*.
 mv = de marktkoopman
 bwb = –
 bvb = valse (bij briefjes), van tien euro (bij briefjes), tien (bij euro)
 Let op: In de tweede bvb (van tien euro) zit dus nog een andere bvb (tien).
- 5 nwg = is een groot probleem
 Uitleg: In deze zin staat één werkwoordsvorm. Deze werkwoordsvorm is een koppelwerkwoord, want het koppelt *een groot probleem* aan *De klimaatverandering van de afgelopen jaren*.
 wwg = –
 ond = De klimaatverandering van de afgelopen jaren
 Uitleg: *Van de afgelopen jaren* kun je niet als zinsdeel voor de persoonsvorm zetten. Het deel geeft informatie over *klimaatverandering*.
 lv = –
 mv = –
 bwb = voor natuurliefhebbers
 bvb = van de afgelopen jaren (bij klimaatverandering), afgelopen (bij jaren), groot (bij probleem)
 Let op: Er zit nog een andere bvb in de eerste bvb.
- 6 nwg = –
 wwg = heeft geblokkeerd
 ond = de bank
 lv = mijn pinpas
 mv = –
 bwb = Na het intoetsen van een foute pincode
 Uitleg: *van een foute pincode* kun je niet als zinsdeel voor de persoonsvorm plaatsen. Het deel geeft informatie over *intoetsen*.
 bvb = van een foute pincode (bij intoetsen), foute (bij pincode)
 Let op: In de eerste bvb zit nog een andere bvb.
- 7 nwg = –
 wwg = Schenk in
 ond = –
 lv = een glas cola
 mv = voor mij
 bwb = snel
 bvb = cola (bij glas)
 Uitleg: In het zinsdeel *een glas cola* is *glas* het eerste zelfstandige naamwoord. Het woord dat erachter staat geeft informatie over het glas, namelijk wat er in zit.
- 8 nwg = –
 wwg = Zullen vliegen
 ond = rijke toeristen
 lv = –
 mv = –
 bwb = over vijf jaar, naar de maan
 bvb = rijke (bij toeristen), vijf (bij jaar)
- 9 nwg = –
 wwg = heeft beloofd
 ond = De baas van de camping
 lv = een hoger uurloon
 mv = zijn personeel
 bwb = voor het komende seizoen
 bvb = van de camping (bij baas), zijn (bij personeel), komende (bij seizoen), hoger (bij uurloon)
- 10 nwg = blijft het moeilijkste onderdeel
 Uitleg: In de zin staat één werkwoordsvorm. Deze werkwoordsvorm is een koppelwerkwoord, want het koppelt *het moeilijkste onderdeel* aan *de grammatica van een taal*.
 wwg = –
 ond = de grammatica van een taal
 lv = –
 mv = –
 bwb = Volgens mijn vader
 bvb = mijn (bij vader), van een taal (bij grammatica), moeilijkste (bij onderdeel)

3.2 Woordsoortbenoeming – Herhaling

Opdracht 7

- 1 we = pers.vnw
 2 Dat = aanw.vnw
 Uitleg: *Dat* komt zelfstandig in de zin voor en het verwijst naar een zelfstandig naamwoord, kijk maar: *Dat* omzetten.
 3 is = hww
 Uitleg: In de zin staan twee werkwoordsvormen: *is* en *verdwenen*. *Verdwenen* geeft aan wat er gebeurt en is dus het zelfstandig werkwoord, dan is *is* het hulpwerkwoord.

- 4 zijn = zww
Uitleg: De werkwoordsvorm *zijn* betekent in deze zin *aanwezig zijn*. Het is dus een zelfstandig werkwoord.
- 5 aan = vz
- 6 zijn = hww
Uitleg: In deze zin staat één werkwoordsvorm: *zijn*. Deze werkwoordsvorm koppelt *handiger* aan *zonnecellen in de buurt van de zon*. Het is dus een kww.
- 7 handiger = bnw
Uitleg: Bij de uitleg van nummer 6 heb je gelezen dat *handiger* aan het onderwerp wordt gekoppeld. *Handiger* noemt een kenmerk van zonnecellen, je kunt het ervoor zetten, kijk maar: Handiger zonnecellen in de buurt van de zon.
- 8 Die = aanw.vnw
Uitleg: *Die* staat voor het zelfstandig naamwoord waarnaar het verwijst.
- 9 hoge = bnw
- 10 ze = pers.vnw
- 11 vastzetten = zww
Uitleg: *vastzetten* is een werkwoord, het geeft aan wat er gebeurt, het is dus een zww.
- 12 die = betr.vnw
Uitleg: *die* verwijst terug naar wolken.
- 13 zonlicht = znw
- 14 deze = aanw.vnw
- 15 naar = vz
- 16 niemand = onb.vnw

4 Spelling

4.1 Lastige gevallen: medeklinkers

Opdracht 8

checklist – dichtstbijzijnd – elektriciën – Groot-Brittannië – hartstikke – yoghurt – litteken – Marokkaans – seksualiteit – trompettist – uiteraard – welkomstwoord

4.2 Letterspel – letter eraf, letter erbij of letters verwisselen

Opdracht (*opdrachtnummer ontbreekt in het basisboek*)
Je eigen werk.

5 Taalschat

5.1 Woorden rond de teksten

Opdracht 9

- arrogant – verwaand, hooghartig
- fractie – klein gedeelte
- kapitale – zeer grote (en dure)
panden – gebouwen

- prehistorische – uit de voorhistorie, tijd waaruit geen geschreven stukken bestaan
carnivoren – vleeseters
herbivoren – planteneters
- de publiciteit – de openbaarheid, bekendheid
- van goeden huize komen – wel heel goed je best doen
- zegge en schrijve – niet meer dan, welgeteld
- stabiel – vast, evenwichtig
sporadisch – bijna nooit

5.2 Uitdrukkingen uit de sportwereld

Opdracht 10

- elkaar helpen, elkaar voordeeltjes bezorgen
- hoe iets afloopt, is soms moeilijk te voorspellen
- met een idee komen om te zien hoe anderen erover denken
- tennissen
- uitschakelen
- de strijd opgeven
- te hoge eisen stellen
- skiën
- zich niet zakelijk tegenover iemand opstellen in een discussie, maar hem persoonlijk hard aanvallen
- enorm snel werken om op tijd klaar te zijn
- iets doen dat niet mag of niet hoort
- op het punt staan te beginnen

6 Lees vaardig

6.1 Herhaling tekst en beeld

Opdracht 11

- B ertoe overhalen om Norit mee te nemen op vakantie.
Uitleg: Er staat duidelijk een paar keer in de tekst *Neem Norit mee*.
- B Ander water, andere hygiëne en ander eten.
Uitleg: Zie de eerste zin van de tekst van de advertentie.
- B In capsules en tabletten.
Uitleg: Het antwoord vind je in de regels 5 en 6 van de tekst in de advertentie.
- A de aandacht van de lezer te trekken.

6.2 Herhaling tekst met vragen

Opdracht 12

- 1-4 Je eigen antwoorden.

Opdracht 13

- Je eigen woorden.
- B In alinea 3.
Uitleg: In de eerste zin van alinea 3 wordt de titel heel duidelijk uitgelegd.
- Bij alinea 2.

- 4 In een wereld van eten of gegeten worden, was het letterlijk van levensbelang om in een fractie van een seconde te bepalen of een ontmoeting gevaar inhield of niet. (r. 9-11)
- 5 C In alinea 7.
Uitleg: De alinea's 3 en 4 gaan over de eerste indruk, alinea 8 is de samenvatting van eerdere informatie. In de eerste zin staat dat de eerste indruk belangrijk is, want het blijkt dat mensen zelden of nooit bereid zijn hun eerste indruk te nuanceren, laat staan te corrigeren. Dit betekent dat mensen niet snel hun mening over de ander veranderen.
- 6 gezichtsuitdrukking – lichaamshouding – toon waarop iemand iets zegt – wat iemand zegt
Uitleg: gezichtsuitdrukking en lichaamshouding staan in regel 13-14, de toon waarop iemand iets zegt staat in regel 23-24, wat iemand zegt staat in regel 25-26.
- 7 D In alinea 4 wordt iets aan de inhoud van alinea 3 toegevoegd.
Uitleg: In alinea 3 worden vier elementen genoemd die de eerste indruk bepalen. In alinea 4 wordt ook de omgeving waarin we de nieuwkomer plaatsen genoemd. Dit is ook een element dat de eerste indruk bepaalt.
- 8 A Alinea 6 is een verdere uitwerking van de inhoud van alinea 5.
Uitleg: De eerste woorden van alinea 6 (*Die vooringenomenheid*) verwijzen terug naar de laatste zin van alinea 5. In alinea 6 gaat de schrijver dus verder met iets wat hij in alinea 5 heeft geschreven.
- 9 A Bijkomende invloeden op eerste indruk.
Uitleg: In alinea 3 worden de eerste vier elementen die een rol spelen bij de eerste indruk genoemd. In alinea 4 volgt er nog een: de omgeving. In alinea 5 volgt er nog een: herkenningen en mening van derden.
Antwoord A past boven deze alinea's, omdat dit antwoord de belangrijkste informatie van deze twee alinea's weergeeft.
- 10 A Gevolg van de eerste indruk.
Uitleg: In alinea 7 staat dat de eerste indruk meestal niet meer wordt veranderd. Het gevolg van de eerste indruk is dus belangrijk.
De andere antwoorden zijn fout, want hierover gaat het helemaal niet.
- 11 C Een samenvatting geven.
- 12 D Een eerste indruk ontstaat vooral op grond van lichaamstaal, waarbij de gevoelens, vooroordelen en de situatie een belangrijke rol spelen.
Antwoord C is fout, want dit staat niet in de tekst.
Antwoord A en B noemen slechts een klein deel van de tekst.
Antwoord D geeft aan wat de belangrijkste mededeling over het onderwerp is en waarover alle alinea's van de tekst gaan.

- 13 D 1, 2 en 3.
14 B Informatie geven.
15 Zoekend en grondig lezen.

6.3 Herhaling samenvatten

Opdracht 14

In een goede samenvatting moeten de onderstaande informatie-elementen (of een parafrase daarvan) zijn opgenomen:

- Van Vliet heeft het verschijnsel heimwee onderzocht.
- Studenten en uitgezonden werknemers.
- Heimwee wordt veroorzaakt door een verhuizing.
- De mate van heimwee hangt af van:
  - iemands persoonlijkheid, stabiliteit, vertrouwen in vrienden
  - de afstand van de verhuizing
- Conclusie: heimwee is een tamelijk onschuldig verschijnsel; heimwee is een verschijnsel dat in de meeste gevallen vanzelf overgaat.
Raad: ga zo snel mogelijk contacten aan in je nieuwe omgeving.

Voorbeeldsamenvatting

Tony van Vliet heeft het verschijnsel heimwee bij studenten en uitgezonden werknemers onderzocht. Hij ontdekte dat heimwee ontstaat door een verhuizing. Hoeveel heimwee iemand heeft, hangt af van verschillende factoren. De eerste factor is iemands persoonlijkheid, stabiliteit, vertrouwen in vrienden. De tweede factor is de afstand van de verhuizing. Van Vliet concludeert dat heimwee een onschuldig verschijnsel is en meestal vanzelf overgaat. Van Vliet raadt iedereen aan zo snel mogelijk contacten aan te gaan in de nieuwe omgeving.

Opdracht 15 Terugkijken

- 1-4 Je eigen werk.

7 Schrijf vaardig

7.1 Schrijven op niveau

Opdracht 16

1-7

De laatste tijd leest je artikels over boosheid en geweld op het voetbalveld. Ook bij de jeugd komt meer agressie voor. Dat is niet ideeaal. Vaak steken de speler elkaar nog aan ook. Als de een boos is word de ander dat ook. Dan zijn ze beide boos. Dat is niet zoo slim. Je kun beter goed nar mensen kijken en proberen goed te reageren. In deze tekst wil ik jullie wat vertellen over lichaamstaal en boosheid en agressie en hoe je het allemaal kan vorkomen. De informatie heb ik

op www.lichaamstaal.nl gevonden. Op die site stond een stukje van mevrouw de koning van der veer. Ook heb ik een ex scheidsrechter wat vragen gesteld.

Hoe zie je nu of iemand boos of agressief is? Als een persoon boos is gaat het steeds harder praten en het maakt allemaal gebaren. Het slaat met zijn armen in het rond of met sein vuist op tafel. Door de reactie kan iemand nog van een ander bozer worden.

Als de boosheid niet stopt, kan iemand kwaad worden. Dat kwaadheid kunt je ook herkennen. Een man dat kwaad is, balt sein vuisten. Hij kijkt wilt fronst sein wenkbrauwen en perst sein lippen samen. Sein gezicht word ook rood. Kan hij sein woede op de persoon waarmee hij in een ruimte is richten. *Hij zal verbale aantijgingen en bedreigingen beginnen en dat persoon provoceren.* De persoon dat zo'n woede-uitbarsting krijgt heeft nog wel de controle over zichzelf. Hei weet nog wel wat hij doet.

Na kwaadheid komt de razernij. Hebben die personen geen zelfcontrole meer. Hun weten niet wat ze doet. Bij hun zie je alleen het volgende gedrag slaan stompen duwen of schoppen. Hun willen alleen vernielen.

Herschreven tekst:

De laatste tijd lees je **artikelen** over boosheid en geweld op het voetbalveld. Ook bij de jeugd komt meer agressie voor. Dat is niet **ideaal**. Vaak steken de **spelers** elkaar nog aan ook. Als de een boos is, **wordt** de ander dat ook. Dan zijn ze **beiden** boos. Dat is niet **zo** slim. Je kun beter goed **naar** mensen kijken en proberen goed te reageren. In deze tekst wil ik jullie wat vertellen over lichaamstaal, boosheid en agressie en hoe je het allemaal kan **voorkomen**. De informatie heb ik op www.lichaamstaal.nl gevonden. Op die site stond een stukje van mevrouw **De Koning van der Veer**. Ook heb ik een **ex-scheidsrechter** wat vragen gesteld.

Hoe zie je nu of iemand boos of agressief is? Als een persoon boos is, gaat **hij** steeds harder praten en **hij** maakt allemaal gebaren. **Hij** slaat met zijn armen in het rond of met **zijn** vuist op tafel. Door de reactie van een ander **kan iemand nog bozer worden**.

Als de boosheid niet stopt, kan iemand kwaad worden. **Die** kwaadheid **kun** je ook herkennen. Een man **die** kwaad is, balt **zijn** vuisten. Hij kijkt **wild**, fronst **zijn** wenkbrauwen en perst **zijn** lippen samen. **Zijn** gezicht **wordt** ook rood. **Hij kan zijn** woede op de persoon **met wie** hij in een ruimte is richten. **Hij zal mondelinge beschuldigingen en bedreigingen uiten en die persoon kwaad proberen te maken**. De persoon **die** zo'n woede-uitbarsting krijgt, heeft nog wel de controle over zichzelf. **Hij** weet nog wel wat hij doet.

Na kwaadheid komt de razernij. **Dan** hebben die personen geen zelfcontrole meer. **Zij** weten niet wat ze **doen**. Bij **hen** zie je alleen het volgende gedrag: slaan, stompen, duwen of schoppen. **Zij** willen alleen vernielen.

7.2 Een verhaal of een tekst

Opdracht 17A

Je hebt een verhaal geschreven waarin tips voor het omgaan met kwaadheid en agressie worden gegeven.

Lees je verhaal nog een keer goed door en controleer of de volgende punten in je verhaal voorkomen.

Beoordelingspunten bij het verhaal met tips voor het omgaan met kwaadheid en agressie.

- Het verhaal is in alinea's verdeeld.
- De naam, het uiterlijk en de eigenschappen van de persoon die kwaad/agressief wordt, staan in het verhaal.
- De naam, het uiterlijk en de eigenschappen van de persoon die probeert de ander te kalmeren, staan in het verhaal.
- Eventueel spelen meer personen een rol in je verhaal.
- De plaats waar het verhaal zich afspeelt is bekend.
- Er is een duidelijke verhaallijn in het verhaal aanwezig.
- Er zijn een paar verhaalsituaties in het verhaal verwerkt.
- Er zijn verschillende spanningsmomenten in het verhaal.
- Er staat een aantal tips voor het omgaan met kwaadheid en agressie in het verhaal.
- De afspraken en regels voor Schrijven op niveau zijn toegepast.
- De spellingregels zijn toegepast.

Opdracht 17B

Je hebt een tekst met tips voor het omgaan met kwaadheid en agressie geschreven.

Lees je tekst nog een keer goed door en controleer of de volgende punten in je tekst voorkomen.

- De tekst bestaat uit de drie delen: inleiding, middenstuk en slot.
- In de inleiding komt een situatie voor waarin agressie voorkomt.
- In de inleiding is het onderwerp van de tekst genoemd.
- Het middenstuk bestaat uit drie alinea's.
- In elke alinea van het middenstuk is een andere tip beschreven.
- De alinea's van het middenstuk zijn goed opgebouwd. Elke alinea heeft een kernzin en een toelichting bij die kernzin.
- In het slot staat een conclusie.
- In het slot staat een advies.

- De afspraken en regels voor Schrijven op niveau zijn toegepast.
- De spellingregels zijn toegepast.

8 Spreken, kijken en luisteren

8.1 Reclame en voorlichting

Opdracht 18

Noem bijvoorbeeld:

- sportlessen op school.
- geen verkoop van alcohol onder een bepaalde leeftijd.
- accijns op rookwaren.
- rijksvoorlichting op radio en televisie.
- verplichte informatie op de etiketten van etenswaar over het aantal calorieën.
- gezonder eten in schoolkantines.
- afslankprogramma's op de televisie.

8.2 Aansprekende presentatie

Opdracht 19

Je eigen werk.

Opdracht 20

Je eigen antwoorden.

9 Over taal

9.1 Vergelijking: lichaamsdelen

Opdracht 21

- 1 rivier
- 2 fles
- 3 fles
- 4 bloem, stad
- 5 kanon, vulkaan
- 6 schip, schoen
- 7 sleutel, schaar, cycloon
- 8 kopje, mand
- 9 kam
- 10 glas

9.2 Het juiste woord

Opdracht 22

Bijvoorbeeld:

- 1 een nieuwe gasfles
- 2 een vereniging, partij
- 3 een verzekering
- 4 een foto, een kopie
- 5 ongewenste personen
- 6 brandkastkrakers
- 7 elektrische bedrading
- 8 een gebied
- 9 een veroordeelde
- 10 bepaalde risico's

Opdracht 23

Je eigen werk.

10 Gedicht

Opdracht 24

- 1 De volgende regelovergangen bevatten een enjambement: regel 1/2, 3/4, 5/6, 6/7, 7/8, 8/9, 9/10, 10/11. Eigen mening van de leerling over welke enjambementen verrassend zijn.
- 2 Nee. Er komen geen levenloze dingen in voor die menselijke eigenschappen krijgen en het gedicht bevat ook geen beelden voor voorwerpen.
- 3 Er staat één vergelijking in: 'Een zucht is onzichtbaar / net als de wind' (r. 1/2)
- 4 Ja, in regel 5 wordt 'onzichtbaar' voorop geplaatst en in regel 9 'met mijn ogen' dicht.
- 5 Ja, het woord 'onzichtbaar' wordt herhaald.
- 6 Ja, het gedicht somt zaken op die onzichtbaar zijn: een zucht, de nacht, de dingen die de ik-persoon kwijt is.
- 7 Onzichtbaar – zichtbaar. Sommige dingen zijn onzichtbaar, maar je kunt alles zichtbaar maken door er (met je ogen dicht) aan te denken.
- 8 De volgende woorden rijmen op elkaar: wind, begint, vind, verzint. Dit is mannelijk of stand rijm.
- 9 Hier verloopt geen tijd. Het is tijdloos.
- 10 Het is niet belangrijk of iets kwijt of weg is, waardoor het onzichtbaar is geworden. Als je je ogen dichtdoet en eraan denkt, kun je alles zichtbaar maken.
- 11 Je eigen mening. Heb je beoordelingswoorden gebruikt?

11 Miniproject: Grammaticakamp

Opdracht 25

1-3 Je eigen werk.

Opdracht 26

Je eigen werk.

Opdracht 27

Je eigen werk.

1 ZELFTOETSEN

1 Over lezen

- 1 a A waar
b A waar
c B niet waar
d B niet waar
e B niet waar
f B niet waar
g A waar

2 Grammatica

- 2 a heel werkwoord / heel ww
b persoonsvorm / pv
- 3 B niet juist
- 4 a A juist
b B niet juist
c A juist
d B niet juist
- 5 a gisteren = bw
over = vz
nieuwe = bnw
b verbod = znw
vind = zww
echt = bw
belachelijk = bw

3 Spelling

- 6 a B niet juist
b A juist
c B niet juist
d B niet juist
e A juist
f B niet juist
g A juist
- 7 a A Goed
b B Fout (goed: vreesde)
c A Goed
d B Fout (goed: aanvaardde)

4 Taalschat

- 8 a C zich niet houdend aan regels
b B ziekenhuis
c C iets eruit opmaken
d A het kunnen inzien dat alles maar betrekkelijk is

- 9 a B niet juist
Uitleg: Het is boter aan de galg gesmeerd is een spreekwoord; boter-kaas-en-eieren is een spel.
b A juist
- 10 a de kat in het donker knippen
b de kat de bel aanbinden
- 11 snauw

5 Lees vaardig

- 12 a A
b A
c A
d C
e B
f B
g A
h 1 hoofdzaak
2 hoofdzaak
3 bijzaak
i D
j C

6 Schrijf vaardig

- 13 a B niet juist
b B niet juist
c A juist
d B niet juist
e B niet juist
- 14 inleiding, middenstuk en slot

7 Over taal

- 15 1 Díé is gek.
2 Ik zal je krijgen!
3 Dagdag!
- 16 De vraagtekens drukken ook verbazing uit.
- 17 a rit, rijder
b bod, bieder

1 Over lezen

- 1 a B niet waar
b B niet waar
c A waar
d A waar
e B niet waar
f B niet waar
g B niet waar

2 Grammatica

- 2 a ovt
Uitleg: De zin staat in de onvoltooide tijd, omdat er geen hulpwerkwoord van de werkwoorden *zijn* of *hebben* in de zin voorkomt. De persoonsvorm staat in de vt.
- b ott
Uitleg: De zin staat in de onvoltooide tijd, omdat er geen hulpwerkwoord van de werkwoorden *zijn* of *hebben* in de zin voorkomt. De persoonsvorm staat in de tt.
- c vtt
Uitleg: De zin staat in de voltooide tijd, omdat er een hulpwerkwoord van het werkwoord *hebben* in de zin voorkomt. De persoonsvorm staat in de tt.
- 3 B
Uitleg: Een bijwoordelijke bepaling geeft alleen antwoord op de vraag: *wanneer?*
- 4 a In de maand april
b sneller, door de hoge temperaturen
c Aan de kust, bijna nooit
- 5 a heeft = zww
b zijn = kww
Uitleg: *zijn* koppelt *bang* aan *veel kleine kinderen*.
c Is = hww
Uitleg: Er staan twee werkwoordsvormen in de zin: *is* en *geverfd*. *Geverfd* geeft aan wat er gebeurt, het is het zelfstandig werkwoord. *Is* is het hulpwerkwoord.

3 Spelling

- 6 a besteedde – besteed
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-d*, omdat de ik-vorm al op een *d* eindigt.
b bofte – geboft
Uitleg: De stam eindigt op de letter *f*. Deze letter staat niet in 't *kofschip*, daarom schrijf je ik-vorm + *te*.
c verklaarde – verklaard
- d verwachtte – verwacht
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*, omdat de ik-vorm al op een *t* eindigt.
e praatte – gepraat
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*, omdat de ik-vorm al op een *t* eindigt.
f reisde – gereisd
Uitleg: Het hele werkwoord is *reizen*. De stam eindigt op een *z*. Deze letter komt niet in 't *kofschip* voor, daarom schrijf je stam + *de*.
g juichte – gejuicht
h kleefde – gekleefd
Uitleg: Het hele werkwoord is *kleven*. De stam eindigt op een *-v*. Deze letter komt niet in 't *kofschip* voor, daarom schrijf je stam + *de*.
- 7 a juist
b niet juist
Uitleg: *verstuurt* is fout geschreven. Het is het voltooid deelwoord. Als je het woord langer maakt, hoor je een *d*.
c niet juist
Uitleg: *verhuist* is fout geschreven. Het hele werkwoord is *verhuizen*. De stam eindigt op een *z*. Deze letter komt niet in 't *kofschip* voor, je schrijft dus *verhuisd*.
d juist
e niet juist
Uitleg: *overhoord* is fout geschreven. Als je de zin in een andere tijd schrijft, verandert het werkwoord. Het is dus een persoonsvorm. De Engelse lerares is een *zij*, je schrijft dus stam + *t*.
- 8 a croste – gecrost
Uitleg: Het hele werkwoord is *crossen*, de aangepaste ik-vorm schrijf je met één *s*, dus ook deze werkwoordsvormen schrijf je met één *s*.
b skateboardde – geskateboard
Uitleg: De ik-vorm eindigt al op een *d*, daarom schrijf je de verleden tijd met dubbel *-d*.
c inchecken – ingecheckt
Uitleg: De laatste letter van de stam eindigt op een letter die in 't *kofschip* voorkomt. Je schrijft dus een *-t*.
d bingode – gebingood
Uitleg: De ik-vorm van het werkwoord is *bingo*. In de verleden tijd schrijf je *bingo* + *de*. Voor het voltooid deelwoord schrijf je een extra *o*, omdat je het woord anders verkeerd uitspreekt.
e timede – getimed
Uitleg: Het hele werkwoord is *timen*, de aangepaste ik-vorm is *time*. Als je het woord langer maakt, hoor je de letter *-d*.

- 9 A de middeleeuwen
E met Nieuwjaar
G het Rijksmuseum
J dagblad De Telegraaf

- 10 A zaniken
D stiekem

4 Taalschat

- 11 a A
b C
c B
d C
e B

- 12 a niet juist
b juist
c niet juist
d niet juist

5 Lees vaardig

- 13 a A
b C
c C
d 1 niet waar
2 niet waar
3 waar
4 waar
e A
f A
g B
h D
i 1 bijzaak
2 hoofdzaak
3 bijzaak
4 hoofdzaak
5 bijzaak

6 Schrijf vaardig

- 14 a Het meisje aan wie ik mijn boek gaf, zit in 2d.
b Willen zij ook mee naar de bioscoop?
c Nodig je hen ook uit?
- 15 a niet juist
b juist
c niet juist
d juist

7 Over taal

- 16 a tumtum
b via via

- 17 klanknabootsend(e) woord(en),
klanknabootsing(en)

1 Over lezen

- 1 a niet waar
b niet waar
c niet waar
d waar
e waar
f waar

2 Grammatica

- 2 a A
gezegde: zijn erg voorspelbaar
Uitleg: *zijn* koppelt *erg voorspelbaar* aan *De gebeurtenissen in de soap*.
- b B
gezegde: heb begrepen
- c B
gezegde: Blijf af
- d A
gezegde: is te zwart geworden
Uitleg: *geworden* koppelt *te zwart* aan *Het kopietje van deze bladzijde*.
- 3 nieuwe, duur
Uitleg: *is* koppelt *duur* aan *Het nieuwe computerspel*. *Duur* geeft een kenmerk van het computerspel, kijk maar: het *dure, nieuwe* computerspel.
- 4 a pers.vnw = je, hem
bez.vnw = jouw
Uitleg: De woorden *je* en *hem* komen zelfstandig in de zin voor en ze verwijzen naar personen.
Jouw komt niet zelfstandig in de zin voor, het hoort bij *schoenen* en het geeft een bezit aan.
- b pers.vnw = mij, jullie
bez.vnw = –
- c pers.vnw = Hij, hun
bez.vnw = onze
Uitleg: *Hij* en *hun* komen zelfstandig in de zin voor en ze verwijzen naar personen. *Onze* komt niet zelfstandig in de zin voor, het woord hoort bij *computer*, het geeft een bezit aan.

3 Spelling

- 5 A plateaus
B dommeriken
C lenzen
H conducteurs
- 6 a chocolaatje
b cafeetje, cafétje
c hobby'tje
d A4'tje

- 7 a beklagdenbank
d spinnenweb
e personeelschef
- 8 a spionageverhaal
b mannequin
c gerenommeerd
d sportaccommodatie

4 Taalschat

- 9 a C
b B
c C
d B
- 10 a A
b A
- 11 a juist
b niet juist
c juist
d niet juist

5 Lees vaardig

- 12 a A Dat is waar
Uitleg: Zin 2 en 3 zijn voorbeelden bij zin 1 (de uitspraak).
- b B Dat is niet waar
Uitleg: Er is geen opsomming.
- c B Dat is niet waar
Uitleg: In alinea 3 wordt geen tegenstelling gegeven. Er staat ook geen tegenstellend signaalwoord.
- d A Dat is waar
Uitleg: In de eerste zin van de tweede alinea staat het signaalwoord ook.
- e A Dat is waar
Uitleg: De eerste zin is de uitspraak. De rest van de zinnen zijn voorbeelden bij de uitspraak.
- f A Dat is waar
Uitleg: Na de uitspraak waarin het gaat over eten koppelen aan geloof, worden vier voorbeelden opgesomd.
- g A Dat is waar
- h A Dat is waar
Uitleg: Het eten is middel, de doelen zijn honger stillen en status aangeven.
- i A Dat is waar
- j A Dat is waar
Uitleg: Het middel is eten en het doel is mensen samen brengen.
- k 1 waar
2 niet waar
3 niet waar
4 waar
5 waar

6 Schrijf vaardig

- 13 In een woordenboek kun je de volgende zaken over woorden vinden: de schrijfwijze, de betekenis, het meervoud en het geslacht.
- 14 a niet juist
b juist
c niet juist
d juist
e niet juist

7 Over taal

- 15 a 5 [bij digitale variant ook goed: vijf]
b plaatsnaam [bij digitale variant ook goed: naam van een stad, naam van een dorp, naam van een plaats]
c 1 en 2 [ook goed: een en twee; twee]
- 16 a steenkolenengels
b (het) Russisch

1 Over lezen

- 1 a niet waar
b waar
c niet waar
d waar
e niet waar
f waar
g niet waar

2 Grammatica

- 2 a niet juist
b niet juist
- 3 a van het Almond College
b over filmsterren
- 4 a B
b A
- 5 a wederkerend vnw: ons
wederkerig vnw: –
b wederkerend vnw: –
wederkerig vnw: elkaar
c wederkerend vnw: je
wederkerig vnw: –

3 Spelling

- 6 A antiterreureenheid
B ham-kaaspannenkoek
D 30 kilometerbord
G leerling-verpleegkundige
I milieuorganisatie
- 7 B conciërge
D reünie
E elektricien
- 8 B Lex' familie
D PvdA'er
- 9 1 allriskverzekering
2 calorie
3 parallelweg
4 aluminium

4 Taalschat

- 10 a C
b B
c A
d C
- 11 a juist
b niet juist
c niet juist

5 Lees vaardig

- 12 a B Dat is niet waar.
b A Dat is waar.
c B Dat is niet waar.
d A Dat is waar.
e A Dat is waar.
f A Dat is waar.
g B Dat is niet waar.
h A Dat is waar.
i A Dat is waar.
j A Dat is waar.
k B Dat is niet waar.

6 Schrijf vaardig

- 13 a De printer is stuk, daarom / daardoor kon ik mijn werkstuk niet uitprinten.
b Morgen wil ik naar het bevrijdingsfestival, maar helaas moet ik werken.
- 14 a niet juist
b juist
c niet juist

7 Over taal

- 15 a postiljon
b koppelaar
c lommerdhouder
d chirurgijn

1 Over lezen

- 1 a A waar
b A waar
c B niet waar
d A waar
e A waar
f B niet waar
g A waar
h B niet waar

2 Grammatica

- 2 a B niet juist
Uitleg: Deze zin heeft een naamwoordelijk gezegde; *ontzettend mooi* is het naamwoordelijk deel van dit gezegde.
- b A juist
Uitleg: Voor de persoonsvorm staat maximaal één zinsdeel. *Voor de voorstelling* is dus een deel van dat zinsdeel, het zegt iets over *decorstukken*.
- c B niet juist
Uitleg: Het naamwoordelijk gezegde bestaat altijd uit een werkwoordelijk en een naamwoordelijk deel; *zijn geworden* is alleen het werkwoordelijk deel.
- d B niet juist
Uitleg: Ook het deel *voor de voorstelling* hoort erbij.
- 3 a niet juist
Uitleg: Een betrekkelijk vnw staat altijd achter een zelfstandig naamwoord.
- b juist
- c niet juist
Uitleg: Een onbepaald vnw verwijst ook naar dingen.
- d niet juist
Uitleg: De vr.vnw zijn: wie, wat, welke, wat voor (een).
- 4 a dat = betr.vnw
Uitleg: Het woord verwijst terug naar het zelfstandig naamwoord *paspoort*.
- b wie = vr.vnw
wat = onb.vnw
Uitleg: Je kunt het woord *wat* in deze zin vervangen door *iets*. Het is dan een onb.vnw.
dat = aanw.vnw

3 Spelling

- 5 a het te vermijden gedrag
b de gesloten deur
d de verbrande huid
f de verbaasde ouders
Uitleg: c is fout, want het bijvoeglijk naamwoord moet zo kort mogelijk worden geschreven, dus *ontblote*.
e is fout, het moet zijn: *gemiste* (zo kort mogelijk).
g is fout, het moet zijn: *uitgeprinte* (zo kort mogelijk).
- 6 a allen
Uitleg: Het betreft hier personen en het woord wordt zelfstandig gebruikt.
- b beiden
Uitleg: Het betreft hier personen en het woord wordt zelfstandig gebruikt.
- c enkele
Uitleg: Het woord wordt hier bijvoeglijk gebruikt.
- d Sommige
Uitleg: Het betreft hier geen personen.
- 7 a ante meridiem
b nota bene
- 8 a niet juist
Uitleg: Omdat peper en zout gelijkwaardige delen zijn, schrijf je het zo: *peper-en-zoutstel*
- b juist
Uitleg: Het zijn twee aparte samenstellingen, in de tweede samenstelling mag je het eerste deel weglaten, omdat het al eerder wordt genoemd.
- c niet juist
Uitleg: Je hoeft hier geen streepjes te zetten, het is: *hoge en lage gebouwen*. Er is geen sprake van een samenstelling.
- 9 a **app**reciëren
b **guerrilla's**
c **appl**audisseren
d **marechaussee**

4 Taalschat

- 10 a B bewijs dat je niet op de plaats van de misdaad was
b C wijzen
c A het kunnen uitvoeren van bepaalde bewegingen
d A (het) geregeld terugkeren
- 11 a niet juist
b juist
c niet juist

5 Lees vaardig

- 12 a A waar
 b B niet waar
 c A waar
 Uitleg: In het citaat van Marijke staan de vier argumenten.
 d A waar
 Uitleg: In de laatste twee zinnen van deze alinea staan feiten.
 e B niet waar
 f A waar
 Uitleg: De eerste zin is de uitspraak.
 g A waar
 h A waar
 Uitleg: Dit kun je zien aan het signaalwoord *Toch*.
 i A waar
 Uitleg: De mening is *Jawel*, het argument is Je moet ... met geld.
 j A waar
 Uitleg: De feiten gaan over de Engelse scholieren.
 k A waar
 Uitleg: Het tegenargument is: Ik vind ... geen geld.
 l B niet waar
 Uitleg: Er staan ook veel feiten in de tekst.
 m B niet waar
 Uitleg: Nee, de tekst eindigt met het tegenargument.
 n B niet waar

6 Schrijf vaardig

- 13 a Marit zorgt ervoor dat ze op tijd komt.
 b Bas herinnert mij eraan dat ik moet bellen.
- 14 a niet juist
 Uitleg: De spellingcontrole laat ook fouten staan.
 b juist
 c juist
 d juist
 e niet juist
 Uitleg: Je moet de juiste woorden gebruiken en niet te makkelijke of moeilijke vragen stellen.
 f juist

7 Over taal

- 15 a Xhosa
 b Mandarijn

1 Over lezen

- 1 a niet waar
b niet waar
c waar
d waar
e niet waar
f niet waar

2 Grammatica

- 2 a niet juist
Uitleg: Een zinsdeel dat met *aan* begint, kan ook een bijwoordelijke bepaling zijn. Het zinsdeel kan een plaats aangeven.
- b niet juist
Uitleg: Er komt geen vorm van het hulpwerkwoord *hebben* in de zin voor. De zin staat dus in de onvoltooide tijd.
- c juist
d juist
e juist
f niet juist
Uitleg: Het werkwoord *zijn* kan ook betekenen dat iemand of iets zich ergens bevindt.
- g niet juist
Uitleg: Een bijvoeglijke bepaling zegt iets over het zelfstandig naamwoord in een zinsdeel. Het is dus geen zinsdeel.
- h juist
i niet juist
Uitleg: *Me* en *mijn moeder* zijn niet dezelfde personen.
- j niet juist
Uitleg: Een betrekkelijk voornaamwoord staat achter het zelfstandig naamwoord. In deze zin staat er geen zelfstandig naamwoord voor *dat*.
- k niet juist
Uitleg: Als *wat* een onbepaald voornaamwoord is, moet je het kunnen vervangen door *iets*.

3 Spelling

- 3 a yoghurt
b helikopter
c checklist
d lidmaatschap
e litteken
f Marokkaans

4 Taalschat

- 4 a C klein gedeelte
b B vleeseter
c A bijna nooit
d C de openbaarheid
- 5 a niet juist
b niet juist

5 Lees vaardig

- 6 a B Dit is niet waar.
b D De lezer ertoe overhalen Nuon NatuurStroom te gaan gebruiken.
c C Voor volwassenen die zich zorgen maken om de natuur.
d B Van Nuon.
e A de aandacht van de lezer te trekken.
f B Dit is niet waar.
g B Dit is niet waar.
h C Dat staat niet in de tekst.
i A Dat is waar.

6 Schrijf vaardig

- 7 a In onze garage staat van alles: een oude step, een nieuwe fiets, een kapotte scooter en twee oude kasten.
b Voor de repetitie van Engels heb ik een onvoldoende, omdat ik niet had geleerd.
- 8 De wind is hard, daarom zijn we nog niet aan het zeilen.
- 9 A

7 Over taal

- 10 A de buik van een fles
C de mond van een vulkaan
D het oog van een cycloon
F het hart van een kastanjeboom
- 11 B Het afsluiten van een ongevallenverzekering.
D Het bijsluiten van een aanvraagformulier.

1 Over lezen

Opricht 1

- 1 Je gebruikt beoordelingswoorden die je toelicht met argumenten.
- 2 Je hebt vijf woorden gekozen uit de lijst in paragraaf 2.2 van het basisboek.
- 3 Een verzonnen verhaal.
- 4 Een verhaal dat echt gebeurd kan zijn.
- 5 Een verhaal waarin een schrijver gebeurtenissen uit zijn eigen leven gebruikt.
- 6 Je hebt twee punten gekozen uit de werkwijzer Lees-/kijkverslag, paragraaf 2.4, onderdeel C op de methodesite.

2 Grammatica

Opricht 2

- 1 gelopen = vdw
- 2 surfen = heel ww
- 3 staan = pv

Opricht 3

- 1 Gisteren | heeft | Joris | mij | zijn jas | geleend.
wwg = heeft geleend
ond = Joris
lv = zijn jas
Uitleg: Voor het lijdend voorwerp stel je de vraag: *wat heeft Joris geleend?* Het antwoord is: zijn jas.
mv = mij
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de vraag: *aan wie heeft Joris zijn jas geleend?* Het antwoord is: mij.
Je kunt ook het voorzetsel *aan* voor dit zinsdeel plaatsen.
- 2 Die vuilnisbak | staat | op de verkeerde dag | aan de kant van de weg.
wwg = staat
ond = Die vuilnisbak
lv = –
Uitleg: De vraag voor het lijdend voorwerp kun je niet beantwoorden, kijk maar: *wie/wat staat die vuilnisbak?*
mv = –
Uitleg: Voor het meewerkend voorwerp stel je de volgende vraag: *aan wie staat die vuilnisbak?*
Deze vraag kun je niet beantwoorden. Het zinsdeel *aan de kant van de weg* geeft een plaats aan.
- 3 De politieagent | vertelde | de gearresteerde dief | direct | na zijn arrestatie | zijn rechten.
wwg = vertelde
ond = De politieagent
lv = zijn rechten
Uitleg: *zijn rechten* is het antwoord op de vraag voor het lijdend voorwerp, namelijk: *wat vertelde de politieagent?*
mv = de gearresteerde dief

Uitleg: *de gearresteerde dief* is het antwoord op de vraag voor het meewerkend voorwerp, namelijk: *aan wie vertelde de politieagent zijn rechten?*

- 4 Een medewerker van de dierenambulance | heeft | de ontsnapte slang | in het toilet van dat huis | gevonden.
wwg = heeft gevonden
ond = Een medewerker van de dierenambulance
lv = de ontsnapte slang
mv = –
Uitleg: Je kunt de vraag voor het meewerkend voorwerp niet beantwoorden, kijk maar: *aan wie/voor wie heeft een medewerker van de dierenambulance de ontsnapte slang gevonden?*
- 5 Schenk | voor mij | een koude cola | in.
wwg = Schenk in
ond = –
Uitleg: Het onderwerp ontbreekt, omdat de zin in de gebiedende wijs staat.
lv = een koude cola
Uitleg: Als je de vraag voor het lijdend voorwerp wilt stellen, bedenk je een tijdelijk onderwerp, bijvoorbeeld *je*. Je stelt dan de vraag: *wat schenk (je) in?*
mv = voor mij
Uitleg: Je stelt de vraag: *aan wie/voor wie schenk (je) een koude cola in?* Het antwoord is: voor mij.

Opricht 4

- 1 Met = vz
nieuwe = bnw
Daniël = znw
erg = bw
Uitleg: *Erg* zegt iets van *mooie*. *Mooie* is geen zelfstandig naamwoord, dus *erg* is een bijwoord.
foto's = znw
gemaakt = zww
Uitleg: *gemaakt* geeft aan wat er gebeurt en is dus een zelfstandig werkwoord.
- 2 zwarte: bnw
van = vz
printer = znw
helemaal = bw
Uitleg: *helemaal* geeft aan hoe leeg de inktcartridge is. *Leeg* is geen zelfstandig naamwoord, dus *helemaal* is een bijwoord.
- 3 Heb = hww
Uitleg: In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *heb* en *gegooid*. *Gegooid* geeft aan wat er gebeurt en is dus het zww, *heb* is het hww.
vanmiddag = bw
Uitleg: Woorden die een tijd aangeven zijn bijwoorden.
lege = bnw
de = lw

3 Spelling

Opdracht 5

- 1 verbetert
- 2 bekenden
Uitleg: *De jongens* is meervoud. Het hele werkwoord is *bekennen*, de ik-vorm is *beken*. Je schrijft in de verleden tijd dus: *beken + den*.
- 3 Word
Uitleg: *Je staat achter de persoonsvorm*, je schrijft dus alleen de ik-vorm.
- 4 deelde
- 5 rustten
Uitleg: *De bejaarden* is meervoud. Het hele werkwoord is *rusten*. De ik-vorm eindigt al op een *t*. In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*: *rust + ten*.
- 6 kostte
Uitleg: *Een treinkaartje* is enkelvoud. Het hele werkwoord is *kosten*. De ik-vorm eindigt al op een *t*. In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*: *kost + te*.
- 7 beoordeelt
Uitleg: *Een deskundige jury* is een hij. Je schrijft *stam + t*.
- 8 schroefde
Uitleg: Het hele werkwoord is *schroeven*, de stam is *schroev*. De laatste letter van de stam komt niet in 't *kofschip* voor. Je schrijft dus *stam + de*.

Opdracht 6

- 1 rondt af, rondde af
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-d*, omdat de ik-vorm al op een *d* eindigt.
- 2 verricht, verrichtte
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*, omdat de ik-vorm al op een *t* eindigt.
- 3 ontroert, ontroerde
- 4 verbreden, verbreedden
Uitleg: De ik-vorm van *verbreden* is *verbreed*. In de verleden tijd schrijf je er *-den* achter.
- 5 berusten, berustten
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*, omdat de ik-vorm al op een *t* eindigt.
- 6 tobben, tobden
Uitleg: De stam van *tobben* is *tobb*, de ik-vorm is *tob*. De laatste letter van de stam komt niet in 't *kofschip* voor, je schrijft dus ik-vorm + *den*.

4 Taalschat

Opdracht 7

- 1 belemmert
- 2 bevorderen
- 3 garanderen
- 4 dateert uit

Opdracht 8

- 1 (persoonlijk) identificatienummer
- 2 strategisch
- 3 emissierecht
- 4 intens
- 5 officiële
- 6 is heel kritisch

Opdracht 9

- 1 a in een zeer gunstige positie verkeren
b figuurlijke
- 2 bloem van de plant
- 3 mikpunt van een schietschijf

Opdracht 10

- 1 A juist
- 2 A juist

5 Lees vaardig

Opdracht 11

- 1 A Dat is waar.
- 2 A Dat is waar.
- 3 De olifantspitsmuis.
- 4 De eerste zin: 'Er zijn meer rare, maar unieke dieren die op uitsterven staan.'
- 5 De eerste zin: 'Al deze buitenbeentjes in de dierenwereld hebben hetzelfde probleem.'
- 6 Het reddingsplan / het project Edge.
- 7 Te laat / De Chinese vlagdolfijn.
- 8 D Alinea 2 tot en met 6.
- 9 A Dat is waar.
- 10 a bijzaak
b hoofdzaak
c bijzaak
d bijzaak
- 11 B Voor allerlei vreemde en onbekende dieren die op uitsterven staan, heeft een groep wetenschappers een reddingsplan bedacht. Uitleg: Dit antwoord geeft aan waar alle alinea's van de tekst over gaan. Het geeft de belangrijkste mededeling van de tekst aan.
- 12 C Grondig en zoekend lezen.

6 Schrijf vaardig

Opdracht 12

- 1 Heb jij huisdieren? Misschien heb je wel een kat of een hond. Bij ons thuis hebben we aparte huisdieren. In deze tekst zal ik je wat over een fret en een slang vertellen.

Fretten

- 2 Een fret is echt een apart huisdier. Eigenlijk is het een roofdier, maar dat is een kat ook. Fretten zijn erg actief en ook nieuwsgierig. De meeste tijd slapen ze. Toch moet je minimaal twee uur op een dag met het beest spelen. Voordat je een fret koopt, moet je je goed laten informeren. Lees ook een boekje over deze beesten of ga naar een speciaalzaak voor dieren.

Slangen

- 3 Slangen zijn ook leuke huisdieren. De meeste moeders vinden ze eng. Dat zijn ze niet echt. Je moet met een rode rattenslang beginnen. Deze beesten blijven klein. Ze worden maar maximaal 2,5 meter. Ze zijn heel vriendelijk. Ook hebben ze vaak mooie kleuren.

Goede spullen

- 4 Aparte huisdieren kun je niet zomaar in de kamer laten lopen. Je moet een goed hok of een terrarium hebben. Het hok en het terrarium moet je ook aankleden met planten en andere spullen. Het is dus niet goedkoop om aparte huisdieren te hebben.

7 Over taal

Opdracht 13

- 1 Verdraaid, ik heb het!
- 2 Goed gedaan, hè!
- 3 Wat ben ik geschrokken!
- 4 Stom, dat ik daar niet aan gedacht heb!

Opdracht 14

- 1 leedvermaak
- 2 gevoel van triomf (je durft me toch niet aan te pakken)

Opdracht 15

Bijvoorbeeld:

- 1 (Voorbeeld)
- 2 de rijdende trein – de gereden afstand
- 3 het beslissende doelpunt – een beslist optreden
- 4 de bewaakte fietsenstalling – een bewakende taak

1 Over lezen

Opdracht 1

- 1 Van hoofdpersonen kom je het innerlijk (gedachten en gevoelens) te weten, van bijfiguren niet. Hoofdpersonen hebben veel verschillende eigenschappen, bijfiguren niet (meestal één kenmerkende).
- 2 Medespelers: belangrijk voor de gebeurtenissen. Figuranten: alleen maar vulling voor het verhaal.
- 3 Er ontstaat dan spanning.
- 4 Vier eigenschappen noemen uit de lijst in paragraaf 2.2 van het basisboek.
- 5 Door iets te verzwijgen.
- 6 Vertraging en onverwachte wending.
- 7 Actiespanning: spanning door wat er gebeurt. Psychologische spanning: spanning in het hoofd van de hoofdpersoon: angst voor wat er zou kunnen gebeuren.

2 Grammatica

Opdracht 2

- 1 wwg = hebben
ond = we
lv = geschiedenis
Uitleg: Het zindeel geeft antwoord op de vraag voor het lijdend voorwerp, namelijk: *wie/wat hebben we?*
mv = –
Uitleg: De vraag voor het meewerkend voorwerp kun je niet beantwoorden, kijk maar: *aan wie/voor wie hebben we geschiedenis?*
bwb = In het nieuwe rooster, het vierde uur
Uitleg: Deze zinsdelen geven antwoord op de vraag: *wanneer hebben we geschiedenis?*
- 2 wwg = had gestuurd
ond = De fotograaf
lv = de verkeerde foto's
Uitleg: Dit zinsdeel is het antwoord op de vraag: *wie/wat had de fotograaf gestuurd?*
mv = Sam
Uitleg: Dit zinsdeel is het antwoord op de vraag: *aan wie had de fotograaf de verkeerde foto's gestuurd?*
bwb: gisteren
Uitleg: Dit zinsdeel is het antwoord op de vraag: *wanneer had de fotograaf de verkeerde foto's gestuurd?*
- 3 wwg = Wil doorlopen
ond = je
lv = –
Uitleg: De vraag voor het lijdend voorwerp kun je niet beantwoorden, kijk maar: *wie/wat wil je doorlopen?*
mv = –

Uitleg: De vraag voor het meewerkend voorwerp kun je niet beantwoorden, kijk maar: *aan wie/voor wie wil je doorlopen?*

bwb = nu, eindelijk

Uitleg: Deze zinsdelen geven antwoord op de vraag: *wanneer wil je doorlopen?*

- 4 wwg = gaf

ond = Mijn baas

lv = een leuk cadeau

Uitleg: Dit zinsdeel geeft antwoord op de vraag: *wat gaf mijn baas?*

mv = mij

Uitleg: Dit zinsdeel geeft antwoord op de vraag: *aan wie gaf mijn baas een leuk cadeau?*

bwb = op mijn laatste werkdag

Uitleg: Dit zinsdeel geeft antwoord op de vraag: *wanneer gaf mijn baas mij een leuk cadeau?*

Opdracht 3

- 1 ott
Uitleg: In deze zin komt geen hulpwerkwoord van *hebben* of *zijn* voor. *Hebben* is in deze zin een zelfstandig werkwoord.
- 2 vvt
Uitleg: De zin staat in de voltooide tijd, omdat het hulpwerkwoord *had* in de zin staat. De persoonsvorm staat in de verleden tijd.
- 3 ott
Uitleg: Deze zin staat in de onvoltooide tijd, omdat er geen hulpwerkwoord van *hebben* of *zijn* in voorkomt. De persoonsvorm staat in de tegenwoordige tijd.
- 4 ovt
Uitleg: Deze zin staat in de onvoltooide tijd, omdat er geen hulpwerkwoord van *hebben* of *zijn* in voorkomt. De persoonsvorm staat in de verleden tijd.

Opdracht 4

- 1 heeft = hww
Uitleg: Er staan twee werkwoordsvormen in de zin: *heeft* en *afgekeurd*. *Afgekeurd* geeft aan wat er gebeurt en is het zww. *Heeft* is het hww.
- 2 is = hww
geworden = kww
Uitleg: *geworden* koppelt *woedend* aan *de speler*. Er kan maar één koppelwerkwoord in de zin staan. *Is* is een hulpwerkwoord.
- 3 Ben = kww
Uitleg: De werkwoordsvorm *ben* koppelt *zenuwachtig* aan *jij*.
- 4 blijven = zww
Uitleg: De werkwoordsvorm *blijven* geeft aan dat *ik* ergens verblijft, het is dus een zelfstandig werkwoord.

3 Spelling

Opdracht 5

- 1 brunchte
gebruncht
Uitleg: De laatste letter van de stam komt in 't *kofschip* voor, daarom schrijf je een *t*.
- 2 verstoorde
verstoord
- 3 hoosde
gehoosd
Uitleg: Het hele werkwoord is *hazen*, de stam eindigt op een *z*. Deze letter komt in 't *kofschip* voor, daarom schrijf je een *d*.
- 4 vermeldde
vermeld
Uitleg: De ik-vorm eindigt al op een *d*, daarom schrijf je in de verleden tijd dubbel *-d*.
- 5 kanode
gekanood
- 6 faxte
gefaxt
Uitleg: De stam eindigt op een letter met een sisklank, daarom schrijf je een *t*.

Opdracht 6

- 1 wachten
Uitleg: *wachten* is in deze zin het hele werkwoord.
- 2 verzachten
Uitleg: *verzachten* is in deze zin het hele werkwoord.
- 3 smachtten
Uitleg: *smachtten* is de persoonsvorm verleden tijd. De ik-vorm eindigt al op een *t*, in de verleden tijd schrijf je dus dubbel *-t*.
- 4 landden
Uitleg: *landden* is de persoonsvorm verleden tijd. De ik-vorm eindigt al op een *d*, in de verleden tijd schrijf je dus dubbel *-d*.
- 5 verrichten
Uitleg: *verrichten* is in deze zin het hele werkwoord.

Opdracht 7

- 1 Je leest; geluid berokkent schade
Uitleg: Je kunt de werkwoordsvormen allebei in een andere tijd schrijven, het zijn dus persoonsvormen.
- 2 Het pasgeboren jongetje is vernoemd; deze stelt (op prijs)
Uitleg: *vernoemd* is het voltooid deelwoord.
- 3 De provincie bepaalt; hoeveel woningen worden gebouwd
Uitleg: *bepaalt* is een persoonsvorm tegenwoordige tijd en gebouwd is een voltooid deelwoord.

- 4 hij heeft beëindigd; de spreker overhandigt
Uitleg: In de eerste zin is *beëindigd* een voltooid deelwoord. In de tweede zin is *overhandigt* de persoonsvorm.
- 5 de huizen werden verwarmd; men verwarmt
Uitleg: In de eerste zin is *verwarmd* een voltooid deelwoord, daarom schrijf je een *d*. In de tweede zin is *verwarmt* de persoonsvorm, daarom schrijf je een *t*.
- 6 Davids moeder heeft verteld; ze leest voor
Uitleg: In de eerste zin is *verteld* een voltooid deelwoord, daarom schrijf je een *d*. In de tweede zin is *leest* een persoonsvorm, daarom schrijf je een *t*.

Opdracht 8

- 1 mixte – gemixt
Uitleg: De stam eindigt op een *x*, dit is een sisklank, daarom schrijf je *-te* en een *t*.
- 2 tapete in – ingetapet
Uitleg: Het hele werkwoord is *intapen*, de stam is *intap*, de aangepaste ik-vorm is *intape*. De laatste letter van de stam komt in 't *kofschip* voor. In de verleden tijd schrijf je dus ik-vorm + *te*. Het voltooid deelwoord maak je door *ge-* toe te voegen en een *t* achter de ik-vorm te schrijven.
- 3 carpoolde – gecarpoold
Uitleg: Het hele werkwoord is *carpoolen*, de stam is *carpool*, ook de ik-vorm is *carpool*.
- 4 volleybalde – gevolleybald
- 5 hockeyde – gehockeyd
- 6 e-mailde – ge-e-maild
- 7 basketbalde – gebasketbald
- 8 paintbalde – gepaintbald

Opdracht 9

- 3 een stukje edammer
- 4 een fransoos
- 5 een harrypotterbril
- 7 jeugdboek Kruistocht in spijkerbroek
- 8 het katholicisme
- 9 een kinderbijbel
- 10 3 leerlingen waren te laat in de les.
(in het differentiatiewerkboek moest eigenlijk staan: 3 Leerlingen waren te laat in de les)
- 13 een mavoleerling
- 17 een glas moezelwijn
- 23 een sint-bernardshond
Let op: Als je nog veel antwoorden fout had, moet je de theorie in je basisboek nog eens goed doorlezen.

Opdracht 10

- 1 bronchitis
- 3 eredisie
- 5 sinaasappel
- 6 stiekem
- 8 experiment

4 Taalschat

Opdracht 11

- 1 in te schatten (Let op: je moet het woord 'te' niet vergeten!)
- 2 zijn zich er niet van bewust
- 3 demonstranten
- 4 bevestigen

Opdracht 12

- 1 (dier)activisten
- 2 demonstratief
- 3 de publieke opinie
- 4 cultuurvakantie
- 5 Cyclopen
- 6 trilogie
- 7 recreatieve

5 Lees vaardig

Opdracht 13

- 1 A Dat is waar.
  - 2 C De lezer informeren over de plannen om een speciaal ACT-fonds op te richten.
  - 3 A Voor jongeren.
  - 4 a Dit (r.2) – malaria
Uitleg: Om achter het antwoord te komen, kun je vragen: Wat is een gevaarlijke infectieziekte?
  - b Die (r.5) – bijna twee miljoen doden (per jaar)
Uitleg: Om achter het antwoord te komen, kun je vragen: Wie vallen vooral in Afrika?
  - c daar (r.9) – in Afrika
Uitleg: Om achter het antwoord te komen, kun je vragen: Waar hebben ze middelen die niet werken?
  - d Dat (r.11) – De muggen zijn resistent geworden.
Uitleg: Om achter het antwoord te komen, kun je vragen: Wat wil zeggen dat ze er tegen kunnen?
  - e het (r.15) – (het middel) ACT
Uitleg: Om achter het antwoord te komen, kun je vragen: Wat is vreselijk duur?
  - f Daar ... voor (r.24-25) – (voor) het betalen van het verschil (in prijs tussen het oude en nieuwe medicijn)
Uitleg: Om achter het antwoord te komen, kun je vragen: Waarvoor richten we een speciaal fonds op?
- 5 A Een informatieve tekst.
  - 6 a waar
b waar
c niet waar
d niet waar

- 7 a hoofdzaak
b hoofdzaak
c hoofdzaak
d hoofdzaak
e bijzaak
f bijzaak

6 Schrijf vaardig

Opdracht 14

- 1 De jongen met wie ik naar het concert ben geweest, heet Freek.
- 2 Zullen ze nog op tijd op school zijn?
- 3 Ik heb hen maar mee naar huis genomen, dan weten jullie met wie ik omga.

Opdracht 15

- 1 a Je hebt je eigen publiek gekozen.
b Je hebt een paar kenmerken voor je publiek gekozen.
c Inleiding
U/Je heeft/hebt een goede keus gemaakt door onze prepaidtelefoon te kopen. Nu wilt u/wil je hem natuurlijk ook gebruiken. Hoe u/je ervoor kunt zorgen dat de telefoon te gebruiken is, leest u/lees je hierna.
- d 4, 2, 3, 1, 6, 5, 7
(7 hoort bij de laatste zin: Op het beeldscherm verschijnt nu de tekst van de maatschappij.)
- e
  - Druk de meegeleverde simkaart uit de kaart.
  - Plaats de simkaart in de telefoon.
  - Laad de batterij helemaal op.
  - Zet de telefoon aan.
  - Toets de bijgeleverde pincode in die in de verpakking zit.
  - Druk daarna op de toets met het telefoontje van uw/je telefoon.
  - Op het beeldscherm verschijnt nu de tekst van de maatschappij. U kunt bellen en gebeld worden.

7 Over taal

Opdracht 16

- 1 koppiekoppie
- 2 bobo
- 3 samsam
- 4 balletje-balletje
- 5 vroem(mm)
- 6 iii, üüü
- 7 mmm

1 Over lezen

Opdracht 1

- 1 Het onderwerp.
- 2 Ja, want het thema beschrijven is een kwestie van interpretatie.
- 3 Een personage in de oudheid of de middeleeuwen reageert en denkt anders dan iemand uit deze tijd.
- 4 In de normale tijdvolgorde.
- 5 Het verhaal wordt onderbroken en we lezen iets wat vroeger is gebeurd.
- 6 Nee, als het verhaal niet wordt onderbroken, is er geen sprake van een terugblik.
- 7 De spanning kan toenemen en door de nieuwe informatie kunnen de vermoedens van de lezer over de afloop veranderen.

2 Grammatica

Opdracht 2

- 1 ond = de kleureninktcartridge
nwg = was leeg
Uitleg: *Was* koppelt *leeg* aan *de kleureninktcartridge*. *Was* is dus een koppelwerkwoord, dan heeft de zin een naamwoordelijk gezegde.
wwg = –
- 2 ond = ik
nwg = –
wwg = ben geweest
Uitleg: *Geweest* geeft aan dat *ik* zich ergens bevond. Dan is *geweest* geen koppelwerkwoord, maar een zelfstandig werkwoord. De zin heeft dus een werkwoordelijk gezegde.
- 3 ond = Het computerbedrijf
nwg = –
wwg = heeft aangeboden
Uitleg: *Aangeboden* is een zelfstandig werkwoord. De zin heeft een werkwoordelijk gezegde.
- 4 ond = Het einde van dit boek
nwg = is teleurstellend
Uitleg: *Is* koppelt *teleurstellend* aan *het einde van dit boek*. *Is* is een koppelwerkwoord. De zin heeft een naamwoordelijk gezegde.
wwg = –
- 5 ond = mijn haar
nwg = is oranje geworden
Uitleg: *Geworden* koppelt *oranje* aan *haar*. *Geworden* is een koppelwerkwoord. De zin heeft een naamwoordelijk gezegde.
wwg = –

Opdracht 3

- 1 Stoer, nieuwe
Uitleg: *is* koppelt *Stoer* aan *de nieuwe broek van je*. *Stoer* geeft een kenmerk van *de nieuwe broek van je*.
- 2 onduidelijk
Uitleg: *is* koppelt *onduidelijk* aan *De boodschap van Jaime*. *Onduidelijk* geeft een kenmerk van *De boodschap van Jaime*.

Opdracht 4

- Let op: Als een woord zelfstandig in de zin voorkomt (je kunt het woord op een andere plaats in de zin zetten) en naar een persoon of personen verwijst, is het een persoonlijk voornaamwoord. Als een woord niet zelfstandig in de zin voorkomt, maar samen met een ander woord of andere woorden een zinsdeel vormt en een bezit aangeeft, is het een bezittelijk voornaamwoord.
- 1 pers.vnw = je, tweede persoon enkelvoud
onderwerp of voorwerp: onderwerp
bez.vnw = je, tweede persoon enkelvoud
  - 2 pers.vnw = We, eerste persoon meervoud
onderwerp of voorwerp: onderwerp
bez.vnw = onze, eerste persoon meervoud
  - 3 pers.vnw = hij, derde persoon enkelvoud; jullie, eerste persoon meervoud
onderwerp of voorwerp: hij = onderwerp, jullie = voorwerp
bez.vnw = zijn, derde persoon enkelvoud
  - 4 pers.vnw = ik, eerste persoon enkelvoud; jij, tweede persoon enkelvoud
onderwerp of voorwerp: ik = onderwerp, jij = onderwerp
bez.vnw = mijn, eerste persoon enkelvoud; jouwe, tweede persoon enkelvoud
  - 5 pers.vnw = zij, derde persoon meervoud; hem, derde persoon enkelvoud
onderwerp of voorwerp: zij = onderwerp, hem = voorwerp
bez.vnw = uw, tweede persoon enkelvoud

3 Spelling

Opdracht 5

- 1 filosofen
  - 2 party's
  - 3 repetities
  - 4 fantasieën
  - 5 luiwammesen
  - 6 ideeën
  - 7 coupés
  - 8 monniken
  - 9 gewoonten, gewoontes
  - 10 ventilators, ventilatoren
- Let op: Als je veel fouten had, moet je de regels in je basisboek nog een keer goed bestuderen.

Opdracht 6

- 1 skietje
- 2 machientje
- 3 cd'tje
- 4 schenkinkje
- 5 videotje
- 6 comiteetje
- 7 cowboytje
- 8 karbonaadje

Let op: Als je veel fouten had, moet je de regels en voorbeelden in je basisboek nog een keer goed bestuderen.

Opdracht 7

- 1 berenjager
- 2 berenvel
- 3 beregoed
Uitleg: Het eerste deel van het woord is een versterkend deel bij goed.
- 4 Koninginnedag
Uitleg: Er is maar één koningin voor wie we Koninginnedag vieren.
- 5 koninginnensoep
- 6 secondelijm
Uitleg: Het woord seconde heeft twee meervouden.
- 7 minutenwijzer
- 8 zonnepaneel
Uitleg: Er is maar één zon.
- 9 koningszoon
- 10 verkeersspiegel

Opdracht 8

- 1 claxonneren
- 2 omelet

4 Taalschat

Opdracht 9

- 1 delicatessen
- 2 gewas(sen)
- 3 spaarzaam
- 4 lugubere
- 5 detaillist

Opdracht 10

- 1 die geeft gemakkelijk geld uit
- 2 de windhaan (weerhaan)
- 3 bazige man

Opdracht 11

- 1 voet bij stuk houden
- 2 op grote voet leven

5 Lees vaardig

Opdracht 12

- 1 waar
- 2 waar
Uitleg: Het woord *maar* geeft aan dat er een tegenstelling volgt.
- 3 niet waar
Uitleg: De eerste zin is de uitspraak. Daarna volgen de voorbeelden erbij.
- 4 waar
Uitleg: Het doel is weten hoe de fietsen zich houden. Middel: rijeigenschappen buiten op straat testen.
- 5 niet waar
Uitleg: Er staat geen tegenstellend signaalwoord en de inhoud is ook niet tegengesteld.
- 6 waar
Uitleg: De opsomming begint bij zware en eindigt bij probleem.
- 7 waar
Uitleg: Halverwege de alinea zie je het tegenstellend signaalwoord *maar* staan.
- 8 waar
Uitleg: De eerste zin is de uitspraak. De voorbeelden volgen.

6 Schrijf vaardig

Opdracht 13

1-4

Schema voor de brief aan het bedrijf dat je hebt gekozen.	
Adres van de geadresseerde	<ul style="list-style-type: none"> – de naam van het/de door jou gekozen bedrijf of instelling – het adres van het/de door jou gekozen bedrijf of instelling
De aanleiding de brief:	– aanleiding: werkstuk maken over een bedrijf of instelling.
De reden voor de brief:	– reden: informatie nodig.
De informatie en vragen voor het middenstuk van de brief	<ol style="list-style-type: none"> 1 jezelf voorstellen <ul style="list-style-type: none"> – klas en opleiding noemen 2 onderdelen voor het werkstuk zijn: <ul style="list-style-type: none"> – wat zijn de bedrijfsgegevens (naam, adres, soort bedrijf, grootte van het bedrijf)? – functies binnen het bedrijf – werkzaamheden die bij die functies horen – verslag van een interview met een medewerker 3 <ul style="list-style-type: none"> – informatie via e-mail toesturen? – is het mogelijk een medewerker te interviewen? – kan dat interview voor 15 februari worden afgenomen? – voor 20 januari bericht ontvangen
De afsluitende zinnen	<ul style="list-style-type: none"> – bedanken voor de moeite – hoop snel de informatie en antwoord op de vragen te ontvangen

Beoordeel je tekst aan de hand van de volgende vragen.

- Ben je de brief met je eigen naam en adresgegevens begonnen?
- Heb je daarna de plaatsnaam en datum genoteerd?
- Heb je de plaatsnaam en de naam van de maand voluit geschreven?
- Heb je daarna de naam en de adresgegevens van het bedrijf of de instelling waaraan je de brief schrijft genoteerd?
- Heb je vervolgens de aanhef 'Geachte heer, mevrouw,' opgeschreven?
- Heb je in de inleiding de aanleiding en reden uit het schrijfschema geschreven?

- Heb je in het middenstuk alle punten uit het schrijfschema geschreven?
- Heb je minimaal drie alinea's in het middenstuk gemaakt?
- Heb je de tekst uit het schrijfschema voor de afsluitende zinnen gebruikt?
- Heb je als slotformule 'Met vriendelijke groet,' of 'Hoogachtend,' gebruikt?
- Staat je naam onder de brief?
- Heb je de regels en afspraken voor Schrijven op niveau toegepast?
- Heb je de woorden goed gespeld?
- Heb je goede zinnen gemaakt?
- Ziet je brief er verzorgd uit?

7 Over taal

Opdracht 14

- 1 lengte: vijf regels
- 2 De eerste regel eindigt op een plaatsnaam.
- 3 De regels 1, 2 en 5 rijmen en de regels 3 en 4 rijmen.
- 4 Het is een grap-gedichtje.

Opdracht 15

Holler boller Jongens

Twee vraatzuchtige jongens in Brocklehorst
aten zoveel boerenkool met worst
dat de ene ziek werd
en de hik kreeg
en de andere gulzige vreetzak barstte (ontplofte).

John O'Mill

Opdracht 16

Veel Duitsers kennen geen Engels en begrijpen de Engelse woorden of namen niet.

4 HERHALING

1 Over lezen

Opdracht 1

- 1 Er wordt een stukje tijd overgeslagen.
- 2 Aan een witregel. Ook de overgang naar een nieuw hoofdstuk valt vaak samen met een tijdsprong.
- 3 Bijvoorbeeld: 'Twee weken later', 'De volgende morgen'.
- 4 Om de vaart in het verhaal te houden.
- 5 Om het verhaal spannend te maken.
- 6 Verzonnen en echte. De mensen en gebeurtenissen in verzonnen dagboeken bestaan niet in werkelijkheid. Ze zijn dus fictie. De mensen en gebeurtenissen in echte dagboeken bestaan wel. Die dagboeken zijn dus non-fictie.

2 Grammatica

Opdracht 2

- 1 bvb: *van mijn bureaublad* bij *achtergrond*; *prachtige* bij *foto*; *mijn* bij *bureau*
- 2 bvb: *van de garagedeur* bij *sleutel*
- 3 bvb: *langdurig* bij *verhoor*, *van de inbraak* bij *verdachten*
- 4 bvb: *uit het flesje* bij *vloeistof*
- 5 bvb: *van je broer* bij *dvd's*; *je* bij *broer*

Opdracht 3

- 1 bvb
Uitleg: Voor de persoonsvorm staat maximaal één zinsdeel. Het deel *in de wachtkamer* hoort bij *stoelen*.
- 2 bwb
Uitleg: *in de wachtkamer* zegt niets over *portemonnee*. Je kunt het deel voor de persoonsvorm zetten en een goede zin houden.
- 3 bwb
Uitleg: *over de sportdag* is een zinsdeel. Het geeft aan waarover *je* geen verslag heeft geschreven. Je kunt het deel voor de persoonsvorm zetten en een goede zin houden.
- 4 bvb
Uitleg: *over de sportdag* geeft extra informatie over *verslag*. Je kunt het deel niet voor de persoonsvorm zetten en een goede zin houden.
- 5 bwb
Uitleg: Het deel *op de verkeerde plaats* geeft antwoord op de vraag: Waar liggen sommige tijdschriften? Je kunt het zinsdeel voor de persoonsvorm zetten en een goede zin houden.

Opdracht 4

- 1 pers.vnw = je (1e)
bez.vnw = hun
wederkerend vnw = je (2e)
Uitleg: Als *je* verandert in *hij*, dan verandert het tweede *je* in *zich*. Dit is het bewijs van het feit dat het een wederkerend vnw is.
wederkerig vnw = –

- 2 pers.vnw = jullie
bez.vnw = –
wederkerend vnw = –
wederkerig vnw = elkaar
- 3 pers.vnw = –
bez.vnw = ons
Uitleg: *ons dakterrass* hoort bij elkaar, de woorden vormen een zinsdeel.
wederkerend vnw = zich
wederkerig vnw = –
- 4 pers.vnw = Je, hem
bez.vnw = –
wederkerend vnw = –
wederkerig vnw = –

3 Spelling

Opdracht 5

De samenstelling bij 1, 2, 11 en 20 zijn goed.

- 3 pistache-ijs
Uitleg: Je zet een liggend streepje tussen de delen van de samenstelling, omdat de *e* en de *i* samen de tweeklank *ei* vormen.
- 4 eigenaar-bewoner
Uitleg: Je zet een liggend streepje tussen de delen van de samenstelling, omdat de delen gelijkwaardig zijn.
- 5 ex-verpleegkundige
Uitleg: Na het voorvoegsel *ex* zet je altijd een liggend streepje.
- 6 giro-envelop
Uitleg: Je zet een liggend streepje tussen de delen van de samenstelling, omdat de *o* en de *e* samen de tweeklank *oe* vormen.
- 7 huis-aan-huisblad
- 8 ik-figuur
- 9 koffie-export
Uitleg: Je zet een liggend streepje tussen de delen van de samenstelling, omdat de twee *e's* de tweeklank *ee* vormen.
- 10 kop-staartbotsing
Uitleg: Je zet een liggend streepje tussen *kop* en *staart*, omdat de delen gelijkwaardig zijn.
- 12 mede-eigenaar
- 13 mevrouw Van Driel-Warmenhoven
- 14 milieu-uitgaven
Uitleg: De twee *u's* vormen samen de tweeklank *uu*.
- 15 negentiende-eeuws
Uitleg: De twee *e's* vormen samen de tweeklank *ee*.
- 16 noord-zuidverbinding
Uitleg: De delen *noord* en *zuid* zijn gelijkwaardig aan elkaar.
- 17 pagina-indeling
Uitleg: Je spreekt de letters *ai* verkeerd uit, als je geen liggend streepje zet.
- 18 Sint-Hubertus
- 19 station Ede-Wageningen

Opdracht 6

De woorden bij 3, 4, 8, 9, 10 en 14 zijn goed.

- 1 barbecueën
- 2 beëindigen
- 5 cocaïne
- 6 commerciële
- 7 dahlia's
- 11 lolly's
- 12 Max' ouders
- 13 ME'er
- 15 Rudy's crossfiets
- 16 's avonds
- 17 skiën
- 18 tweënvijftigjarige

Opdracht 7

- 1 adellijk
- 2 millimeter
- 3 steengrill

4 Taalschat**Opdracht 8**

- 1 ter discussie stellen
- 2 lucratieve
- 3 aspecten
- 4 nevenactiviteiten
- 5 huidtransplantatie
- 6 een (stotter)therapeut

Opdracht 9

- a niet juist
- b niet juist
- c juist

5 Lees vaardig**Opdracht 10**

- 1 A Dat is waar.
Uitleg: De reclametekst vraagt aandacht voor een goed doel.
- 2 C De lezer aansporen geld te geven voor de hulp in Darfur.
- 3 Van de hulporganisatie Plan (of PlanNederland).
- 4
  - a waar
  - b waar
  - c waar
  - d niet waar
  - e niet waar
  - f waar
  - g waar
  - h niet waar

6 Schrijf vaardig**Opdracht 11**

Beoordeel je tekst aan de hand van de volgende vragen.

- Heb je een leuke titel boven de tekst gezet?
- Heb je de tekst in de delen inleiding, middenstuk en slot verdeeld?
- Wekt je inleiding de interesse van de lezer?
- Heb je de vragen uit de opdracht allemaal in je tekst verwerkt?
- Heb je de antwoorden op de vragen in verschillende alinea's verwerkt?

Bijvoorbeeld:

In de eerste alinea van het middenstuk heb je geschreven:

- wat piraterij is
- welke soorten piraten er zijn
- wat het verschil is tussen de soorten piraten.

In de tweede alinea van het middenstuk heb je geschreven:

- waarom mensen piraat werden.

In de derde alinea van het middenstuk heb je geschreven:

- hoe piraten aan boord leefden.

In de vierde alinea van het middenstuk heb je geschreven:

- welke piraten erg bekend zijn
- waarom die piraten erg bekend zijn.
- Heb je passende signaalwoorden tussen de alinea's gebruikt?
- Heb je je aan de regels en afspraken voor Schrijven op niveau gehouden?
- Heb je de woorden goed gespeld?
- Heb je goede zinnen gemaakt?
- Heb je alleen informatie (niet je eigen mening) in de tekst geschreven?

7 Over taal**Opdracht 12**

- 1 Hij maakte bekend dat er iemand overleden was.
- 2 Hij (of meestal: zij) liet wasgoed bleken (in de zon).
- 3 Hij maakte tonnen en vaten.
- 4 Hij haalde modder uit sloten en plassen.
- 5 Hij was opzichter bij een waaggebouw waar goederen werden gewogen.

Opdracht 13

Je eigen antwoord.

1 Over lezen

Opdracht 1

- beginsituatie – ontstaan van het probleem – steeds meer moeilijkheden – dieptepunt – langzame verbetering – oplossing.
- Gelukkig einde (happy end), droevig einde en open einde.
- De tijdvolgorde wordt dan niet-chronologisch en het verhaal zal veel terugblikken, terugwijzingen en tijdsprongen bevatten.
- Om het verhaal afwisselender, boeiender en spannender te maken.
- Series met losse verhalen en series met verbonden verhalen.
- Om het verhaal te kunnen begrijpen, moet je de vorige delen of afleveringen gelezen of gezien hebben. De hoofdpersoon maakt een ontwikkeling door. De serie bestaat uit een beperkt aantal delen of afleveringen.

2 Grammatica

Opdracht 2

- nwg = –
wwg = heeft meegedeeld
ond = Een medewerker van het reisbureau
lv = de vertrektijd vanaf Schiphol
Uitleg: Je stelt de vraag: *wat heeft een medewerker van het reisbureau meegedeeld?*
mv = ons
Uitleg: Je stelt de vraag: *aan wie heeft een medewerker van het reisbureau de vertrektijd vanaf Schiphol meegedeeld?* Je kunt het voorzetsel *aan* toevoegen.
bwb = via de e-mail
Uitleg: Je stelt de vraag: *Hoe?*
bvb = van het reisbureau bij medewerker
Uitleg: Voor de persoonsvorm staat maximaal één zinsdeel, *van het reisbureau* hoort dus bij *medewerker*.
vanaf Schiphol bij vertrektijd
Uitleg: Als je het deel *vanaf Schiphol* als zinsdeel voor de persoonsvorm plaatst, verandert de betekenis van de zin. Dat mag dus niet. Het deel geeft extra informatie bij *vertrektijd*.
- nwg = is een van de grootste luchthavens.
Uitleg: *Is* is het enige werkwoord van de zin. Het is een koppelwerkwoord. Het koppelt *een van de grootste luchthavens* aan het onderwerp *De luchthaven bij Amsterdam*.
wwg = –
ond = De luchthaven bij Amsterdam
lv = –
mv = –
bwb = –
bvb = bij Amsterdam bij luchthaven
grootste bij luchthavens

- nwg = –
wwg = bleven achter
Uitleg: Het hele werkwoord luidt: *achterblijven*.
ond = De haringen van de tent
lv = –
mv = –
bwb = in de harde grond
Uitleg: Dit zinsdeel is het antwoord op de vraag: *waarin bleven de haringen van de tent achter?*
bvb = van de tent bij haringen
Uitleg: Je kunt het deel *van de tent* niet als zinsdeel voor de persoonsvorm plaatsen zonder dat de betekenis van de zin verandert. Het deel geeft extra informatie bij *haringen*.
harde bij grond
- nwg = is 1-0 geworden
Uitleg: In deze zin staan twee werkwoordsvormen. *Geworden* is het belangrijkste werkwoord. Dit is een koppelwerkwoord. Het koppelt *1-0* aan het onderwerp.
wwg = –
ond = De eindstand van de spannende voetbalwedstrijd
lv = –
mv = –
bwb = uiteindelijk
bvb = van de spannende voetbalwedstrijd bij eindstand
Uitleg: Voor de persoonsvorm staat maximaal één zinsdeel.
spannende bij voetbalwedstrijd

Opdracht 3

- Weet jij welke kleur de auto van Simon is?
- Wat voor een kostuum heb je nu weer uitgekozen!
- De mentor heeft gisteren verteld wie de klassenvertegenwoordiger wordt.

Opdracht 4

- Karim heeft mij deze plattegrond gegeven. Die van jou vind ik duidelijker.
- Heb je dat winkeltje met die leuke accessoires nog gevonden?
- Wil je me even helpen? Ik krijg dit zonder hulp niet voor elkaar.

Opdracht 5

- De consumptiebonnen die we hebben gekregen, waren niet geldig.
- Het papier dat bij de printer lag is door dat kleine broertje van mij als tekenpapier gebruikt.
Uitleg: Het tweede woord *dat* in deze zin is geen betrekkelijk voornaamwoord, het is een aanwijzend voornaamwoord, want het staat voor het zelfstandig naamwoord.

Opdracht 6

- Waarom heeft niemand mij alles verteld?
- Men weet niet wat iedereen denkt.

- 3 Geef mij wat van die lekkere taart.
Uitleg: Je kunt *wat* vervangen door *iets*. Het is dan een onb.vnw.

Opdracht 7

- 1 vr.vnw = Wie
aanw.vnw = die (1e)
betr.vnw = die (2e)
Uitleg: Dit woord staat achter het zelfstandig naamwoord waarnaar het terugverwijst.
onb.vnw = –
- 2 vr.vnw = –
aanw.vnw = deze
betr.vnw = –
onb.vnw = niemand
- 3 vr.vnw = –
aanw.vnw = dit
betr.vnw = dat
onb.vnw = iedereen

3 Spelling

Opdracht 8

- 1 verwachten
Uitleg: Na *te* schrijf je het hele werkwoord.
- 2 verwachte
Uitleg: Je schrijft het voltooid deelwoord met een *e* erachter.
- 3 gezouten
Uitleg: Als het voltooid deelwoord op *-en* eindigt, schrijf je dit ook als het bijvoeglijk wordt gebruikt.
- 4 rubberen (of: de rubberkogel)
Uitleg: Dit is een stoffelijk bijvoeglijk naamwoord, je schrijft dan altijd *-en* op het eind.
- 5 eikenhouten
- 6 opgewonden
- 7 verbrede
Uitleg: Het voltooid deelwoord van *verbreden* is *verbreed*. Als je er een bijvoeglijk naamwoord van maakt, schrijf je er een *e* achter: *verbreede*. Omdat de tweede lettergreep open is, schrijf je maar één *e*. Let op: Je moet het woord dus zo kort mogelijk schrijven.
- 8 rotan (of: een rotanstoel)

Opdracht 9

- 1 enkele
Uitleg: Het woord *enkele* is in deze zin bijvoeglijk gebruikt. Het hoort bij fietsers.
- 2 Beide
Uitleg: Het woord *beide* verwijst in deze zin niet naar mensen.
- 3 Beiden
Uitleg: Het woord *beiden* verwijst in deze zin naar mensen.
- 4 dezelfde
Uitleg: Het woord *dezelfden* verwijst in deze zin naar mensen.

Opdracht 10

- 1 de samenwerkende landen België, Nederland en Luxemburg
- 2 persoonlijk identificatienummer
- 3 ontvangstkamer voor very important persons (zeer belangrijke personen)
- 4 belasting over de toegevoegde waarde
- 5 postscriptum (naschrift)

Opdracht 11

- 1 kat-en-muisspel
Uitleg: De delen kat en muis zijn gelijkwaardig.
- 2 dames- en herenkapsalon
Uitleg: De twee woorden zijn aparte samenstellingen. Omdat achter dames hetzelfde woord volgt als achter heren, mag je kapsalon de eerste keer weglaten. Je moet dan wel een weglatingsstreepje schrijven, om te laten zien dat je het woord hebt weggelaten.

Opdracht 12

- 1 kleine en grote gebreken
- 2 capaciteit
- 3 olie-en-azijnstel
- 4 sieraden

4 Taalschat

Opdracht 13

- 1 perfectionisme
- 2 vandalisme
- 3 camouflage-uitrusting
- 4 bonafide
- 5 emotie-tv
- 6 continubedrijf
- 7 gedetineerde
- 8 attendeerde

5 Lees vaardig

Opdracht 14

- 1 waar
- 2 niet waar
- 3 waar
Uitleg: Zijn argument is: Vroeger, toen ... veel meer.
- 4 niet waar
Uitleg: Hij noemt de andere speelstijl als argument.
- 5 waar
Uitleg: Hij geeft aan hoe ploegen over penalty's nemen denken.
- 6 niet waar
- 7 waar
Uitleg: Na de eerste zin volgt de verklaring.
- 8 waar
- 9 niet waar
- 10 niet waar

6 Schrijf vaardig

Opdracht 15

1 —

2-5 Herschreven tekst.

Gisteren heb ik meneer Van Son gevraagd wat hij de afgelopen week voor programma's heeft gezien. Hieronder lees je het interview.

'Kijkt u vaak televisie?'

'Ik heb niet veel tijd om televisie te kijken.'

'Hoe komt dat?'

's Avonds moet ik vaak nog werk van jullie nakijken en ik ga twee keer in de week sporten.'

'Als u kijkt, naar welke programma's kijkt u dan?'

'Ik kijk wel elke avond naar het journaal en naar andere nieuwsprogramma's. Het is belangrijk dat je weet wat er aan de hand is in de wereld. Ook wil ik ervoor zorgen dat ik met de leerlingen over het nieuws kan praten als ze mij er iets over vragen.'

'Ok dat vind ik goed van u, maar kijkt u ook naar series?'

'Ik probeer elke week naar de aflevering van CSI te kijken. Dat speuren naar de dader vind ik super leuk.'

'Zou u in zo'n serie willen meespelen?'

'Dat lijkt me ontzettend leuk. Ik wil dan wel de rol spelen van die jongen die haren en andere dingen onderzoekt die van de dader kunnen zijn.'

'Er zijn natuurlijk ook veel leuke actrices op televisie. Met wie wilt u een keer wat gaan drinken?'

'Dat is een heel moeilijke vraag. Ik ken niet zo veel actrices met wie ik wat wil drinken en ze wonen ook ver weg en hebben niet veel tijd.'

6 —

7 Over taal

Opdracht 16

- 1 Letters kunnen in het ene woord anders klinken dan in het andere woord.
- 2 Ieder mens heeft een andere stem, waardoor klanken anders klinken.

1 Over lezen

Opdracht 1

- Op de actie, het avontuur en de spanning.
- Het uiterlijk zegt vaak iets over het innerlijk. Een boef ziet eruit als een boef.
- Voorspelbaar.
- Nee, zowel in leesboeken als in strips kunnen alle mogelijke soorten verhalen worden verteld.
- Ja, de ene tekenaar werkt heel gedetailleerd en probeert de werkelijkheid precies na te bootsen. De andere heeft helemaal niet als doel de werkelijkheid precies na te bootsen en werkt met veel kalere plaatjes. Soms is er zelfs helemaal niets op de achtergrond van het personage te zien.

2 Grammatica

Opdracht 2

- nwg = –
 wwg = heeft verkocht
 ond = Anika
 lv = de stripboeken van Asterix en Obelix
 mv = aan een verzamelaar
 bwb = op de rommelmarkt, voor een hoog bedrag
 bvb = van Asterix en Obelix bij stripboeken
 hoog bij bedrag
- nwg = –
 wwg = heeft gestuurd
 ond = De eigenaar van het restaurant
 lv = een sollicitatieformulier
 mv = mij
 bwb = vandaag
 bvb = van het restaurant bij eigenaar
- nwg = is erg mooi geworden
 Uitleg: In deze zin is *geworden* het belangrijkste werkwoord, het is een koppelwerkwoord. Het koppelt *erg mooi* aan het onderwerp.
 wwg = –
 ond = het tropisch zwemparadijs in Kamperland
 lv = –
 mv = –
 bwb = Na de ingrijpende verbouwing
 bvb = ingrijpende bij verbouwing
 tropisch bij zwemparadijs
 in Kamperland bij zwemparadijs
- nwg = –
 wwg = staan geparkeerd
 ond = twee auto's
 lv = –
 mv = –
 bwb = Voor de ingang van het politiebureau
 Uitleg: Dit zinsdeel geeft een plaats aan, daarom is het een bijwoordelijke bepaling.
 bvb = van het politiebureau bij ingang
 twee bij auto's

Opdracht 3

- mij = pers.vnw
 dat = aanw.vnw
 dat = betr.vnw
 mijn = bez.vnw
- mij = wederkerend vnw
 iets = onbepaald vnw
- hen = pers.vnw
 die = aanw.vnw
 die = betr.vnw
 onze = bez.vnw
- wat = vr.vnw
 jullie = bez.vnw
- zich = wederkerend vnw
 hij = pers.vnw
 deze = aanw.vnw

3 Spelling

Opdracht 4

- afroggen
- hartstikke

4 Taalschat

Opdracht 5

- pand
- arrogante
- herbivoren
- stabiel

Opdracht 6

- niet juist
- juist
- op de lange latten.
- je de handdoek in de ring.

5 Lees vaardig

Opdracht 7

- A
- C
- D
- a waar
 b waar
 c waar
 d niet waar
- C
- a waar
 b waar
 c waar
 d niet waar
 e niet waar
 f waar

6 Schrijf vaardig

Opdracht 8

- 1 Hij raadt mij **aan** die blauwe broek te kopen.
- 2 Het paaltje **waaraan** ik me heb gestoten, is nu weggehaald.
- 3 Ik heb me **erop** verheugd dat karweitje te doen.
- 4 Richard heeft **hen** opgegeven voor de quiz.
- 5 Heb je die jongen **aan wie** je het adres hebt gevraagd, nog gezien?
- 6 Het boek **dat** je van mij hebt geleend, wil ik graag terug.
- 7 De brug stond open, **waardoor** ik te laat was.
- 8 Het deel van de jeugd **dat** het niet eens is met de beslissing van het jeugdbestuur, is tijdens de vergadering weggegaan.

Opdracht 9

- 1-4 Je hebt je eigen abc-tekst over het voortgezet onderwijs gemaakt, gecontroleerd en vergeleken met die van een andere leerling.

7 Over taal

Opdracht 10

- 1 fles, vliegtuig, luit
- 2 mand, kan, kopje
- 3 wiel, kunstgebit
- 4 viool, gitaar, jurk, zuil

Opdracht 11

- 1 juist
- 2 niet juist
- 3 niet juist
- 4 juist

1 Over lezen

Opdracht 1

Je hebt een van de opdrachten gekozen. Controleer of je alle punten uit de opdracht in je tekst hebt verwerkt.

2 Grammatica

Opdracht 2

- De omroepster van de luchthaven in Amsterdam | heeft | de passagiers van de vlucht naar Malaga | vijf minuten geleden | de gewijzigde vluchtgegevens | meegedeeld.
 ond = De omroepster van de luchthaven in Amsterdam
 Uitleg: *Heeft* is de persoonsvorm van de zin. Voor de persoonsvorm kan maximaal één zinsdeel staan.
 lv = de gewijzigde vluchtgegevens
 Uitleg: Dit zinsdeel geeft antwoord op de vraag voor het lijdend voorwerp, namelijk: *wie/wat heeft de omroepster van de luchthaven in Amsterdam meegedeeld?*
- Een argeloze voorbijganger | heeft | via het alarmnummer | het personeel van de brandweerkazerne | nog net op tijd | de exacte plaats van de brand | kunnen meedelen.
 lv = de exacte plaats van de brand
 Uitleg: Dit zinsdeel is het antwoord op de vraag voor het lijdend voorwerp, namelijk: *wie/wat heeft een argeloze voorbijganger kunnen meedelen?*
 mv = het personeel van de brandweerkazerne
 Uitleg: Dit zinsdeel is het antwoord op de vraag voor het meewerkend voorwerp, namelijk: *aan wie/voor wie heeft de argeloze voorbijganger de exacte plaats van de brand kunnen meedelen?*
- Na de zomervakantie | vertellen | de jongelui | elkaar | allerlei sterke verhalen over hun vakantiebelevissen.
 mv = elkaar
 Uitleg: Dit zinsdeel is het antwoord op de vraag voor het meewerkend voorwerp, namelijk: *aan wie vertellen de jongelui elkaar verhalen over hun vakantiebelevissen?*
- De ansichtkaarten uit allerlei Europese landen | heb | ik | gisteravond | eindelijk | aan de deur van mijn kamer | gehangen.
 lv = De ansichtkaarten uit allerlei Europese landen
 Uitleg: Dit zinsdeel geeft antwoord op de vraag voor het lijdend voorwerp, namelijk: *wie/wat heb ik gehangen?*
 mv = –
 Uitleg: De vraag voor het meewerkend voorwerp kun je niet beantwoorden, kijk maar: *aan wie/voor wie heb ik de ansichtkaarten uit allerlei Europese landen gehangen?*

Het zinsdeel *aan de deur van mijn kamer* geeft een plaats aan en is dus geen mv.

- Tijdens zijn spaarzame vrije avonden | bekijkt | mijn vader | voor de lol | het liefst | allerlei programma's over oude auto's en motoren.
 lv = allerlei programma's over oude auto's en motoren
 Uitleg: Het zinsdeel is het antwoord op de vraag: *wie /wat bekijkt mijn vader?*
- Voor het netjes bewerken van digitale foto's | kun | je | binnenkort | via het internet | een ontzettend goed fotobewerkingsprogramma | bestellen.
 ond = je
 Uitleg: Dit zinsdeel is het antwoord op de vraag voor het onderwerp, namelijk: *wie kan bestellen?*
 lv = een ontzettend goed fotobewerkingsprogramma
 Uitleg: Dit zinsdeel is het antwoord op de vraag voor het lijdend voorwerp, namelijk: *wie/wat kun je bestellen?*
- Na een woordenwisseling met onze wiskundeleraar | zijn | we | gisterochtend | met onze klachten | naar de teamleider | gegaan.
 lv = –
 Uitleg: De vraag voor het lijdend voorwerp kun je niet beantwoorden, kijk maar: *wie/wat zijn we gegaan?*
- De gitaarleraar van mijn broertje | heeft | hem | tijdens zijn vierde les | een heleboel moeilijke oefeningen | meegegeven.
 mv = hem
 Uitleg: Dit zinsdeel is het antwoord op de vraag voor het meewerkend voorwerp, namelijk: *aan wie/voor wie heeft de gitaarleraar van mijn broertje een heleboel moeilijke oefeningen gegeven?*

3 Spelling

Opdracht 3

- braadt / braadde
 Uitleg: *Christien* is een *zij*, je schrijft in de tegenwoordige tijd *stam + t*. In de verleden tijd schrijf je dubbel *-d*, omdat de ik-vorm al op een *d* eindigt.
- lust / lustte
 Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*, omdat de ik-vorm al op een *t* eindigt.
- spitten / spitten
 Uitleg: Het hele werkwoord schrijf je met dubbel *-t*. De verledentijdsvorm is hetzelfde.
- kerft / kerfde
 Uitleg: Het hele werkwoord is *kerven*. De *stam* is *kerv*. De laatste letter van de *stam* eindigt op een letter die niet in *'t kofschip* voorkomt, daarom schrijf je ik-vorm *+ de*.

- 5 barst / barste
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-t*, omdat de ik-vorm al op een *t* eindigt.
- 6 morst / morste
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je niet dubbel *-t*, omdat de ik-vorm op een *s* eindigt.
- 7 mist / mistte
Uitleg: Het hele woord is *misten*. De ik-vorm eindigt op een *t*, daarom schrijf je in de verleden tijd dubbel *-t*.
- 8 gelooft / geloofde
Uitleg: Het hele werkwoord is *geloven*. De stam van dit werkwoord eindigt op een *v*. Deze letter komt niet in 't *kofschip* voor. Daarom schrijf je ik-vorm + *de*.
- 9 verft / verfde
Uitleg: Het hele werkwoord is *verven*. De stam van dit werkwoord eindigt op een *v*. Deze letter komt niet in 't *kofschip* voor. Daarom schrijf je ik-vorm + *de*.
- 10 beantwoorden / beantwoordden
Uitleg: In de verleden tijd schrijf je dubbel *-d*, omdat de ik-vorm al op een *d* eindigt.
- 11 raast / raasde
Uitleg: Het hele werkwoord is *razen*. De stam van dit werkwoord eindigt op de letter *z*. Deze letter komt niet in 't *kofschip* voor. Daarom schrijf je ik-vorm + *de*.
- 12 tobt / tobde
Uitleg: De ik-vorm van dit werkwoord eindigt op de letter *b*. Deze letter komt niet in 't *kofschip* voor, daarom schrijf je ik-vorm + *de*.
- 13 duwt / duwde
- 14 krabben, krabden
Uitleg: De ik-vorm van dit werkwoord eindigt op de letter *b*. Deze letter komt niet in 't *kofschip* voor, daarom schrijf je ik-vorm + *de*.

Opdracht 4

- 1 (Voorbeeld)
- 2 scheldt / schold
- 3 kluift / kloof
- 4 scheert / schoor
- 5 pluist uit / ploos uit
- 6 verliest / verloor
- 7 vermijdt / vermeed
- 8 vreet / vrat

4 Taalschat

Opdracht 5

- 1 eierzuchtig
- 2 verwaand, hooghartig
- 3 iets dat typisch bij iemand hoort en op zijn taak wijst
- 4 zelfstandig
- 5 afkeer, tegenzin
- 6 uitkomst van een onderzoek

- 7 goedkoop hotel
- 8 groep, afdeling

Opdracht 6

- 1 aversie (tegen)
- 2 categorie
- 3 budgethotel
- 4 attributen van Magere Hein
- 5 ambitieus
- 6 bevindingen
- 7 autonoom
- 8 arrogante

Opdracht 7

- 1 Bijvoorbeeld:
In het water vallen.
Iemand zand in de ogen strooien.
- 2 a Figuurlijk: Door het onweer viel de barbecue in het water. (mislukken)
Letterlijk: De handdoek viel in het water.
b Figuurlijk: De verkoper strooide de klant zand in de ogen. (misleiden)
Letterlijk: Het ondeugende meisje strooide zand in de ogen van haar zusje.
- 3 —

5 Lees vaardig

Opdracht 8

- 1 D bevat twee kernzinnen die midden in de alinea staan.
Uitleg: De kernzinnen zijn: Mobielverslaving komt tegenwoordig steeds meer voor. Mobiel bellen is tegenwoordig zelfs de belangrijkste oorzaak van geldproblemen en schulden bij jongeren.
- 2 C bevat helemaal geen kernzin.
- 3 C bevat een kernzin die meteen na de inleidende zin staat.
Uitleg: De tweede zin is de kernzin. Na deze zin volgt een toelichting.
- 4 A opent met een kernzin.
Uitleg: De eerste zin is de kernzin, daarna volgt uitleg.

Opdracht 9

- 1 D Alinea 1 en 2.
- 2 'Een wetenschapper uit Wales geeft de schuld aan vreemde bacteriën.' (r.6-7)
- 3 a Er komen in dat gebied speciale bacteriën voor die methaan produceren. Hierdoor kunnen enorme luchtbellen van gas ontstaan. Hierin kunnen schepen verdwijnen.
b Alinea 4.
- 4 a Een afwijkend magnetisch veld, sterke zeestromingen en onverwachte onweersbuien en stormen.
b In alinea 5.
- 5 Alinea 6.

- 6 Een conclusie.
- 7 De eerste zin: 'De Bermudadriehoek staat al heel lang bekend als de geheimzinnigste plek op aarde.'
- 8 De eerste zin: 'Toch lijken die speciale bacteriën niet het enige vreemde aan de Bermudadriehoek.'
- 9 a Boven alinea 4.
b Boven alinea 5.
- 10 a bijzaak
b bijzaak
c hoofdzaak
d hoofdzaak
- 11 B Speciale bacteriën zijn waarschijnlijk niet de enige verklaring voor de vreemde verschijnselen in de Bermudadriehoek.
Uitleg: Alleen dit antwoord geeft de belangrijkste mededeling over het onderwerp van de tekst weer. De andere antwoorden noemen slechts een deel.

6 Schrijf vaardig

Opdracht 10

- 1 Je eigen antwoord.
- 2-3 Je eigen woordweb met ten minste zes punten.
- 4 Je hebt drie deelonderwerpen uit je woordweb gekozen.
- 5 Je eigen deelvragen en antwoorden daarbij.
- 6 Je hebt het schrijfschema voor jouw deelonderwerpen ingevuld.

Opdracht 11

- 1 Je hebt in een paar woorden in het schrijfschema genoteerd wat je in de inleiding en het slot gaat schrijven.
- 2 —
- 3 Lees je kladversie goed door en beantwoord de volgende vragen.
  - Bestaat je tekst uit de delen inleiding, middenstuk en slot?
  - Heb je in de inleiding het onderwerp van de tekst beschreven?
  - Heb je er een paar leuke zinnen bij bedacht?
  - Heb je in het middenstuk drie alinea's geschreven?
  - Heb je in elke alinea over een ander deelonderwerp geschreven?
  - Is in een van de alinea's van het middenstuk de eerste zin de kernzin?
  - Is in een andere alinea van het middenstuk de tweede zin de kernzin?
  - Is in weer een andere alinea van het middenstuk de laatste zin de kernzin?
  - Heb je de tekst in het slot op een leuke manier afgerond?
  - Heb je de woorden goed gespeld?
  - Heb je je aan de afspraken en regels voor Schrijven op niveau gehouden?

- 4 Heb je boven elke alinea van het middenstuk een passende tussenkop geschreven? De tussenkop heeft te maken met het deelonderwerp van de alinea.
- 5 Heb je een leuke titel boven de tekst gezet?

7 Over taal

Opdracht 12

- 1 Dat gaat net als bij het brailleschrift (blindenschrift) via het voelen door letter voor letter in de handpalm te spellen.
- 2 Hier staat niet: Nick Veldt maar Nick Velwt.
- 3 Print van eigen naam van de leerling.

1 Over lezen

Opdracht 1

- 1 Nicolas – niet stereotiep; hij reageert niet voorspelbaar tijdens het gesprek met Sandrine. de vader van Nicolas – stereotiep; hij reageert voorspelbaar, want hij zit geestelijk totaal aan de grond na de dood van zijn vrouw en zit vol wrok tegen de baron. Dat reageert hij af op Sandrine. de vader van Sandrine – stereotiep; hij reageert voorspelbaar, want hij trekt zich totaal niets aan van de ellende van het volk. Hij is en blijft de machthebber die het volk minacht.
- 2 Door wat zij denkt, voelt, doet en zegt. Het gevolg is dat je haar heel goed leert kennen en met haar kunt meeleven.
- 3 Door wat hij zegt en doet. Je weet niet wat hij denkt en voelt. Je kijkt tegen zijn buitenkant aan. Hierdoor zegt en doet hij verrassende dingen: hij verzet zich bijvoorbeeld tegen de baron door te gaan stropen.

Opdracht 2

- 1 Nee. Als lezer weet je nergens in het verhaal meer dan de hoofdpersoon Sandrine. Je bent door de gebeurtenissen net zo verrast als Sandrine.
- 2 Eigen invulling van de leerling.
- 3 Eerste spanningsboog: begin: ontmoeting met Nicolas, eind: vertrek van Nicolas.
Tweede spanningsboog: begin: als Sandrine de boerderij binnengaat, eten op tafel legt en de vader van Nicolas haar aankijkt, eind: als iemand haar bevrijdt door zich op de vader van Nicolas te storten.

Opdracht 3

Je hebt een van de opdrachten gemaakt. Controleer je werk goed en kijk of je alle punten in je tekst hebt verwerkt.

2 Grammatica

Opdracht 4

- 1 blijkt = hww
Uitleg: In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *blijkt* en *zijn*. *Zijn* koppelt *fout* aan *Het antwoord op deze vraag*. *Zijn* is dus het koppelwerkwoord. Er kan maar één koppelwerkwoord in de zin voorkomen. *Blijkt* is een hulpwerkwoord.
- 2 komen ... voor = zww
Uitleg: In deze zin is *voorkomen* letterlijk gebruikt. De bloemen zijn aanwezig. Het is dan een zelfstandig werkwoord.
- 3 verlaagd = zww
- 4 is = kww
Uitleg: *is* koppelt *een verzamelaar van Japanse strips* aan *Robin*. Het is dus een koppelwerkwoord.

- 5 zijn = kww
Uitleg: In deze zin staan twee werkwoordsvormen: *schijnen* en *zijn*. *Zijn* koppelt *echt* aan *deze bloemen*. *Zijn* is dus het koppelwerkwoord.
- 6 blijft = zww
Uitleg: *blijft* betekent in deze zin dat oma zich ergens bevindt.
- 7 lijken = kww
Uitleg: *lijken* koppelt *jonger* aan *je*.
- 8 blijven = kww
Uitleg: *blijven* koppelt *aanvoerder* aan *je*.
- 9 hebben = zww
- 10 schijnt = zww
Uitleg: *schijnt* is hier letterlijk gebruikt. Het zonnetje is aanwezig.

3 Spelling

3.1 Werkwoordsvormen

Opdracht 5

- 1 gegrild
Uitleg: *gegrild* is het voltooid deelwoord.
- 2 opstuurt, wordt, thuisbezorgd
Uitleg: Als je de zin in een andere tijd zet, ontdek je dat *opstuurt* en *wordt* persoonsvormen zijn. Het onderwerp bij *wordt* is *het artikel*. Je schrijft dus ik-vorm + *t*.
Thuisbezorgd is een voltooid deelwoord. Als je het woord langer maakt, hoor je de letter *d*.
- 3 geserveerd, gezouten
Uitleg: *geserveerd* is het voltooid deelwoord. Als je het woord langer maakt, hoor je de letter *d*.
Gezouten is ook een voltooid deelwoord. Je hoort hoe je het moet schrijven.
- 4 reageert, verplaatst
Uitleg: Als je de zin in een andere tijd zet, ontdek je dat *reageert* en *verplaatst* persoonsvormen zijn.
- 5 vermoedt, gebeurd
Uitleg: In de eerste zin is *vermoedt* de persoonsvorm. De politie is een hij, je schrijft dus ik-vorm + *t*.
In de tweede zin is *gebeurd* een voltooid deelwoord, je schrijft een *d*.
- 6 verslechtert, regent
Uitleg: Als je de zin in een andere tijd zet, ontdek je dat *verslechtert* en *regent* persoonsvormen zijn.
- 7 beproefd, betaald
Uitleg: *beproefd* en *betaald* zijn allebei een voltooid deelwoord. Het hele werkwoord bij *beproefd* is *beproeven*. De stam eindigt op een *v*. Deze letter komt niet in 't *kofschip* voor, daarom schrijf je ik-vorm + *de*.
- 8 gebingood, geklaverjast

- 9 beschadigd, gekneusd
Uitleg: *beschadigd* en *gekneusd* zijn allebei voltooid deelwoorden. Het hele werkwoord bij *gekneusd* is *kneuzen*. De stam eindigt op een z. Deze letter komt niet in 't *kofschip* voor, daarom schrijf je ik-vorm + *de*.
- 10 verbaast, luistert
Uitleg: Als je de zin in een andere tijd zet, ontdek je dat de werkwoorden persoonsvormen zijn.

3.2 Hoofdletters

Opdracht 6

- 1 Noorwegen, Noors
Uitleg: talen schrijf je met een hoofdletter.
- 2 Paleis op de Dam
- 3 Noord-Hollands Duinreservaat, Bergen
- 4 Bordeaux (de tweede; de plaats Bordeaux)
Uitleg: de eerste bordeaux is een soortnaam.
- 5 Van Amersfoort, Amersfoort
- 6 Harderwijk, Dolfinarium (tweede)
- 7 Duitse, Duitse
- 8 Jan Smitfan
- 9 Onze Taal, Nederlandse
- 10 Edammers
Uitleg: edammer is een soortnaam
- 11 Kerstmis, Kerstman
- 12 Coca-Cola

4 Taalschat

Opdracht 7

- 1 aanvaarden
- 2 iemand die de boekhouding en administratie van een bedrijf begeleidt
- 3 ingewikkeld
- 4 tussenoplossing, schikking
- 5 beroemd persoon
- 6 voortdurend
- 7 ziekelijke angst voor dichte ruimtes, engtevrees
- 8 gesprek

Opdracht 8

- 1 compromis
- 2 celebrity
- 3 accountant
- 4 accepteren
- 5 claustrofobie
- 6 Duitse conversatielessen
- 7 complex
- 8 chronische

5 Lees vaardig

Opdracht 9

- 1 A Het onderwerp van de tekst aankondigen.
- 2 D De aanleiding voor het schrijven van de tekst noemen.
- 3 C Het probleem beschrijven.
- 4 Je eigen antwoord.
- 5 Je eigen werk.

Opdracht 10

- 1 Nee, het lijkt over een extreem dure hobby te gaan, niet over een bedrijfje dat miljoenen waard is.
- 2 a er ... over (r.2-3, alinea 1) – (over) op zijn veertiende een vliegende start als internetondernemer maken
b Die (r.35, alinea 3) – mensen van de telefoonmaatschappijen
c dit (r.46, alinea 4) – alleen maar verlies maken
d Dat (r.57, alinea 5) – er nuchter onder blijven
- 3 C Vooraf een samenvatting van de inhoud geven.
- 4 Bij alinea 2.
- 5 D Tarieven vergelijken.
Uitleg: Over dit deelonderwerp gaat de hele alinea. De andere antwoorden noemen een deel van het deelonderwerp.
- 6 Boven alinea 5.
- 7 Alinea 6 en 7.
- 8 Een opdracht van school om een website te maken.
- 9 Uit advertentie-/reclame-inkomsten.
- 10 C 'Het duurde niet lang of zijn website was miljoenen waard.'
- 11 A De lezer informeren.
- 12 C Een artikel.
- 13 C Voor jongeren die erover denken een internetbedrijfje te beginnen.
- 14 B Als je een goed idee hebt, kun je succes hebben met een eigen internetbedrijfje.
Uitleg: Alleen dit antwoord geeft aan wat de belangrijkste mededeling van de hele tekst is.
- 15 a-d Je eigen antwoorden.

6 Schrijf vaardig

Opdracht 11

- 1 Enkele kenmerken zijn:
  - Ze begrijpen niet alle woorden voor het versturen van berichten die jongeren gebruiken. De woorden moeten dus passen bij de doelgroep.
  - Ze hebben minder snel door hoe het moet, dus je moet misschien een paar stappen extra opschrijven of iets meer uitleggen.
  - Ze weten misschien niet goed hoe hun telefoon werkt.
  - Ze kunnen slecht kleine letters lezen.
- 2-3 Je hebt de handelingen die je verricht om een bericht te versturen genoteerd en in de goede volgorde gezet. Controleer de volgorde door de handelingen een voor een uit te voeren.
- 4
  - a Formele taal. Het publiek is ouder dan jijzelf bent, je kent het publiek niet, dus je gebruikt formele taal.
  - b Nee, want het publiek kent die woorden niet.
  - c Ja, want het publiek begrijpt sommige stappen misschien niet zo snel, omdat het niet gewend is de handelingen te verrichten.
- 5-6 Je hebt de tekst geschreven. Lees je tekst nog eens goed door en beantwoord de volgende vragen.
  - Bestaat je tekst uit de delen inleiding, middenstuk en slot?
  - Heb je in de inleiding de aanleiding (het versturen van berichten lukt bij veel 60+'ers niet of niet goed) vermeld?
  - Heb je een voorbeeld beschreven van een 65+'er die een berichtje verstuurt?
  - Heb je alle stappen voor het versturen van berichten duidelijk in het middenstuk geschreven?
  - Heb je de tekst in het slot op een passende manier afgesloten?
  - Heb je in de hele tekst rekening gehouden met je publiek?
  - Heb je geen moeilijke of onbekende woorden gebruikt?
  - Heb je je publiek formeel aangesproken?
  - Heb je de stappen duidelijk toegelicht?
  - Heb je je aan de regels en afspraken voor Schrijven op niveau gehouden?
  - Heb je de woorden goed gespeld?
  - Heb je goede zinnen gemaakt?
- 7-8 Je hebt je tekst veranderd als je doelgroep een deel niet goed heeft begrepen.

7 Over taal

Opdracht 12

- 1 vergadertijger
- 2 huismus
- 3 driffkikker
- 4 beunhaas
- 5 pechvogel
- 6 stresskip
- 7 vechthaan
- 8 belhamel
- 9 proefkonijn
- 10 geldwolf

Opdracht 13

Je eigen werk.

Bijvoorbeeld: kroegtijger, snotaap (snotjongen, lummel), angsthaas (bangerik), waterrat (iemand die vaak en zeer goed zwemt).

1 Over lezen

Opdracht 1

- 1 Enkele dagen.
- 2 Van die dagen worden een paar stukken (hoogstens een uur) heel gedetailleerd verteld: het gesprek in de klas, de aankomst bij het drugspand, het bezoek aan het ziekenhuis en ten slotte het bezoek aan de houseparty. Daar lopen de verteltijd en de vertelde tijd bijna gelijk. Alleen in het eerste deel van het verhaal is de vertelde tijd langer dan de verteltijd. Het effect: in het begin kun je nog niet zo goed meeleven met Jordi, maar al snel verandert dat. Je leest heel gedetailleerd wat hij beleeft.
- 3 Hoogstens een uur, waarschijnlijk wat minder. Ten eerste: ontmoeting met Nicolas in het bos: een kwartier. Ten tweede: gesprek aan tafel: ongeveer een kwartier. Ten derde: bezoek aan de vader van Nicolas: ongeveer tien minuten.
- 4 Die vallen bijna samen. Je maakt heel gedetailleerd mee wat er gebeurt en kan hierdoor goed meeleven.

Opdracht 2

Je hebt een van de opdrachten gekozen. Controleer je werk goed. Heb je de punten uit de opdracht in je tekst verwerkt?

2 Grammatica

Opdracht 3

- 1 bedrijvende vorm
Uitleg: De vervanger van mevrouw Versluis doet iets.
- 2 lijdende vorm
Uitleg: Alle e-mailadressen doen niets. Er wordt iets met alle e-mailadressen gedaan.
- 3 bedrijvende vorm
Uitleg: De tuinman doet iets.
- 4 lijdende vorm
Uitleg: Er wordt iets met de post gedaan.
- 5 lijdende vorm
Uitleg: Er wordt iets met de kinderen gedaan.

Opdracht 4

- 1 Ontlede zinnen van opdracht 3:
Zin 1 wwg = heeft opgegeven
ond = De vervanger van mevrouw Versluis
lv = dat huiswerk
mv = ons
bwb = vanmorgen
Zin 2 wwg = zijn gezet
ond = Alle e-mailadressen
lv = –
mv = –
bwb = door mij, in het adresbestand

Zin 3 wwg = heeft gesnoeid
ond = De tuinman
lv = de heg
mv = –
bwb = gisteravond, na de regenbui
Zin 4 wwg = werd gestopt
ond = De post
lv = –
mv = –
bwb = door de postbode, in de verkeerde brievenbus
Zin 5 wwg = zijn opgehaald
ond = De kinderen
lv = –
mv = –
bwb = om drie uur, door de oppas

- 2 —
- 3 Je eigen antwoord. In de zinnen die in de lijdende vorm staan, heb je geen lijdend en meewerkend voorwerp kunnen benoemen. Deze zinsdelen ontbreken. Het onderwerp van de lijdende zinnen voert de handeling niet uit.
- 4 Zin 2: Ik heb alle e-mailadressen in het adresbestand gezet.
Zin 4: De postbode stopte de post in de verkeerde brievenbus.
Zin 5: De oppas heeft de kinderen om drie uur opgehaald.
- 5 Je eigen antwoord.
- 6-7 Je eigen werk.

Opdracht 5

- 1 bedrijvende vorm – vt
lijdende vorm: De artikelen voor ons werkstuk zijn gisteravond door mij gestuurd. – vt
- 2 lijdende vorm – ott
bedrijvende vorm: De schilder schildert de muren in de kamer groen. – ott
- 3 bedrijvende vorm – ott
lijdende vorm: De rommelmarkten in de dorpen worden door veel buitenlandse toeristen bezocht. – ott
- 4 lijdende vorm – vvt
bedrijvende vorm: De kok heeft het eten voor te veel mensen bereid. – vt

3 Spelling

Opdracht 6

- 1 antroposofen
- 2 basissen, bases
- 3 benden, bendes
- 4 biografen
- 5 catalogussen, catalogi
- 6 centruns, centra
- 7 chemici
- 8 circussen
- 9 diabetici

- 10 dijkgraven
- 11 euro's
- 12 geraniums
- 13 historici
- 14 kolonies, koloniën
- 15 lunches
- 16 paragrafen
- 17 salto's
- 18 seismografen
- 19 virussen

4 Taalschat

Opdracht 7

- 1 vlucht met een gehuurd vliegtuig (geen lijnvlucht)
- 2 hoogtepunt, waarna de spanning minder wordt
- 3 beweegbaar toneelscherm
- 4 naar tijdsvolgorde
- 5 pesten via berichten op internet of mobiele telefoon
- 6 eerste optreden
- 7 rondslechteren om te kijken en gezien te worden
- 8 in de verdediging

Opdracht 8

- 1 climax
- 2 flaneren
- 3 chartermaatschappij
- 4 cyberpesten
- 5 chronologisch
- 6 in het defensief
- 7 coulissen
- 8 debuut

Opdracht 9 Spreekwoordenpuzzel

- 1 iemand zijn eigen boontjes laten doppen OF in de bonen zijn
- 2 boter op zijn hoofd hebben OF boter bij de vis OF het is boter aan de galg gesmeerd
- 3 geen brood op de plank hebben OF iemand het brood uit de mond stoten OF als warme broodjes over de toonbank gaan
- 4 zich de kaas niet van het brood laten eten OF ergens geen kaas van gegeten hebben
- 5 een koekje van eigen deeg OF dat is gesneden koek
- 6 in de soep lopen OF niet veel soeps
- 7 goede wijn behoeft geen krans OF dat is oude wijn in nieuwe zakken
- 8 het zal me worst wezen

5 Lees vaardig

Opdracht 10

- 1 A Door een overgangszin met een verwijfswoord aan het begin van alinea 2.

- 2 C Door een zin met een herhaling en een verwijfswoord aan het begin van alinea 3.
- 3 D Door een zin met een signaalwoord en een herhaling aan het begin van alinea 5.
- 4 A Door een zin met een signaalwoord aan het begin van alinea 8.
- 5 B Door een zin met een herhaling en een verwijfswoord aan het begin van alinea 9.

Opdracht 11

In een goede samenvatting moeten de onderstaande informatie-elementen (of een parafraze daarvan) zijn opgenomen.

- Waarom het goed is om met roken te stoppen. Vier keuzes uit de volgende mogelijkheden:
  - spaart geld
  - spaart tijd
  - is goed voor het imago
  - is goed voor je lichaam
  - bespaart je het verblijf in benauwde rookhokjes, op balkons en in portieken
  - bespaart je het uitgestoten worden door anderen
- Hoe het komt dat het vaak niet lukt om met roken te stoppen.
  - Men wil langzaamaan stoppen.
  - Men probeert allerlei hulpmiddeltjes uit.
  - Men maakt zichzelf wijs dat roken niet zo ongezond is.
  - Men denkt slachtoffer te zijn van een verslaving.
  - Men piekert over de gevolgen.
- De opvatting van Frenk en Dar over roken en de verslaving daaraan. Twee van de volgende drie elementen:
  - Rokers zijn niet afhankelijk van een verslavende stof. / Het is niet bewezen dat nicotine een verslavende stof is.
  - Roken is een slechte gewoonte.
  - Roken kan worden afgeleerd.
- De belangrijkste voorwaarde om te kunnen stoppen met roken.
  - Vastberadenheid.
- Wat het moeilijk maakt om vol te houden als men met roken is gestopt.
  - Het optreden van (lichamelijke en geestelijke) ontwenningssverschijnselen.
- De factor die de ex-roker stimuleert om door te zetten.
  - Voordelen worden merkbaar. / De ex-rokers krijgen veel terug.

Voorbeeldsamenvatting:

Stoppen met roken is goed voor je lichaam, bespaart veel geld en tijd en is goed voor je imago. Helaas lukt het om verschillende redenen vaak niet om te stoppen met roken: men wil langzaamaan stoppen, probeert allerlei hulpmiddeltjes, maakt zichzelf wijs dat roken niet

zo ongezond is, denkt slachtoffer te zijn van een verslaving en piekert over de gevolgen. De opvatting van de onderzoekers Frenk en Dar is dat rokers niet afhankelijk zijn van een verslavende stof en roken een slechte gewoonte is die kan worden afgeleerd. De belangrijkste voorwaarde voor stoppen met roken is vastberadenheid. Het optreden van ontwenningverschijnselen maakt het moeilijk om vol te houden als je eenmaal met roken bent gestopt. Toch zetten veel ex-rokers door, omdat de voordelen merkbaar worden.

6 Schrijf vaardig

Opdracht 12

- 1 —
- 2 • foute verwijfwoorden:
dat verkoop je – die verkoop je
Over dit vertel – Hierover
deze – dit
Hun vragen – Ze vragen
Hem moet – Hij moet
- verkeerd gespelde werkwoordsvormen:
moet – moeten
Gecontroleert – gecontroleerd
Controleerd – controleert
De karakters van de ouders is – De karakters van de ouders zijn
Ze moet – Ze moeten
gevoedt – gevoed
- verkeerd gespelde meervoudsvormen:
puppys – puppy's (drie keer fout in de tekst)
Profiels – profielen
- Regel 4 en 5 van Schrijven op niveau is niet toegepast.
  - Tussen *doet* en *verdient* moet een komma staan.
  - Tussen *controleert* en *kunnen* moet een komma staan.
  - Tussen *kiezen* en *want* moet een komma staan.
  - Tussen *is* en *want* moet een komma staan.
- Woord vergeten:
Nu realiseer ik – Nu realiseer ik me

3 Eigen invulling van de leerling.

4 Zie de dikgedrukte zinnen in de herschreven tekst.

5

Honden fokken een eitje?

- 1 Honden fokken blijkt niet zo eenvoudig te zijn. Ik dacht dat het genoeg was om een willekeurige mannetjes- en vrouwtjeshond van hetzelfde ras bij elkaar te zetten. Het vrouwtje krijgt puppy's en **die** verkoop je. Als je dat een paar keer doet, verdient je snel een leuk centje. Bij het fokken van een nestje pups komt veel meer kijken. **De fokker moet bijvoorbeeld letten op: erfelijke aandoeningen, karakters van de ouders, opvoeding van de pup.** Hierover vertel ik iets in mijn tekst.

- 2 De honden mogen **ten eerste** geen erfelijke ziektes of afwijkingen hebben. Het is belangrijk dat de fokker het dna-profiel van de ouders weet. Die **profielen** moeten **gecontroleerd** worden. De fokker moet weten of de ouders geen erfelijke gebreken hebben. Alleen als je de afstamming goed **controleert**, kunnen de honden worden gebruikt om een zuiver nest te fokken. Alle gegevens van de honden en hun voorouders zijn opgeslagen in een databank. Als de gegevens van een hond niet in de databank zijn opgeslagen dan kun je beter een andere hond kiezen, want de kopers van de pup willen misschien een bewijs van de dna-bank over het ras. **De fokker heeft een** bewijs van de dna-bank nodig om de koper ervan te overtuigen dat de pup geen erfelijke afwijkingen heeft.

- 3 **Ook zijn de karakters van de ouders belangrijk.** Als een ouder een slecht karakter heeft dan kan de pup dit ook hebben. De fokker moet goede informatie over de hond hebben. **Hij moet weten of hij een goed baasje heeft gehad, of hij gezond is en of er een dna-profiel is.** Misschien kan hij agressief gedrag ook in het dna-profiel terugvinden.

- 4 **Ten slotte moet de fokker de eerste weken intensief met de puppy's bezig zijn. Ze moeten goed worden verzorgd, gevoed en opgevoed, want de koper wil lieve gehoorzame dieren.** Ze vragen echt veel tijd en aandacht. Een fokker heeft bijna geen tijd voor andere dingen.

- 5 Nu realiseer ik **me** dat honden fokken niet eenvoudig is, want een fokker moet een vrouwtjes- en een mannetjeshond hebben met een goed dna-profiel en **hij** moet veel tijd aan de **puppy's** besteden.

6 —

7 Over taal

Opdracht 13

- 1 Je eigen antwoord. Heb je beoordelingswoorden gebruikt?
- 2 Tekst 5.
- 3 Ik *heeft* en men *hib (heb)* is allebei geen goed Nederlands. Dat is namelijk: ik *heb* en men *heeft*. Degene die er wat van zegt, gebruikt zelf ook een verkeerde werkwoordsvorm.
- 4 Een anagram bestaat uit de letters van een ander woord: spelen → spleen (... dan kon ik samen *spelen*).
- 5 Je eigen werk.

1 Over lezen

Opdracht 1

- 1 'Voortdurend zat ik te piekeren over wat me te wachten stond.' (r.11)
Het begint eigenlijk al bij de uitnodiging van de leraar voor de afspraak later die dag. Ook aan het eind is er sprake van een (dreigende) vooruitwijzing: 'Ik hoop dat je begrijpt wat voor consequenties dit voor je heeft.' (r.39) Ook de laatste zin is een vooruitwijzing naar wat mogelijk gaat gebeuren.
- 2 De eerste zin bevat een tijdverdichting. Ook de laatste vijf zinnen boven de witregel bevatten tijdverdichtingen en versnellingen. Ze vertellen heel in het kort de tijd tussen tien uur en 's middags kwart over drie.

Opdracht 2

Je hebt een van de opdrachten gekozen en gemaakt. Heb je alle elementen uit de opdracht verwerkt?

2 Grammatica

Opdracht 3

- 1
  - a twijfelen aan
  - b zorgen voor
  - c vertrouwen op
  - d klagen over
  - e informeren naar
  - f verlangen naar
  - g houden van
  - h hopen op
- 2 Je eigen werk.

Opdracht 4

- 1 nwg = –
wwg = waarschuwen
Uitleg: Alleen het werkwoord is het werkwoordelijk gezegde. Het voorzetsel hoort bij het zinsdeel dat je voorzetselvoorwerp noemt.
ond = De politieagenten
vzv = voor de gevaren in het verkeer
- 2 nwg = –
wwg = hopen
Uitleg: Alleen het werkwoord is het werkwoordelijk gezegde. Het voorzetsel hoort bij het zinsdeel dat je voorzetselvoorwerp noemt.
ond = Joke en Robby
vzv = op een voldoende voor hun werkstuk
- 3 nwg = is verantwoordelijk
wwg = –
ond = De burgemeester
vzv = voor de veiligheid in de binnenstad
- 4 nwg = –
wwg = klaagden
ond = De klanten
vzv = over de slechte kwaliteit van het eten

- 5 nwg = –
wwg = verlangen
ond = Alle leerlingen
vzv = naar de vakantie
- 6 nwg = is bestand
Uitleg: Het voorzetsel hoort bij het zinsdeel dat je voorzetselvoorwerp noemt.
wwg = –
ond = Dennis
vzv = tegen de spanning van het leven van een topvoetballer
- 7 nwg = –
wwg = profiteert
ond = De speler
vzv = van de onoplettendheid van zijn tegenstander
- 8 nwg = is dol
Uitleg: Het voorzetsel hoort bij het zinsdeel dat je voorzetselvoorwerp noemt.
wwg = –
ond = Stefan
vzv = op zoute haring

3 Spelling

Opdracht 5

- 2 auto-exporteur
- 5 diploma-uitreiking
- 6 garage-eigenaar
- 7 gummi-jas
- 10 massa-artikel
- 12 milieu-inspecteur
- 13 mini-instructie
- 14 mini-jurk
- 15 sproei-installatie

Opdracht 6

- 1 bruinebonensoep
- 2 centraleverwarmingsinstallatie
- 3 drieletterwoord
- 4 eenmanszaak
- 5 grote bedrijfsgebouwen
- 6 groteletterboek
- 7 hogedrukgebied
- 8 hoge stroomtarieven
- 9 langetermijnoplossing
- 10 lage damesschoenen
- 11 nattevingerwerk
- 12 openluchtconcert
- 13 witteboordencriminaliteit
- 14 tweepersoonshuishouden

4 Taalschat

Opdracht 7

- 1 oudheid
- 2 misdadigheid (criminaliteit)
- 3 huidziekten
- 4 aarde, aardkorst

- 5 handschrift
- 6 paarden
- 7 muziek
- 8 goden
- 9 maatschappij
- 10 vliegende schotels

Opdracht 8

Je eigen uitdrukkingen.

Bijvoorbeeld:

- Om maar met de deur in huis te vallen: de wedstrijd gaat niet door. (meteen mededelen wat je wilt zeggen)
- Het nieuwe product vliegt de deur uit. (enorm goed verkocht worden)
- Hun zoon is eindelijk uit de kast gekomen. (iets openlijk bekennen – meestal: homoseksualiteit)
- Het arrestatieteam heeft de verdachte man van zijn bed gelicht. (arresteren tijdens zijn slaap 's morgens vroeg)

5 Lees vaardig

Opdracht 9

- 1 Van een wereldbekerwedstrijd voor ruiters.
- 2 Subjectief, want er staan allerlei persoonlijke meningen en observaties in.
- 3 Bijvoorbeeld: Imke Schellekens haalde een zilveren medaille bij de dressuur. De springruiters wonnen geen medaille. Leopold van Asten begon heel goed. Daniel Tops reed een foutloze eerste manche, waardoor hij vierde werd in de eindstand.
- 4 daar moest de Nederlandse afvaardiging het mee doen; flitsende start; royaal buiten de prijzen; het sportieve leed; indrukwekkende optreden van Daniel Tops.
- 5 Je eigen werk.

Opdracht 10

- 1 Ja, want Egypte is het oudste reisdoel ter wereld. Tweeduizend jaar geleden reisden de Grieken en Romeinen er al naar toe.
- 2 C Door vragen te stellen.
- 3 A Dat is waar.
- 4 A Dat is waar.
- 5 B Dat is niet waar.
- 6 A Dat is waar.
- 7 C De lezer aansporen.
- 8 C Een reclametekst, vermomd als verslag.
- 9 Een reclametekst in de vorm van een verslag.
- 10 a Hij lijkt objectief, maar is subjectief. De schrijver geeft zijn persoonlijke, positief gekleurde mening over de reis naar Egypte met het doel die reis te verkopen.
- b Subjectief. De schrijver geeft zijn persoonlijke, positief gekleurde mening over de reis naar Egypte.

- 11 B De lezer overhalen.
- 12 C Voor jongeren die belangstelling hebben voor Egypte.
- 13 A Ze trekken alleen de aandacht van de lezer en voegen niets nieuws toe aan de tekst.
- 14 B Boek een vakantiereis naar Egypte.
- 15 Je eigen antwoord.

6 Schrijf vaardig

Opdracht 11A

- 1-4 Je hebt een van de mogelijkheden voor je verslag gekozen.

Opdracht 11B

- 1 —
- 2 —
- 3 Je hebt het verslag geschreven. Lees je verslag goed door en bepaal of je verslag aan de volgende punten voldoet.
  - Het verslag is verdeeld in de delen inleiding, middenstuk en slot.
  - In de inleiding staat wat je hebt onderzocht/ bijgewoond.
  - In de inleiding staat waarom je het onderwerp van je verslag hebt onderzocht of bijgewoond.
  - Het middenstuk is in alinea's verdeeld.
  - In elke alinea wordt een ander deelonderwerp behandeld.
  - De alinea's staan in een logische volgorde.
  - De regels en afspraken voor Schrijven op niveau zijn toegepast.
  - In het slot is de tekst op een passende manier afgesloten.

7 Over taal

Opdracht 12

Je eigen tekst. Bijvoorbeeld:

Vrouw betrapt inbreker

Even na middernacht hoorde een bejaarde vrouw, wonend aan de Van Lingensingel, gerinkel van brekend glas op de eerste verdieping van haar woning, wat haar verbaasde. Naar boven stormend om poolshoogte te nemen stond zij algauw oog in oog met een man die waarschijnlijk via een openstaand dakraam naar binnen was geklommen. Deze persoon droeg een donkere jas en had rond zijn gezicht een sjaal bevestigd die hem onherkenbaar maakte. De vrouw probeerde de inbreker bij zijn jas te grijpen om hem tegen te houden, maar helaas lukte dat haar maar even. De man zag kans zich los te rukken en ging er snel vandoor. In zijn rechterhand droeg de man een zwarte leren tas die aan één kant verdacht opbolde.

Hij bewoog zich langs een ladder naar de grond, waar zijn maat in een auto op hem wachtte. Het voertuig ging er snel vandoor en de vrouw had het nakijken.

Ze liep snel naar het telefoontoestel in de hal en probeerde het politiebureau te bellen om bij de dienstdoende politieman de insluiping te melden. Het nummer bleek lange tijd in gesprek te zijn. Wanhopig stapte ze daarom op haar fiets om persoonlijk aangifte te gaan doen van beroving.

1 Over lezen

Opdracht 1

- 1 Midden in de gebeurtenissen, nog voordat het probleem voor de hoofdpersoon is ontstaan.
- 2 Midden in de gebeurtenissen, bij het dieptepunt; het probleem van de hoofdpersoon bestaat al even.
- 3 Midden in de gebeurtenissen, bij het ontstaan van het probleem.
- 4 Midden in de gebeurtenissen, nog voordat het probleem is ontstaan.

Opdracht 2

Je hebt een van de twee opdrachten gekozen. Heb je alle elementen uit de opdrachten verwerkt?

2 Grammatica

Opdracht 3

- 1 Mevrouw Smit, de nieuwe teamleider = ond
- 2 Ricardo, de sterspeler van het honkbalteam = lv
- 3 In Rome, een van de mooiste steden van Europa = bwb

Opdracht 4

- 1 nwg = –
wwg = zullen bezoeken
ond = Veel buitenlanders
lv = Amsterdam, de hoofdstad van Nederland
Uitleg: De bijstelling hoort bij het zinsdeel lijdend voorwerp.
mv = –
vzv = –
bwb = –
bvb = Veel bij buitenlanders, van Nederland bij hoofdstad
Uitleg: Het deel *van Nederland* geeft extra informatie bij *hoofdstad*.
bijstelling: de hoofdstad van Nederland
- 2 nwg = –
wwg = moet worden afgebroken
ond = Het groenteschuurtje, de verkooppriimte van boer Gerritsen
Uitleg: De bijstelling hoort bij het zinsdeel onderwerp.
lv = –
mv = –
vzv = –
bwb = van de gemeente
bvb = van boer Gerritsen bij verkooppriimte
bijstelling = de verkooppriimte van boer Gerritsen
- 3 nwg = –
wwg = is geweest
Uitleg: In deze zin is het belangrijkste werkwoord *geweest*. Het betekent in deze zin dat iemand zich ergens bevindt. Dan is het een zelfstandig werkwoord.
ond = Daniël, de broer van mijn vriend

lv = –

mv = –

vzv = –

bwb = drie maanden, naar Australië

bvb = drie bij maanden, mijn bij vriend, van mijn vriend bij broer

bijstelling = de broer van mijn vriend

4 nwg = –

wwg = kun waarnemen

ond = je

lv = de plaats van de regenbuien

mv = –

vzb = –

bwb = Op www.buienradar.nl, de weersite op het internet

Uitleg: De bijstelling hoort bij het zinsdeel bijwoordelijke bepaling.

bvb = actuele bij weersite, van de regenbuien bij plaats

bijstelling = de actuele weersite

5 nwg = is de favoriete sport van Robbert, de

bekende presentator van veel programma's

Uitleg: De bijstelling hoort bij het naamwoordelijk deel van het naamwoordelijk gezegde.

wwg = –

ond = Tennissen

lv = –

mv = –

vzv = –

bwb = –

bvb = favoriete bij sport, van Robbert bij sport,

bekende bij presentator, van veel programma's bij presentator, veel bij programma's

bijstelling: de bekende presentator van veel programma's

6 nwg = –

wwg = verlangen

ond = Maaike en Johan

lv = –

mv = –

vzv = naar de zomervakantie, de langste vakantie van het jaar

Uitleg: Het voorzetsel *naar* is het vaste voorzetsel bij verlangen. De bijstelling hoort ook bij dit zinsdeel.

bwb = –

bvb = langste bij vakantie, van het jaar bij vakantie

bijstelling = de langste vakantie van het jaar

Opdracht 5

1-3 Eigen invulling van de leerling.

Opdracht 6

1 wat = betr.vnw

Uitleg: *wat* verwijst naar *alles*.

2 wie = vr.vnw

3 Wie = betr.vnw. met ingesloten antecedent

Uitleg: Je kunt *wie* vervangen door: *degene die*.

- 4 wat = betr.vnw
Uitleg: *wat* verwijst naar de hele zin ervoor.
5 wat = vr.vnw

3 Spelling

Opdracht 7

- 2 blasé
- 3 crèche
- 4 décolleté
- 5 enquête
- 6 filet américain
- 7 première
- 8 ragout
- 9 reünie
- 10 (liefdes)scène
- 11 tracé
- 12 volière

4 Taalschat

Opdracht 8

- 1 samengesteld uit verschillende dingen, ongelijksoortig
- 2 spontaan, in een opwelling
- 3 vindingrijk, heel slim (bedacht)
- 4 materiaal dat iets afsluit
- 5 proberen mensen die besluiten moeten nemen, over te halen tot jouw standpunt
- 6 in aanleg aanwezig, de mogelijkheid hebbend
- 7 goed georganiseerd, door een vakman (uitgevoerd)
- 8 mooi exemplaar dat men graag laat zien (om indruk te maken)

Opdracht 9

- 1 lobbyen
- 2 pronkstukken
- 3 ingenieus
- 4 impulsief
- 5 potentiële
- 6 heterogene
- 7 professionele
- 8 isolatiemateriaal

Opdracht 10

- 1 door merg en **been**
- 2 eb en **vloed**
- 3 komen en **gaan**
- 4 list en **bedrog**
- 5 naam en **adres**
- 6 normen en **waarden**
- 7 oorzaak en **gevolg**
- 8 plussen en **minnen**
- 9 rozengeur en **maneschijn**
- 10 schade en **schande**
- 11 stoffer en **blik**
- 12 vijven en **zessen**
- 13 vork en **mes**

- 14 zoet en **zuur**
15 zus en **zo**

5 Lees vaardig

Opdracht 11

- 1 a rapporteren dat onze groene, vruchtbare planeet met milde winters onleefbaar is
Uitleg: Je kunt het antwoord vinden door het stellen van de vraag: Wat doen we wel?
b het binnenlandse toerisme brengt enorm veel geld in het laatje
Uitleg: Je kunt het antwoord vinden door het stellen van de vraag: Wat is goed voor onze economie?
c dat meer kooldioxide in de lucht desastreuze gevolgen heeft voor de mensheid
Uitleg: Je kunt het antwoord vinden door het stellen van de vraag: Wat is het halve verhaal?
d (door) de stijging (van het zeewaterpeil) in de afgelopen eeuw van 17 centimeter
Uitleg: Je kunt het antwoord vinden door het stellen van de vraag: Waardoor zijn gebieden in gevaar gekomen?
e (op) de (geleidelijke) stijging (van het zeewaterpeil)
Uitleg: Je kunt het antwoord vinden door het stellen van de vraag: Waarop kunnen we ons voorbereiden?
- 2 Ten eerste door vragen te stellen en ten tweede door het onderwerp (voordelen van de opwarming) aan te kondigen.
- 3 Alinea 2 tot en met 8.
- 4 C Opsommend.
Uitleg: Aan het begin van alinea 3 staat het signaalwoord *Daarnaast*, aan het begin van alinea 4 staat het signaalwoord *verder*. Dit zijn allebei signaalwoorden voor opsomming.
- 5 Ten eerste: reizen naar het buitenland om van zonnig weer verzekerd te zijn, is niet meer nodig. Ten tweede: vakantie houden in het binnenland scheelt geld, stress en is goed voor de economie.
- 6 B Ze bevatten allebei een tegenstellend verband.
Uitleg: Halverwege alinea 5 staat het signaalwoord *Maar* dat een tegenstelling aangeeft. Na de tweede zin van alinea 6 staat het signaalwoord *Toch* dat ook een tegenstelling aangeeft.
- 7 Ten eerste: de winst in de noordelijke gebieden is veel groter dan het verlies in zuidelijker streken (50 om 9 procent).
Ten tweede: de negatieve gevolgen in zuidelijker streken vallen mee, omdat de temperatuurstijging rond de evenaar het geringst zal zijn en daar het regenseizoen samenvalt met de (hete) zomer.
- 8 Tegenstellend.

Uitleg: Alinea 8 begint met het signaalwoord *Maar*. Dit is een signaalwoord dat een tegenstelling aangeeft.

- 9 Een zin met een signaalwoord (*Maar*) én een verwijzing (*dit scenario*).
- 10 a Ten eerste: de afgelopen eeuw is de zeespiegel al behoorlijk gestegen (17 centimeter) en dat heeft niet tot grote problemen geleid. Waarom zou de verwachte stijging van 18 centimeter of meer dat dan wel doen? Ten tweede: het is de vraag of veel gebieden bij voortgaande stijging onder water zullen lopen, want zoveel extreem laaggelegen gebieden zijn er niet. Ten derde: we hebben alle tijd om ons tegen de stijging te beschermen, want die gaat geleidelijk en we hebben dus de tijd om hogere dijken te bouwen, net als in het verleden.
- b Dit zijn ervaringsgestuurde argumenten.
- 11 B Een conclusie trekken.
- 12 We moeten niet bang zijn of in paniek raken. Aan de opwarming van de aarde zijn veel voordelen verbonden.
- 13 C Een betoog.
- 14 B De lezer overtuigen.
- 15 D 1, 2 en 3.
- 16 C De opwarming van de aarde heeft meer positieve dan negatieve gevolgen en tegen de negatieve gevolgen kunnen we ons goed wapenen. Uitleg: Dit antwoord vat de belangrijkste informatie van de hele tekst samen in een zin. Antwoord A wordt alleen in alinea 3 genoemd. Antwoord B wordt alleen in alinea 2 genoemd. Antwoord D staat niet in de tekst.
- 17 Kritisch (eventueel: en grondig).
- 18 Je eigen antwoord en een verklaring daarvoor.

6 Schrijf vaardig

Opdracht 12

- 1-4 Herschreven tekst. De woorden die zijn veranderd of toegevoegd en de toegevoegde komma's zijn allemaal vet gedrukt. De tekst *Engels van jongs af aan verplicht?* gaat over jonge kinderen **die Engels** leren. Ik vond deze tekst erg **interessant**. Ik vraag mij af of jonge kinderen een paar talen tegelijk kunnen leren, of **zij** het Nederlands dan niet goed leren en of **ze** echt een voorsprong hebben als ze al **Engels** hebben geleerd. In deze tekst ga ik deze vragen **beantwoorden**. Aan iemand die veel over taalverwerving weet, heb ik gevraagd of een jong kind meer talen tegelijk kan leren. *Die mevrouw vertelde mij, dat het dat kan, want een jong kind kan woorden en zinnen in verschillende talen snel oppikken.* Dat **vind** ik wel knap.

Het is wel zo dat het de taal die de ouders spreken, beter leert, omdat het die taal veel vaker hoort. Het vak **Engels** krijgt het kind een aantal uur per week en buiten school spreekt **het** de taal niet. Een kind gebruikt het **Engels** dus niet vaak. Als kinderen het vak **Engels** vijf uur in de week krijgen, zal het lang duren, voordat ze een beetje **Engels** kunnen spreken. Je leert een taal pas goed als je die taal vaak gebruikt. Het jonge kind **dat** **Nederlandse** ouders heeft, zal het **Nederlands** dus beter spreken. Dat is de taal **die het** vaak hoort en gebruikt.

Volgens mij hebben deze kinderen geen grote voorsprong als ze later naar het voortgezet onderwijs gaan. **Zij** leren de vreemde taal niet goed. **Misschien** dat **ze** een paar woorden meer weten **dan** andere kinderen. Het is wel zo dat andere kinderen **Engelse** woorden van de televisie of van **computerspellen** leren. Iedereen kan al een beetje **Engels** als hij in groep acht zit. Ik denk dat het niet veel uitmaakt of de jonge kinderen Engels leren. Ouders moeten hun kind naar een **tweetalige** school sturen, als ze graag willen dat het Engels leert.

7 Over taal

Opdracht 13

Je eigen vertaling. Bijvoorbeeld:

- Het zou ook verstandig zijn ...
Het kan zo zijn dat je ergens ... over ... het kan veel consequenties ...
... post die je absoluut niet mag missen
- zich ergens van af maken, iemand een slechte naam bezorgen, het laten afweten, niet over één nacht ijs gaan
- je maakt niet daar toen vooral Oordeelkundig het zou ook je verontschuldigen, aanbieden zijn
- Vreemde woordvormen: doend, missend.

Opdracht 14

Je eigen werk.

1 Over lezen

Opdracht 1

Je hebt een van de twee opdrachten gekozen. Heb je de opdracht goed uitgevoerd?

2 Grammatica

Opdracht 2

- 1 twee derde = b.htelw
- 2 middelste = onb.rtelw
- 3 hoeveelste = onb.rtelw
vijftigste = b.rtelw
honderdste = b.rtelw
- 4 Weinig = onb.htelw
vier = bep.htelw

3 Spelling

Opdracht 3

- 1 tweeënzeventig dollar
- 2 tien over negen
- 3 40
- 4 318
- 5 anderhalf uur
- 6 honderd procent
- 7 13 april 1994

4 Taalschat

Opdracht 4

- 1 iemand die alleen aan zichzelf denkt en overal voordeel uit wil halen
- 2 iemand die aan een finale (beslissend laatste deel van een wedstrijd) deelneemt
- 3 iemand die een onafhankelijke persoonlijkheid wil zijn
- 4 voorstander van een staatsvorm met een koning(in) aan het hoofd
- 5 zwartkijker
- 6 iemand die vindt dat het ras waar hij toe behoort, beter is dan een ander ras
- 7 iemand die alleen uitgaat van de waarneembare werkelijkheid
- 8 iemand die opnieuw iets strafbaars doet
- 9 iemand die graag anderen pijn doet
- 10 iemand die op een bepaald gebied zeer deskundig is

Opdracht 5

- 1-3 Eigen invulling van de leerling.

5 Lees vaardig

Opdracht 6

- 1 B
- 2 Opsommend.
Uitleg: Dit zie je aan 'En er is meer.'

- 3 B
Uitleg: De eerste zin van alinea 3 is de conclusie.
- 4 C
Uitleg: Het signaalwoord is *daartoe*.
- 5 B
- 6 A
- 7 C
- 8 a Een commercieel bedrijf.
b 'De mobieltjes vormen een lucratieve handel.' (r.26-27)
- 9 'Een greppel, sloot of op zijn best een slecht ingerichte stortplaats is vermoedelijk de eindbestemming.' (r.69-71)
- 10 D
Uitleg: Alinea 9 begint met het signaalwoord *En*.
- 11 Ten eerste Recell: 'Wij hebben geen grip op het afvalstadium van de telefoons in exportlanden.' (r.96-98)
Ten tweede het ministerie van Milieubeheer: Wij kunnen niets voorschrijven ten aanzien van de afdankertjes. 'Het is namelijk geen afvalstroom, maar een goederenstroom'. (r.106-109).
Ten derde de directeur van de Hersenstichting: '(Wij zijn ons daar terdege van bewust,) maar we hebben er geen oplossing voor.' (r.118-120).
- 12 B
Uitleg: De tekst geeft achtergrondinformatie.
- 13 B
- 14 D
- 15 C
- 16 Grondig en zoekend lezen.

Opdracht 7

In een goede samenvatting moeten de volgende informatie-elementen (of een parafraze daarvan) zijn opgenomen:

- 1 De groep leerlingen
  - De jongste kinderen van de basisschool of de kleuters.
- 2 De reden om vroeg met Engels te beginnen
  - Jonge kinderen hebben het vermogen spelenderwijs een taal op te pikken / een tweede taal te leren.
- 3 Vier bezwaren tegen de invoering
  - Het Engels gaat ten koste van het aantal lessen Nederlands. / Er wordt minder les gegeven in het Nederlands.
  - Het gebruik van het Engels is extra werk voor de scholen en leerkrachten.
  - De zwakste leerlingen zijn de dupe van de verzwaaring van het lesprogramma.
  - De taal verloedert. / Er sluipt steeds meer Engels in het Nederlands.
- 4 Vier tegenargumenten
  - De scholen geven geen Engels in plaats van Nederlands. / Er is geen aanwijzing dat het Engels ten koste gaat van het Nederlands. / Kinderen maakten zelfs vorderingen in het Nederlands.

- De onderwijsvernieuwing mag niet tegengehouden worden.
  - Kinderen die het aankunnen, moeten de kans krijgen om Engels te leren.
  - Het is de vraag of de taalverloedering erg is. / De taalverloedering wordt niet tegengehouden door geen Engels te geven.
- 5 De twee standpunten van de minister
- De minister heeft geen bezwaar tegen Engels op de basisschool (voor jonge kinderen).
  - De minister wil het Engels niet verplicht stellen (voor jonge kinderen).

Voorbeeldsamenvatting

Kleuters moeten Engels leren, omdat jonge kinderen spelenderwijs een taal kunnen oppikken. Niet iedereen is het hiermee eens. Er wordt dan namelijk minder les in het Nederlands gegeven. Daarnaast geeft het gebruik van het Engels extra werk voor de scholen en leerkrachten. Ook zijn de zwakste leerlingen de dupe van de verzwaring van het lesprogramma. Ten slotte verloedert onze taal. Voorstanders van de invoering van het Engels reageren hierop met de volgende argumenten: Er is geen aanwijzing dat het Engels ten koste gaat van het Nederlands, de onderwijsvernieuwing mag niet worden tegengehouden, kinderen die het aankunnen moeten de kans krijgen om Engels te leren en taalverloedering kan niet gestopt worden. De minister heeft geen bezwaar tegen Engels voor kleuters, maar wil het niet verplicht stellen.

6 Schrijf vaardig

Opdracht 8

- 1 —
- 2 Eigen invulling van de leerling.

Opdracht 9

- 1 —
- 2 *Opmerking:* De fout gebruikte woorden zijn doorgestreept in plaats van omcirkeld. De foute zinnen zijn vet gedrukt, in plaats van dat er een golf onder staat. 'Je hebt bij aardrijkskunde aandacht besteedt aan de klimaatverandering. Wat heb je allemaal gedaan?' De lessen gingen over de klimaatverandering (V) door de hoge CO₂-uitstoot van de rijke westerse landen (V). De oorzaken zijn de vele auto's en energiecentrales dat op steenkool werken. **De gevolgen van die hoge CO₂-uitstoot zijn dat de zeespiegel stijgt.** We hebben ook gesproken over duurzame oplossingen. Verder onderzochten we hoe duurzaam de school met energie omgaat. We hebben in groepjes besproken wat wij **als school er aan kunnen doen om eraan te helpen dat het opwarmen van de aarde afremt.** Het beste idee werd beloond voor honderd euro **om hun idee uit te voeren.**

'Wat had jou groepje bedacht?'

Mijn groepje heeft het onderwerp overal betaalt parkeren bedacht. Op deze manier hoopte we dat mensen sneller met de fiets naar (V) werk of (V) winkel ging doordat er minder CO₂-uitstoot zou zijn.

'Je hebt ook een film over klimaatverandering gezien. Vertel iets over deze film.'

'In de film word door een mooie presentatie vertelt dat de gevolgen heel erg zijn als we er nu niets aan doen. Je ziet ook dat de gemiddelde temperatuur per jaar steeds hoger wordt in zijn presentatie. Ik denk dat de film een realistisch beeld geeft op de klimaatverandering. De inhoud van de film is in overeenkomst met alle klimaatscenario van het KNMI. De film laat goed zien hoe we in deze positie zijn gekomen.'

'Wat vond je van die film?'

'Ik vindt het een goede film. De maker van de film weet de mensen die de film zien attent te maken dat ze goed voor het milieu moeten zorgen. Ik ben het in (V) lijnen met hem eens. Zelf kunnen we (V) natuurlijk (V) zorgen dat we op een schonere manier gaan leven.'

'Wat heb je van de les en de film geleerd?'

'De les en de film maakten me bewust (V) hoe erg we de aarde verpesten door te veel energie en uitlaatgassen te gebruiken en dat we iets met het broeikas effect moeten doen.'

3 De woorden komen ook in deze spelling voor.

4 —

5 —

6 Herschreven tekst

'Je hebt bij aardrijkskunde aandacht **besteed** aan de klimaatverandering. Wat heb je allemaal gedaan?'

De lessen gingen over de klimaatverandering **die** door de hoge CO₂-uitstoot van de rijke westerse landen **wordt veroorzaakt**. De oorzaken zijn de vele auto's en energiecentrales **die** op steenkool werken. Door die hoge CO₂-uitstoot stijgt de zeespiegel. We hebben ook gesproken over duurzame oplossingen. Verder onderzochten we hoe de school met **duurzame** energie omgaat. We hebben in groepjes besproken wat wij als school kunnen doen om **eraan mee te helpen dat het opwarmen van de aarde stopt/minder snel gaat**. Het beste idee werd beloond **met** honderd euro **waarmee de leden van die groep hun idee kunnen uitvoeren**.

'Wat had **jouw** groepje bedacht?'

Mijn groepje heeft het onderwerp overal **betaald** parkeren bedacht. **Met dit plan hoopten we** dat mensen sneller met de fiets naar **hun** werk of **de** winkel **zouden gaan, zodat** er minder **CO₂-uitstoot** zou zijn.

'Je hebt ook een film over klimaatverandering gezien. Vertel iets over deze film.'

'In de film vertelt een presentator aan de hand van

een mooie presentatie dat de gevolgen heel erg zijn als we er nu niets aan doen. Op de beelden van zijn presentatie zie je ook dat de gemiddelde temperatuur per jaar steeds hoger wordt. Ik denk dat de film een realistisch beeld geeft van de klimaatverandering. De inhoud van de film is in overeenstemming met alle klimaatscenario's van het KNMI. De film laat goed zien hoe we in deze situatie zijn gekomen.'

'Wat vond je van die film'?

'Ik **vind** het een goede film. De maker van de film weet de mensen die de film zien **te attenderen op het feit** dat ze goed voor het milieu moeten zorgen. Ik ben het in **grote** lijnen met hem eens. Zelf kunnen we **er** natuurlijk **voor** zorgen dat we op een **milieuvriendelijker** manier gaan leven.'

'Wat heb je van de les en de film geleerd?'

'De les en de film maakten me **er** bewust **van** hoe erg we de aarde verpesten door te veel energie en uitlaatgassen te gebruiken en dat we iets **tegen** het broeikas effect moeten doen.'

7 Over taal

Opdracht 10

- 1 levensbeschrijving van het eigen leven
- 2 afweersysteem
- 3 zelfstandig
- 4 grafiek van de hartslag
- 5 puzzel met raadselachtige woordschrijvingen
- 6 grafiek van een aardbeving
- 7 weer tot leven wekken, beademen
- 8 in eer of rechten herstellen, zijn goede naam teruggeven
- 9 nabootsen, opnieuw voortbrengen
- 10 weer valide (gezond) maken of worden